POMPEII
SACCHI
PARMENSIS,

IN PATRIO LYCEO
Publ Medic. Theor. Profeſſoris.

IRIS FEBRILIS.

FOEDUS INTER ANTIQUIORUM
& Recentiorum opiniones de
Febribus promittens.

Ad Sereniſſimum

FRANCISCVM II.
DVCEM MVTINÆ
ET REGII.

GENEVÆ,
Sumptibus LEONARDI CHOUËT & Socii.

M. DC. LXXXIV.

Digitized by Google

Ad Sereniſsimum

FRANCISCVM II.

DVCEM MVTINÆ
ET REGII.

SERENISSIME DUX.

Nubem in his foliis non minus atramenti nigredine, quàm conceptuum deformitate opacam pinxi, SERENISSIME DUX, aliquid diaphaneitatis à luminoſis aliorum Authorum permix-

Digitized by Google

tis cogitatis contraxit, ſed in Iridem non tranſiret, niſi Veſtræ Majeſtatis ſplendoribus obiiceretur; à quibus venuſtatem & pretium expectat. Et ſi Arcum Veſtra Celſitudo benigno aſpectu efformavit, ſub hoc generoſa & hæreditaria clementia triumphabit, refugium humiliter petenti & indigenti concedendo, & malignitas contremiſcat labores meos licet imperfectos, in refugii loco poſitos conſiderando; in quo ſi Pacis fructus continua ſerenitate colliguntur, non deſunt tamen Fulmina ad temeritatis pœnam, arcu parato, & Aquilæ ea ſubminiſtrante. Nec hic ultimus hujus Dedicationis fi-

nis

Digitized by Google

nis, quem ſi jus parentum in quærenda filiorum tutela, & exaltatione excuſaret, proprii amoris faſtuoſa oſtentatio non collaudaret. Vlteriorem, & digniorem ſuprema Celſitudinis Veſtræ merita, ab heroica, & exemplari virtute in omni genere collecta deſignarunt, quæ ſicuti cum admiratione occultam venerationem inſtillarunt, ita ad publicam hoc obſequii teſtimonium me impulerunt, Hoc titulo præſens opus Veſtræ Celſitudini offero, quo audacia excuſationem impetrabit, & ejus imperfectio benevolentiam inveniet. Hinc eodem titulo Celſitudinem veſtram humiliter deprecor, ne

dedignetur illud fœdus in Iride deſignatum mihi dono dare, quod inter Domini ſublimitatem, & ſervi humilitatem intercedere poteſt, de quo, tanquam de extremo honore, ſemper gloriabor.

Celſitudinis Veſtræ.

Humillimus Addictiſſimus
Servus
POMPEIUS SACCHUS.

Digitized by Google

Ad Lectorem.

QUi Medicinæ felicitatem in hoc ſæculo admiratur ob illius augmentum, in quod tot ingeniorum conamina, ſub multorum Mæcenatum Auſpiciis conſpirant, non poteſt non deflere utrorumque conjunctam infelicitatem, dum aliquæ mentes huic augmento contrariantur, & aliorum inventa derident, & deridenda perſuadent; hac ratione quod Antiquorum fundamentis ratione, & experientia per tot ſæcula comprobatis, non innituntur, & hoc ex diverſo modo res explicandi, cum nominum diverſitate colligunt. Undè operæ pretium ſemper duxi demonſtrare Recentiorum Inventa, Antiquorum documentis cohærere, & diverſum modum explicandi Medicinam, rerum ſenſus intimos non diverſificare, ſed clariori, quia ſenſibili methodo, eos proponere & dilucidare, hoc enim obtento Medicina pacificè ſuo fruetur augmento, gloria apud inventores communi conſenſu manebit, & quilibet utilitatem ſine contradictore percipiet. Tale quid conatus ſum demonſtrare in Febribus,

Digitized by Google

quarum Tractatus à Recentioribus tam diverſè ab Antiquorum Dogmatibus exarari videtur, per quod demonſtratur etiam via ad conciliandas in aliis materiis opiniones. Si finem aſſequutus fuero, gloriabor in publici bonum & ad alienam gloriam inſudaſſe; ſi ad ſcopum non collimabo, deſiderio in bonum conſpirante contentus eris Benevole Lector. Si utilitatem ab hoc opere exhauries, totam debetis Multùm Reverendo Patri Gaudentio Roberto, Carmelitæ Parmenſi, omni eruditionis genere inſtructo, qui hoc opus tenebris condemnatum, amica violentia ad lucem extraxit. Si hoc gaudebis, & grato excipies animo, alia tibi communicanda non deerunt. Interim vale, & humani intellectus infirmitatem cognoſce, & grata compaſſionis dona, ubi erunt neceſſaria, tribue.

Digitized by Google

Viro Excellentiſſimo Dom. D.

POMPEIIO SACCHO
MEDICO CELEBERRIMO.

In Alma Facultate Parmenſi Medicinæ Profeſſori Clariſſimo

THEOPHILUS BONETUS S.

NON ſicuti

Impune nunquam ſpectatus in cœlo cometes
qui crine minaci
nuntiat aut ratibus ventos, aut urbibus ignes,

Itidem Iris, meteororum elegantiſſimum, ſiniſtri eſt ominis, Serenitatem poſt turbidam tempeſtatem portendit &pacem denuntiat:Felici ſydere eminet Iris illa tua; Thaumantis filia, quæ non rixas & tumultus excitat, ſed motos compeſcit: Exeat in lucem, quam arti Medicæ fœneraturus eſt, luce revera digniſſimus, Fœtus ille Tuus (qua me obſtetricante fruitur) Iridis nomine apprime donandus; Ut hæc

Mille trahit varios adverſo ſole colores

Digitized by Google

pariter illa Tua doctrinæ ſoliditate & elegantia legentium oculos captatura eſt; Illuceſcat, & caliginem diſcutiat, quam doctrinæ Febrium offudit ſententiarum circa earundem ortum & originem diverſitas: Focum Iris illa Tua, ignis lucens non urens, ignis corpora noſtra deurentis, ſed occulti nec lucentis, aperit; & extinguendi rationem demonſtrat: Nulla ſane major in ſanitate reſtituenda remora quam opinionum diſſidia; & de rebus, quæ recte conſtitutæ ſunt, excitatæ controverſiæ: has ita componis ut antiqui cum neotericis amice cœant & in gratiam redeant, ἀναλοφάνις diſſolvens: *Beati pedes illorum qui pacem annuntiant*: Jampridem ſçiſſa eſt ſtudia in contraria ars regendæ valetudinis, & morborum Averrunci miniſtra:

Bella geri placuit nullos habitura triumphos:

Eo gravius malum, quod non ſemper veritatis ſtudio, ſed novandi, & famæ aucupio; illa excitata ſunt: nam recte conſtituta, tanquam caduca concutere & convellere nonnulli adnixi ſunt; Quidam ſub verborum involucro multa priſcis Medicis cognita ſibi aſſumere, quaſi primi inventores auſi ſunt; Plurimi in eo delinquunt quod antiquis nimis derogant; Nec pauci quod juſto plus illis arrogant, quaſi Natura prodiga omnes opes in illos profuderit; jam egena & inops nihil quod elargiatur habeat,

Nos viles pulli nati infelicibus ovis!

Hos recte perſtringit I.C. *Scaliger*, pronuntians *Nihil infelicius eſſe illis ingeniis quæ mordicus ſentiunt majores*

Digitized by Google

majores noſtros nihil ignoraſſe, Sed præclarè *Seneca Multum egerunt qui ante nos fuerunt, ſed non peregerunt: Multum adhuc reſtat operis, multumque reſtabit, nec ulli nata poſt mille ſecula præcludetur occaſio aliquid adhuc adjiciendi:* Seculo, Dei gratia, vivimus quo eorum quæ prædixit *Seneca* eventum obtinemus; Quantum acceſſerit arti Medicæ Neotericorum induſtria vel ipſi majores noſtri confiterentur

præteritos illis referat ſi Iupiter annos

imo, quod ait *Ariſtoteles* 1. Eth. c. 4. *ut veritas ſit ſalva vel propria decreta mutarent & tollerent.* Hæc tamen veterani quidam, quos dediſcere & addiſcere pudet, mordicus retinent, quaſi piaculum ſit ab illis deſciſcere, etiam in notis erroribus: Sed gravius delinquunt ii qui ea quæ Veterum notitiam non effugere, diſſimulant ac prætereunt, ſibi aſſumpturi, quanquam aliorum vitula arent: vel ſi forte tantillum de proprio penu adjecerint, totius gloriam ſibi vendicant; homunciones, gigantis humeris impoſiti, qui ex hac ſpecula diſſita conſpiciunt, humiles cæteris neutiquam oculatiores: Sic olim Theſſalus κοινότητες invexit, ab *Hippocrate* mutuatus, quæ exacte & ad ſumma generaliſſimaque illius præcepta quadrant, *Adjicere* atque *Detrahere*, Item *ſoluta comprimere*, & compreſſa *ſolvere*: Utriuſque imitatores ſunt qui morborum omne genus ad Acidum & Alkali revocant: Quam multi *Epicuri atomos* prætermiſſo *Epicuri* nominè ſectantur: Quin & nonnulli ſanguinis ἐν κύκλῳ motionem in *Hippocrate* venantur; mitto reliquos veterum imitatores; Et

ad Te redeo, Vir Excellentiſſime, qui concordiam inter diſſidentes meditaris, ac (quod juſtitiæ eſt) uniquique ſuum tribuere: Scopum vero aſſequutus ſis, necne, ex me quæris? neque enim certo ictu quivis jaculum torquet. Etſi noſtrum non eſt tantas componere lites, compellatus tamen ſcopum te feriiſſe audacter nec temerarius dixerim: aſſenſum daturus eſt quiſquis abſque præjudicio & oculo irretorto *Iridem Tuam* conſpexerit: Compendium ille doctrinæ Veterum & Recentiorum circa Febres habiturus eſt, nec ut diſſentaneos judicaturus, ſed conſpirantes, & eadem, quanquam ſpecie diſſimili, via incedentes: Quam inſigni fructu cuivis conſpicuum eſt, cum ex poſitis concordiæ principiis circa Febrium naturam & cauſas, facilior & apertior ſit curandi methodus, dubiis enim quæ ſuperſtruuntur fundamentis infirma ſunt & caduca: Turbam Medicorum Ceſari exitialem fuiſſe conquerebatur olim Imperator *Hadrianus*: Sicunde arti Medicæ exitium imminet, à Medicorum diſſenſu certe illud metuendum eſt; ita civile bellum eo quod ab exteris hoſtibus infertur periculoſius eſt: Quamdiu *Hippocrates* ſolus regnavit in campo Medico, ac ad illius aram ſacra facta ſunt, res proſpere geſtæ ſunt; cum autem illius detrectatum imperium, ac aliorum numinum implorata auxilia, plurimum dignitatis & roboris arti medicæ deceſſit: Quæ recte ab ipſo ſancita ſunt, ſeculorum multorum decurſu firmata, amplecti decuit, non neglectis quæ Neotericorum, Anatomicorum & Chymicorum

detexit

detexit & invexit induſtria; Ex illorum conjugio artis Medicæ authoritas & felicitas arceſſenda: In hoc fœderis inſtituto feliciter inſudaſti ſtrenuamque operam navaſti, Vir Excellentiſſime. Quod in doctrina Febrium perfeciſti, id tenta in cæterorum morborum examine, quorum intima natura ſuſpenſos adhuc tenet animos, Onus ſuſcipe, grave, ſed humeris Tuis non impar; ſuſcipe; macte animo, & quam Spartam nactus es orna, Elucet in Te Ingenii acumen, Iudicii robur; his ducibus ad ardua quævis patet aditus, arctiſſimoſque quoſque nodos extricare Tibi facile eſt; Doctrinæ Veterum & Recentiorum gnarus, nucleum ex cortice nullo negotii erues: Futurum hinc ut immortalis gloria maneat, & Rempublicam Medicam Tibi devinctam habeas, Vale & Fave Tuo T. B.

Digitized by Google

PRÆFATIO.

OMNIA nova civilem ſocietatem lætitia aſpergere vetus confirmat adagium, in ſcientiis vero introducta odium parere docet experientia: In ſententiis noviter introductis, pro aſſignandis Febrium cauſis, earum natura determinanda, & in curatione dirigenda à plerique damnatis, & ſolo novitatis charactere conantibus communi odio exponere. Quod utique expoſcerent ſi à tot ſæculis probata antiquorum dogmata evertere ſtuderent. Sed quandoque noſtræ mentis concepta præjudicia, & deſpecta inventorum ponderatio, ad injuſtam nos tradit damnationem, dum inventa ad ſcientiam expoliendam, & ad faciliorem viam pro ſui finis conſecutione præparantia, & introductos ſenſuum errores, in firma dogmata ex inadvertentia tranſmutatos extirpantia, pro machinis hoſtilibus

Digitized by Google

ſcientiæ ſtabilitæ moli præcipitia minantibus concipimus, & lucem quam addunt ad facilius percipienda illius ſcientiæ præcepta incendium ad eam in cinerem redigendam conclamamus; Tale quid evenire in recentiorum ſententiis de Febribus demonſtrare conabor in hoc opere, ut conciliatis iſtorum opinionibus cum antiquis, nullus retrahatur ad eandem utilitatem colligendam, latentem in noviter demonſtratis, pro clariori enodatione Febrilis naturæ, & earundem tutiori, citiori & jucundiori curatione.

ELENCHVS

Digitized by Google

ELENCHVS CAPITVM.

Cap. I. pag. 1.

Quid ſit Febris, ſecundum Antiquos, & in quo eſſentialiter conſiſtat.

FEBRIS *Definitio ab* Avicenna *propoſita, omnibus accepta* §. 1. *Ab Hippocrate & Galeno illam mutuatus eſt* §. 2. *Eſſe calorem probatur authoritatibus* §. 3. *Rationibus* §. 4. 5. 6. 7. *calorem illum qualitatem eſſe plerique ſuſtinent* §. 8. *Alii in ſubſtantia conſtituunt,* ibid. *Rationes confirmantes* §. 9. 10. 11. 12. *Prior ſententia acceptior* §. 13. *Febris an ſemper ſit calor* §. 14. *calor an Febrilis evadat per intenſionem, negatur* §. 15. 16. 17. 18. *Affirmatur* §. 19. 20. 21. 22. 23. *An ſemper à tali intenſione calor Febrilis proveniat, affirmatur* §. 24. 25. 26. 27. *Negatur* §. 28. 29. 30. *An calor Febrilis per intenſionem excitatus ab extrinſeco vel intrinſeco principio proveniat; Pro intrinſeco rationes* §. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. *Febrilis calor an ejuſdem conditionis cum naturali, an diverſus, Pro poſteriori opinione rationes* §. 41. 42. 43. 44. *Pro priori* §. 45. 46. 47. *Cor an ſubjectum Febris?*

Affirmantes rationes §. 49. 50. 51. 52. *Negantes* §. 53. 54. 55. 56. *Quæ cordis ſubſtantia ſubjectum Febris.* *An humores* §. 57. *An partes ſolidæ* §. 58. *Sanguis poteſt eſſe ſubjectum Febris* §. 59. 60.

Cap. II. pag. 21.

De Febris Eſſentia ſecundum Recentiores.

F*Ebris definitio à Recentioribus tradita* §. 1. *cur dicitur Efferveſcentia* §. 2. *Hac Efferveſcentia competit ſanguini* §. 3. 4. 5. 6. 7. *In naturali conſiſtit ſanitas* §. 8. *Galenici illam, ſeu Fermentationem agnoſcunt* §. 9. *cur dicitur* nimia §. 10. *Calor illius author eſt* §. 11. *Sanguis per fermentationem incaleſcit* §. 12. *In nimia ſanguinis Efferveſcentia Recentiores Febris eſſentiam conſtituunt*, §. 13. *Antiqui illum ſtatuunt* §. 14. *Sanguis ſubjectum nimia efferveſcentia, & humores* §. 15. 16. *Quinam illi humores efferveſcentiæ cum ſanguine ſubjectum* §. 17. *Fermentatio in corde peragitur juxta Recentiores* §. 18. *Ab extraneo inducitur* §. 19. *Efferveſcentiam ſequitur calor* §. 20. *An Febrium ſit ſemper comes calor? negantium rationes* §. 21. *Affirmativa aſſeritur* §. 22. 23. 24. 25. *Antiqui Febris eſſentiam in calore ponunt* §. 26. *Recentiores calorem in ſubſtantiæ prædicamento collocant*, §. 27. *Neoterici antiquis aſſentiuntur, calorem in intenſione ſtatuendo* §. 28. *An Febris à tali intenſione ſemper proveniat* §. 29. *Intenſio caloris dependet à principio intrinſeco* §. 30. *Fit ab unione calori.* §. 31. *calor additus ejuſdem eſt ſpeciei cum præexiſtente* §. 32. *Sitis cauſa in Febribus* §. 33. *Naturalis oeconomiæ perverſio unde* §. 34. *Concordia inter anti-*

antiquos & neotericos difficilis §. 35. *Fermentatio caloris an effectus; an hic illius* §. 36. 37. *Sanguini an inſit fermentum intrinſecum* §. 38. 39. *An moderni antiquis conſentiant circa ſanguinis accenſionem* §. 40. 41. 42. 43. 44. Archeus *Helmontii* §. 44.

CAP. III. pag. 63.

De cauſis Febrium ſecundum Antiquos.

M*Edici ſolam Efficientem cauſam in Febribus perpendunt* §. 1. *Quinque efficientes cauſas enumerant* §. 2. 3. *motus quomodo cauſa caloris* §. 3. 4. 5. *Quid* vicinia rei calidæ, §. 6. *Quid* admixtio rei calidæ §. 7. Obſtructio *quomodo Febrium cauſa* §. 8. Putredo *eſt cauſa caloris* §. 9.

CAP. IV. pag. 65.

De Putredinis Eſſentia & Diviſione ſecundum antiquos & Recentiores.

D*Efinitio Ariſtotelica* §. 1. *cur dicitur* interitus caloris §. 2. *cur* propr i & naturalis §. 3. *cur* In unoquoque humido §. 4. *cur* ab ambiente calido §. 5. *Cur putreſcentia calidiora evadunt* §. 6. *cur humidiora* §. 7. *cur terminata putredine res fit ſicca* §. 8. *Cur putredo in frigore vix accidit* §. 9. *cur conglaciata non putreſcunt* §. 10. *Cur calidiſſima putredinis immunia* §. 11. *Cur quæ moventur difficulter putreſcunt* §. 12. *Cur ſal vindicat à putredine* §. 13. *modus quo putredo ſuccedit* §. 14. *Putredinis definitio Galenica*

§ 2

Digitized by Google

§. 15. *Quid* permutatio *totius ſubſtantiæ* §. 16. *Quid intelligit* Galenus *per* ad corruptelam §. 17. *In cauſa efficiente conſentit Ariſtoteli* §. 18. *Aſſentiuntur utrique Recentiores* §. 19. Kyperi *definitio* §. 20. Kergeri §. 21. *Putredo alia* ſecundum totum, *alia* ſecundum partem ex Ariſtot. §. 22. *Putredo* ſecundum partem *ſubdividitur*, *Elementa an putreſcant* §. 23. *mixtorum putredo* §. 24. *Illam ſubdiviſionem admittit Galenus* §. 25. *Putredo ſecundum quid* §. 26. *Non quavis alteratio Putredinem humoribus inducit* §. 27. 28. 29. 30. *Hanc Putredinis naturam amplectuntur Recentiores* §. 31. Sylvius §. 32. Helmontius §. 33. Combuſtionis *conſideratio neceſſaria* §. 34. *Definitio Ariſtotelica* §. 35. *Cur dicitur mutatio in ſubſtantiam* §. 36. *quæ partium ſeparatio accidat* §. 37. *uſtio ſemper fit ab extrinſeco* §. 38. *Humores an combuſtionis ſubjectum* §. 39. 40. 41. 42. Willis *uſtionem in putridis agnoſcit* §. 43. Et Helmontius §. 45. Sylvius §. 46. Martianus §. 47. *Antiqui & recentiores quoad Putredinem concordes ſunt* §. 48.

CAP. V.

An Putredo & Combuſtio indifferenter omnes Febres generent, Vel ad particulares ſolum differentias ſe extendant.

F*ebris maligna an ab inſigni putredinis gradu cum formæ corruptione?* §. 1. *Affirmatur* §. 2. 3. *An putre-*

putredini adjuncta venenata qualitas §. 4. *A putredine ſecundum quid fiunt Febres benignæ* §. 5. *Non omnes benignæ putredinis ſunt ſoboles* §. 6. 7. 8. *A combuſtione humorum Febris accenditur.* §. 9. *Quæ Febres ab illa excitentur* §. 10. *Humorum efferveſcentia inter combuſtionem & putredinem abſolutam mediat.* §. 11.

CAP. VI. pag. 106.

De cauſis Febrium ex Recentiorum mente.

C*Auſa Febrium tres ex* Williſio §. 1. *Efferveſcentia ab* extraneo *inducta* §. 2. *Cauſa occaſionalis* Helmontii *ad id* extraneum *referenda* §. 3. *Id* extraneum *concedit* Sylvius §. 4. Martiani *diſgregatio humorum ad id* extraneum *pertinet* §. 5. Willis *viciniam rei calidæ admittit* §. 6. *Hæc ſententiarum unitas confirmatur* §. 7. *Antiqui extraneum illud adſtruunt* §. 8. *Quid intelligendum per* admiſtionem corporis extranei §. 9. *An lympha & ſuccus pancreaticus* Sylvii *concordiæ obſtent* §. 10. *Humores hi admittendi* §. 11. *Lympha ſanguini commiſcetur*, §. 12. *Tranſitus ſucci pancreatici & bilis ad cor oſtenditur* §. 13. *Nova bilis ad cor via à* Sylvio *fingitur* §. 14. *Saliva cum aliis humoribus ad cor vergit* §. 15. *Secunda cauſa Febrium à* Williſio *tradita*, Elementum aliquod ſanguinis *extra temperiem abreptum* §. 16. 17. *Hanc ſententiam ab Hippocr. deſumpſit Willis* §. 18. Diſgregatio *humorum eſt Febris cauſa* §. 19. *Hanc concedunt antiqui* §. 20. *Admittitur ab illis qui combuſtionem recipiunt* §. 21. 22. *cauſa diſgre-*

gationis, ſeu principii exaltati cauſa plures ex Williſio §. 23. Martianus *diſgregationis cauſam motum ponit* §. 24. *calor externus quomodo mixti unitatem ſolvit ex* Williſio §. 25. *Martianus ſubſcribit* §. 26. *Exaltationis ſanguinis quantitas partis calidæ eſt altera cauſa* §. 27. *Hanc agnoſcit* Martianus §. 28. *Ventilationis defectus explicatur à* Williſio §. 29. *Cauſas exaltati principii ab antiquis mutuatur.* §. 30. *Sanguinis coagulatio duplex aſſignatur ab eodem* §. 31. *Non diſſentit* Helmontius §. 32. *Aſſentitur* Kergerus §. 33. *Et* Sylvius §. 34. *Fermentum Febrile idem eſt ac putredo ſecundum quid* §. 35.

CAP. VII. pag. 136.

De cauſis Febrium ex *Helmontio*.

HElmontius *antiquos in doctrina Febrium flagellat* §. 1. *Illarum cauſam ſtatuit ideam in vitali principio ſuccreſcentem* §. 2. *Quid per ideam intelligat.* §. 3. *Idea morborum nihil aliud ſunt quam eorundem cauſæ* §. 4.

CAP. VIII. pag. 144.

De modo quo fit Febris, ex Antiquorum mente.

GEnerationis *Febrium ratio quomodo inveſtiganda* §. 1. *motus quomodo accendat Febrem* §. 2. 3. 4. 5. 6. *Febris maligna an à ſola putredine inducatur.* §. 7. 8. 9. 10. 11. 12. *Ex* Hippocrate *objectio diluitur* §. 13. *Combuſtio Febrem quomodo inducat* §. 14.

Cap. IX. pag. 158.

Quomodo contingat Febrium generatio ex placitis Recentiorum, Et quo modo cum Antiquis in hoc conveniunt.

Admixtio rei calidæ ſanguini, cauſa Febrilis §. 1. 2. *Aſſentitur* Sylvius §. 3. *Sanguis fervorem quomodo concipiat ex* Williſii *mente* §. 4. *Exaltatio principii calidi ſecunda cauſa Febrilis* §. 5. *Recentiores in hoc ducem* Hippocr. *ſequuntur* §. 6. *Recentiores cur ſolam diſgregationem, ſeu exaltationem principii calidi inter cauſas enumerent* §. 7. *Plurimas Febres à bile deducit* Hjppocrates §. 8. *Diſgregationem humorum admittit* Sylvius §. 9. *Ephemeræ cauſam illi adſcribit* Sylvius §. 10. *Coagulatio quomodo Febrem inducit ex Williſio.* §. 11. 12. *Urinæ in Febris malignis cur ſanis ſimiles ſunt.* §. 13.

Cap. X. pag. 176.

De differentiis Febrium.

Antiqua Febrium diviſio in eſſentiales *&* accidentales, §. 1. *Eſſentialium ſubdiviſio* §. 2. *Febrium diſtinctio à ſubjecto* §. 3. *Recentiores conſentiunt* §. 4. *Differentia à modo inhæſionis caloris* §. 5. *Diſtinctio in primarias & ſymptomaticas admittitur à* Galeno §. 6. *Neoterici huic diſtinctioni conſentiunt* §. 7. *Accidentales differentiæ unde deſumuntur* §. 8. *A motu Febris dicitur continua vel intermittens* §. 9. *Ita omnes diffe-*

Digitized by Google

rentiæ probantur Sylvio §. 10. *Febrium diſtinctio à magnitudine* §. 11. Probata Sylvio §. 12. *Febrium diſtinctio, vel potius diverſitas Hyppocratica* §. 13. *Imitatur* Syluius §. 14.

Cap. XI. pag. 183.

De cauſis Febrium Continuarum, juxta Antiquorum & Recentiorum ſententiam.

PLaterus *optime omnium Febrium cauſas tradit* §. 1. *Prima ipſius Febrium diviſio* §. 2. *Calor in ſpiritibus accenſus* §. 3. *Solitariæ vel comitatæ Febres* §. 4. *Calorem in ſanguine primo accendi ſtatuit*, ibid, *In Ephemera & ſynocha imputri non ſoli ſpiritus ſed ſanguis accenditur* §. 5. *Conſentit* Willis §. 6. *Ephemera & Synocha tres dies non debent excedere* §. 7. *Ephemeras Febres ſymptomaticas admittunt* Platerus & Willis. §. 8. *Putridarum Febrium cauſa* §. 9. *Continuarum interpolatarum origo* §. 10. *Febrium diverſitatem ex varia ſanguinis putreſcentis conditione deducit* Platerus §. 11. *Hujus doctrina cum circulatione ſanguinis non cohæret* §. 12. *Synochi putris origo ex ejus ſententia* §. 13. *Febrium continuitas ab ipſo poſita circulationi adverſatur.* §. 14. *Febrium putridarum origo, ex eodem* §. 15. *Continuitatis Febrium cauſam unde repetit* Willis §. 16. *Quæ ratio formalis illius continuitatis* §. 17. 18. *Cur hæ aliquando exacerbantur* §. 19. Silvius Williſio *in hoc aſſentitur* §. 20. *Bili* Sylvius *ſubjungit lympham & ſuccum pancreaticum*, ibid. *Bilis diverſitatem hic admittit* §. 21. *Continuitatis malignarum cauſa ex* Platero

ro §.22. Willis & Sylvius *occultam qualitatem in his non admittunt* §. 23. *Continuitatis Hectica cauſa ex* Platero §. 24. 25. *Sanguis ab hectico calore vitium contrahit* §. 26. *Hectica à phthiſi deſcriptio ex* Williſio §. 27. *Febris lenta ab hectica diverſa ex* Williſio §. 28. *Hectica cauſa immediata ex* Sylvio §. 29. *Sanguinis craſſities tabis cauſa* §. 30. 31.

Cap. XII. pag 205.

De cauſis Periodicationis Febrium & earum intermiſſionis,

ANtiquorum concordia circa cauſas non diſquirit Author ſed propriam ſententiam ſubnectit §. 1. *In quo conſiſtat cauſa proxima Intermittentiæ; Extraneum ſanguini commixtum* §. 2. *Extraneum hoc in quolibet paroxyſmo eiicitur* §. 3. *Novi paroxyſmi reditus unde* §. 4. *Depravatæ materiæ ſedes* §. 5. *Materia ſanguini ſuffuſa ex primis viis confluit* §. 6. *Materia illa ſanguini non eſt congener*, §. 7. *Vitium illius in putredine conſiſtit* §. 8. *Adjuturna mora vitium contrahit* §. 9. *Illam inducit obſtructio* §. 10. *Impedimentum illud ſuperari debet* §. 11. *Ex toto non tollitur* §. 12. *Quomodo ſuperabile* §. 13. *Efferveſcentia Febrilis quomodo his ſuccedat* §. 14. *Unde major vel minor.* §. 15. 16. 17. *Sanguis in vaſis obſtructis fermenti naturam induens, Febrem intermittentem efficit* §. 18. *Frigoris & horroris cauſa* §. 19. *Putredinem ab obſtructione concipit humor* §. 20. *Cur inflammatio non ſemper comes* §. 21. *Reditus paroxyſmorum cauſa* §. 22.

CAP. XIII. pag. 222.

De cauſis Rigoris & Frigoris, ex Veterum & Recentiorum mente.

Frigoris & Horroris cauſa ex Williſio §.1. *Non diſſentit* Sylvius §.2.

CAP. XIV. pag. 226.

Quomodo explicetur Febris generatio dependenter à ſanguinis circulatione.

Recentiores Febris eſſentiam in nimia ſanguinis effervescentia conſtituunt §.1. *Fermentum extraneum ſanguini admixtum illum fermentat* §.2. *Sanguis fermentum illud extraneum exterminare ſatagit* §.3. *Exaltatio principii calidi in maſſa ſanguinea* §.4. *Non differre ac videtur à combuſtione* §.5. *Putredo ſimpliciter fermentationem maſſæ ſanguineæ inducit* §.6. *Antiquorum ſententia quomodo ad circulationem trahi poſſit. ibid.*

CAP. XV. pag. 234.

De ſignis Febrium.

In ſignorum doctrina conſentiunt veteres & recentiores §.1. *Pulſus mutatio præcipuum ſignum* §.2. *Magnus Pulſus & frequens quid ſignificat* §.3. *Quid parvus & frequens.* §.4. *Particularium Febris temporum deſignatio*

gnatio ex pulſu §. 5. *Univerſalium* §. 6. *Extraneum maſſæ ſanguinæ admixtũ quæ deſignant* §.7. *Symptomata Febrilia* pag. 240. *Febris longitudo vel brevitas unde indicetur* §. 9. *Principii calidi exaltationem quæ oſtendant* §. 10. *Putredo quomodo oſtendatur à pulſu.* §. 11.

CAP. XVI. pag. 243.

De Curatione Febrium in particulari, & primo de Ephemera & Synocha non Putrida, ex mente Antiquorum & Recentiorum.

V*Eterum & Recentiorum conſenſus in curatione Febrium* §. 1. *Ephemeræ curatio ſecundum* Sylvium §. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. & 15. *ſecundum* Williſium, *quæ conſona* §. 16.

CAP. XVII. pag. 253.

In quo oſtenditur conſenſus Antiquorum & Recentiorum in cura Febris Synochæ Putridæ.

P*Lures ejus differentiæ* ex Sylvio. §. 1. 2. *Curatio Synochæ à bile ſecundum eundem* §. 3. 4. 5. 6. *Quæ bilis hanc Febrem inducat* §. 7. *Conſentit* Sylvius *cum antiquis* §. 8. *Synocha à lympha glandularum conglobatarum* §. 9. 10. *Curatio* §. 11. *In bilioſo corpore* §. 12. *Lymphatica Febris , ſeu catarrhalis , à vitiata lympha glandularum cerebri curatio* §. 13. *Febris à ſucco Pan-*

creatico deſignata à Car. Piſone §. 14. Febris à pituita acida Avicennæ *ſimilis eſt* §. 15. *Curatio* §. 16. *ex* Sylvio §. 17. *Anxietatibus quomodo occurrendum* §. 18. *Salivalis Febris novum non eſt inventum* §. 19. *Sanguinis miſsio in illa inutilis* §. 20. *Cauſi curatio ex* Sylvio §. 22. *Frigida potum cur omittit* §. 23. *dypiriæ cauſa ex* Sylvio §. 24. *Curatio Febrium cum faucium ardore Veterum & Sylviana eadem* §. 25. Williſius *ſectatur Galenicos in deſcriptione ſynocharum Febrium* §. 26. *Curandi ratio ex eodem* §. 27. *Obſervationes in harum curatione ex* Williſio *& Sydendam pag.* 272.

CAP. XVIII. pag. 275.

De Febrium Intermittentium curatione ex antiquorum & recentiorum mente, & primo de Tertiana.

SCopi curationis ex* Williſio *§. 1. prima intentio quibus perficitur* §. 2. *ſecunda* §. 3. *tertia* §. 4. Sennerto *in his ſimilis* §. 5. *Vomitum omittit* Willis §. 6. *Diureticorum uſus in Tertiana diuturna* §. 7. *Febrifugis quando locus* §. 8. *Externorum uſus* §. 9.

CAP. XIX. pag. 279.

De curatione Quartanæ Intermittentis.

QUi curationis ſcopi ex Williſio §. 1. *Vomitoria* §. 2. *Purgantia* §. 3. *Præparantia* §. 4. *Febrifuga externa* §. 5. *Ab hidroticis abſtinet* Willis. §. 6.

CAP.

Cap. XX. pag. 282.

De Quartanæ Intermittentis curatione.

Cauſa ex Williſio §.1. *ſanguinis dyſcraſia quomodo ex eodem emendanda* §. 2. *Cautio circa Febrifuga* §.3. *Paroxyſmum inhibentia unde deſumenda* §.4. *Præcipitantibus quando locus* §. 5. *Conſentit Galenicis* §.6. *veſtigia veterum ſequitur* §.7.

Cap. XXI. pag. 287.

In quo demonſtratur *Sylvium* in curatione Febrium Intermittentium non eſſe diſſimilem ab Antiquis.

Sylvius *curationis earum fundamentum in obſtructionum ſolutione conſtituit* §. 1. *Pancreatici ſucci vitium emendat* §. 2. *Pituitam obſtruentem incidentia* §. 4. *Cautio in eorum uſu* §. 5. *Pituitoſi & billioſi humores mixti quomodo corrigendi* §. 6. *Pituita non multum glutinoſa ſudorificis corrigitur* §. 7. *Cathartica & emetica quando exhibenda* §. 8. *Succi pancreatici acidioris emendatio* §. 9. *Ejus & bilis efferveſcentiæ emendatio* §. 10. *Sanguinis miſſionem cur omittit* Sylvius §. 11. *contradictionis ſolutio* §. 12. 13. *uſus calidorum remediorum in Febribus* §. 14. *Diverſitas curationis Febrium apud authores unde* §. 15. *Vera curatio à cognitione cauſæ dependet* §. 16. *A ſolo frigoris ſenſu inci-*

pientis Febris curatio §. 17. *A calore incipientis* §. 18. *De obſtruentia in omni conveniunt* §. 19. *ut & Febrifuga* §. 20. *Curatio continuarum interpolatarum cum Intermittentium curatione coincidit.* §. 21.

CAP. XXII. pag. 257.

In quo oſtenditur Antiquos & Recentiores in Hecticæ Febris curatione eſſe ſimiles.

Ndicatio generalis ex Sylvio §. 1. *Viſcoſitas ſanguinis quibus tollenda* §. 2, *Refrigeratio & humectatio quibus perficitur* §. 3. *Sylvii cum Antiquis in horum uſu conſenſus* §. 4.

CAP. XXIII.

De curatione Febris Malignæ ex Veterum & Modernorum mente.

Iſſentiunt Authores in curatione Febris malignæ, quia diſſentiunt in cauſis §. 1. *Indicationes ex* Williſio, §. 2. *Indicationes unde deſumunt qui cauſam à putredine deducunt* §. 3. Williſius *cum* Minando *concurrit in curatione* §. 4, Sylvius *utrumque ſequitur* §. 5. *Ab illis non diſſentit* §. 6. *Venæ ſectionem cur omittit.* §. 7.

FINIS.

Digitized by Google

IRIDIS FEBRILIS

CAPUT PRIMUM.

Quid ſit Febris ſecundum Antiquos, & in quo eſſentialiter conſiſtat.

Rerum eſſentiæ non melius manifeſtantur quàm ab earum definitione, idcirco Philoſophi omnes rerum, naturam ſpeculantes, tunc illius cognitionem poſſidere gloriantur, quando germanam earundem definitionem ſunt aſſecuti.

I. SIc Medici antiqui Febrium naturam, eſſentiam, & proprietates certo indagaſſe ſcrutinio crediderunt, per antiquioris *Avicennæ definitionem pag.4.tract.*1.*cap.*1. cui omnes concordi ſuffragio conſenſerunt.

II. Definitur autem citato loco Febris, quod ſit Calor extraneus accenſus in corde, & procedens ab eo mediante ſpiritu & ſanguine, per

Digitized by Google

arterias, & venas in totum corpus effuſus, ſic in illo ipſo corpore porrò accenditur, ut functiones naturales lædat, non ſicut caliditas laboris, & iræ,

Hanc definitionem deſumpſiſſe à *Galeno 6. epid. Com. 1. text. 29. & 1. de differ. Febr. cap. 5. &* ab Hippocrate 3. *de fract. tex.* 8. omnes concludunt, & convenire cùm definitione *Zenonis* & *Empedoclis* teſtatur *Alexander Aphrodiſeus.*

III. Febrem eſſe calorem probant auctoritate *Hipp. lib. 1. epid. par. 3. text. 16. in hiſt. Sileni, & tex. 21. in hiſt. uxoris Philini, & text. 23. hiſt. Cleanactidis, & tex. 24. in hiſt. Metonis, & tex. 25. in hiſt. Eraſini*, huic adjungitur *Ariſtot.* auctoritas *ſect. 1. prob. 3. Gal. lib. 6. epid. part. 1. Com. 29. lib. 1. Aphor. com. 14. lib. de cauſ. morb. cap. 2. lib. 4. de cauſis pulſ. cap. 7. lib. 2. met. cap. 7. lib. 4. met. cap. 1. lib. 9. met. cap. 14.*

IV. Pro autoritate horum ſtant rationes, & primo quia ex communi hominum æſtimatione igneo acrique calore æſtuantes Febre laborare cenſentur, unde deducetur Febrem in calore eſſentialiter fundari cum communis hominum exiſtimatio veritati æquiponderare videatur.

V. *Secundò* in eo videtur reſidere eſſentia Febris quod eſt radix omnium accidentium ab ea emanantium, hæc verò à calore proveniunt, conſequenter hoc erit eſſentiale Febris fundamentum. Sitis enim, æſtus, inquietudo, vigiliæ, dolor capitis, pulſus frequentia, & inæqualitas, inſeparabiles febrium comites, non ab alio dependent principio quàm à calore.

VI. *Tertiò* quia refrigerantibus curatur, ergo

ergo in calore conſiſtit, contraria enim contrariis curantur.

VII. *Quartò*. Illud dicitur eſſentiale alicui, quo poſito illud ponitur, & ablato aufertur, ſed poſito calore igneo, in corpore adeſt febris, & ablato, illa ceſſat, in intermiſſione enim Febrili à patiente non perſentitur calor, nec à Medico diſtinguitur, ergo Febris in calore igneo conſiſtit.

VIII. Hunc calorem eſſe qualitatem fere omnes Medici ſuſtinent. *Rodericus* tamen *Caſtrenſis in lit. de Meteor. Microcos. lib.* 3. *cap.* 8. in ſubſtantia calida Febrem radicari opinatur. Hanc ſententiam fuiſſe antiquorum, & diu in oblivione ſepultam confirmat *Emanuel Jos. Reyſ. lib. contr. pag. contr. & certe Victor Trincavel.* antè *Roder.* in hac fuit ſententia.

IX. Hanc opinionem probat citatus *Doctor* auctor. *Hip.* qui in *Epid.* Febrem Pyreton vocat, vel pyrexiam, hoc eſt ignem, aut ignitum halitum, quæ ſunt ſubſtantiæ, huic *Galenum* addit qui 1. de elem. cap. 6. corpora calefieri, non à qualitate ſed per ſubſtantiæ calidæ receptionem expreſsè docuit his verbis, Eum qui in gelu ab igne calefit, dico ignem in corpus aſſumere, nec deſunt rationes, &c.

X. *Primò*. Quia calor præter naturam, eſt calido innato contrarius, ſed calidum innatum eſt ſubſtantia, ergo etiam calor præter naturam, qui eſt Febrilis erit ſubſtantia, cùm contraria in eodem prædicamento ponantur.

XI. *Secundò*. Quia omnes Medici modum generationis Febrium exponentes, docent ex

putredinis minera fuligines, & evaporationes ad cor elevari per quas incaleſcit, & hoc eſt cor per ſubſtantiam calidam præter naturam calefieri,at calor præter naturam in corde eſt Febrilis,*ergo calor Febrilis* erit ſubſtantia calida in corde exiſtens.

XII. *Tertiò.* Quia præcipua Febrium remedia ſunt purgatio & ſanguinis miſſio, quæ ambo materiam ſanguinis ſuperfluam, vel excrementitiam qualitate vitioſam educendo,calorē Febrilem in ſubſtantia conſiſtere manifeſtant.

XIII. Paucos tamen habuit ſequaces hæc opinio, major enim pars Medicorum huic eſt contraria, quia Febris lædit operationes cum ſit morbus; lædere eſt agere; ſubſtantia per ſe non eſt activa, ſed ſolum per qualitatem, ergo calor, qui eſt qualitas, Febrem conſtituet, non ſubſtantia calida.

XIV. Hæc ſententia firmans Febrem in ſua eſſentia calorem comprehendere, ab inpugnatione non libera evaſit, nam Jacob. de Part. & Concil. Febres frigidas ſtatuerunt, Avicennæ ſuffulti patrocinio, qui Fen.1. p.4. ſect.1. c.1. aliquas Febres frigidas vocat;& in praxi obſervantur Febres, quæ nec internas partes, nec externas calore cruciant: ex Febre morientes frigent in exterioribus partibus, & tactu comprehenditur, frigent etiam interius, ut expiratio frigida oſtentat, & tamen ex pulſu certum eſt eos febricitare. Febres rigore & frigore invadentes in tali ſtatu ſunt vere Febres, & tamen tunc non eſt calor, ergo dantur Febres ſine calore, ergo calor non eſt eſſentialis Febri, cum

aliqua

aliqua ſine calore habeatur, & aliqua pars illius aliquando à calore ſit omnino immunis.

XV. Quomodo vero calor Febrilis evadat, communiter reſpondent per intenſionem, nam calor Febrilis quia præter naturam excedit naturæ limites, exceſſus per ſolam additionem majoris caloris habetur, conſequenter Febris in additione caloris, per quem caloris naturalis intenſio fiat conſiſtet: ablato enim caloris exceſſu, aufertur etiam Febris, ex quo bene arguitur calorem Febrilem per intẽſionem talem evadere, & hæc eſt ſententia *Gal.8.&9.met.quem allegat Argent. lib. 1. de morb. gener. cap. 2.* & confirmatur ex eo quod Febris per intemperiem calidam definitur, quæ in ſuo formali caloris exceſſu ? & intenſionem involuit, conſequenter calor naturalis Febrilis ſit per caloris intenſionem.

XVI. Controvertunt tamen auctores, & patroni hujus ſententiæ, an Febris in unione caloris naturalis, & additi, vel in ſolo calore addito conſiſtat, *Averroes lib.3. collig. cap.3. Concil. difer.87.Vega, 1. de differ. Febrium cap.1. Mercat.lib.3. de Feb. eſſent.Ugo ſenen. in Fen.1.p. 4. tract. 1. cap. 2. Ercul. in com. ejuſdem loci Veiga lib.1. de differ.Feb. cum aliis*, volunt calorem Febrilem talem evadere, per unionem caloris naturalis præexiſtentis & additi à cauſa calefaciente.

XVII. Quod probant primò, quia ſi ſolus additus eſſet Febris, in eadem parte eſſet morbus & ſanitas eodem tempore, quia in corde eſſet calor additus, qui eſt Febris, eſſet calor naturalis, qui eſt ſanitas, & ideo hic operationes

ſecundum naturam exerceret, in quo ſtat ſanitas, ille læderet, quia morbus, ergo in eodem ſubjecto eodem tẽpore eſſet ſanitas & morbus.

XVIII. *Secundò.* Ex præexiſtenti, & addito calore fit unus numero calor, additus, per omnes eſt Febrilis, ergo & præexiſtens, quod ex illis duobus fiat unus calor; patet; quia quotieſcunque duo accidentia ejuſdem ſpeciei ſolo numero diverſa ſimul concurrunt, uniuntur, ut unum numerum conſtituant, ſic lux lucernæ cum luce ſolis in unum unitur lumen in aëre, ut non ſit diſtinguibile lumen lucernæ à lumine ſolis, ita illi duo calores debent in unum coaleſcere, ita ut unus ab alio non diſtinguatur, & à prævalente calore illud accidentale compoſitum denominari, quia verò in læſione operationum præter-naturalis prævalet, ideo ab hoc unio caloris naturalis, & additi præter naturalis denominatur.

XIX. Huic opinioni contradicunt *Gentilis Garcia. in fen.* 1. 4. *quæſt.* 7. *Matamoros lib.*1. *de feb. diſp.* 11. aſſerentes Febrem conſiſtere in calore addito &c.

XX. Primò hoc probant, quia ita ſe habet morbus in intemperie ſicuti morbus in numero adaucto, ut in ſexto digito, ſed ſolus ſextus digitus eſt morbus, ergo eſt ſolus calor additus erit febris.

XXI. *Secundò* Morbus dicitur ille qui primò indicat ſui remotionem, ſed ſolus calor additus indicat ſui remotionem, cùm eo remoto ceſſet febris, ergo ſolus calor additus eſt febris.

XXII. *Ter-*

XXII. *Tertiò*. Si febris ex utroque calore conſtaret, nulla à natura ſuperaretur ſine medicamenti auxilio: probatur ſequela, quia febris à natura ſola non poteſt vinci niſi caloris naturalis operâ, at in prædicto caſu non eſſet calor naturalis, quia ex naturali, & addito unito fit febrilis, quia eſt præter naturam, ergo curatione careret febris, quæ Medico careret, quod eſt contra: experientiam.

XXIII. *Quartò* Solus calor, qui lædit operationes, habet rationem Febris, ſed ſolus additus lædit operationes, ergo ſolus additus eſt Febris; minor probatur, læſio actionum non poteſt fieri niſi à re præter naturali, & violenta, ſed calor præexiſtens non eſt præter naturalis, nec violentus, ergo ab eo non poſſunt lædi operationes, ergo læduntur ab addito.

XXIV. An vero ſemper à tali intenſione calor Febrilis proveniat, vel ſine ea valeat eſſe talis, agitant Doctores, & partem affirmativam ſuſtinent *Valeſ.* 1. *de differ. feb. cap.* 1. *Veiga. Merc. lib.* 1. *de eſſentia feb. Carrerius in ſen. pag.* 4. *tract* 1. *Queſt.* 6. *Matamoros lib.* 1. *de Feb. tract.* 1. *Diſp.* 9.

XXV. Et probant primò ex *Galeno* 1. aphoriſm. 16. & lib. 6. Epid. ſec. 1. Tex. 19. ubi talem intenſionem Febri eſſentialem recipit, & clarius loquitur 8. met. cap. 1. dicens tunc Febrem dari cum immodicus eſt calor, ut hominem offendat, & de cauſ. morb. cap. 5. aſſerit Febrem fieri ſuperante caliditate.

XXVI. *Secundò* Morbus calidus non generatur niſi per caloris intenſionem, ſicuti frigidus niſi per intenſionem frigoris, ergò cum

Febris ſit morbus calidus nō poteſt recipere eſ-ſe niſi per caloris intenſionem, nec valet dicere, poſſe acquirere dictam intenſionem per malignitatem, quia hæc ſine caloris intenſione reperitur, ut in peſte ſine febre, conſequenter qualitas maligna ex ſe non eſt productiva caloris intenſionis.

XXVII. *Tertiò*, Nemo dat quod non habet, qualitates omnes quæ in corpore noſtro concurrunt, non habent calorem dempta qualitate calida, ergo neque poſſunt illæ intendere calorem, ſed à ſola caliditate intenſio caloris expectanda, eſt.

XXVIII. *Gentilis* in quæſtio. extravag. quæſtio.4.& Ugo Senen. contrarium tuentur his rationibus.

XXIX. *Primò* Calor naturalis cordis dum cum aliis qualitatibus commenſuratus exiſtit, eſt inſtrumentum naturæ, & ab hac coercetur ne exorbitet à propria temperie, debita ejus naturali ſtatui, per adventum verò qualitatis malignæ quæ illi conjungatur, non eſt ampliùs inſtrumentum naturæ, quia à qualitate maligna depravatus à naturali conditione deviat, & ſui juris factus, excuſſo naturæ jugo, operatur ſecundum omnes ſui vires, ideſt, non ut naturalis, ſed ut elementaris & igneus, quia in ſe eſt talis: unde concluditur actionem immoderatam caloris non originari ab ejuſdem intenſione, ſed ab eodem calore à natura non recto, & ſecundum omnes ſuas vires agente. Hoc confirmare videtur *Gal.* de præſag. ex pulſ. cap. 3. ſcribendo aliquos eſſe Febre peſtilenti correp-

tos,

tos, qui per totum Febris decurſum bonum pulſum, & parum differentem à naturali haberent, qui tamen ut reliqui obiere, & certè mors ex prava & maligna qualitate evenit, ergo non per intenſionem caloris, ſed per pravam qualitatem lethaliter Febricitabant.

XXX. *Secundò* Febris eſt converſio nativæ caliditatis in igneam, ſed nativa caliditas non tantùm per intenſionem ad igneam naturam tendit, quam propter ſiccitatem à qua invariato caliditatis gradu, hæc in agendo fit violentior, ergo non ſemper ab intenſione calor naturalis fit major & igneus.

XXXI. Alii opinantur calorem Febrilem per intenſionem excitari, quæ non debetur alicui extrinſeco, ſed ab intrinſeco principio emanat, nempe à calore cordi implantato, qui ſeipſum intendit: In horum numero ſunt *Garcia* ſuper pag. 4. *Avic. queſt.* 4. *vaſc. de febribus tract.* 1. *diſtinct.* 7. Pro cõfirmatione hujus ſententiæ ſupponunt cor in ſtatu naturali non qualificari tanta caliditate, quanta ejus forma eminenter donatur, & quantam produceret niſi ab extrinſeco impediretur; prò impedimento aſſignant frigus aëris, quod ventilatione & refrigerio prohibet integram caloris cordis actionem, & ſi contingat aëris ingreſſum impediri, vel ab aliquo agente illius frigiditatem minui, tunc calor cordis totam virtutem ſuo ſinu latentem explicat, ita ut qui à contrario remiſſus naturalis erat, amiſſo eo fit Febrilis, ſecundum igneam activitatem ſibi naturalem agendo, ſicque calor cordis igneus evadit à principio

intrinſeco. Et omnes cauſas Febriles à Medicis aſſignatas vel aërem calefacere, vel ingreſſum impedire ſentiunt.

XXXII. Hoc ſuppoſito probant ſuam ſententiam 1. quia ſi Febris non poſſet excitari ab interno principio, maxime quia cum ſit morbus, & præter naturam, ab extrinſeco debet procedere, Sed hæc ratiò nulla eſt, quia plures morbi proveniunt à principio intrinſeco, ſic caro præter naturam excreſcens, per potentiam nutritivam luxuriat, pupillæ dilatatio à principio generationis eſt facultatis formatricis error, hæc verò & potentia nutritiva ſunt principia intrinſeca, ergo non repugnant morbi à principio intrinſeco, conſequenter nec Febris, & magis confirmatur ex eo quòd impedito influxu caloris ad cerebrum, hoc corripitur morbo frigido & humido, & tunc non eſt aſſignabilis cauſa poſitiva extrinſeca hujus intemperiei, ergo erit intrinſeca, nempe naturalis ipſius cerebri temperies frigida & humida.

XXXIII. *Secundò*. Ex *Galeno* variis in locis habetur nullibi in nobis aliquid corde calidius generari poſſe, neque putredine, neque uſtione, & licèt per putredinem res calidior fiat, attamen antequam tantum caloris adipiſcatur, ut cor incendere poſſit, corrumpetur, & acquiret aliam formam cui naturalis ſit frigiditas, ut apparet in vino in acetum mutato, ergo nihil calorem cordis poteſt intendere quod in noſtro corpore permaneat.

XXXIV. In hanc ſententiam tendit *Gomes Pereyra*, ſed diverſa via, vult enim ab eis quæ in

cor-

corpore præternaturaliter contingunt ſi cor offendatur, vel irritetur, ad illorum expulſionem motu velociſſimo inſurgere, à quò incaleſcit, & mediis ſpiritibus ſimiliter motis calefactiſque totum corpus calefit, & Febris accenditur.

XXXV. Hujus veſtigiis inhæret opinio *Zacuti de Medic. Hiſt. Princ. lib.2. queſt.* 1. per quam ſuſtinet Febrem ab unione caloris naturalis oriri, & ejus rationes ſunt.

XXXVI. *Primò* Quando tumor ſuppuratur fit Febris, ex *Gal.lib.de loc. aff. cap.* 5. *&* 2. *aphor.* 47. & quando coquitur humor vaſorum in pleuritico, Febris pariter adeſt major quàm prius, ex eodem 1. de Criſ. cap. 18. non alia ratione niſi quando tumor ſuppuratur, & coquitur materia pleuritidis calor unitur tam ad opus concoctionis & ſuppurationis, quàm ad illud expulſionis materiæ concoctæ & ſuppuratæ: & in hac unione intenditur calor ad igneum exceſſum, unde Febris. Et ſi in Febribus tale accidit, quale in his quæ ſuppurantur inflammationibus ex *Gal. lib.* 1. *de differ. Febrium cap.6.* & in his Febribus oritur ex unione nativi caloris pro concoctione materiæ, & ex conatù naturæ prò ejuſdem expulſione, eodem modo etiam in venis ob unionem caloris ad corrigendam materiam depravatam, in eis ſtabulantem, & à vi naturæ concepta prò ejuſdem expulſione excitabitur Febris.

XXXVII. *Secundò* Quia humor noxius latens in corpore inducit Febrem quæ antea non aderat; & hoc fieri à natura movente, & à

calore nativo unito conante expellere pravum humorem nemo dubitat.

XXXVIII. *Tertiò*, In ſtatu Febris eſt multo major, & tamen humor, qui eſt illius cauſa in diſpoſitis ad ſalutem, eſt magis benignus, ex *Gal.2. Aphor.29.* quia magis coctus, minùs putridus quàm in augmento, ergo ea Febris magnitudo non pendet ab aucta putredine, ſed ab aucto innato calore coquente, & pugnante.

XXXIX. *Quartò* In multis morbis & Febribus ægri morti proximi, omnia ſanis ſimillima habere videntur, & hujus rationem *Gentilis & Dinus in com.cap.* 4. pag. 4 *Tract.*1. *& Valeſius in com. ægr. 2. ſec. prima lib.* 3. *Epid.* reddunt, quoniam natura fatigata & debilis ceſſat à conatu & pugna, Ergo per hæc Febris antea erat magna.

XL. *Quintò* In Criſi Febris invaleſcit magis, & tamen humor eſt benignior, ergo per ſolum conatum, & unionem caloris, expulſionem humoris concocti molientis, magnitudo Febris habebitur.

XLI. Admiſſa intenſione caloris naturalis, quà igneam adipiſcitur naturam, controvertunt auctores, An hic calor igneus & Febrilis ſit ejuſdem conditionis cùm naturali. *Gentilis in* extra. queſt. 4. contendit probare calorem Febrilem ſpecie diſtare à naturali.

XLII. *Primò* Quia diverſæ operationes non poſſunt ab una cauſa proficiſci, at operationes à calore naturali & Febrili emanantes diverſæ penitus exiſtunt, illo operationes naturales perficiente, hoc depravante, vel immi-

imminuente, ergo ſpecie debent differre, cùm ſpecie differentes edant operationes.

XLIII. *Secundò* Calor naturalis & Febrilis à diverſis pendent principiis, primùs in ſanguine & ſpiritu à principio generationis accenditur, ſecundus à materia putrida & corrupta ſuſcitatur, ergo debent eſſe inter ſe diverſi.

XLIV. *Tertiò* Multæ Febres ſanantur ab intrinſeco, ſine ullo auxilio Medico, quod non poteſt fieri niſi pugnante calore naturali contrà Febrilem, & ſi adeſt pugna, adeſt contrarietas, ergo calores prædicti ſunt contrarii.

XLV. *Gentili* adverſatur *Zacutus lib.4.de Medic. Princ. hiſt. quæſt.4.& Emanuel Dos Reys contr.8.* & communiter cùm iſtis Medicorum ſchola.

XLVI. *Primò* Quia ea ſpecie conveniunt quibus una eſt differētia eſſentialis, ſed hoc modo ſe habent calor naturalis & præter naturam, quia uterque habet congregare homogenea, & diſgregare heterogenea, ut patet in ligno quando aduritur, & in re putreſcente, quæ à calore præter naturam & igneo efficiuntur, & in generatione humorū: ope caloris naturalis perfecta, in qua heterogenea diſgregantur excrementa, & homogeneæ partes alimentales in ſanguineam maſſam congregantur, ergo calor naturalis, & præter naturam conveniunt ſpecie.

XLVII. *Secundò* Febris oritur ex prohibita trāſpiratione, & ex ira, quia ab his intenditur calor, ſed per intenſionem non reſultat nova ſpecies caloris, ergo calor naturalis & Febrilis non differunt ſpecie, ſed per intenſionem ſolum conſiſtentem in additione gradus caloris ſimilis,

XLVIII. Hanc ſententiarum varietatem circa caloris Febrilis naturam, & modum operandi, varia ingeniorum temperamenta introduxerunt *Gal. & Hip.* & aliorum Medicinæ benemeritorum patrocinio ſuſultà, diſcordias Principum autoritate foventium.

XLIX. Pari diſcordia in varias ſcinduntur opiniones pro ſtatuendo caloris Febrilis ſubjecto, quod ab Avic. cor determinatur, per illa definitionis verba, in corde accenſus, hunc ſequuntur *Fernel.lib.*4. *Pathol.cap.*1. *Thomas A.Vega.lib.* 1. *de differ. in com. cap.*4. *Donatus ab Altom.* de Med. Febribus cap.6. *Vales. lib.*4. *contro.*18. *Concil.*differ. 87. *Thomas àGarb.*4. de differ.Febrium cap.1. Ugo Senen. Arcul. Gentil. in com. deffinitionis *Avic. Avero.* lib.3. collig. cap.3. quibus favet Gal. lib. 1. Febrium cap. 1. & 3. ubi Febris radicem in aliqua cordis ſubſtantia præter naturam excalefacta ponit, & probat idem lib. de inæquali intemperie cap.4. & lib.10. met.cap.8. & 7. met. cap.8.

L. Nec deſunt rationes, & pro 1. afferunt quòd Febris ſit converſio caloris naturalis in præter naturam per totum corpus diffuſi, ſed calor naturalis à corde in totum corpus diffunditur, ergo & præter naturam, & ſicuti cor eſt illius ſubjectum; ita & iſtius concedi debet.

LI. *Secundò* Quia Febris, eſt morbus communis, & ab ea omnes fere actiones totius corporis læduntur, ergo ejus ſubjectum debet eſſe aliquid commune, ſed hujuſmodi non datur præter cor, ergo hoc erit ſubjectum Febris.

LII. In hac ſententia animadvertit *Carer. in Com.*

Com. 1. *fen. lib.* 4. *Trac.* 1. *cap.* 1. *diſp.* 2. *queſt.* 1. non eſſe opus ad Febrem cor 1. calefieri, ſed ſufficere quòd aliqua pars antecedenter intenſo calore excalefacta cor præter naturam calefaciat, ex quo Febris poſtea contingit, ut patet in bubone & inflammatione, ex quibus Febris oritur, pars enim quæ 1. intenſe calefit eſt illa in qua humor putreſcens inflammationem parit, Febris verò non accenditur niſi à Calore putreſcentis humoris, & partis affectæ cor præter naturam incaleſcat, unde cor eſt ſemper ſubjectum Febris, cùm niſi hoc excalefacto generetur.

LIII. Contrariam ſententiam alii ſuſtinuerunt ex relatione Carer. loc. cit. quorum rationes ſunt.

LIV. *Primò* Ratio formalis. per quam cor conſtituitur in eſſe ſpecifico Febricitantis, non eſt alia quam calor præter naturam, cùm independentia in aliquo, dummodo habeat rationem communem morbi, quæ eſt lædere actiones 1. & ſenſibiliter, ergo in quacunque parte corporis inducatur hujuſmodi calor, erit Febris: antecedens patet, conſequentia probatur, quælibet pars noſtri corporis poteſt alterari à qualibet prima qualitate, independẽter ab alia parte in qua priùs exiſtat, & calor in tali parte inductus reliquas poteſt calefacere, abſque eo quòd talem calorem à corde recognoſcant, ergo hujuſmodi calor erit Febris, quia præter naturam & in totum diffuſus, & tamen in corde non ſubjectabitur.

LV. *Secundò* Morbi per conſenſum ſunt in

eadem ſpecie ac morbi per eſſentiam, ut patet in Phrenitide, & paraphrenitide, quæ ſunt in eadem ſpecie delirii, ſed vera intemperies calida, exiſtens in brachio, vel crure, ſine dependentia ab alio, eſt ejuſdem ſpeciei cum alia recepta in corde, ergo ſicut hæc eſt Febris, ita & illa.

L VI. *Tertiò* A jecore præter naturam excalefacto poteſt calor igneus toti corpori cōmunicari ut dicatur Febrire, ergo tunc ſubjectum caloris Febrilis erit Hepar, non Cor. antecedens probatur ex *Gal. lib.* 2. art. Medic. cap. 31. ubi agens de ſicco corde ait, magna ex parte uniververſum ſiccius exiſtit, niſi hepar obſtiterit, Ex quo ſequitur poſſe jecur totum immutare, vel in totum influere contra actionem cordis, & ſic ſuo calore immoderato totum calefacere, & tunc erit Febris, juxta dictum *Hip.* 1. prorret. tex. 7. quo aſſerit eum Febrire, qui in cute & ſuperficie exteriori igneam habet caliditatem, ſimul ac in imis viſceribus, Ergò cùm à calore hepatis interiora & exteriora incaleſcant, Febrem tunc adeſſe judicandum eſt, abſque eo quòd calor radicetur in corde tanquam in ſubjecto.

L VII. Cum verò in Corde ſint plures ſubſtantiæ diſtinguibiles, nempe ſpirituoſa, humoralis & ſolida, in quanam calor Febrilis ſubjectetur quærunt Auctores. In humoralibus Febribus, humores cordis eſſe caloris præter naturam ſubjectum determinant Cæſalp. 1. quæſt. Medic. 6. Mercur. de morbo Gallicos *Thomas de Garb. Andreas Planer.*

de

de morb. & ſymp. cap. 2. quibus videtur adhærere Altim. de med. Feb. lib. 1. cap. 12. & horum fundamentalis ratio exiſtit, quia cùm Febris ſit converſio nativæ caliditatis in igneam naturam, ſequitur quòd omnia, quorum calor ad ſimilem naturam adigi poteſt, poſſe eſſe ſubjectum Febris; cùm verò humores & ſpiritus poſſint devenire ad talem intenſionem proprii caloris, ut in igneum mutetur, eo quòd calor humorum & ſpiritus ſit capax intenſionis & remiſſionis. Sequitur humores, & ſpiritus eſſe ſubjectum Febris, & eo magis perſuadetur, quia calor in his ſubjectis facillime per ſingula corporis membra poteſt diffundi.

LVIII. Contra ſentiunt qui tuentur morbi ſubjectum non eſſe niſi partem viventem, à qua cùm excludantur ſanguis, & humores, & ſpiritus, excluduntur etiam ab aptitudine ſubjecti caloris Febrilis, & ſunt *Capivac.* in praxi Rud. 3. Prax. cap. 1. *Sennertus* 2. inſtit. cap. 1. *Santorel.* 2. Antipra. cap. 3. Merc. 2. de Feb. *Valeſ.* 5. Contr. cap. 18. *Sancta Crux de* Morb. & ſymp. cap. 1.

LIX. Hic adnotare licèt ex calore accenſo in corde neceſſariò ſequi effervefcentiam & ebullitionem ſanguinis, qui continuò per illud circulatur. Sanguinem eſſe effervefcentiæ capacem docuit Ariſt. lib. 1. animæ in Prooemio, & ſec. 2. prob. 9. 26. definiendo iram eſſe ſanguinis ebullitionem, quam *Gal. in* humoribus etiam agnovit, lib. 2. de differ. Feb. cap. 9. dicendo. & cùm jam ad ſummum fervoris pervenerint humores accenſi, id acceſſionis tempus

conſiſtentia appellatur, & eodem capite ait fer-
ventibus ex putredine humoribus, & omnes
Medici eam concedunt, & admittunt in Febre
diaria ſynocho imputri, variolis, morbillis,
& multis ſanguinis fluxibus, & optimè eam
explicavit *Roſel.* in com. lib. *Gal.* de morborum
cauſis cap.2. quæſt.4. & multis rationibus ca-
pite ſequenti demõſtrabitur, omnia autem quæ
ſunt ebullitionis capacia per calorem facillime
efferverſcunt & ebulliunt, ut videre eſt in la-
cte, melle, & vino, quæ ſunt corpora efferveſ-
centiæ adaptata, ideoque igni expoſita fervent
& æſtuant, & in tumorem elata extra vas cùm
impetu diffunduntur, ex quibus arguere licèt
ſanguinem ebullitioni aptum, à calore facilli-
mè ad eam duci, unde cùm in Febre calor i-
gneus ſit accenſus in corde, & ſanguis conti-
nuò per illud circuletur (universa Medicorum
ſchola conſentiente, experimentorum eviden-
tia edocta) ſequitur neceſſariò ſanguinem ebul-
lire, & efferveſcere in corde, & per arterias fer-
vore turgentẽ diffluere, quamvis ab ebullitionis
principio recedat, non aliter ac liquida, ignis
calefactione efferveſcentia, ab eo ſeparata fer-
vorem per aliquod tempus conſervant, & ca-
lorem impertitum vel excitatum diù fovent:
ità ſanguinem calorem igneum cordis ei cõmu-
nicatum conſervare per aliquod tempus crede-
re fas eſt, & proprium excitatum à partibus
ejuſdem calidis ad motum concitatis, media
rarefactione à calore cordis operata: non aliter
ac manus frigida per confricationem cum alte-
ra proprio calore incaleſcit, conſiſtente in
parti-

partibus calidis in manu exiſtentibus, à confricatione ad motum excitatis, & ad actum ſecundum deductis, ubi priùs per frigus in quiete torpeſcentibus, in actu primo ſolùm calidæ dicebantur, & hoc deducitur ex verbis deff. Avic. mediante ſpiritu & ſanguine per venas, & arterias in totum corpus diffuſus, niſi enim ſanguis in corde calefieret ad efferveſcentiam, & eam conſervaret, non poſſet toti corpori poſtea calorem Febrilem impertiri, itaque ſanguinem per cordis calorem igneam efferveſcentiam pati aſſerendum eſt, hancque conſervare ut calorem partibus communicet, eo modo quò naturalem impertiri ſolet, conſequenter efferveſcentia in ſanguine inordinata, erit per Antiquos quid conſequens calorem Febrilem.

LX. Quamvis obſervem aliquos qui in determinatis & particularibus Febribus efferveſcentiam ſanguinis febrem præcedere determinant, ut *Sennertus, Mercurialis, Heurnius, Zacutus*, in explicanda Febre ephemera, & ſynocho imputri. Et omnes fere Gal. ſequaces in dilucidando prædictarum Febrium natura, & in variolarum, & morbillorum eſſentia indaganda, una cum conditione Febris horum morborum comitis, ad ſanguinis ebullitionem, & fervorem recurrunt, quibus poſtea univerſum corpus præter naturam incaleſcit, una cum corde, per quod Febris accendi dicitur. Ex qua aſſertione videtur præter efferveſcentiam ſanguinis deduci per hanc ſanguinem incaleſcere ultra ſuæ nativæ conditionem, & ità calefacere poſſe cor uſque ad converſionem ſuę

nativæ caliditatis in igneam, & ab eodem ca-lore cordi communicato, ſequitur ſanguinem advenientem, & ſuis ſinibus receptum, ad majorem evehi ebullitionem, ita ut uſtionem potiùs quàm effervеſcentiam pati videatur. Et in hoc caſu admittendum erit à ſanguine effervеſcente calorem cordis intendi, & ab hoc effervеſcentiam augeri, & ita effervеſcentiam ſanguinis, & calorem cordis mutuo ſe intendere & conjungi, ut unum ſine alio reperiri non poſſit abſque ullo præcedentiæ privilegio: ſed quandoque calorem cordis præcedere effervеſcentiam ſanguinis, & quandoque hanc illum anteire, ut ex dictis ſecundum Antiquorum documenta apertè manifeſtatur. Inconcuſſo ſemper manente eſſentiam Febris in calore cordis ad igneam naturam converſo fundari, & effervеſcentiam ſanguinis præcedentem, iſtius cauſam eſſe, conſequentem verò ſymptoma dici.

Reliqua deffinitionis Avic. verba nullam contradictionem patiuntur, nec ſuper ea alicujus momenti quæſtio agitatur, cùm eorum ſenſus ſit valde clarus & manifeſtus. Ideo poſito termino explicationis definitionis Febrilis Antiquorum, ad ea quæ circa eſſentiam Febris à recentioribus docentur explicanda deſcendo.

CAP.

CAP. II.

De Febris eſſentia ſecundum Recentiores.

REcentiores inhærentes etimologiæ verbi Febris,deductæ per Latinos à verbo Ferbeo, quod effervefςentiam ſignificat, definierunt Febrem.

I. Effervefcentiam nimiam ſanguini & humoribus inductam, cum calore, & ſiti aliiſque ſymptomatis, quibus œconomia naturalis varie perturbatur.

II. Dicitur 1. Effervefcentia, quæ idem eſt ac fermentatio,& eſſentialiter conſiſtit in motu inteſtino particularum, ſeu principiorum cuiuslibet corporis, cum tendentia ad aliquam mutationem eiuſdem, perfectivam vel corruptivam, ita *Billichius, Zieglerus, & Tomas Willis.* huiuſmodi Effervefcentiam, ſeu fermentationem ſanguineo liquori naturaliter deberi probant moderni ſcriptores.

III. *Primò,* Quia ratione ſuę conſtitutionis ex hæterogeneis partibus, fermentationis principia includit,quod cumque. *n*, heterogeneum illam facile imò neceſſariò ſubit, & maximè ſi fluxibilitate gaudeat: Vbi enim ſunt principia diſſimilia, pro dominio ſtatim inter ea lis oritur,& unum alterum in motum provocat, ut ex victoria, & contrarii ſubjectione, imperium in mixto ſibi firmet, reſiſtente aggreſſo, oppugnantis vim motu contrario repellendo,& in hoc motu fermentationis ratio fundatur,

quæ conſpicua magis redditur, quando partes heterogeneum corpus componentes erunt laxæ, ut in fluidis, & valde humidis, tunc enim particulæ talis corporis facillimè expandi poſſunt ob laxitatem, & diſjunctionem inter ſe, & à loco in locum commigrare, aliaſque quieſcentes particulas movere & exagitare, cùm univerſali tumultu, & ſeditione omnium partium mixti, ſi modum in motu exceſſerint, vel concordi conſequente harmonia placido, & naturali motu, amicè temperatis partibus, cum perfecto partium utilium unionis vinculo, & inutilium particularum ſegregatione, ad integram mixti perfectionem & conſervationem conſpiraret: hoc obſervamus in vino, cereviſia, fructuum herbarumque ſuccis, quæ facilè & citò turgeſcunt ex heterogeneitate & laxitate partium quibus componuntur, è contrà verò aquæ optimè deſtillatæ, olea chymica, ſpiritus vini, ob defectum copiæ partium diſſimilarium fermentatione non commoventur, ſicuti neque corpora compacta, obſtrictam nimis partium unionem ſanguinem partibus heterogeneis conſtare docent, & antiqui cùm *Hipp. & Gal.* bilem, pituitam & melancholiam maſſæ ſanguineæ principia admittentes, & Chymici ignis cultro ſanguinem in ſulphur, ſal, & Mercurium diligenti anatome reſolventes. Fluxibilitatem verò, & partium laxitatem retinere fatebuntur, qui per arterias & venas ad univerſas corporis partes fluere cognoſcunt, vel ex ſectâ venâ decurrentem obſervarunt, conſequenter ſanguinem fermentationis ſubjectum

ex

ex ſuis principiis intrinſecis concedere debemus. Quod ulterius manifeſtatur ex ſubtilitate & agilitate ſpirituum, & ſalis volatilitate quibus abundanter ditatur, cùm prædictæ particulæ, ſuarum qualitatum beneficio à maſſa ſanguinea carceris faſtidio avolare nituntur, priſtinam libertatem affectantes, ideoque cæteras partes exagitant, diſcutiunt, & ſubtiliant, ſuique motus ſequaces faciunt, ita ut omnes ſanguinis particulas, & principia continua agitatione exerceant, in quo fermentationis eſſentia fundatur.

IV. *Secundò*, Ex perpetuo ſanguinis motu per circulum in corpore exacto, illius fermentatio colligitur, ab iſto enim partes ſanguinis etiam craſſæ attenuantur, earum compages, & unio laxatur, ſpiritus excitantur, quæ omnia motum ſanguineis particulis imprimere apta ſunt: eo modo quo motus in corporibus ſolidis inflammabilibus ita particulas earum exagitat, ad motum provocat, ſegregat, ut unitæ poſtea flamma concepta corpus in cinerem reducant, vel ad minùs vehementer incaleſcere faciant, hæc majori facilitate in ſanguine præſtare debet motus, cùm ſpirituum multitudine ſit ferax, & partium laxitate facilè ſolubilis; & ſicuti in motu corporis violento, magnam ſanguini efferveſcentiam conciliari obſervamus, ita circulari placidam fermentationem impertiri negare non poſſumus.

V. *Tertiò*, Ex tranſitu ſanguinis per loca calida, ut cor, ejuſdem fermentatio comprobatur, ibi enim ope inſiti, & innati caloris hujus principis

viſceris inſigniter efferveſcit, ſpumam oſtentans, æſtus & agitationis argumentum, & ita ...reſcit, ut paucæ ſanguinis guttæ ab auricula ſiniſtra correſpondenti ventriculo inſtillatę, totam ejuſdem capacitatem impleant, cùm violenta etiam dilatatione, quà, ex aliquorum ſententia, ob conſtrictionem cogitur pro ſanguinis rarefacti expulſione, ut diſruptionis periculum avertat. Adde tranſitum per cæteras corporis partes, ſuo calore efferveſcentiam in corde conceptam foventes, non abſimili ratione quà liquores violento igne ebullientes, ſub moderato fervorem continuant. Huc tendunt fermenta quæ à partibus principalibus, *hepate, liene, utero, cerebro, renibus* ſanguini inſpirantur, dum per eas tranſit, quibus cordis fermentatio ſanguini conciliata, vel conſervatur, vel renovatur, pro ut ingenioſe explicat *Willis lib. de Ferment. cap. 5.*

VI. *Quartò*, Ex neceſſitate quam habet ſanguis talis fermentationis, & 1. ut partium heterogenearum perfecta ſequatur mixtio, ad hoc enim ut craſſiores & terreæ cum ſubtilioribus, & ſpirituoſis uniantur, debent illæ attenuari, & quodammodo volatilizari, quod præſtat efferveſcentia motu, & impulſu aliarum particularum, craſſiores particulas in minutiores partes comminuendo, unde ſubtilitas & agilitas terreo & fixo impertitur, & facillimè omnium partium perfecta obtinetur unio 2. altera neceſſitas eſt depuratio ab excrementis, quę melius attingi non poteſt quàm efferveſcentia, partes à ſanguinis perfectione recedentes ſegregante

ante, unde purior, & magis defæcata maſſa ſanguinis reſultat, eo modo quo vinum fermentão ſua deponit excrementa, & ab omni inquiamento ſe liberando, perfectionem adipiſciur, ut quotidiana docet experientia, de qua diertè agit *Willis lib. de Febribus c.* 1. *& Kergerius lib. le fermentatione ſex.* 2. *cap.* 6.

VII. Pro diverſitate conſtitutionis ſanguinis iujus fermentationem variari dicunt, ſi enim partibus craſſis ſit compactus tarda & minor procedit, ſi ſubtiliores, & calidiores exuperent, celerior, & vehementior habetur.

VIII. Sanguine in ſua naturali craſi permanente, cùm temperato fermentationis motu, anitas integra ſervatur (pro ea portione quę ab humoribus dependet) nam per eam ſpiritus excitantur in tali quantitate, quæ ſufficit calorem ſanguinis, & partium fovere, & excrementa ſecernuntur ab univerſa maſſa ſanguinis, unde purum toti paratur alimentum, & perfectum in ſpirituum excellentia facultatibus ſubminiſtratur inſtrumentum, ad exercendas operationes cum ſumma perfectione.

IX. Fermentationem ſanguinis Gallenicos abhorrere non puto, dum hæc manifeſta fit ſenſibus in vino, cerevifia, omnibus, ſuccis fructuũ, & herbarum, quod in ſanguine eandem contingere perſuadet, cùm nihil aliud ſit quàm ſuccus alimentorum diverſorum à partibus præparatus. Et ſi ab Antiquis conceditur per iram ſanguinem ebullire, capacitatem ad hoc in eo agnoſcunt, unde poſtea negare non poſſunt à calore cordis ſanguinem continuò effervеſcere,

quiſ:

& fermentari,exiſtente in calore activitate ad operandam, & in ſanguine capacitate ad recipiendam effervefcentiam. Ideo hanc attentè rimantur, & conſiderant in ſputo ſanguinis, dum an cum ſpuma, vel ſine, exeat magna attentione inſpiciunt & indagant, ex ſpumeſcente enim partis ſpiritalis offenſam deducunt; cujus rationem ſi reddere volunt,aliam aſſignare non poſſunt, niſi quòd à calore partium ſpiritalium ſanguis ita effervefcat, ut in ſpumam attollatur, cùm ab aliarum partium calore hoc non poſſit fieri, quia non eſt adeo excedens, ut valeat ita ſanguinem agitare ut ſpumeſcat, quod facile à partibus ſpiritalibus efficitur, ob inſignem & validum calorem in eis radicatum. Dato verò quòd ſanguis effervefcat, & fermentetur à calore, partium ſpiritalium, debent etiam concedere à calore aliorum membrorum proportionaliter hoc pati, unde non eſt cenſendum recentiores in hoc ab Antiquis diſcordare.

X. Dicitur 2. *nimia*, ut aſſignetur differentia per quam effervefcentia Febrilis diſtat à naturali, hæc enim moderata, illa verò immoderata, quia conſiſtit in inordinato & præter naturam aucto motu particularum ſanguinem conſtituentium, per quem ſanguis turget, æſtuat, & torrentis inſtar cum impetu per venas & arterias diſcurrit, illius particulæ hoc ſeditioſo tumultu frementes inteſtinum in eo bellum exercenti, ſui extremo paratum excidio, niſi citò ſupprimatur, quia à prædicto motu laxata ſanguinis compage, primogeneis

iſtius

iſtius particulis ad libertatem vindicandam aperitur aditus, & ad diſſolutionem integram ſuarum partium, ſimulque ad putredinem, quę in ſola partium ſegregatione fundatur ampla dilatatur via; huic inordinato motui calor præter naturam adjungitur, laxatis in maſſa ſanguinea partibus ſulphureis, in majori copia quàm conveniat naturali ſtatui corporis, & ad motum provocatis, tam ratione effervescentiæ, quàm ratione ſuæ agilitatis & activitatis, & ab aliis ſeparatis, ſimulque unitis, ratione ſimilitudinis & homogeneitatis faciunt intenſum in ſanguine calorem, dum unitæ turmatim particulę ſuam activitatem intendunt, ſimile enim in qualitate, aliorum ſimili in eadem qualitate, hanc auget, & ab eadem unione vires colligendo majores mixtionis vinculum ex toto diſrumpere conantur, impetu facto in alias partes ſibi vicinas, quo eas inordinate movent, ex quo totius immoderata effervescentia conſurgit.

XI. Calorem à fermentatione ſuſcitari docet experientia, Cereviſia enim additis cereviſiæ fęcibus, majori conceptâ fermentatione ad manifeſtam deducitur caliditatem, ſpiritus vitrioli cum oleo Tartari commixtus violenter ebullit & incaleſcit, ut lignum immiſſum accendat: butyrum antimonii affuſo ſpiritu nitri in vaſe amplo effervescendo flammas edit: ſi ſpiritum vini à phlegmate purgatiſſimum ſpiritui minerali acido rectificatiſſimo, ſive fuerit ſpiritus nitri, ſive vitrioli, vel ſalis, ſive aquam fortem infundas, effreni concepta ebulitione

in flammam erumpunt, quia particulæ igneæ in fermentatis corporibus deliteſcentes, per fermentationem motæ, & unitæ, majorem præbent calorem, & turmatim exeuntes flammam exhibent. Quod in hiſce corporibus à fermentatione operari obſervamus, ſanguini denegare non debemus, imò per fermentationem incaleſcere ſtatuendum eſt, cùm particulis calidis turgeat, quæ motæ, & inter ſe unitæ, calorem intenſum præbere valent.

XII. Etſi *Willis in Tract. de accenſione ſanguinis pag.* 31. neget ſanguinem per fermentationem non incaleſcere, ex eo, quòd è corpore eductus, ac in vitris idoneis quovis modo ad fermentandum, aut putreſcendum diſpoſitus, calorem actualé non omnino adipiſcatur, ſic licet in corpore fermentetur, tamen per hoc calorem non acquirit, quia licèt in ſubjectis craſſioribus particulæ ſulphureæ exſuſcitatæ mutuò ſe præhendentes, & denſius agglomeratæ, calorem reddant, attamen in liquidis ejuſmodi particulæ ſulphureæ, quamvis concitæ, aut agitatæ, ab aquoſis ſemper intervenietibus prorſus diſjunguntur, ac à mutuo complexu & combinatione prohibentur, adeo ut calorem actualem producere nequeant, non negat tamen *Willis*: accenſo ſanguini ſubminiſtrata ſulphurea corpuſcula accendi, illiuſquę calorem augere, pag. enim 35. ejuſdem Tract. ait ſanguinis vitam, ſive flammam, alimento continuo egere, nam ſi aliquandiu illud denegatur, ſanguinis minuitur vigor; quin & partes ſolidas atterens eorum raméta alioſq; corporis humores quibus paſca-

paſcatur in ſinum ſuum rapit, ſi nutrimentum ab aſſumptis quotidie ſuggeſtum tenue nimis & aquoſum fuerit, ſanguinis fervor inſtar flammæ jejunæ remitti ſolet, ſin pabulum valde ſulphureum ac ſpiritu vinoſo turgidum copioſè ingeritur, cruor ſtatim inflammatur, & non rarò in febrem quaſi apertius incendium erumpit: à ſulphureo pabulo ſanguis inflammatur, quia à ſanguine accenſo accenditur, eo modo quo oleum in lampade à flamma ignitur, & particulæ ſulphuris accenſæ additæ ſanguini, eius accenſionem, & calorem intendunt: pari pacto partes ſulphureæ ſanguinis per fermentationem excitatæ, ſi accendantur calorem intendent, & ſic fermentatio calorem efficiet: & verum poteſt eſſe, quòd fermentatio in aliquo caſu non calefaciat, ubi verò corpus fermentatum accenſum eſt, partes ſulphureæ, quæ per fermentationem in eodem ſeparatæ debent neceſſariò accendi, & calorem augere, ſi in magna copia ſubleventur, & quià naturaliter ſanguis eſt accenſus, vitalique igne continuo flagrat, hinc eſt quod partes ſulphureæ, per fermentationem inordinatam in eo excitatæ accenduntur, & pro earum copia calorem vel maiorem, vel minorem in eo faciunt.

XIII. *In nimia hac effervèſcentia ſanguinis conſtituunt recentiores eſſentialem differentiam febris, eſſentiale conſtitutivum determinans. Effervèſcentia ſtat loco generis,* per quam convenit cum omni effervèſcentia naturali; nimia *differentiam* determinat per quam ab effervèſcentia naturali differt,

quæ ſemper moderata exiſtit. Hujus aſſertionis veritatem & demonſtrationem oſtendunt, ex hac veriſſima cognitione. nempè *pulſus alterationem præter naturam eſſe eſſentialiter connexam Febri*, cum ab illa Febris naturam, illius tempora, benignitatem & malitiam, declinationem & remiſſionem agnoſcamus, & diſtinguamus, & ità accuratè, ut qui rectè pulſus naturam novit diſcernere, ſciat etiam prædicta ſine errore à pulſu deducere: ad hanc verò cognitionem pervenire non poſſemus, niſi pulſus alteratio, eſſet eſſentialiter connexa cum febre, & quia pulſus alteratio Febrem ſequitur, & illa eſt poſterior, ideo illam tanquam quid dependens ab iſta cognoſcere debemus: & eam connexionem habere, quam ſervat effectus cum ſua cauſa: unde erraturum non putant, aſſerentem Febris eſſentiam conſiſtere in immediata cauſa alterationis pulſus præter naturam: quæ eſt inordinata & præter naturalis efferveſcentia ſanguinis, conſequenter eſſentia Febris erit inordinata ſanguinis efferveſcentia. Inordinatam efferveſcentiam eſſe cauſam immediatam alterationis pulſus deducitur ex hoc quod illa cauſa pulſum, præter naturalem efficit à qua pulſus naturalis oritur, cùm ab eodem principio prodeant operationes ægræ à quò ſanæ, ſed cauſa pulſus naturalis eſt moderata, & naturalis efferveſcentia ſanguinis, ergo cauſa præter naturalis alterationis illius erit inordinata & nimia ſanguinis efferveſcentia: minor probatur, nam in qualibet conſtrictione ſiniſtri ventriculi cordis, ſanguis in arteriam magnam expellitur, ut

vt cum *Harveo in lib. de motu cordis & arteriarum*, omnes in circulationis doctrina eruditi fatentur, à ſanguine expulſo repletur arteria, repleta dilatatur, dilatata movetur, mota pulſat, ita ut ſanguis expulſus à ſiniſtro cordis ventriculo in arteriam, unà cum motu ipſius arteriæ, rationem formalem pulſus conſtituat, cauſa verò expulſionis, & conſequenter pulſus, eſt efferveſcentia ſanguinis in eodem ventriculo cordis, qua rarefactus ſanguis, anguſtiæ loci impatiens, impetu concepto exitum à corde in arteriam ſibi parat, à motu nervorum cordis adjutus, & arteria movetur ad impetus proportionem, ſanguini in rarefactione communicati, eo modo quo illum concipiunt vina in vaſis clauſis effervefcentia, quæ ob ſubtilium partium exaltationem, in magna quantitate, & craſſarum dilatationem majus exigentia ſpatium, à clauſo vaſe impeditum, impetu ſubtilium partium vas infringunt & vina conveniens acquirunt ſpatium: ſic ſanguis à ſpirituum copia à rarefactione ſuppeditata impetum acquirit, quo à ventriculo cordis in arteriam ſe præcipitat. Ex quibus ſatis patet, effervefcentiam ſanguinis naturalem eſſe cauſam pulſus naturalis, & conſequenter cauſam pulſus præter naturalis eſſe effervefcentiam præter naturalem, & hæc fuit ſententia *Ariſtot. lib. de Reſpir.* quam dilucidat *Hoffmannus in l. de Thorac. lib.2. cap.16. & Gal.* in talem conveniſſe ſententiam oſtendit *cap.* 17. hanc deffendit *Turis. in Com. Art. Medic. Com.* 350. & in hanc videntur deſcendere quotquot ex Antiquis cenſuerunt

ideo arterias dilatari, & pulſare, quia replentur, inter quos numerantur *Concil. differ.* 80. *Thomas à Garbo in ſum. lib.* 4. *Tract.* 4. *quaſt.* 55. *Iacob. Forc. in Art. Medic. quaſt.* 72. *Gentil. p.* 4. *Doct.* 6. *cap.* 41. & ſi Febris eſſentia eſt conſtituenda in immediata cauſa pulſus præter naturalis, cùm hæc ſit inordinata effervescentia ſanguinis, eſſentia Febris erit ſola effervescentia ſanguinis præter naturam: Et hanc fuiſſe *Hipp.* ſententiam colligi poteſt *Quarto de morb. n.* 20. *ubi ait conturbatur equidem homo cùm Febricitat*, cujus rei ſignum eſt quòd horror aliàs atque aliàs per corpus tranſcurrit, hoc ſane non contingeret ſi non conturbaretur humor, quid aliud eſt humoris conturbatio quàm effervescentia, & *eodem lib. n.* 25. ait ſi fuerit aliquid morboſi, quale in priori dixi, & ea quæ è cælo proveniunt incommoda fuerint, & caleſcat homo, turbatur omnis humor in corpore caleſcens, *& lib. de Flatibus n.* 12. *ſcribit propter malàm diatàm, ſit cùm corpus cibis repletum eſt; & ſpiritus multitudo vehementer excedit*, per ſpirituum multitudinem effervescentia optimè explicatur, dum ab illis efficitur, vel effecta ſpiritus in magna copia è corpore effervescente diſgregat.

XIV. *Nimiam ſanguinis effervescentiam in Febre admittunt Antiquæ Medicinæ ſectatores*, ut *cap.* 1. *Collegi n.* 59. in hoc diſcordes à recentioribus, quòd illi nimiam effervescentiam ſanguinis, tamquam quid conſecutivum Febris agnoſcunt: Iſti verò effervescentiam prædictam primum eſſentiale conſtitutivum Febris volunt, ex quo habemus effervescentiam ab utriſq; in Febribus admitti,

admitti ſed diverſo modo, non variante nec rationem curationis, nec naturam febrium, quia ex una parte admittitur tanquam radix, & centrum eſſentiæ, ab altera tanquam ramus, & proprietas inſeparabiliter febrem conſequens. Poſito enim febrem eſſentialiter fundari in calore cordis neceſſariò, & inſeparabiliter illi nectitur *effervеſcentia inordinata ſanguinis per corcirculantis*, propterea ex utraque parte effervеſcentia inordinata ſanguinis, inter febris eſſentialia reponitur, vel tanquam proprietas, vel tanquam radix, quod non variat naturam febris, quia ſi febrem per calorem definio, implicitè effervеſcentiam comprehendo, ſi per effervеſcentiam calorem implicitè explico, invariata manente natura febris, & cum hac curatione.

XV. Dicitur 3. *ſanguini, & humoribus inducta*: perque determinatur *ſubiectum* nimie, fermentationis eſſe ſanguinem, & humores, ſumendo ſanguinem pro tota illa maſſa fluida per arterias, & venas fluente, ex bile, pituita, & melancholia conflata & hoc modo ſumit *Villis. in lib. Cit. de Freb. ap.* 1. ubi ſanguinis anatomen inſtituit.

XVI. Quo ad huiuſmodi ſubiectum concordant cum antiquis, juxta tradita *ſuperiori capite n.* 5. ubi celeberrimorum Doctorum auctoritate concluditur, febres humorales in ſanguine ſubiectari, non excluſis ephemeris à ſpiritu fervente, qui eſt pars ſanguinis, orbis & de omne etiam febre videtur concludi debere, ad mentem Avic. per illa verba definitionis

Febris accenſus in corde, & mediante ſpiritu & ſanguine per arterias, & venas in totum corpus diffuſus; non poteſt autem calor Febrilis per ſanguinem in corpus diffundi, niſi fiat illius ſubjectum.

XVII. Per humores verò, demonſtratur quid à ſanguine diſtinctum, & ſunt ex *Willis. cit. loco liquor nervoſus* qui è ſanguine à facultate cerebri præparatus, in tenuiſſimam, & ſubtiliſſimam ſubſtantiam ſpiritus feracem, nervos ingreditur, ab iſtis ad vaſa lymphatica tranſit, quæ eidem ſanguini in venis iterum conſignant. Secundus eſt ſerum, pars ejus veteraſcens, & à ſanguine ableganda tamquam inutile excrementum, tertius eſt chylus in ſanguinem aſſimilandus, & per ductum thoracicum prò tali opere ad cor adductus: Hos humores una cum ſanguine nimia effervеſcentia exagitari in Febrili incendio, earum conſtitutio ex heterogeneis partibus, ſubſtantiæ fluiditas, motus circularis, & cum ſanguine ſimilitudo, & convenientia naturæ perſuadent: Et de liquore nervoſo confirmant laſſitudines, rigores, & convulſiones, & phrenitides, nervoſi generis paſſiones, ſui liquoris vitium manifeſtantes, quod efferveſcentiam ultra cætera damna inordinatam potens eſt efficere. Nec de ſero eſt dubitandum: cùm particulis valde fermentativis abundet, quæ à calore Febrili excitat, & in actum ſecundum adductæ, non poſſunt non promere præter naturalis efferveſcentiæ effectus in ſuo ſubjecto. Pro chylo omnem tollit difficultatem, ejus commixtio cum ſanguine,

&

& pro omnibus facit excedens totius calor, omnia liquida pro ut ſunt prædictæ ſubſtantiæ ad inordinatam efferveſcentiam ducere idoneæ. *His addit Sylvius ſalivam, bilem, & ſuccum pancreaticum,* Quæ concreta ſub humoris alimentalis vel excrementitii definitione comprehendi nemo dubitare poteſt, & quamvis lympha & ſuccus pancreaticus ſint nomina nova, *Hipp. & Gal.* ignota, experientia tamen omni auctoritate validior, docet anatome, certiſſimam eſſe humorum exiſtentiam nominibus illis correſpondentium; ſedes diſtinctas in quibus præparantur, & canales in aliarum partium tranſitus ſervientes oculis exhibendo. Sicut nec de eorum efferveſcentia ambigendum, ob rationes ſuperiùs dictas, ni potiùs fermentationis, & efferveſcentiæ cauſas eſſe dicere velimus, cum iſti alterati in fermenti morboſi naturam abeant ad maſſæ ſanguineæ perverſionem apti. Major difficultas *in humore nervoſo Williſii* videtur fundari, Antiquis omninò ignoto, & à recentioribus quibuſdam contradicto: rationes tamen quibus utitur ad hujus humoris exiſtentiam probandam, cùm aliquam obtineant probabilitatem, efficiunt ne tanti viri opinio deriſione condemnetur; & ſi novitate talis ſententia inſignitur, Veterum tamen doctrinam nec impugnat, nec evertit, dum ſpiritus animales, quos illi per nervos decurrere ſine alicujus corporis liquidi ad mixtione docebant, *Williſius* lymphaticæ humiditati aſſociat, ad conciliandam ſpiritibus unitatem, ad operationum exercitium maximè neceſſariam. Quicquid autem ſit de

hac ſententia, certum eſt in febribus nervorum ſubſtantiam cum ſuis contentis, quæ ſunt ſpiritus ſæpiſſimè lædi, & fermentationis, ſeu efferveſcentiæ motus ſubire, prout uniquique patere poteſt, & ſuperiùs oſtenſum fuit, quod ſufficit ad oſtendendam unionem cum Antiquis, pro ſpirituum animalium effervefcentia, de qua non eſt dubitandum, cùm in ſpiritibus vitalibus à calore eam concedant, unde multò magis à febrili incendio animales ſpiritus à ſuo naturali motu, per effervefcentiam exorbitare, concedere debent.

XVIII. Ubi verò ſuccedat fermentatio ſanguinis, & humorum febris affectus principium, & radix, demonſtrat *Williſius*, & in corde peragi determinet. *lib. de Febribus Cap.* 2. prope finem dum ait. *Utroque modo ſive cruor ob rei non miſcibilis confuſionem, ſive ob ſpiritus, aut etiam ſulphuris evecti efferationem, in vaſis efferbuerit, quoniam hinc compages eius luxatur, plus ideo magis in corde accenditur, & particulæ illius activæ priùs ſolutæ à fermento illic conſito plurimum excandeſcunt, à mixtione exiliunt, & motu ſuo calorem inſitum, ac vel ut igneum quaqua verſus diſpergunt,* & clariùs locutus eſt eodem capite ſcribendo *quo ritu hoc ſit licet Mechanicè explicare in promptu non ſit, à doctiſſimis tamen viris Ento. Carteſio, aliiſque rei huiuſmodi rationes quædam non improbabiles traduntur, ſupponunt nimirum, vel ut ignem in cordis foco continuo ſtabulari qui ſanguinem per venas infuſum protinùs accendat (quemadmodum cùm vinum flammâ*

mâ admotâ exardeſcit) qui dein accenſus deslagratione ſua fulguris inſtar arterias citiſſimè traiiciat ita ut calor motus rapidiſſimus, & effluvià per διαπνοιῶ *emiſſa à ſanguinis in corde accenſione ſolummodo procedant: Statuit Hogelandus fermentum in cordis ſinibus recondi, quod ſanguinis liquorem cum calore , & copioſa fuliginum emiſſione ebullire, & effervefcere cogit, non ſecus ac cùm ſpiritus nitri butyro antimonii confunditur. Adeo ut ſanguis leniter per venas influens à fermento cordis illicò in ſpumam, & vaporem rarefactus, impetuosè admodum arteriarum ductus pervadit*, & ſi in cordè naturalis ſanguinis effervefcentia operatur; præter naturalis etiam ibidem confici neceſſe eſt. Nec obſtat Willis. in Trac. de Acc. ſang. velle merum muſculum eſſe, nec in ſe fomitemu llum pro flammula aut calido (neſcio quo) implantato perennandis idoneum continere, nam inquit, *calorem cor à ſanguine, & non ſanguis à corde mutuatur* Non obſtat inquam, quia ſufficit nobis cordi ineſſe calorem, quo ſanguis effervefcat ſine hic poſtea ſit inſitus, vel innatus cum parte, ſive communicatus à ſanguine, ad noſtrum inſtitutum parum refert. Ex quibus patet *Williſium* velle effervefcentiam febrilem in corde peragi pro ut paſſim docet *in Trac. de febrib.* Nec aliter ſe habet *Silvius* prædictam effervefcentiam in corde concedens, *dum lib.*1.*Prax. Medic.cap.*27.*n.*24.ait *ut proinde miſſis aliorum de hac re opinionibus, quod mihi etiam nunc verum videtur, paucis proferam. Exiſtimo* 1. *febrium continuarum omnium cauſam eſſe bilem, aut Lypham (ſub qua ſuccum pancreaticum, ipſamque adeo ſalivam*

comprehendo quatenus cum ipſa deferuntur ad cor) aut utramq; vitioſam, & in dextro cordis ventriculo efferveſcentiam talem excitantem, unde continuò pulſus producatur frequentior; & idem confirmat de cauſa febrium intermittentium citato loco *n.* 30. *ubi habet, unde citiùs tardiúſque mixtura ex utraque, ac pituita exurgens, & ad dexterum cordis ventriculum delata ſubſequentis caloris, aliquando maioris aliquando minoris, aliquando nullius cauſa exiſtit*: ita ut apertè pateat *Sylvium*, cor efferveſcentiæ, & caloris præter naturalis ſedem determinare, & cum Antiquis convenire, pro febris ſubiecto, ut patebit ſequenti §. quod clariſſimè exponit *lib.* 2.*prax. Cap.* 27. *& in Prax. mediç. Appendic. tract.* 10. *de Affec. Epidemio n.*654.*& citat. lib. prax. Medic. Append. tract.* 8.*de Arthrit.n.*70.

XIX. Dicitur 4.inducta,ut oſtẽdatur cauſa efficiens nimiæ, & inordinatæ efferveſcentiæ ſanguinis, & humorum non enim ſponte huic ſe ſubiciunt, ſed ex vi alicuius cauſæ efficientis: In qua non recedunt ab antiquorum determinatione, ut patebit cap. ſequenti.

XX. *Dicitur* 5.*cum calore*, ab inordinata enim, & nimia efferveſcentia igneum calorem reſultare in univerſa ſanguinis maſſa, & in toto corpore volunt: ſanguis enim efferveſcens, tumorem, & æſtum concipit, quo particulæ eius ſeditioſo tumultu agitatæ fremunt, & inteſtinum in eodem bellum exercent, & calidæ atque ſpiritoſæ in huiuſmodi ſegregatæ tumultu atque accenſæ ab igne vitali ſanguinis, per eius ſuperficiem ſerpentes intenſum calorem in eo efficiunt, juxta quantitatem particula-

cularum ſegregatarum, ita cum ſanguine totum corpus æſtuat. Et hoc habemus *ex Williſio* loco citato. Cui conſentit *Sylvius lib.* 1. *prax. medic. Cap.* 29. cauſam caloris in ſynochis indagando, ſcribit, *exiſtimo* 1. *Calorem febrilem produci propriè ac per ſe à bile, tum acriore, tum pinguiore, quatenus illa & in tenui inteſtino, cum ſucco pancreatico, & in cordis ventriculo dextro, cum affluente undique lympha efferveſcens, non tantum plures ignis particulas, quibus tunc abundat de ſe promit, verùm maximam tunc erumpentium partem utrobique partibus ſuis oleoſis denuò excipit, atque in corde quidem ſanguini penitus admiſcet, unde idem ſolito magis rareſcit caloremque itidem maiorem ubique communicat, cum pulſu maiore ac frequentiore:* Ubi adnotanda ſunt illa verba *magis rareſcit caloremque*, quia per hæc inſinuat calorem etiam ſanguini provenire ex eius raritate, nec alia de cauſa, niſi quia dum rareſcit ſubtiliores & calidiores particulæ à cæteris partibus diſgregantur, laxatâ per raritatem earum compage, & accenſæ poſtea modo ſuperiùs explicato, ſanguinem, & corpus præter naturam calefaciunt, & ab efferveſcentia atque raritate per calidarum partium diſgregationem, calorem augeri docet *lib. cit. cap.* 19. ſcribendo, *ex ſalis namque volatilis oleoſi in felle dominantis, & ſpiritus acidi dulcis, potiſſimam lymphæ partem conſtituentis ſub contrariorum confluxu blanda, & naturæ amica excitatur pugna* (quæ à *Willis* dicitur *efferveſcentia*) *in qua, & ob quam latentes concluſæque in utroque parte s*

ignea compedibus ſuis ſolvuntur, atque in libertatem vindicatæ, in oleoſas pingueſque tum ſanguinis, tum chyli partes obvias. proprium nempe actionis ſuæ ſubiectum, inſinuant eaſdemque rarefaciunt, & cæteras quoquo ipſis plus minùs admixtas, ita mutant & alterant, ut tum vita perpetuari &c. & clarius locutus eſt citato *lib. Cap. 26. n.22.* dicendo *ſanguinis multum rarefit, quando is laudabilis exiſtit, excitaturque in corde dum efferveſcit ignis potens, qui tamen quando nimius exiſtit, plus ſatis adeoque male rarefit ſanguis, ubi ſolet in ardentibus evenire febribus, ſi ergo ex* ſanguine afferveſcente excitatur ignis in corde neceſſe eſt, ut priùs excitetur in ſanguine per calidarum partium ſeparationem, quod colligitur ex illius verbis *in cap. 27. n. 3. nimia ſanguinis rarefactio ab igne potentiore ex utriuſque ſanguinis efferverceritia erumpente facta* ita ut concludendum veniat, ab efferveſcentia immoderata ſanguinis, intenſum & igneum calorem provenire.

XXI. Ex quo rationabiliter videntur concludere, calorem eſſe proprietatem, vel effectum, vel ſymptoma præter naturalis efferveſcentiæ. An verò talis calor ſit inſeparabilis, nec non, controvertitur apud aliquos. Partem negativam ſuſtinet *Helmontius lib. de febribus cap. 1. n. 5.* ex obſervatione febrium (quas *caſtrenſes* vocat) ſine ſenſibili, & manifeſto calore invadentium. *Sylvius lib. cit. cap. de febre maligna n. 6. ait ipſumque calor mox ſubſequi, rarò quidem magnus, ſæpius mitior, adeò ut de ipſo vix conqueri ſoleant ægri, & cap. 27. n. 21.* calorem

lorem à Febre ſeparabilem oſtendit; Et in Febribus verè malignis, omnes: practici calorem debilem,& à naturali non recedentem obſervant,ita ut quandoque decipiantur, morte inopinata ſuperveniente, ubi ſalutis certiſſima ſpes promittebatur. Et in ſenibus ſæpiſſimè Febres continuæ accidunt ſine calore, ut obſervavit *Helmontius lib. cit. cap.* 12. & videtur magis poſſe confirmari ex eo, quòd datur aliqua pars Febrilis paroxiſmi ſine calore manifeſto, imò, cum evidenti, & moleſto frigore ut patet in Febribus quæ cum rigore, horrore, & frigore ſuas inchoant acceſſiones: In tali enim tempore, verè adeſt Febris, & tamen non eſt calor, conſequenter calor non eſt à Febre inſeparabilis: nec valet aſſerere, cor in prædictis acceſſionibus æſtuare, licèt partes externæ frigeant, & contremiſcant; Quia ſi cor æſtuat unde illa profunditas, & paucitas pulſus, inſtante frigore obſervata? Eſtus enim cordis, pulſus elevatos, & turgidos efficit, præter quàm quòd, talem æſtum à corde abeſſe frigefacto corpore, docuit *Hipp. lib. de flat.* dicendo *quando igitur corpus cibis expletum fuerit, tum ſpiritus quoque magna copia accedit, diutiùs immovantibus cibis, qui quidem cùm præ multitudine exire nequeant, diutiùs immorantur: obſtructo autem inferiore ventre, in univerſum corpus flatus percurrunt, & ad ſanguinem refertas corporis partes illapſi, eas refrigerant, at refrigeratis his locis in quibus fontes, & radices ſanguinis continentur per univerſum corpus horror penetrat: univerſo autem ſanguine perfrigerato, totum quoque*

corpus horror occupat: hanc igitur ob cauſam primùm horrores ante Febres oriuntur, & quo majore copia, & frigiditate flatus irruperint, talis quoque rigor conſequitur. Ex hac ſententia manifeſtum evadit, frigus in acceſſionibus Febrium, dependere à radice, & fonte ſanguinis (ſçilicet à corde) refrigerato, conſequenter non poteſt aſſeri in acceſſionibus Febrium, inſtante frigore cor æſtuare. Etſi dicatur eo tempore acceſſionis in quo adeſt frigus, non Febrire, contra opponetur *Gal. lib. 2. de differ. feb. cap. 3. Avic. lib. 4. fen. 1. Tract. 2. cap. 36.* Aetius *tetrab. 2. ſerm. 1. cap. 79.* Celſus *lib. 3. cap. 3.* aſſerentes Febres tertianas incipere cum rigore, & ſi tunc incipiunt, indubitatum eſt etiam tunc Febrem adeſſe. Ex quibus concludendum videtur, calorem non eſſe à Febre inſeparabilem.

XXII. Quæ ſi admittantur, prout admitti debent, cùm ratione, experientia, & auctoritate fulciantur, deducitur impoſſibilitas Antiquiorum, & Recentiorum opiniones concordandi, cùm calor in Febre, non ſit ei eſſentialis, ut antiqui voluerunt, nec ſymptomata, vel effectus inſeparabilis ab effervеſcentia, ut mox ex recentiorum mente dictum fuit.

XXIII. His tamen non obſtantibus, aſſerendum eſt calorem ſemper cum Febre conjungi, & ſi in aliquibus febribus, prout ait *Helmon.* & experientia oſtendit, non reperiatur inſignis & excedens calor, eſt tamen naturali major, prout mordacitas & acuties caloris manifeſtat, & inquietudo illa, qua ægri tali Febre laborantes neſciunt loco ſtare, caloris exceſſus certos

nos

nos reddit, ad calorem enim Febrilem ſalvandum ſufficit, quòd ſit major naturali, cum læſione operationum, prout eſt calor ab intenſione mordacitatem, & acutiem acquirens, cum operationum læſione conjunctus, vitalium nempe, & naturalium, quæ in omni Febre, etiam parva depravantur.

XXIV. Quòd ſi adhuc huic reſponſioni non acquieſcant, & in medium adducant, Febres ſine caloris acutie, & mordacitate, Dico quòd etſi in iſtis Febribus non ſit ſenſibilis exceſſus caloris in partibus exterioribus, eſſe tamen cognoſcibilem in cavitate cordis, quod ſufficit ad ſalvandum calorem eſſe inſeparabiliter conjunctum cum Febre. Nam ex eo quòd partes exteriores non incaleſcant, non valet deducere partes interiores non eſſe calidas etiam intensè, cùm non ſit novum, nec in ſchola Medica, nec in praxi, partes exteriores frigore contremiſcere, & internas calore æſtuare; internus autem calor in ſupra citatis febribus, deducitur à ſumma virium debilitate, has Febres concomitante à ſpiritibus reſolutis à malignitate: cujus inſeparabile ſymptoma eſt ſubita & extrema virium reſolutio, cùm non poſſint diſſipari niſi ab aliarum partium conſortio ſeparentur, nec ſeparari, niſi priùs diſgregentur, & diſgregati in magna quantitate, debent etiam intensè ſanguinem calefacere, cùm omnia proprio calore incaleſcentia, qualia ſunt potentia calida, à ſola partium calidarum diſgregatione calorem accipiant. Etſi diſgregatio ſanguinis ſit præcipuè in corde, ab illius

fermento, vel calore, idcirco calor per ſpiritus, & partes ſulphureas adauctus, debet in corde eſſe maximè ſenſibilis; non redditur verò ſenſibilis calor in corde conceptus pulſui in brachio, & exterioribus partibus, ob ſpirituum ſegregatorum, paulò poſt ſeparationem & diſſipationem eveniente hoc celerii ſeparatione ob pravam ſanguini diſpoſitionem, conſiſtit autem in ſumma ſanguinis laxitate, ejus, contracta à calore cordis, & à fermento extraneo illo commixto, vel à cauſa præternaturali, extrinſeca ob quam ſpiritus irritare, & detinere non eſt potens, hinc eis evolatis poſtquam in corde ſeparati fuerint exteriores partes calore privantur & ita habemus in corde neceſſariò, ut in ſanguine, calorem intenſum reperiri, licèt non conſervetur extra illud, quod ſatis eſt ad ſalvandum, calorem, violentæ fermentationis in corde peractæ opera, accenſſum præter naturam, eſſe ſymptoma illius inſeparabile, & ad partes exteriores calorem non dimanare per accidens eſſe, & hæc reſponſio non ſolùm convenit doctrinę de fermẽtatione, ſed etiam antiquorũ, eſſentiam Febris in calore cordis præter naturã ponentium; quia à calore cordis accẽditur ſanguis, cujus calor evaporando ob malam ſanguinis diſpoſitionem, vel à maligna qualitate cum ſpiritu vitali extinctus exteriora membra non attingit, & pravam illam maſſæ ſanguineæ conſtitutionem obſervare licèt in ſanguine per ſectam venam emiſſo, in prædictarum Febrium curatione, qui utplurimùm coagulationem non ſubit, & deficientibus, Fibris conſiſtentiam illi tri-

tribuentibus in vaſe etiam fluidus remanet, vel coagulata aliqua portione, nigrum lignamen in fundo vaſis relinquit. Ad rationem verò de acccellionibus Febrium poſſent reſpondere antiqui cum Fernelio *lib.* 4. *Pathol. cap.* 1. quòd acceſſiones propriè non debent dici Febris, & opponere illa verba ſententiæ *Hippoc.* ſuperiùs allatæ, primùm horrores ante Febris oriuntur, quæ denotant illam partem acceſſionis ab horrore deſignatam non eſſe Febrem, cùm horrores accidant ante Febrem attamen admiſſo talem partem acceſſionis eſſe unum ex temporibus paroxyſmi Febrilis, & tunc nullum adeſſe calorem, ſed poſt tale tempus ſequi, hic rationem ſymptomati, vel effectus conſervat, debet enim eſſe prior illud à quo pendet, nempe effervеſcentia quam eo tempore eſſe nimiam, & inordinatam, pulſus frequentia, & inæqualitas comprobant & ſi flatum cum effervеſcentia non explicatus id evenit quia actio effervеſcentiæ attingens ſeparationem partium calidarum impeditus à cauſa frigoris ſanguinem coagulante; qua ſeparata calor ſuſcitatus. Vnde confirmatur calorem eſſe effectum inſeparabilem ab effervеſcentia niſi hic impediatur à cauſa potentiori.

XXV. Concludendum igitur calorẽ ex recentiorum mente eſſe quid conſequens inordinatã efferueſcentiam ſanguinis, quæ eſt primũ eſſentiale Febris, calor verò illi ita conjungitur ut nõ poſſit ſeparari, nec poſſit reperiri inordinata effervеſcẽtia ſãguinis ſine calore naturali majore.

XXVI. Antiqui verò eſſentiam Febris in calore volunt, quem inſeparabiliter inordinata effervefcentia concomitatur, in quo diſconvenientia apparens non eſt tanti facienda, pro ut à multis exaltatur: re enim attente ponderata, inveniemus, parum inter ſe differe antiqui in Febre calorem, & effervefcentiam conſiderant, illum tamquam principium, & radicem Febrilis eſſentiæ, hanc tamquam effectum, & vel ut proprietatem, vel ramum ab eo neceſſariò pullulantem recentiores pariter in Febre agnoſcunt effervefcentiam, & calorem, primæ eſſentiæ Febrilis privilegium concedunt: alteri famuli & ſocii characterem tribuunt, ita tamen, ut ab illa numquam diſcedat, ſed inſeparabili familiaritatis vinculo conjunctus maneat: hinc patet in Febrili eſſentia admitti à recentioribus quicquid ab antiquis conceditur, & ſolùm in eorum ordine differre: non verò re, in qua convenire poteſt, demonſtrari ex eo quòd poſito per Antiquos effervefcentiam eſſe inſeparabiliter conjunctam cum pręter naturali calore naturali non poſſunt illum explicitè concipere, quin hanc implicite non exprimant, ſicuti dato per recentiores calorem eſſe inſeparabilem ab effervefcentia, quotieſcumque hanc concipero explicitè, illum implicité includant, & ſic quocunque modo definiatur Febris, ſive per calorem præter naturam cum antiquis, ſive per effervefcentiam inordinatam ſanguinis cum recentioribus, ſemper utrumque exprimitur, unum quidem explicitè, alterum implicitè, quod eſt in re con-

convenire variato tantùm ordine, & forſan ſi iſtis temporibus, in quibus fermentationis doctrina tantùm luminis accepit, ut plus deſiderare illi non relinquatur, fœliciſſima illa antiquorum viverent ingenia, recentiorum definitionem libenter amplecterentur: At cum eorum ætate in tenebris fermentatio lateret (non eorum culpa ſed providentiæ decreto quę etiam ſcientiis dominatur) ſi Febrem per effervescentiam definiviſſent notum, quod erat fermentatio, explicaſſent, unde cùm notus eſſet, & valdè conſpicuus ſenſibus calor, effervescentiæ effectus, rectè egiſſe videntur, per calorem, unicuique manifeſtum, Febrem definiendo. Ad concordandas verò Antiquorum, & Recentiorum mentes, conſiderandum eſt etiam ex eorum dictis quid neceſſariò determinarent, ſi eorum notitiam habuiſſent, quam nobis ſors, & ſtudioſa hominum induſtria tulit.

XXVII. Calorem, quem recentiores ab effervescentia inſeparabilem dicunt, in ſubſtantiæ prædicamento collocant, illum explicando per particulas igneas, ſeu ſulphureas in ſanguine exiſtentes, & motu fermentationis ab otio ad actionem revocatas, & à potentia ad actum deductas, particulis in tali ſtatu conſtitutis atque à colore cordis, vel ſanguinis àccenſi, totam humoralem maſſam, & cum ea univerſum corpus calefieri & inflammari contendunt. Per quod diſſentiunt ab eis, qui calorem Febrilem ſimplicem qualitatem denominant, & fuerunt recenſiti *ſuperiori capite n.* 8. conveniunt tamen cùm deſcriptis citato loco,

& cum Ariſt. *qui lib. 4. Meteor capite 8. ſcripſit ea eſſe combuſtibilia, quæ habent meatus ſuſceptivos ignis,* & cum Averr. *lib. 2. de anima tex. 115. ſcribente, opinandum non eſſe quòd aqua calefiat, dum aqua pura fuerit aut aerem infrigidari, dum eſt aer purus, ſed hoc accidere propter corpora calida, vel frigida.* Et omnino conveniunt cum admittentibus elementa formaliter in mixto, pro ut recentiores admittunt: hac enim ſtabilita ſententia, calorem alicui corpori de novo advenientem debemus explicare, vel per receptionem corpuſculorum calidorum, ſeu igneorum ab aliena ſubſtantia provenientium, vel à propria ſeparatorum. Elementa verò manere in mixto non eſt novum in philoſophia, & medicina Avic. temperamentum deffiniendo elementa in mixto actu agnoſcit, & cum eo *Jacob. de par. Jacob. de Forl. & Ugo ſenen.* ejus interpretes idem ſentiunt. Hip. *lib. de natura humana Tex. 24. Gal. 1. de Elem. cap. 5. & lib. de cur. per ſang. miſſ.* & Fernel. *lib. 3. Pathologia*, Argent. *in art. medic.* Verga *lib. 1. met. cap. 1.* Aver. *lib. 3. cœli Tex. 67.* Ariſt. *lib. de generatione cap. 10. & 5. Metaph. cap. 5. 3. Cœli cap. 3. & 1.* Cœli *cap. 7. & lib. 2. de partibus animalium cap. 1.* & cum eo Nimph. 1. *de Generatione Tex.* 118. Zimar. *Theor.* 48. Thomas de Gargo *in ſum. Medic. lib. 1. Tract. 1. quæſt. 1.* recentiores ergo admittendo elementa actu in mixtis, monſtra non introducunt in Medicina, nec aliquid novitatem ſapientis dicunt; & conſequenter neque novum erit calorem propagari per ſubſtantiam calidam.

XXVIII. Hujus caloris conditiones depen-

depédenter ab antiquis explicant recentiores, illi enim febrilem, & præter naturam evadere, per intenſionem ſtatuunt, prout retulimus *præcedenti capite n.* 15. quod fatentur etiam moderni, ut deducitur *ex dictis ſuperius n.* 11.*&* 20. *nempe per maiorem extractionem partium calidarum è ſubſtantia ſanguinis, illius, & totius corporis calorem augeri*: quod non differt ab intenſione, quia ſicùti illa fit per additionem qualitatis calidæ ad qualitatem calidam, ita hæc fit per additionem ſubſtantiæ calidæ ad ſubſtantiam calidam per quam calor intenditur, & ad igneam exaltatur naturam.

XXIX. Hinc reſolvitur etiám quæſtio, *an febris à tali intenſione ſemper proveniat, vel aliquando ſine ea habeatur*. adhærendo parti determinantis febrem ſemper ab intenſione caloris dependere, cum eis quos citavimus *cap. præcedenti n.* 24. & reſolutio habetur ex Willis *cit lib. cap.* 14. ubi loquendo de febre maligna, pro qua videtur ſolum facere quæſtio, ait *efferveſcentia ad eundem modum peragitur, ac ſuperiùs de putridis dictum eſt*, cùm verò has intenſum calorem habere concludat, reſpectu caloris naturalis, caloris etiam intenſionem in malignis admittet, & Sylvius *citato lib. cap.* 23. idem aſſerit loquendo de febre maligna *n.* 6. dum ait, *ipſamque calor mox ſubſequi, raro quidem magnus ſæpius mitior (intelligendus eſt mitior reſpectu magni, non reſpectu naturalis) magnus autem calor, & mitior reſpectu magni, qui ſit maior naturali, involuit intenſionem*, propterea ex *Sylvio*, habemus febrem malignam per intenſionem ca-

loris, quomodo etiam aliæ Febres ab eadem generantur, ut videre eſt apud eum *in ſuo tract. de Feb.*

XXX. Vera etiam determinatur ſententia relata *cap.* 1. *n.* 31. affirmans intenſionem dependere à principio intrinſeco, quia recentiores caloris intenſionem petunt à motu fermentationis, qui producitur à principio inintrinſeco ſanguinis, ut in initio hujus inpitis oſtenſum fuit; conſequenter talis intenſio effectivè habetur à principio intrinſeco, quamvis extrinſecè ab aliqua cauſa promoveatur, vel augeatur.

XXXI. Admittitur etiam Zacuti ſententia *deſcripta cap.* 1. *n.* 35. ſecundum quam ſuſtinet intenſionem caloris fieri ab unione ejuſdem, & hanc perfici à natura conante expellere noxium, quia talem unionem ab effervefcentia, & fermentatione ſanguinis, qua quod ſanguinem coinquinat ſegregatur & expellitur habemus.

XXXII. Concludunt etiam cum relatis *cit. cap. n.* 41. calorem additum eſſe calorem ejuſdem ſpeciei cum præexiſtenti, & Febrilem eſſe ejuſdem conditionis cum naturali, quia calor intendens calorem naturalem, ex quo Febrilis evadit, nil aliud eſt niſi particulæ Calidæ ſanguini inexiſtentes, ſeparatæ à reliquis partibus, & unitæ particulis calidis, quæ calorem ſanguinis naturalem reddebant, ſed omnes particulæ calidæ quibus ſanguis ditatur ſunt ejuſdem ſpeciei, ergo calor qui dicitur Febrilis, eſt ejuſdem ſpeciei cum naturali.

XXXIII.

XXXIII. *Dicitur 5. ſiti & alüs ſymptomatibus*, innumera ſunt ſymptomata quæ Febrem ſequuntur, & cruciant ægrotantes, inter quæ præcipuè tamen numeratur ſitis: quia nullum eſt forſan ſymptoma quod magis ſit frequens in Febre quàm ſitis, quia eſt immediata caloris ſoboles cum Febre inſeparabiliter conjuncti, conſumpto enim humido quo ventriculi os irroratur, & fauces gutturve madent, ſitis oritur, quæ eſt appetitus humidi, à calore verò humidum illud conſumitur; qui cùm in Febre ſemper reperiatur, ſitim etiam frequentiſſimum Febris ſymptoma efficit: Et ſi videamus dari Febres ſine ſiti, hoc provenit vel à nimia humiditate, qua prædictæ partes perfunduntur, vel à calore debili licèt Febrili, non valente moderatam humiditatem conſumere.

XXXIV. *Dicitur 6. quibus oeconomia naturalis pervertitur*; per quæ advertendum eſt, naturalis œconomiæ perverſionem non ſolis ſymptomatibus convenire, ſed inordinatæ effervefcentiæ eſſe communem, œconomia enim naturalis non ſolùm pervertitur per actiones læſas, excrementa, & retenta mutata, vel per qualitates corporis alteratas; ſed etiam pervertitur per ea à quibus hujuſmodi ſymptomata originantur; quantùm autem valeat inordinata ſanguinis effervefcentia, ad evertendam naturalem œconomiam, poterit unuſquiſque colligere ex hac conſideratione, quòd omnia corporis officia, omnes actiones, quaslibet operationes

ſanguinis concurſu, & auxilio natura perficit, unde illo præter naturam affecto, omnes facultates, & cum his totius œconomiam labefactari neceſſe eſt, nō ſolùm mediantibus ſymptomatibus, ſed etiam prævia inordinata ſanguinis effervefcentia. eum in præter naturali ſtatu conſtituente, per hæc verba, etiam concordant cum *Avic.* qui in ſua definitione poſuit illa verba, ut functiones naturales lædat, in quibus œconomia naturalis fundatur, & eis male habentibus iſta evertitur. Concordia etiam magis elucet ab eiſdem verbis, œconomia naturalis perturbatur, quæ addita fuerunt ad diſtinguendam efferveſcentiam Febrilem, ab ea quę inducitur ſanguini ex ira, motu, & cibo, & œconomiam naturalem non perturbat, ad imitationem *Avic.* qui in ſua definitione ait, non ſicut caliditas laboris, & iræ; quia licet hæc ſit quandoque ignea, & in corde accenſa, non eſt tamen Febrilis, nec præter naturam operationum naturalium exercitium integrum relinquens.

XXXV. Contra hanc definitionem & modum concordandi recentiores cum antiquis, video plures occurrere difficultates, quæ ad majorem claritatem, & tutelam eorum quæ dicta ſunt enodare determino.

XXXVI. Dices 1. fermentatio ordinaria, & ordinata indiget calore externo ut promoveatur, & perficiatur, ut experientia docet, nam ad hoc ut cereviſia conficiatur, debet calorem à coctura receptum retinere, quòd ſi illius plus juſtò evanuerit; recoquendum aliquid cereviſiæ illique affundendum, ut tota recaleſcat. Ad fer-

fermentationis neceſſitatem, arcendum eſt etiam frigus externum, donec fermentatio ad fervorem adſpiraverit,quod curant compoſitores cereviſiæ culcitris, & plumeis ſtratis vaſa cereviſiam continentia cooperiendo, ne calor à coctura impreſſus,ab ambiente frigido diſſolvatur. Maſſam farinæ fermentatam calore fovemus, ut fermentatio ad ſuam perfectionem extollatur.Qui mulſam concoquunt,cellas ardentibus prunis calefaciunt,ne frigore loci fermentatio minuatur vel ceſſet. Ad citò & bene fermentandam theriacam, calida regionis conſtitutio eſt neceſſaria, ergo inordinata fermentatio inordinati caloris erit effectus,& caloris exceſſus illam præire debet,non ſubſequi,& ita in Febre, calor in exceſſu erit prior inordinata efferveſcentia, non poſterior, ut male ſtatutum fuit.

XXXVII. *Reſpondeo* concedendo ad fermentationem eſſe neceſſarium calorẽ tanquam promovens,& tanquam inſtrumentum,vel conditionem,non verò tanquam principiũ, fundatũ ſolùm in principiis hæterogeneis,ex quibus res fermẽtata conſtituitur,ut innui in principio hujus capitis n. 3. Cuilibet componenti aliquod mixtum duo ſunt proprii & naturales motus, unus quo fertur ad cõpoſitionem mixti, alter quo tendit ad ſuam ſphæram,& unionem cum ſuo ſimili: Et ſi duo motus ſunt illi naturales independenter ab alio,hoſq; propria virtute, & ſuâ naturâ exercet.Elementis quæ ſunt mixtorum principia,hos motus competere nullus ex Peripateticis controvertit,& omnes atomorum

profeſſores concedunt. Fermentatio mixti generationem, vel diſſolutionem præcedens, ab hiſce motibus principiorum mixti dependet, dum in generatione moventur, ut in unum coaleſcant, cum unione diſſimilium: ante diſſolutionem moventur, ut à diſſimilibus recedant, & ſimilibus accedant, ad tendentia ad ſuam ſphæram: Cum autem fermentatio non ſit niſi motus principiorum quibus mixta ſubſtantia conflatur, & ſi tales motus ſunt intrinſeci dictis principiis, neceſſariò concludendum eſt, fermentationis originem, & immediatam cauſam, eſſe principia heterogenea motuum diverſitate donata, unde à fermentationis principio, & cauſa proximiori excluditur calor extrinſecus, ſuo concurſu ſolùm promovens, & conditionis officio fungens, ut prædicti motus excitentur & determinentur. Hinc negatur abſolute conſequentia deducta; quia à moderato, & calore naturali, poteſt inordinata effici efferveſcentia, ob diſpoſitionem principiorum, conſideratam in laxitate unionis eorundem, & diſgregatione à cæteris, à qua habetur facilitas ad motum inordinatum: idcirco ſi eveniat ſanguinem attenuari, & ejus unionem qua partes ſuæ in unum continentur, laxari ab aliqua cauſa, vel interna, vel externa, tunc ſanguis circulando, à calore cordis naturali ita rareſit, ut particulæ calidæ in magna quantitate ſegregentur à rarefactione cordis, facta ampliori via, ob unionem magis laxatam: Ex hac partium ſegregatarum multitudine, in toto ſanguine tumultus & incendium exurgit, non

non ab alia cauſa niſi à moderato calore cordis, & à mala diſpoſitione ſanguinis conſequenter falſum eſt, inordinatam effervefcentiam ſanguinis præcedentem caloris exceſſum ſupponere. In multis etiam corporibus fermentatio contingit ſine præſentia caloris, ita fructus ab arbore immaturi excerpti maturitatem in hyeme, ab igne, vel calore remoti maturitatem conſequntur, fermentatione peracta à virtute intrinſeca ſuorum principiorum. Vinum in dolio ſine calore fermentatur, & effervefcit, ex quo majorem adipiſcitur perfectionem, ſolo motu partium ex quibus conflatur.

XXXVIII. *Dices 2. ſanguis ex ſuis principiis intrinſecis non habet fermentum*, quia è vena emiſſus concreſcit, nec in eo aliquem motum obſervare licet, quod utique accideret, ſi à natura ei competeret fermentatio, ergo ſi eam habet, à ſolo calore habet: & confirmatur, ex eo quòd à calore interno liqueſcit, & eo expirato concreſcit, ergo etiam fermentatio illius à calore provenit, cùm liquefacere nil aliud ſit quàm partes fixas ad motum promovere, quod cum fermentatione coincidit, & ita fermentatio erit in ſanguine, non ab intrinſeco motu, ſed ab extrinſeco calore.

XXXIX. *Rep.* negando antecedens, ad ejus rationem dico, malè ex ſanguinis concretione deduci, ex ſuis principiis intrinſecis non fermentari, cum non ſolum fermentatio ſit privilegium; liquidorum, ſolida quæcumque huic motui ſubjiciuntur, caro eſt ſolida, & fermentari nemo negabit, qui recenter carnium

mactatarum, & ſtatim coctarum tenacitatem comparabit cum mollitie carnium ad aliquot dies ſervatarum, & tranſitus à tenacitate ad mollitiem,operatur à ſola fermentatione,&|interno partium componentium motu, ſenſibili ſolùm per effectum: omnia corpora ſolida quæ putreſcunt per fermentationem in ſua principia diſſolvuntur,licet talis motus fermentationis, noſtris ſenſibus ſit incognitus: pari pacto in concreto ſanguine, motus fermentationis ſenſibilis non obſervatur, deducitur tamen inſenſibilis, ex tranſitu concretionis, ad putredinem, per quam fit partium diſſolutio, & ſeparatio in ſolo motu conſiſtens, fermentationis proprio, & quo poſito neceſſe eſt etiam fermentationem ſequi. Ad confirmationem, concedo ſanguinem à calore liquefieri, falſum tamen à calore tanquam à principio, vel à cauſa primaria illius fermentationem peragi; rationem deſumo ex ſupradictis in reſponſione ad primam obiectionem,&in principio huius capitis, de cauſis fermentationis.

XL. *Dices* 3. *Avic.* in ſua definitione vult calorem accendi in corde, hoc eſt calorem cordi implantatum à natura, per cauſas febriles ad igneam conditionem pervenire; Qui ſicuti in ſtatu naturali vivendi inſtrumenta ſingulis partibus impertitur, vel ſui communatione eſt omnibus partibus inſtrumentum advitam, & omnes operationes ad eam neceſſarias perennandas, ita accenſus, & igneus factus, calorem præternaturalem, omnium actionum de-

ſtru-

ſtructivum, univerſo corpori contribuit, recentiores verò talem calorem in ſanguine, non in corde accendi uolunt, ergo non concordant.

XLI. *Rep.* 1. ad ſalvandum Auic. dictum, nempe quod febris ſit calor accenſus in corde, ſufficit, quod intra illud accendatur, etenim ſive calor accendatur in propria ſubſtantia, ſive in cavitate cordis, ſemper verificatur quod ſit accenſus in corde, & ita dum calor ſanguini in cavitate cordis exiſtenti imprimitur, talis calor dicitur accenſus in corde, nec ex vi verborum Avic. diduci poteſt, eum potius loqui de calore cordis ſubſtantiæ implantato, quàm de calore ſanguinis in eius cavitate permanente, qui influens denominatur, cùm de utroq; verificetur in corde exiſtere: ſi verò inſtaret aliquis, deberi Avic. explicari de calore cordi inhærente, qualis eſt implantatus, non verò de calore ſanguinis, cordi denominativè tantum convenienti, quia calor febrilis, cùm ſit morbus, debet eſſe in ſubiecto vivente, cùm verò ſanguis non vivat, non poteſt eius calor febrem fundare, ſed ſolùm calor implantatus ſubſtantiæ cordis verè viventis.

XLII. Simili inſtantiæ reſpondere poſſem, non eſſe indubitatum morbum pro ſubjecto partem viventem ſemper habere, ex eo quòd alicui opinati ſunt ſubiectum morbi poſſe eſſe illa quæ partibus viventibus uſum præſtant, quamvis vita careant, & in hac ſententia ſunt auctores citati. *Cap.* 1. *n.* 57. cùm verò ſanguis univerſo corpori viventi,

& ſingulis partibus vitæ beneficio gaudentibus uſum præſtet, materiam pro earum conſervatione, & operationum exercitio ſubminiſtrando, poterit eſſe ſubiectum morbi. Pro quo determinando, non defuerunt exiſtimantes, ſufficere partem viventem aſſignare de qua denominativè ſolùm dicatur morbus, licèt incluſivè ſit in parte non vivente, contenta tamen à parte vivente. In horum numero ſunt Trincavel. *Epiſt.* 20. Jacob. Forl. *quæſt.* 3. *&* 4. *ſuper primam partem Avic.* Garb. *ſum.* 1. *tractatu* 5. *quæſt.* 80. unde ſequitur calorem igneum ſanguinis exiſtentis in cavitate cordis, poſſe dici morbum cordis denominativè, licet calor inhæſivè ſit in ſanguine. Recentiores verò, & forſam meliùs reſponderent, negando ſanguinem non eſſe animatum: nec hoc eſt novum, fuit enim ſententia Ariſtotelis 3. *de hiſtoria animalium cap.* 19. dum dixit ſanguinem ſolùm animari, & citato lib. cap. 2. inter partes ſimilares, ſanguinem enumerat, & earum partem potiſſimam vocat, omnes autem ſimilares ſunt animatæ, & colligitur etiam ex definitione partis 1. *met. Cap.* 5. *Gal. &* 1. *de Elem. cap.* 6. quæ eſt, *pars dicitur quicquid totum complet, & integrat, aut ad humani corporis conſtitutionem facit,* ſanguini verò quis non videt hanc definitionem competere, conſequenter erit pars: & etiam principalis, ſi attendimus definitioni Galeni *lib. de Uſu partium cap.* 6. ubi definit eſſe partem principalem illam quæ ad individui conſervationem eſt maximè neceſſaria, ſanguinis tanta eſt neceſſitas in corpore,

ut

ut cum eius fluxu fluat vita, nec per minimum ſine ſanguine poteſt illa prorogari, conſequenter ſanguis erit pars principalis & animata, & videtur etiam fuiſſe ſententiam Divi Thomæ qui *tertia parte quaſt.* 54. *Articul.* 1. *habet*, ſanguis erat unitus verbo, & ut pars humana corporis, & ut ſpectans ad unitatem naturæ humanæ, & Concilium Tridentinum *ſect.* 13. *de Euchar. cap.* 3. ſanguinem Chriſti inter partes eius numerat, & ex vi connexionis naturalis partium, & concomitantis, ſub ſpeciebus panis non ſolùm corpus, ſed ſanguinem ait animam continere Chriſti, quia partes Chriſti interſe copulantur, & ex profeſſo hanc ſententiam defenderunt Conradus 1. 2. *quaſt.* 54. Hiſpalẽſis 2. *diſt.p.*15. *quaſt.*1. Med. *diſp.*6. *quaſt.*1. Arriaga *Diſp.*1. *n.* 280. Hurtadus *de anima Diſp.*1. *n.*23. Ovied. *Controverſia* 1. *Punc.*4. *n.*2. & ſic recentiores ſanguinem animatum ſuſtinentes, antiquitatẽ ſequuntur, neq; nihil novi docent.

XLIII. *Res* p.2. admiſſo implantatum eſſe à natura in cavitate ventriculi cordis calorem, & hunc in febre accendi, negando iuxta recentiorũ placita, febrem primariò in hujus caloris accenſione conſiſtere: quia accẽſio eſt quid conſequens ad eſſentiam febris, dum hanc præcedit ſanguinis efferveſcentia, in qua eſſentia febris conſiſtit. Pro veritate huius aſſertionis conſiderandum eſt, calorem cordis ſiouti fouetur, & cõſervatur à calore ſanguinis, & per ſpiritus à ſanguinea maſſa extractos, ita augere etiam, ſi calor ſanguinis fuerit intenſus, & ſpiritus abundanti quantitate adiuncti fuerint calori cordis, ſed ca-

lorem intenſum ſanguinis, & diu in eo perſeverantem, præcedit efferveſcentia inordinata, ut ſuperius oſtenſum fuit, & per hanc calor in ſanguine augetur, & ſpiritus in copia ſeparantur, conſequenter calorem ab iſtis auctum efferveſcentia præcedit, etſi calor cordis augetur à calore ſanguinis per ſpiritus, cum hic ſit poſterior efferveſcentia, multo magis ille cordis auctus, & ita verum eſt in Febre calorem cordis augeri, in eo tamen non conſiſtere eſſentiam febris, ſed eſſe quid conſequens, ad efferveſcentiam inordinatam ſanguinis, quæ eſt eſſentia Febris, cùm ſit prior calore cordis.

XLIV. Nec differre puto ab antiquis *Helmontii* ſententiam intimè ponderatam: In ſuo enim *Tract. de Febribus* pluribus in locis concludit Febris formale, eſſe Archei indignationem, perturbationem, vel æſtum, calorem verò eſſe quid conſequens Febrem, & ſic tanquam ſignũ demonſtrativum exiſtentię Febris, non verò tãquam conſtitutivum, in Medicina eſſe recipiendum. Archeus, ex ejus doctrina, eſt aura vitalis vitæ directrix, quam antiqui ſpiritum vitalem dicerent, nec ille auderet negare, ſuum archeum explicans, per illud faciens impetum Hipp. ut *Tract. de Morb. Archeal. n.* 4. *&* *Tract. de lithiaſi n.* 16. *de febrib. c.* 16. *n.* 11. impetum verò faciens Hipp. eſt ſolus ſpiritus vitalis, conſequenter Archeus erit ſolùm ſpiritus vitalis, quem ex ſanguine gigni, & in eodem arteriis detento inhabitare docet, *in Tract. aura vitalis*, & idẽ confirmat *Tract. de magn. Ulner. Curat. n.* 95. antiquos imitatus, ſpiritum vitalem à ſanguine genitum, & in arteriis reſidentem

dentem

dentem profitentes. Archeum verò indignari, perturbari, æſtuare, quid aliud eſt, quàm inordinatè moveri, & conſequẽter inordinatè effervescere, & fermentare, pro ut moderni clarius explicant *Helmontio* tamen facem præferente, & ſpiritum unum cũ ſanguine faciente, illo inordinatè effervescente, hunc effrẹni motu perturbari, negari non poteſt, hinc rectè deducitur *Helmontio* ex inordinata ſanguinis effervescentia in Febre. ab Archeo indignato, perturbato, & æſtuante, calorẽ igneum proficiſci; colligitur ex ejus doctrina: quia ſpiritus vitalis, qui eſt archeus, habet conjunctum calorem, dũ ſpiritus ille eſt lumen vitale, in quo vita inhabitat, ut aſſerit in tract. *aura vitalis*, vita verò in ſolo calore fũdatur, & hoc recepiſſe videtur quãdo *in tract. in herbis, verbis, lapidibus &c.* calorẽ noſtrũ nõ eſſe niſi lumen aſſerit, & quando *in tract. Blas humanũ* faſſus eſt calorem noſtrum, eſſe ex natura lucis ſolaris, & ita dum ſpiritum vitalem vult eſſe lumen, & calorem naturalem, per lumen explicat, debet admittere ſpiritum vitalem, & calorem naturalem vel eſſe idẽ, vel ſimul conjunctos exiſtere, quod apertis verbis declaravit in tract. auræ vitalis, dicendo, lumen in nobis eſt calidum, & loquitur de ſpiritu ſub forma luminis, dum verò archeus eſt indignatus, perturbatus, & æſtuans, debet etiam intensè, & præter naturam calefacere, cũ non ſit niſi ſpiritus vitalis calidus, & hoc apertè determinavit *l. de febribus c. 1. n. 27.* docendo *ſpiritum qui hominem naturaliter in ſanitate calefacit, in febre æſtuare, quod eſt proprium caloris ignei, & præter naturam accenſi*: alia enim differentia

non poteſt aſſignari inter calorem qui naturaliter calefacit, & eum qui æſtuat, niſi quòd ille eſt mitis, hic intenſus, igneus & ardens; & ſi ille calor qui in ſanitate naturaliter calefacit, eſt idem cum eo qui in Febre æſtuat, ut jam conceſſit Helmon. neceſſe eſt ut concedat, illum fieri igneum, & urentem: quod conceſſit *citato lib. cap.* 1. *n.* 16. quando dixit *Archeus iratus ſe ipſum accendit propria thymoſi*, ergo in Febre per *Helmon.* reperitur calor accenſus, & igneus, ſpiritus, & ſanguinis inordinatam effervesçentiam concomitans. Spiritum vitalem poſſe igneum fieri, probat *in citato tract. aura vitalis*, in fine, ſcribendo *errores enim alienigenorum ſeminum violentiis adſcribendi ſub quibus vitale lumen degenerat, non ſecus atque compreſſio fœni ignem excitat*: concludendum ergo eſt *Helmontium* cum aliis recentioribus convenire, Effervefcentiam inordinatam ſanguinis, & calorem igneum in Febre admittendo, & etiam cum antiquis, ob dicta ſuperius ad concordiam iſtorum cum aliis recentioribus: nec in ſubjecto Febris ab aliis diſcrepat *Helmontius*, dum ſedem vitalis ſpiritus in corde ponit, *Tract. de Magnet. Vulner. curat. n.* 109. unde ſi ſpiritus Effervefcit in corde hoc contingit, & ita habemus inordinatam ſanguinis effervefcentiam in corde, juxta mentem recentiorum aliorum, & Antiquorum.

CAP.

Cap. III.

De Cauſis Febrium Secundum Antiquos.

QUamvis cauſarum genera quadrupliciter diſtinguantur à philoſophis, nempe n cauſam efficientem, formalem, materialem, & finalem, Medici tamen in determinandis Febrium cauſis de ſola efficiente loquntur, ex o quòd materiam & formam ſolius compoitæ ſubſtantiæ intrinſecas cauſas agnoſcant, ita Valeſ. *lib.* 4. *Controver.* 3. Merc. *Tom.* 1. *lib.* 3. *par*e 1. *Claſ.* 2. *n.* 1. Simon A camp. *in Com. libri Gal, de differentiis Febrium Tex.* 14. cùm verò Febris ſit accidens, quia morbus, ex Gal. *lib. de morbi temporibus cap.* 1. *& lib.* 1. *aphor. Coment.* 14. ſequitur non eſſe quid compoſitum ex materia, & forma, & ideo inter ejus cauſas iſtæ non conſiderantur: & ſi accidens ex ſui natura exigit materiam ut exiſtat, hanc non tanquam illud componentem, ſed ſuſtentantem agnoſcit: Finalem omnes Medici à morbo excludũt cum Valeſ. & Merc. *loco Cit.* Santorel *in anteprax. lib.* .. *cap.* 2. eo quia morbus eſt defectus, & imperfectio, ob quam nullum agens per ſe operatur, inde Dyonis. *lib. De Divin. Nomin.* enunuciavit malum carere fine, natura, & efficiente, cùm à nullo optetur, unde cùm Febris ſit morbus, fine etiam caret, ut docet Mercur. *lib.* 5. *de Febribus cap.* 3. hinc ſolam cauſam efficientem ſibi

conſiderandam propoſuerunt Medici, & ratione utilitatis, & neceſſitatis ex ea provenientis, quia ex ejus cognitione natura Febris, & rectus curandi modus illuſtratur.

II. Ideo cum Gal. 1. *de differentiis Febrium cap.* 4. *& de cauſ. Morb. cap.* 2. quinque efficientes Febrium cauſas numerant.

III. *Primò*, Motum, non ſolum localem corporis, ſed animi, in quo paſſiones conſiſtunt 2. viciniam rei calidæ 3. admixtionem rei calidæ 4. obſtructionem 5. putredinem: quatenus iſtæ omnes valent calorem prçter naturalem in corpore inducere, in quo Febrium eſſentiam ſtabiliunt.

III. Motum eſſe caloris cauſam ita notum eſt, ut in adagium tranſierit, & plurimis experimentis probavit Ariſt. *lib.* 5. *Proble.* 13. *&* 14. *Probl. & lib.* 2. *de Cælo cap.* 1. *Text.* 42. *& lib.* 1. *Meteor. cap.* 3. motum non ſolùm calefacere, ſed ligna, lapides, & ferrum ignire, ita ut plumbeus ſagittæ mucro, motu qua ab arcu emiſſa fertur ſagitta per aërem, ita calefit, ut liquefiat. Quomodo id contingat ſub altercationibus indeciſum manet: omnes Medici in hoc concurrere videntur, quòd motus per ſe id non agat: ita Valleſ. *lib.* 4. *Contr.* 3. *Senner. lib.* 1. *de Febr. cap.* 2. Zacut. *de Medic. Princ. Hiſt. lib.* 4. *Hiſt.* 5. Santorel. *in anteprax. lib.* 2. *cap.* 11. experientia edocti, ferrum ignitum, in manu hominis velociſſimè currentis, vel ſupra volantem rotam infixum præcipiti curſu circumactam, citiùs refrigerari quàm ferrum ignitum non motum, quod non contingeret ſi motus ex ſui natura calorem

alorem excitaret, obſervantes etiam velociſſimè mota minùs incaleſcere, quàm quæ lentè moventur, ut patet in rota in qua partes magis diſtantes à centro velociùs moventur & tardiùs illæ quæ centro ſunt proximores, nihilominus in motu primæ non incaleſcunt, ſecundæ verò maxime, ita ut quandoque ignem concipiant, conſequenter motus per ſe non eſt cauſa caloris, quia quæ velociùs moventur, deberent incaleſcere magis, quàm ea quæ tardiùs moventur. Plura alia poſſunt videri experimenta hanc veritatem comprobantia apud ingenioſiſſimum Chabeum *in ſuis meteoris lib.* 1. *in expoſitione Tex.* 16. *quæſt.* 1. & apud Valeſ. *citato loco*.

IV. Caloris à motu provenientis cauſam facillimè reddunt, qui elementa actu in mixto ponunt, aſſerendo partes igneas in mixto delitescentes per motum excitari, & à reliquis ſeparari, quæ ſimul unitæ lignum calefaciunt, ſi adhuc in eius ſubſtantiam permaneant, ubi verò in unum conglomeratæ, ab ea exierint, flammam exhibent cum totali ligneæ ſubſtantiæ diſſolutione: partium calidarum ſeparatio habetur à confricatione, qua unio earum laxatur, & diſtractæ particulæ ſeparantur, naturam motum à ſoluto compede exercentes, & citum ab aperta in laxitate unionis via advenientes.

V. Alij docuerunt, motum localem eſſe omnium motuum principaliſſimum, ideoque habere primam qualitatem, quæ eſt calor ex ſe producere. Cuius falſitas ex ſupra dictis ex-

perientijs convincitur. Alij cenſuerunt à confricatione partium, quæ in motu ſemper conjungitur, aërem intermedium ita attenuari, & rarefieri, ut acquirat diſpoſitiones igni neceſſarias, ideo ſtatim ex aëre ignem produci, quæ ſententia omninò improbatur, ex eo quòd ad generationem ignis ex aëre, non ſolum requiritur introductio maioris tenuitatis in eo, ſed intenſio maioris caliditatis, & productio ſiccitatis correſpondentis naturę ignis, cùm verò in motu nullum appareat agens potens producere prædictas qualitates, patet non poſſe ſequi aëris mutationem in ignem. Sennertus *loco cit.* cenſet calorem in corpore vivente per motum excitari ob ſpiritum, & ſanguinem, natura ſua calidos ad partem motam in magna copia fluentes, quæ ſententia videtur concurrere, cum 1. cùm admittat calorem fieri à re calida, in corpore moto exiſtente, & ſummè valet in reddēda cauſa quomodo ab aliquibus paſſionib⁹ animi, ut ab ira, & gaudio corpus intensê calefiat, moto nempe ſanguine, ut ſpiritus ab eo in maiori copia quàm antea extrahātur, inſito calore ſanguinē, & corpus excalefaciētes. Ex his patet motum, non primò & immediatè calorem excitare, cuilibet ſententiæ adhęreas, ſed mediatè ſolùm, nempe vel aërem attenuando, & rarefaciendo, vel ignem ſeparando, vel ſpiritus & partes calidas ad motum provocando.

VI. *Per viciniam rei calidæ* intelligunt medici approximationem corporis calidi, quod valeat corpus calefacere ad cordis uſque ſubſtantiam progre-

rogrediendo, ſui caloris intenſionem operan-
o, ex quo poſtea febris, quæ ideo excitatur,
x mora longa in balneis calidis, & ad ignem
el ſolem: aut ab applicatione externi medi-
amenti calidi : huiuſmodi calorem aiunt
ommunicari, medio qualitatis, quæ ab agen-
e calido in proximo corpore producitur, &
æc aliam producit, donec in corpore calefa-
iendo introducatur, ita ut hæc duo ſimul
ingantur, corpus calidum, & approximatio
aſſi, quia ſine hac quæ reddit corpus agens
nmediatum paſſo, vel immediatione ſuppo-
ti, uel virtutis, non poteſt fieri actiò calefa-
tionis ab agente extrinſeco : non ſufficiente
ola vicinia, quæ non eſt activa, nec ſolo a-
ente, quod ad calefactionem exiſtentiam paſ-
i intra ſphæram ſuæ activitatis exigit, id-
irco agens requiritur tanquam principale ca-
efactivum, vicinia verò tanquam conditio ſine
ua non.

VII. *Admixtio rei calidæ* comprehendit ali-
enta, cibum nempe, & potum calidum, me-
icamenta calida, quæ intus aſſumpta, varias
ubendo concoctiones, iſtarum ſedes proprio
nfluxu calefaciunt, & in ſanguinem tranſmu-
ata, nativam caliditatem eis homogeneam
etinentes, illum ſummæ caliditatis partici-
em faciunt, hac ſingulas partes perquas cir-
ulatur intenſè calefaciendo. Aër etiam in
dmixtione rei calidæ includitur, cum per
nſpirationem intùs trahitur, & per carnis
oroſitates penetrando, omnibus partibus
am liquidis, quàm ſolidis miſcetur, unde

Digitized by Google

ſi in caliditate excesserit totum calefacere potens eſt. Ab hac admixtione non excluduntur humores excrementitij, in caliditate exceſſum patientes, qui ſi maſſæ ſanguineæ admiſceantur, illius calorem augebunt, tales humores excrementitios in corpore gigni ex uſu calidorum nemini eſt dubium, ſanguini miſceri probant tot affectus præternaturam ſanguini contingentes, ex admiſſa in ſuo ſinu horum excrementorum colluvie.

VIII. *Obſtructio* importat impedimentum in venis, vel arteriis exiſtens, quo ſanguis ſtagnare cogitur, prohibita illius ventilatione putredinis initium, & præter naturalis caloris cauſa, retentis in ſtagnante ſanguine exhalationibus calidis, quæ in ſuo curſu exhalarent, cum ſui adiacentium partium refrigerio: Ex quo patet, in febre obſtructionem non conſiderari tanquam indiſpoſitio morboſa vaſorum, ſed tanquam cauſa intenſioris, & putredinalis caloris? ſub obſtructione venit adſtrictio, vel impedimentum claudens poroſitates cutis, & cogens fuligines ab humoribus, & partibus vi caloris interni, & in exercitio nutritionis, & aliarum functionum elevatas retro cedere, quæ poſtea ſuo calore illum interarum partiū augent, quod amplificavit Gal. *lib. de loc. affec. cap.* 4. de Cubiculo in quo ſint accenſi carbones, maior enim calor eo clauſo perſentitur, quia prohibetur calidarum exhalationum expulſio. Ex quo colligi poteſt, obſtructionem non calefacere, neque formaliter neque virtualiter, ſed per accidens efluxum

calidæ

lidæ ſubſtantiæ impediendo.

IX. *Putredo eſt cauſa caloris*, ut docuit Ariſt. ione 25. *prob.* 20. & confirmavit *Hipp. ſect.* 2. *Aꝛ.* 47. dicendo *dum pus conficitur dolores*, *& fe- ſiunt magis quàm quando confectum eſt*, & Gal. m ſenſit *lib.* 1. *de Cauſ. Morb. cap.* 2. *&* 7. *aphor.* . *&* 4. *Aphor.* 37. & experientia docet omnia trida calorem expirare, & vicina corpora ca- acere.

Et quia per Antiquos putredo eſt baſis totam brium molem ſuſtinens, & à qua lumina mu- ntur ad illuſtrandam de eis doctrinam, ideo rticulari capite iſtius naturam indagare de- vi.

Cap. IV.

De Putredinis Eſſentia & Diviſione Secundum Antiquos & Recentiores.

DEfinitur ab Ariſt. 4. *Meteor cap.* 2. *putredo*, *Interitus ejus qui in uno quoque humido proprius & naturalis calor*, *ab alieno calore*, *hic autem* ambientis.

II. *Dicitur* 1. *interitus*, quia putredo eſt con- ria generationi, quæcumque enim fiunt poſito ordine, ſunt interſe oppoſita; genera- mixtorum, & putredo fiunt oppoſito line quia in generatione dominante ca- e, ſiccitas humore terminatur, in pu- dine humidum non terminatur à ſicco, fluit proprio mixti calore devicto,

conſequenter putredo generationi opponitur, idcirco ſicuti in generatione calor naturalis viget, ita in putredine, oppoſitionis lege, debet interire, & ſicuti in generatione caloris debita proportio, eſt ad formæ acquiſitionem neceſſaria diſpoſitio, ita putredo quæ eſt via ad corruptionem in qua forma deperditur, debet conſiſtere in caloris interitu, qui habetur vel per reſolutionem, vel ſeparationem à cæteris qualitatibus, vel ſubſtantiis in quibus ſubjectatus unum componebat.

III. Dicitur 2. *ejus qui proprius eſt*, *& naturalis calor.* quatenus enim calor conſtituit mixtum, &illius compoſitionem eſſentialiter ingreditur: dicitur proprius mixti, quia nullum eſt magis proprium quàm illud, quod dat eſſe. Quatenus verò calor perficit operationes mixti, dicitur naturalis, cùm natura ſit principium operationis, & motus, hinc videtur Ariſt. conſiderare calorem naturalem tanquam inſtrumentum formæ mixti, & iſti unitum: Nam eſt naturalis, quia perficit operationes naturales determinatas à forma principali, cujus eſt inſtrumentum, quod ex ſua natura exigit eſſe unitum agenti principali, conſequenter calor naturalis ut naturalis, unionem cum forma à qua tanquam ejus inſtrumentum dirigatur, præſupponit, hinc colligitur ad interitum caloris mixti, formæ illius deſtructionem ſubſequi, ſive conſideretur ut proprius, ſine ut naturalis, nam conſideratus ut proprius cum aliis qualitatibus unitus, eiſque dominans mixtionem abſolvat, ideo intereunte, diſſolutionis mixti neceſſitas

as provenit, cum formæ deſtructione, cujus
ermanentia ab unione qualitatum mixti de-
erminatur. Si verò conſideretur ut naturalis,
um tali modo ſit inſtrumentum principale, &
eceſſarium formæ, non ſolum quo ad actiones,
ed etiam quo ad illius exiſtentiam, ita ut ab
jus integritate dependeat, tam quo-ad eſſe
uàm quo-ad agere, patet ſi intereat, non poſſe
ormam permanere, & ſi calor conſideretur tan-
uam inſtrumentum formæ ad actiones, eo pe-
eunte amittet forma rationem actus, & reſpectu
ujus interiiſſe dicetur, qui *ſecundum* entitatẽ
n materia permaneat, quia omnis actio ejus erit
bolita ex defectu inſtrumenti, & permanentia
n materia, erit in ea tanquam in vaſe ad ſolam
onſervationem ejus entitatis, non ad actua-
ionem materiæ, loquendo de formis materia-
ibus, qua propter ad interitum caloris conſi-
erati ſub formalitate proprii, vel naturalis,
equitur formæ corruptio, vel quo ad entita-
em, vel quo ad rationem actus.

IV. Dicitur 3. *in uno quoque humido*, & deſi-
natur cauſa materialis putredinis, quia calor,
ujus interitus eſt cauſa formalis putredinis, 1.
c principaliter ſubjectatur in humido, id circo
oc dicitur ſubjectum putredinis: eſt autem
umidum primum, & principale ſubjectum
aloris, quia hic reſpectu humidi habet ratio-
em formantis, & terminantis, illud incraſ-
ndo, ut omnes mixti partes in unum, acquiſi-
a craſſitie, tanquam vinculo colligare valeat;
alori verò impoſſibile eſſet humidum termi-
are, & incraſſare, niſi in eo ſubjectaretur, ideo

dicitur humidum eſſe caloris ſubiectum, quod non dicetur de ſicco, quamvis & calor illi dominetur. cùm illud termino proprio non actione caloris ſit terminatum, hinc rectè dicitur, putredinem eſſe interitum caloris in humido. Niſi magis placeret dicere calorem interire per humidum, quia putredine primum quod patitur eſt humidum, quod attenuatur, expirationi caloris viam ſternens.

V. Dicitur 4. *ab ambiente extrinſeco.* Et cauſa efficiens deſignatur, animadvertendum tamen eſt, per calorem ambientē non intelligi ſolū calorē aëris, ſed quēlibet calorē illi mixto extrinſecū & alienum à conditionibus inſiti caloris. Dum enim per antiperiſtaſim calor ad internas illius partes unitur, putredinis rudimenta concipit, ex toto poſtea ſubſequente niſi calor tranſpiret, quod certè non contingit vi caloris aeris ambientis, ſed ab intenſione iuncti caloris, anteperiſtaſis effectus, & tunc calor innatus dicitur calor extrinſecus, quia alienus à condititionibus requiſitis ad integritatem mixti, & aptus potiùs illud putredine condemnare, quàm conſervare: quomodo verò calor ambiens ſit cauſa caloris inſiti interitus, explicandum eſt, non per hoc quod calor extrinſecus, vel alienus inſitum deſtruat, cùm calor in ratione caloris, non ſit contrarius alteri calori, conſequenter neque deſtructivus alterius caloris, ſed per hoc quòd à calore ambiente mixtum ita alteretur, ut calor ab eo expiret, qui tunc dicitur interire, quia non eſt in mixto, & reſpectu

ectu eius ita ſe habet, ac ſi interiiſſet, &
l nihilum redactus fuiſſet. Alteratio quę in-
rvit expirationi caloris, fundatur in te-
uitate, & raritate humidi à calore ambien-
s effecta, qua omnes mixti partes laxantur,
: à perfecta unione deficientes dilatatis po-
ſitatibus, apertam calori ad exitum viam
linquunt. Ad diminutionem, & interi-
ım caloris mixti, interna frigiditas con-
ario libera prævalet, & ſuſcepto mixti
ominio caloris reliquias ſubmittit, & diſ-
pat, & ita frigiditas innata ad caloris
teritum concurrit, quod expreſſit Ariſt.
tato loco ſubiungendo, *putredo erit communis
fectio, tum proprij frigoris, tum alieni caloris,
t tamen ut calor alienus principaliter concurrat
l interitum caloris mixti, frigiditas verò propria
undario, niſi enim à calore alieno evocaretur calor
ſitus, frigiditas interna illi non prævaleret, & conſe-
enter non poſſet agere in illum actione deſtructiva.*

VI. Hinc patet ratio, *cur ea quæ putreſcunt
unt calidiora,* quia à calore alieno, & externo
caleſcunt, & caliditas interna, & inſita mix-
dum evocatur, redditur magis activa, ideo
rpus putreſcens à duplici calore actuatus,
agis incaleſcit.

VII. Secundò, *Cur res putreſcens fiat humidior,*
ia hnmidum à calore tam ambiente quàm in-
rno liquefit, & diſſolvitur, unde quod con-
ns, & craſſum erat, fluidum, & liquidum eua-
t, quo magis humectat, & etiam quia hu-
idum à calore evaporato derelictum non re-
tur, nec determinatur, unde diffluit in alieno

corpore ſuum quærens terminum, ideo totum corpus putreſcens humido fluido tanquam liquamine perfunditur.

VIII. Tertiò, *cur terminata putredine, res putreſcens fiat ſicca, & ad cineres reducatur?* quia tractu temporis evaporat etiam humidum, cujus pars major ab evolante calore rapitur, & ita niſi terra & cinis, partes mixti fixiores, & evaporationi ineptæ, remanent.

IX. Quartò, *Cur frigore vigente, putredo difficiliùs ſuccedat?* Quia calor inſitus non evocatur ad partes exteriores ab eo, ſed magis corroboratur, per unionem caloris à contrario extrinſeco operatam. Humidum etiam à frigore non rareſit, idcirco mixtionis vinculum non tollitur, ut calor poſſit abire, ſed per frigus humidum tenacius condenſatum, corpora putredini obſiſtentia reddit, arctiùs calorem cęteris partibus unitum conſervando.

X. Quintò, *Cur ea quæ ſunt conglaciata non putreſcunt?* Quia ſi putredo fit à calore externo, & in re conglaciata intenſum frigus dominatur, patet hoc calorem externum in activitate excedere & non valere illud ſuperare, qua propter externus calor rem conglaciatam non valet ita calefacere; ut ejus humidum in halitus diſſolvat, & cum eo calorem evaporare faciat.

XI. Sextò, *Cur calidiſſimæ, ut aromata non putreſcunt?* quia quæ dominantur in mixto ſunt, quæ mutationem in eo efficiunt, & quæ non dominantur, non poſſunt mutationem facere, calor rerum intenſè calidarum non dominatur à calore ambientis, qui eſt illo debilior, quapropter calor

alor ambientis, vel extrinſecus in his nullam
ɪoteſt operari putredinem, quæ mutationem
ältem in qualitatibus involuit, præter quam
ɿuòd quæ ſunt calidiſſima, ſunt etiam ſicciſſi-
na, & conſequenter mixtionis vinculum in
is eſt adeo tenax, & validum, ut nec à calore
xterno, nec interno poſſit laxari, ſed integro
& inviolato ſemper manente, earum calor in-
itus ſemper conſervatur, & cum eo ab omni
ɔutredinis labe res ipſæ.

XII. Septimò, *Cur quæ moventur difficilius pu-
reſcans*, quia minùs ſubjacent actioni caloris
mbientis, ſuo motu illius impreſſionem evi-
antia, & ab aëre ventilitata, & refrigerata dum
noventur, majorem reſiſtentiam ad putreſcen-
lum acquirunt; quia calori extrinſeco magis
eſiſtunt.

XIII. Octavò, *Cur ſale condita à putredine con-
ervantur*, quia à ſale humidum ſuperfluum, &
ɪqueum attrahitur, ideo remanens magis craſ-
ùm, & reſiſtens actioni caloris redditur, unde
ɔutredinis difficultas.

XIV. *Ex his etiam explicatur modus quo putredo
uccedit.* Calor ambientis, ſeu alienus, debet eſſe
nixto conjunctus, alioquin in illud non poſſet
ɪgere, primus hujus agentis impetus in hu-
nidum mixti dirigitur, utpote magis idoneum
ɪd hoſtiles impreſſiones excipiendas, quia ſta-
:im à virtute caloris attenuatur, & rarefit, cum
:ali intenſione, & ſubtilitate, ut levior factus
aliarum partium mixti Inferiorem iſtius ſphæ-
ram dedignans, ſublimiorem ſuæ levitati adæ-
quatam affectat, & ab aliis particulis diviſus

ad illam citatiſſimo motu tendat, & quia in humido calor ſubjectabatur, vel ejus medio reliquis partibus copulabatur, deficiente cum humido caloris ſubjecto, & unione, deficit etiam ille in mixto, & quia humidum quod non evolavit ita laxatur, ut cæteræ particulæ componentes inſito motu pertranſire, terebrare, & lacerare valeant, hinc eſt quòd calidæ ad motum magis agiles, & in impetu potentes, humidi clauſtra, quibus coercebantur diſrumpunt ad ſuperiora evolantes, mixtum ſine calore derelinquendo; ad hanc humidi diviſionem, & caloris ſeparationem omnium partium diſſolutio ſequitur, quia vinculum humidi quo in unum nectebantur eſt diſruptum, & calor qui eas in unione continebat abiit, unde ſuæ libertati reſtitutæ ſine fræno, ſine vinculo, ſine rectore inſiti motus inclinationem ſequentes homogeneis ſe aſſociant; heterogeneas derelinquendo, cum omnimoda mixti diſſolutione.

XV. Ab Ariſt. *definitione* non diſcedit Gal. qui *lib.* 11. *met. cap.* 8. *definit putredinem eſſe mutationem totius ſubſtantiæ corporis putreſcentis, ad corruptionem à calore extraneo.*

XVI. *Per mutationem totius ſubſtantiæ,* intelligit alterationem qualitatum temperamentum conſtituentium, non mutationem ſubſtantialem, quæ reſpicit formam, & colligitur ex propoſitione, ad, cui mutatio refertur, tanquam via ad terminum deſignatum à prædicta præpoſition, ad, qui eſt corruptio, dum dicitur in definitione, ad corruptionem, ita ut hæc ſit

terminus

terminus, mutatio verò via ad illam, unde ad hoc ut ſequatur corruptio mixti, debet præcedere illius mutatio, ſed corruptionem non poteſt præcedere mutatio ſecundum formam, quia hæc eſt ipſa corruptio, & ſic ſenſus eſſet quod corruptio ſubſtantiæ tenderet ad corruptionem ejuſdem ſubſtantiæ, quod eſt ridiculum. Neceſſe eſt ergo, ut mutatio quæ præcedit corruptionem, ſit mutatio ſecundum qualitates, temperamentum conſtituentes, quod *pluribus in locis* à Gal. *ſubſtantiæ nomine deſignatur*. Mutatio verò ſecundum qualitates temperamenti faciliùs contingit in eis quæ prævalent in temperamento, hujuſmodi autem ſunt calor, & humiditas, propterea mutatio circa has qualitates principaliter debet attendi, & ita Gal. *coincidit* cum Ariſt. qui talem mutationem in calido & humido mixti putreſcentis alterato, vel conſumpto, expreſſit.

XVII. Subjungit *ad corruptelam*, ut oſtendat definire putredinem in ordine ad ſuum ultimum terminum, qui eſt corruptio. *Ariſt.* verò in ſua definitione putredinem ſolùm, tanquam viam ad terminum, ſeu corruptionem conſideravit, dum per ſimplicem alterationem definivit, quæ ex conſequenti formæ corruptionem includit, ut oſtenſum fuit in ponderatione verborum definitionis *Ariſt. ſub num. præcedenti* 3. unde in hoc videtur *Galenus Ab Ariſt.* differre, quod terminum putredinis, qui eſt corruptio, explicitè deſignavi:, ubi *Ariſt.* implicitè tantùm

innuit hic ommes putredinis differentias comprehendendo, ille ut abſolutam tantummodo definicet.

XVIII. Cauſam efficientem mutationis, calorem externum aſſignat cum eodem, *Ariſt.* unde colligitur utriuſque conſenſus in definienda putredine, quam cum partium diſſolutione evenire non poteſt negare *Gal.* cum inſeparabiliter mutationi ſubſtantiæ ſit annexa,&à formæ corruptione dependens.

XIX. Ab iſtis non diſſentiunt recentiores, qui putredinem diſſolutionem partium mixtum componentium dicunt, ita Willis *lib. de Ferment. cap.* 8. definit *principiorum prius mutuo combinatorum* (*ſoluto mixtionis vinculo*) *à ſe invicem ſeparatio, & in partes ſeceſſus, qui motus pro varia erumpentium diatheſi cum, vel ſine fætore in putredinẽ vel marcorem deſinit.* Et quis in illis verbis,principiorum prius mutuo combinatorũ, temperamentum non agnoſcit? reſultans in perfecta principiorum componentium mixtione, prout docuit etiam *Avic.* in definitione temperamenti ſubiungit *à ſe invicem ſeparatio*, & mutationem ſubſtantiæ exprimit, quæ tunc verè mutatur, quando in principia componentia reſoluitur, formæ corruptionem ultimo oſtendens, quando dixit in putredinem deſinit, vel marcorem in 1. violentam formæ deperditionem oſtendens, in 2. naturalem. Quod ſi objiciatur non convenire in cauſa putredinis, quam *in lib. citato cap. cit.* refundit in motum principiorum mixti, non verò in aliquod extrinſecum, *ut Ariſt.* & *Gal.* dico

dico ibi principaliter agere de putredine naturali, quæ à principiorum contrarietate, & motu, omnium philoſophorum conſenſu habetur, agens verò de putredine, & diſſolutione mixti violenta in ſubſequenti *cap. 9.* ait, *duo eſſe magna ſolventia, aqua & ignis*; ignis ſi proxime & immediate adhibeatur, corpora pleraque deſtruit, principia ab invicem abigit, & velut in auras diſſipat, quæ ſi intelligantur lente fieri, & à moderata actione caloris, putredinem exprimunt, ubi citò & à violenta ignis activitate corripiente operâtur, combuſtionem deſignant, & ſi plures cauſas diſſolutionis numerat, Fernel. ſecutus eſt *lib. 2. de abditis rerum cauſis,* qui calorem, frigiditatem, & alias putredinis cauſa numerat.

XX. Kyperus *lib. 2. Inſtit. Medic. cap. 13. §. 14.* dicit *putredinem eſſe ſeparationem humidi à ſicco, in mixto facta, à proprii, & naturalis caloris debilitatè,* ubi in ſeparatione humidi à ſicco diſſolutio partium habetur, una cum caloris interitu, quia videtur neceſſarium humido ſeparato calorem perire ſi in hoc ſubjectatur, & ejus medio cum cæteris partibus colligatur, & ſuperfluum exiſtimo fuiſſe hic addere ſeparationem caloris, quia eo ipſo quòd dicitur humidum ſeparatum à ſicco, includitur ſeparatio caloris, quæ facilius obtinetur, quàm illa humidi à ſicco, idcirco hac poſita debet neceſſariò illa præcedere; dicit, *facta à proprii & naturalis caloris debilitate,* & ibi interitum caloris naturalis cum *Ariſt.* exprimit, unà cùm frigiditate, quæ calori debilitato prævaler, juxta dicta ſuperiori *n.* 50. & ſi videtur

cauſam putredinis ponere in caloris naturalis debilitate, contra *Ariſt.* & *Gal.* qui in calorem externum refundunt, intelligendus eſt de cauſa formali, quæ per ipſum *Ariſt.* eſt interitus caloris, efficientem cauſam implicitè comprehendendo, cùm calor non fiat debilis ſine cauſa, quæ communiter eſt externus calor, internum naturalem extra evocans, vel frigiditas interna, quæ ſunt duæ cauſæ ab *Ariſt.* traditæ.

XXI. Kergerus *lib. de fermentatione ſec. 2. cap.* 9. definit *putredinem eſſe reſolutionem mixti factam à vi externa, qua forma ſpecifica infirmior plurimas ſui corporis partes deperdit, quæ & ipſæ in putrilaginem fatiſcunt*, ubi per reſolutionem mixti cum *Gal.* & *Ariſt.* qui hanc admittunt ex dictis, in hoc ſolum diverſus, quod iſte Auctor reſolutionem mixti pro formali ſtatuit, quod prædicti non faciunt, in hac tamen comprehenditur illorum formale putredinis, quod ex *Ariſt.* eſt *interitus caloris naturalis*, & ex Gal. *mutatio ſubſtantiæ*, dum impoſſibile eſt mixtum reſolui, & ejus calorem internum non perire, neque ejus ſubſtantiam non mutari, dicit *à vi externa*, & extrinſecam cauſam putredinis admittit, nec ullam determinat, multiplicem judicando cum Fernel. *loco citato*, & Jouberto *p.* 131. formæ ſpecificæ deperditionē *ſecundū* partes vult, quia ex toto formas interire non permittit; & diviſibiles facit, putredinique obnoxias, formam verò ex toto non interire probat *citato lib. ſec.* 1. *cap.* 4. multis rationibus & Antiquorum auctoritatibus, ex quo novitas in tali ſententia videtur excludi.

XXII.

XXII. Dividitur ab *Ariſt.* putredo *in putredinem ſecundum totum*, quæ & putredo abſolute dicitur, & *in putredinem ſecundum partem* 1. eſt putredo quæ opponitur generationi immediatè, & eſt cum reſolutione mixti in ſua principia, unà cum deperditione formæ principalis, eo modo quo ſuperiùs dictum fuit, & huic adaptatur definitio ſupra explicata.

XXIII. *Putredo ſecundum partem* ſub dividitur, in eam *quæ competit elementis in principio eorum mixtionis, quando ſunt in proxima diſpoſitione ad generationem*, tunc ſi recedant à ſua natura ſecundum gradus qualitatum in exceſſu, vel defectu dicitur putredo elementorum ſecundum partem, ad quam conſtituendam quilibet receſſus elementorum à ſua natura non eſt ſufficiens, ſed requiritur ut cum præternaturali elementorum alteratione, calor in inchoata mixtione dominans ita depravetur, ut humorem non regat, & hic congruenter non terminetur, quia per talem depravationem calor ab inchoata mixtione evocatur, & frigidum ob caloris defectum prævalens illius reliquias extinguit, humido fluente, & non terminato, per quod mixtio impeditur, & inchoata diſſolvitur. Hinc eſt quòd hujuſmodi putredo generationi inchoatæ dicitur oppoſita, & ſub definitione putredinis allatæ includitur, quia in utraque eſt interitus caloris innati in humido à calore externo, cùm hac ſolùm differentia, quòd illa mixto advenit perfecto, hæc inchoato.

XXIV, *Alia putredo ſecundum partem* competit

mixtis perfectis, & fit quando iſtorum qualitates à natura mixto debita ſenſibiliter recedunt, ut ſenſibiliter vitiatum remaneat, & præternaturali affectione contaminatum, naturalem bonitatem, & perfectionem amittendò, ita tamen, ut integritas formæ ſervetur, & mixtum alteratum non mutatum dicatur; Ex quo colligitur differentia hujus putredinis ab ea quæ ſecundum totum dicitur in mutatione temperamenti, at formæ corruptione conſiſtens, ad quam perveniret, ſi ulteriùs qualitatum alteratio progrediatur, unde videtur rectè poſſe definiri putredo ſecundum partem, *alteratio mixti ſecundum qualitates primas vel ſecundas per quam diſponitur ad putredinem ſecundum totum*; ad quam videtur ſe habere velut via ad terminum, quapropter per alterationem contrariam poteſt corrigi, & ad ſuum naturalem ſtatum redigi.

XXV. Hanc diviſionem *Gal.* recepiſſe videtur quando *lib.* 1. *de differentiis feb. capite* 6. humorum putredinem diviſit in eam in qua natura ex toto ſuperatur, & humor ea putredine correptus ad priſtinum ſtatum reduci non poteſt, eo quia propriam amiſerit formam, & cùm hac propriam naturam, ad quam accedere nullo artis miniſterio conceditur, & partium ſeparatione in ſordidam abeunte putrilaginem, ad primævum ſtatum reductio prohibetur, renitentibus partibus eodem mixtionis modò, & eadem unione colligari, deficientibus diſpoſitionibus in deficientia, ut ita dicam, ſeminalis principii, quo partes ad mixtionis unionem determinabantur, & in carentia particularum

in

in putredine longè abeuntium, quæ cum non poſſint recuperari, nec in numero, qualitate, & quantitate impoſſibile humoris putridi ad primum ſtatum reductionem faciunt ſub eadem forma. Videtur tamen ab benigniorem ſtatum poſſe tranferri, diſſolutas partes in putredine remanentes uniendo in diverſæ conditionis mixtum, ut manifeſtum fit in pure, quod eſt quid diverſum ab humore putrefacto, ex cuius partibus reſiduis ope naturæ coaluit. Ex quo patet hujuſmodi putredinem ſub ultimo illius gradu contineri, ultra quem alius ſuperior non invenitur, cùm ad totalem partium diſſolutionem, & formæ corruptionem terminetur, ad quas impoſſibilis eſt regreſſus, & conſequenter hæc putredo eſt eadem cum putredine abſoluta, & ſecundum totum *Ariſt.*

XXVI. Secunda *Differentia eſt ea* quando natura in humore eſt ſuperior diſpoſitionibus putridis in eodem introductis, & dicitur *putredo ſecundum quid,* & attenditur ſolum penes qualitates alteratas, & temperamentum vitiatum humoris, manente forma ſubſtantiali, à qua habet eſſe in tali determinata categoria; quod colligitur ex dictis ipſius *Gal.* nempe *hanc putredinem contingere & fieri natura ſuperante*; ſupponendo formæ putreſcentis humoris integritatem, quia natura in humore non eſt niſi forma illius, nec humor valet ſuperare vitia quibus contaminatur, niſi propriæ formæ actione, quod docuit idem *Gal. lib. 2. aphoris. com.* 17. exemplo vini aceſcentis, quod dum incipit putrefieri adhuc ſervat formam, quando verò putrefactum eſt

per totalem acquiſitionem conditionum aceti, amiſit formam. Et magis dilucidatur ex eodem *Gal.* conſiderando rationem concoctionis quam admiſit in ſupradicta putredinem, ait enim *per concoctionem, humorem hac putredine affectum evadere bonum ſicut prius erat, ita ut alere poſſit, & partes reſtaurare, augere, ſi prius fuit talis conditionis, & ſi hanc bonitatem nequit recipere, remotis tamen omnibus pravis qualitatibus, aut ſaltem repreſſis, & mitigatis amittit quod naturæ & corpori moleſtiam inferebat.* Idem adnotavit *Augenius Tom.* 3. *Epiſt. Medic. lib.*4. *Epiſt.* 1. talis vero concoctio non poteſt perfici niſi integra manente forma humoris, tam quoad exiſtentiam, quam quoad actionem, nullo mixto à naturali conditione deviante, ad eam ſe reſtituere valente, niſi intrinſecè formæ opera, quod de humore vitiato ſancivit *Brauus reſol. medic. par.* 3. *Diſp.* 4. *ſec.* 2. *reſol.* 2. *§.* 3. dicendo *concoctio facit ceſſare putredinem manente forma.* Cui correſpondet *Claudinus lib. reſpon. Medic. reſp.* 1. & deducitur à definitione *Gal.* concoctionis, quæ eſt, *concoctionem eſſe illam quæ facit ceſſare putredinem*; unde hujuſmodi concoctio advenit putredini in qua natura eſt ſuperior, alioquin non ceſſaret putredo, & ſi putredo eſſet cum formæ deperditione, non poſſet reparari, quia à privatione ab habitum non datur regreſſus, conſequenter putredo, quæ admittit concoctionem, ſupponit in putrido humore permanentiam formæ. Ex quibus verificatur *hanc putredinem* eſſe illam ab *Ariſt. ſecundum partem* appellatam, & conſiſtere in ſola qualitatu n & temperamenti alteratione.

XXVII.

XXVII. Non omnis gradus alterationis eſt ſufficiens ad inducendam hanc putredinem in humoribus, ſed ſolùm ille per quem ſenſibiliter à ſuo ſtatu naturali recedunt, & naturæ moleſtiæ evadunt,& corporis actiones ſenſibiliter lædendo cauſæ morborum fiunt.

XXVIII. Conſideratur hic *receſſus in primis qualitatibus humorum*, quia per alterationem cujuslibet, poteſt humor à ſua natura ſenſibiliter recedere, modeſtiam & corpori damnum inferendo, & putredini abſolutè, & ſecundùm totum accedendo: Nam qualibet qualitate in humore extincta, vel ad gradum illum redacta, ſub quo non eſt ampliùs qualitas conveniens tali humori, neceſſaria eſt hujus corruptio, quia forma afligatur humori per unionem qualitatum in tali gradu, qua deficiente, conditio neceſſaria ad exiſtentiam formæ deficit, conſequenter neceſſe eſt ut forma recedat à tali ſubjecto, cum abſoluta putredine humoris.

XXIX. Conſideratur etiam talis receſſus in ſecundis qualitatibus, & tam in eis quæ dicuntur *tangibiles*, ut *raritas, denſitas, craſſities & tenuitas, mollities & durities*, quàm in eis quæ *ſapidæ* dicuntur, ut *amarities, ſalſedo, auſteritas, & aciditas*, his enim humores naturæ bellum inferunt,eamque tyrannicè agitant. Hinc Antiqui tot morborum cauſas in humorum *tenuitate,craſſitie,raritate,& denſitate quærunt*, ſicut amaritiem, quam principaliter in bile, ſalſedinem, aciditatem,quam in ſpeciebus pituitæ, auſteritatem, & corroſionem quam in melancholia, & atra

bile conſiderant morborum caufas agnoſcunt, *& hæ qualitates putredinem ſecundum quid; vel ſecundum partem conſtituunt*, quæ concoctionem admittit, vincente natura pravarum qualitatum efficaciam, quamvis illarum vitio ad abſolutam putredinem poſſit pervenire, ut patet in vino, quod amarorem priùs cõtrahit poſtea marceſcit, & in aceto, quod ſecundum *Gal.* per putredinem fit, & eam ab aciditatis primordiis incipit. Humores ſecundum has qualitates eſſe naturę moleſtos, corporiſque œconomiam perturbare docuit *Hippocrates lib. de veteri medic.* ſcribendo „*quod in unoquoque potentius eſſet, & ſupra naturam humanam, adeò ut ab eo ſuperari non poſſet, id lædere cenſuerunt, & tollere conati ſunt: Eſt autem valentiſſimum inter dulcia dulciſſimum, inter amara amariſſimum, inter acida acidiſſimum, & quod in rè una quaque ſummum eſt, hæc enim in homine ineſſe eique nocere videbant. In homine namque ineſt amarum, & ſalſum, & dulce, & acidum, & acerbum, & inſipidum, aliaque ſexcenta, quæ pro copia, & viribus varias habent facultates, & hæc quidem mixtione, & mutua inter ſe contemperatione, neque cernuntur, neque quemquam moleſtia afficiunt, at ubi quidpiam horum ſecretum fuerit, & per ſe extiterit, tunc conſpicuum fit, & hominem moleſtia afficit*, & majorem potentiam ineſſe hiſce ſecundis qualitatibus ad corpus alterandum docuit *citato lib.* quando dixit, *neque enim calidum eſt, quod magnam vim habet, verùm acerbum, & inſipidum, cæteraque de quibus dixi*, & clarius idem expreſſit inferiùs loquendo de materia Febrili his verbis, *illud verò mihi magno argumẽto eſſe videtur quod neq; calidũ ſimpliciter Febricitantium, neque ipſum ſolum affectionis cauſa*

ſit,

ſit, ſed eſt & amarum, & calidum idem, & calidum, & acutum, & ſalſum, & calidum aliaque innumera, & rurſus frigidum aliis facultatibus conjunctum.

XXX. In his qualitatibus putredinem ſecundum quid fundari ſit manifeſtum, ex eo, quòd concoctione emendantur, ut pronunciavit *Hipp. lib. cit.* ſcribendo, *at verò ardor narium tum ſedatur, non cùm fluxio fit, & inflammatio adeſt, ſed cùm humor craſſior, & minùs acris extiterit, ac concoctus, eique qui aderat magis permixtus*, & inferiùs ſubjungit. *Reliqua autem omnia quæ ex humorum acrimonia, & incommoderatione oriri aſſero, eo modo ſedantur commoderata*, & *concocta*, & inferiùs addit, *quin etiam quæ in fauces feruntur, ex quibus raucedines oriuntur, anginæ, eryſipelata, & pulmonum inflammationes, hæc omnia primum quidem ſalſa, humida, & acria demittunt, & in his morbi confirmantur, at ubi craſſiora, & magis cocta fuerint, omnemque depoſuerint acrimoniam, tum jam, & Febris, & quæ moleſtia afficiebant deſinunt.* Quæ omnia comprobant humores per primas, vel ſecundas qualitates depravatos corrigi, & per has putredinem ſecundum quid, vel ſecundum partem conſtitui, quæ concoctione emendatur. Et quoad primas qualitates humorum naturam contaminantes, & concoctione correctas, clariorem habemus ſententiam *eodem lib.* ubi habet, *ab ipſa pauca caliditate, & frigiditate nulliusque alterius facultatis participe, ſi hæc contingerint hac ratione ceſſabunt, ſi ex frigido, in calidum, & calido in frigidum commutata fuerint.*

XXXI. Hujus putredinis naturam, & eſſentiam expreſſerunt recentiores, cùm ad *Hipp.* normam multorum morborum cauſas in pri-

marum, & ſecundarum qualitatum alteratione humoribus ſuperveniente invenerunt. *Willis, lib. de Febribus cap.* 1. ait, *ſi verò aut ſucci alibilis ſupplementum cum reliquo cruore non ſit congener, nec cum ipſo aſsimilatur, quin vel ob concoctionis defectum in humore in prorſus crudum diluatur, vel propter ejus exceſſum in materiam retorridam aſſetur, aut ſi ſanguis veteraſcens ſuas non deponit exuvias, & novo cèdit humori, nutritio propter hujuſmodi, inquam, circa hæmatoſim vitia, cruor à debita craſi, & motu æquabili variè pervertitur. evaditque modò aquoſus, & frigidus, modò acris, aut ſalſus, modò acidus, auſterus, aut alia ſaltem ratione degener.* & *eodem lib. cap.* 4. *de Febre tertiana intermittente* ait *Eſſentia ergo Febris tertianæ in eo conſiſtit, quòd ſanguis inſtar cereviſiæ è braſio nimis toſto paratæ, plus ſatis acris, ac retorridus ſuccum alibilem, qui è comeſtis crudus infertur, non citò ſubigit, & maturat, ſed plurimum ejus in materiam nitro ſulphuream pervertit,* & *de quartana loquens Cit. lib. cap.* 6. ſcribit, *vice hujus aſſerimus, quòd in hoc morbo ſanguinis liquor, à* natura dulci ſpiritoſa & balſamica, *in acidam, & non nihil auſteram inſtar vini aceſcentis tranſierit*, Quæ omnia paſſim confirmat in *dicto lib. de Febribus* & *in lib. de morbis convulſivis, præcipuè cap. de Scorbuto*, ubi ſymptomatum Iliadem, hunc morbum concomitantium, per qualitates ſecundas humores contaminantes, dilucidat.

XXXII. *Sylvius* hanc humorum depravationem admittit *lib.* 1. *prax. cap.* 11. *à n.* 6. *uſque ad* 22. uti enumerat mala quæ à bile, pituita, ſucco pancreatico vitioſo proveniunt, & *loquendo de Febribus citato lib. cap.* 29. *ait n.* 9. *bilis tunc*

temporis

temporis vel acrimonia ſalina lixiva ſola, aut inſuper inflammabilitate oleoſa peccare ſolet, & *n.* 10. dicit, *lympha conglobatarum glandularum omnium, aut plerarumque ſaltem acrior, & acidior*, & *n.* 13. ſcribit, *ſuccus pancreaticus ſecundum ſe totum diverſimodè vitiatus, & acrior factus &c.* Ab hoc vitio ſecundarum qualitatum humorum, non ſolùm Febrium ſed omnium morborum cauſas emanare per *Sylvium* colliget, qui ipſum attentè legerit.

XXXIII. *Helmontius* huic opioni ſubſcripſit *in tract. Blas humanum n.* 52. dicendo, *rectius ergo quàm* Gal. Hipp. *dixit, non calidum, aut frigidum ſunt morbi, ſed acidum, acre, amarum, & ponticum*, per quæ *Hipp.* ſequacem, & fautorem ſe facit morborum, origines in qualitatum ſecundarum alteratione, quæ putredinem ſecundum quid conſtituunt, indagando.

XXXIV. Hæc quæ unanimiter Antiqui & recentiores aſſerunt, de putredinis natura, & eſſentia, & differentia, ultra quòd unitatem ſententiæ oſtendunt, conducunt etiam ad oſtendendam in Febrium cauſis determinandis concordias, & quia combuſtio videtur putredini ſimilis, & Febris etiam cauſam eſſe, ideo de ea aliquid dicere neceſſe indicavi.

XXXV. *Definitur ab Ariſt. combuſtio* 4. *Meteor. cap.* 3. *mutatio in ſubſtantiam, ſeparatis partibus humidis, & tenuibus à ſiccis, craſſis, à calore externo & igneo.*

XXXVI. *Dicit* 1. *mutatio in ſubſtantiam*, & mutationem ſubſtantialem deſignat, quæ in formæ de perditione conſiſtit, per uſtionem enim corrumpitur forma mixti, quia lignum

dum comburendo fit ignis, deſinit eſſe lignum, per formæ corruptionem.

XXXVII. *Dicit 2. ſeparatis partibus humidis, & tenuibus, & craſſis,* ut aſſignentur cauſæ prædictæ mutationis: Etenim per ſolam partium diſſolutionem perit forma mixti combuſti, & ut comprehendatur non ſumi combuſtionem quatenus importat mutationem in ſubjecto, cum de perditione unius formę, & acquiſitione alterius, ſed ut innoteſcat combuſtionem accipi, quatenus importat diſſolutionem partium quibus mixtum componitur, cum formæ de perditione, quæ ſunt de formali combuſtionis, videmus enim in omnibus quæ comburuntur illa omnia ſuccedere, ſubtilibus, & humidis partibus in fumum abeuntibus, ſubtilibus, & calidis in flammam aſcendentibus, craſſis & ſiccis in combuſtionis area cum cineribus remanentibus, nullo primævæ formæ argumento relicto: Et ſi poſt hæc adveniat altera forma, hoc non eſt de formali combuſtionis, ſed de conſequenti. Per hanc partium ſeparationem, & formæ de perditionem, convenit combuſtio cum putredine ſimpliciter ſic dicta; quæ illa duo in ſuo eſſe involuit.

XXXVIII. *Dicit 3. à calore externo, & igneo:* ut denotet uſtionem ab extrinſeco ſemper provenire, nec mixtum ad hanc habere inclinationem ab intrinſeco, & ut doceat combuſtionem eſſe à cauſa violenta, & diſſolutionem partium in ea violenter & brevi tempore confici, per quod differt à putredine, quæ eſt à calore externo, ſed non igneo, & etiam quia diſſolutio

par-

partium in putredine fit ſenſim, & paulatim. *Differt etiam putredo à combuſtione*, quia in illa calor innatus minuitur, in hac augetur, ex eo quòd violenta actio agentis partes calidas mixti in copia ſeparat, ut calorem in eo igneum pariat, alia corpora comburere potentem, *Altera differentia eſt*, quia in putredine efficienda concurrit interna frigiditas, quæ in combuſtione nullam habet partem: in putredine humiditas remanet, in combuſtione ſiccitas, & cinis, idcirco in putreſcentibus vermes facillime, in combuſtis difficillimè naſcuntur.

XXXIX. *Humores eſſe combuſtionis ſubjectum, ſi de propria loquamur, non videtur aſſeri poſſe*; quia cùm ſint corpora fluida & humida, in cinerem deſinere non poſſunt, & ſi in podagricis obſervamus humores in gypſum condenſari, non minùs ſiccum ipſo cinere, non tamen per hoc evincitur vera combuſtio in humoribus, quia eſt potiùs, & veriùs coagulatio, cum tale gypſum in unam maſſam coaleſcat, non in minima corpuſcula diviſum, ut cinis combuſtorum, nec ex ſiccitate arguitur combuſtio, quia calculi renum, lapis veſicæ, ſunt valdè ſicci, & tamen non ſunt reliquiæ corporis combuſti, & eò minùs propriam combuſtionem in venis, per quas fluunt humores, non credimus, cùm in purgatione poſt Febrem, quam à combuſtione dicimus, obſerventur partes iſtæ adeo ſiccæ ut cineres, in quos humida corpora deſinere non poſſunt; *per quandam tamen proportionem humores eſſe combuſtionis ſubjectum negandum non eſt*: quia ſicuti in combuſtione propria, ejus ſubjectum inflam-

matur, & accenditur, & cum illius humido evaporant partes ſubtiles, & igneæ cum violentia, vicina corpora calefacientes, & comburentes, ita cùm humores ab agente violento excalefacti, partes calidas ſuo ſinu reconditas diffundunt in magna copia, & cum impetu, membra per quæ tranſeunt intensè calefaciendo, in partium diſſolutionem poſtea abeundo, relicto craſſamento fluido ulteriori combuſtioni inepto, dicentur proportionaliter comburi.

XL. *Hujus combuſtionis modum* ex aliorum mente *tradit Trall*. *lib.* 12. *cap.* 2. his verbis: *dicendum eſt igitur putreſcere, & incendi, ut videre licet in pice, & bitumine, aut, arundinibus, aut chartis aliiſque multis fieri, quæ promptè ab igne afficiuntur, accenduntur-que: ſic igitur nonnulla etiam ſcintillam modicam nacta magnam & immenſam flammam excitarunt, ut non ſolùm viccina ſed etiam longiùs ſita combuſſerint, tale etiam nobis, inquiunt, accidit, incipit enim ſpiritus inflamari atque exardeſcere, non enim jam computreſcere ipſum dicendum quoque eſt, quia niſi ſpiritus humectantia, & refrigerantia, quæ ipſum contemperare poſſint conſequatur, etiam vicina depaſcitur, atque ex his ipſis ille nimirum primus eſt qui ad hoc magis idoneus inveniri poteſt.* Spiritus ergo volunt primo accendi, ab his humores qui ſunt magis illis vicini, & per ſimilitudinem caliditatis, & inflammabilitatis accenſioni faciles, ut eſt bilis, & cæteri humores ab aliqua cauſa intensè excalefacti: unde ſequitur totius maſſæ ſanguinis combuſtio, & hoc ſæpius contingiſſe credendum eſt, ex mutatione Febris ephemeræ in ardentem, vel ſynocham frequenter contingente, ex accenſione

ne ſpirituum humores, & maſſam ſanguinis inflammante, & ad incendium perducente. *Idem* exprimere & docere conatus eſt *Minadous lib.* 1. *de Feb. maligna cap.* 11. dicendo, *ubi bilis, vel ſuccus melancolicus, aut extra proprium locum relegatus, aut in proprio loco concluſus, ventilationem idoneam deſiderare incepit*, adſcititium quendam *calorem, & ſpeciem quandam corruptionis pergit acquirere, quòd ſi calor ille igneſcat, fumi plurimi excitantur, & tandem flamma concipitur, quæ dilatato incendio non antea ceſſat, quàm illorum humorum unumquemque ad cinereum, & combuſtum deduxerit inquinamentum.*

XLI. In humoribus combuſtionem expreſſit *Gal.* 1. *de diferentiis Febrium cap.* 5. ubi calorem Febrilem hac explicat ſimilitudine, *quemadmodum aliquando in agro conſpexi excrementa jumentorum ſimul ac columbarum, quadam ex parte adeò vehementer excalefacta, quod inſtar fumi multam evaporationem in ſublime emittebant, non parùm mordacem, & dolorificam, & ſi quis proximè acceſiſſet nares oculoſque lædentem; ipſa etiam excrementa, tangentibus adeo calida ſentiebantur, ut qui longiori tempore manus & pedes admoviſſent exurerentur. Multa illa evaporatio quamvis ſine flamma & lumine combuſtionem importat, quia ad cineres terminatur, ſicut combuſtio, nec à flamma differt niſi luce*, & clarius expreſſit *idem Gal.* 2. *de differ. Febrium cap. ult.* ſcribendo *quo fit, ut inſtar lignorum humidorum, quæ paucam ſuper flammam univerſim projiciuntur, ſuccendatur, atque hoc tempus acceſſionis principium nuncupatur, cùm verò jam caliditas materiam pervaſerit, tunc hujuſmodi tempus, & augmentum, & aſcenſus nuncupatur: in hoc vero uſque adeo calor augetur, ut non modò locum exurat, qui eſt quodam-*

modo putredinis focus, ſed etiam continuatim per totum corpus diſpergatur: at cum jam ad ſummum ferꝟoris deꝟenerint humores accenſi, id acceſsionis tempus conſiſtentia appellatur, tunc verò laborantis corpus igneum videtur, extenſa per univerſum corpus igneâ caliditate: Et ſi de putredine hic agere videtur *Gal.* adnotandum ſæpe combuſtionem cum putredine confundere, ut teſtatur *idem Gal. de ſimpl. Medic. facul. cap.* 15. *de Urentibus medicamentis*, loquendo his verbis; *& vocantur putrefacientia, non quidem propria nominis appellatione, nam quæ ſunt putrefacientia, humectantia, cum calefactione ſunt, tamen eodem modo vocamus propter ſymptomatis ſimilitudinem;* Unde cùm in allata ſententia, combuſtionem propriis terminis exprimat, nomen putredinis cum combuſtione confundere dicendum eſt: vel ut animadvertit *Minadous loc. cit.* humores cum putredine incipere, ſed poſtea vel à proprio calore magno, vel cauſæ alterantis æſtu, in combuſtionem deſinere, & ſic in eodem humore eſt putredinis principium, & combuſtio.

XLII. *Gal.* ſectati ſunt in admittenda combuſtione humorum, qui Febres ab ea fieri determinaverunt, & *cap. ſeq. n.* 1. *&* 9. citantur.

XLIII. Cum iſtis ſentit *Willis lib. de feb. cap.* 9. ubi Febrem putridam fieri ait, *cùm pars ſanguinis oleoſa & ſulphurea nimis excalefacta ſupra modum turgeſcit, & velut in flammam adigitur*, & *eodem capite* habet: *hoc eſt ſulphur, ſeu oleoſa pars ſanguinis diu excalefacta, & per partes effervefcens, tandem inſtar fœni madidè repoſiti, poſt longam incaleſcentiam, ſimul tota in flammam erumpit.* Quomodo autem

tem fœnum prędicto modo repoſitum exardeſcat *lib. de Ferm. cap.* 10. explicat dicendo, *in fœno aut ſimo madidè repoſito, ſulphuris particulæ plurimùm ſcatent, quæ latice aquoſo pro vehiculo poſitæ, ſeſe in motum exerunt, cùm verò ob ventilationis defectum paulatim exhalare nequeant, intus coercitæ, adeoque in exaltationem ſuam perductæ magis approximari, & ſeſe mutuò incitare valent, dein poſtea plurimùm conglobatæ ſeſe latiùs explicant, & ſubjecti clauſtra perrumpere incipiunt, adeoque incendium producunt: etenim obſervare licet in quocumque ſubjecto, quando ſulphuris particulæ ſegnius commotæ paulatim avolant, nec calor, nec ignis, verùm ſiccitas tantùm, & marcor ſuccedunt: ſin rapidiùs commoveantur, quàm ut ſenſim exhalare poſſint, calor in ſubjecto excitatur, dein, ſi adhuc vehementius & impetuoſius agitentur, ſimulque denſiùs agglomeratæ confertim erumpant, calori deflagratio ſupervenit.* Sic quando in humoribus particulæ igneę confertim, ut in fœno & fimo exhalant, eorum deflagratio, & combuſtio ſequitur. Et ecce quam ſimilis *Gal. Willis* dum eadem utitur ſimilitudine à *Gal.* inventa ad explicandam humorum combuſtionem. Et ut magis *Gal.* uniformis evadat, ſimilitudinem à ligno petitam aſſumit, *citato lib. de feb. cap.* 9. dicendo *cùm primum autem turgeſcit ob crudi ſucci cum ſanguine admixtionem, modò rigor, modo horror infeſtat, inæqualiter ſe habens inſtar ignis, qui cùm viridibus lignis coopertus eſt, modò fumum, modò flammam emittit.* Per quæ concordat cum *Minadoo cit. loc.* ubi habet, *& quamquam fortè incipiat à putredine illa benignà, multo calore nativo fota, ardorem tamen concipiet, & in conflagrationem migrabit.* Sic in exterioribus ſæpe videmus fœ-

num quod nundum ſit integrè reſiccatum, ſi loco incluſo cogatur in acervum, facilè occaſione putredinis conflagrare, & fimum equinum, columbinumve, ſuſcepto ardoris ex putredine ſuſcitabulo, incendio quodam tandem uri & ad cinereum combuſtumque inquinamẽtum pervenire. Ex quo manifeſtum fit *Willis.* in humorum combuſtione antiquis eſſe uniformem, nec novum quid in medicina inducere, dum per humorum combuſtionem aliquando Febrium cauſam explicat.

XLV. *Helmontius* videtur acceptare hanc combuſtionem *lib.* 1. *de Feb. cap.* 1. *n.* 28. ubi ait, quòd *inflammatio & tumor cum pulſu duro, dolore, & calore præter naturam, quæ in digito ob ſpinam illi infixam obſervantur, proveniunt à ſolo ſpiritu cauſaliter, à ſpina verò occaſionaliter: calor enim in digito à ſola ſpiritus exardeſcentia ob ſpinæ occaſionem iratus.* Quod inferiùs materiæ humorali applicavit dicendo *n.* 31. *accendit nimirum ſe ipſum Archeus, in niſu quo cupit expellere materiam occaſionalem, tanquam ſpinam ſibi impactam.* Et quid aliud eſt accenſio ſpirituum quàm flamma quædam in eorum ſubjecto excitata & quæ idem combuſtioni tradit, ſicuti flamma in fimo & fœno excitata, non eſt niſi ſpirituum in eis hoſpitantium accenſio, & ab *Helmon.* non explicaretur, niſi per Archæi accenſionem, ſumpto Archæo pro quolibet ſpiritu ad accenſionem apto, quamvis ſpiritus accenſus in fœno, pro ſpiritu vitali accipi poſſet, dum per eum herba ſuis radicibus conjuncta vivebat.

XLVI. His adjungitur *Sylvius* qui *lib.* 1. *prax.*

prax. Medic. cap. 29. *n.*30. combuſtionem expreſſit his verbis : *Febris Synochæ cauſa eſt bilis, & primario,* & *peccans, non tantum acrimonia ſalſa, ſed inſuper inflammabili oleoſitate*, Hujuſmodi verò corpora oleoſa facilius combuſtionem, quàm putredinem patiuntur, & bilis efficiendo Febrem accenditur, & accenſi in ejus oleoſitate combuſtionem dabit. Et clariùs id docuit *cit. cap. n.* 19. his verbis, *calorem Febrilem puto per accidens, à conglobatarum glandularum lympha acidiore produci, quatenus illa in dextero cordis ventriculo cum bile aſcendenti ſanguini admixta efferveſcens, illam ſolitò acriùs aggreditur, & ita immutat vel corrumpit, hoc eſt ſua viſciditate liberat, & privat, ut copioſiùs tunc erumpant igneæ particulæ.* Clariùs exprimi non poterat combuſtio; quàm in copioſo partium ignearum effluxu conſiſtere, & per hoc à putredine differre ſuperius diximus *n.* 38.

XLVII. *Martianus* huic ſententiæ adhæret in *com. lib. Hipp. de nat. hum.* docendo *bilem vel ſemper, vel ut plurimùm eſſe cauſam Febrium, quia bilis quando eſt diſgregata, nec aliorum admixtione contemperatur, agitata adeo incaleſcit, ut proximiora quæque accendere poſſit*, ibidem etiam *docet bilem ad motum cæterorum humorum, utpote leviſſimam, agitari & accendi*, Per quæ combuſtio apertè admittitur.

XLVIII. Concludendum ergo antiquos, & recentiores in putredinis eſſentia, differentia, nec non combuſtionis natura, & ſubjecto, concordes eſſe.

Cap. V.

An Putredo & Combuſtio indifferenter omnes Febres generent, Vel ad particulares ſolùm differentias ſe extendant.

I. Res eſt apud medicos maximè controverſa, Aliqui enim à putredine ſimpliciter, quæ inſignem, & excellentiorem gradum putredinis importat, cum corruptione formæ contendunt Febres malignas oriri, ita *Savonar. de Feb. peſti. rub.* 1. Altimar. *de meden. Febribus cap.* 7. Angelutius *de nat. & curat. malignæ Feb. cap.* 2. Mercur. *tract. de Feb. cap.* 3. Fracaſtor. *lib. de contag. cap.* 9. Maſcar. *de Feb. mal.* Jouber. *decad.* 2. *Parad.* 2. Simon. *in ſynop. Feb. humor. cap.* 1. Salvian. *varia. lect. Medic. lib.* 1. *cap.* 1. Minadous *lib.* 1. *de Feb. mal. cap.* 11. Zacut. *de Medic. Princ. Hiſt. lib.* 1. *Hiſt.* 84. *quæſt.* 1. Mariot. *de Feb, lib.* 4. *cap.* 6.

II. Probatur hæc ſententia ex *Gal.* autoritate 3. *in* 3. *Epid. com. tex.* 22. ubi humorum putreſcentium malignitatem, in publica illa conſtitutione maligna, dicit originem ex putredine traxiſſe, malignitatemque ipſam corruptelæ ſobolem fuiſſe, propter quam cauſam ſenes, quorum corpora multis humiditatibus ſcatebant, ad eam humorum putreſcentiam proniores fuerunt; & *com. tex.* 25. iterum docet *formidabilia, & pejora accidentia illius conſtitutionis à putredine fuiſſe inductam,* & in *lib.* 1. *de temper. cap.* 4. ſcribit, *nullam eſſe affectionem ab Hipp. ea in peſtilentia deſcriptam,* quæ

uæ putredinis ſobolem non præ ſe tulerit & *li.1.de differ. eb.cap.5.* ait *ſed quoniam de Febribus peſtilentibus fa- ta eſt mentio, quæ omnes à putredine ortum habent.*

III. Confirmatur *à modo curationis* à *Gal.* inſtituto *lib.1. de differ. Feb.* qui conſiſtit in corrigenda putredine per exſiccantia, quem modum curationis ſequitur *Avic. lib.4. Fen.1. tract.4.cap.4. & 5.* Hippocratem imitatus, qui in Cranonis conſtitutione ignibus ſuccenſis, & corpora ſiccare, & aërem qui inſpiratur ab humiditatibus putredinoſis mundare tentavit: exſiccantia verò ſolam putredinem reſpiciunt 2. *à fœtore excrementorum*, qui putredinis ſoboles, & febrium malignarum inſeparabilis comes, has à putredine fieri indicat 3. *à ſubita virium reſolutione*, demonſtrativum malignitatis ſignum: nullibi enim magis, & citiùs deficiunt ſpiritus virium debilitatem cauſando, quàm *in putredine*, quæ eſt *caloris naturalis interitus, in ſolo ſpiritu contentus.*

IV. Alii putredinem cum venenata qualitate occulta, conjunctam Febris malignæ cauſam eſſe volunt, ex eo quòd in hac obſerventur omnes effectus, qui in aſſumpto veneno contingunt. Ita ſentiunt *Fernel. Sennertus* & communiter major pars Medicorum.

V. A putredine ſecundum quid, vel ſecundum partem, omnes benignas Febres malignitate carentes originem trahere concludit *Claudinus lib.reſp.medic. reſp.1.* Minadous *cit. lib.1.cap.11.* & concludere coguntur quot quot ex citatis Autoribus tuentur, Febres malignas ab humorum putredine ſecundum totum dependere, Quia ſi omnes Febres ab hac originem habe-

rent, omnes eſſent malignæ, quod falſum eſt. Ideo concludendum, ſi dantur Febres putridæ, & non malignæ, eſſe tales per putredinem ſecundum quid vel ſecundum partem.

VI. Nec benigna Febres univerſaliter prædictæ putredinis ſunt partus: etenim quæ cum ingenti calore, & incendio exurgunt, combuſtionem humorum genitricem ſortiuntur, ut mox videbimus: idcirco exiſtimandum eſt, illas benignas à putredine ſecundum quid oriri, quæ ultra benignitatem, moderationem caloris & Symptomatum clementiam experiuntur. Hinc habemus Febres putridas (prout communiter appellantur) ſed à putredine ſecundum quid, à ſola qualitatum alteratione humores à quibus efficiuntur depravante, ortas, manente humore ſub ſua naturali forma. In quarum genere enumerantur omnes illæ, ſive intermittentes ſive continuæ, quæ benignitatem præ ſe ferunt, præciſa caloris intenſione: benignas dico Febres, quæ malignitate carent, quamvis vitam extinguere valeant. Ad hoc enim perveniunt, etiam malignitate carentes, & in ſola putredine ſecundum quid reſidentes Febres, vel ſpiritus reſolvendo ſua continuitate, vel depravata qualitate, illorum elaborationem prohibendo, vel imperfectam concedendo, cum omnium facultatum detrimento, à quo vita interdicitur.

VII. Nec obſtat quòd aliquando fiant Febres benignæ à bile, & melancholia genitæ, à portione ſanguinis putreſcentis, juxta vulgatam *Gal.* doctrinam *lib.* 2. *de criſ. cap.* 12. qua oſtendit

oſtendit *putreſcentem ſanguinem ſecundum tenuiorem ſui partem in bilem, ſecundum terreſtriorem in melancoliam abire*; & in hoc caſu non poteſt dici quòd putredo ſanguinis ſit putredo ſecundum quid; ſola alteratione qualitatum determinata, ſed cogimur fateri eſſe putredinem ſecundum totum, interveniente diſſolutione ſanguinis in ſuas partes cum formæ ejus corruptione: exſiſtente verò hac ſanguinis putredine Febris cauſa, ſi iſta benignitatem contraxerit, Febris erit benigna cum putredine abſoluta ſanguinis, & conſequenter demonſtrabitur falſum eſſe omnes Febres benignas eſſe à putredine ſecundum quid, & omnes malignas eſſe à putredine abſoluta, & ſecundum totum, Cùm dentur Febres à putredine abſoluta, & ſecundum totum ſanguinis, quæ non ſunt malignæ, ſed benignæ.

VIII. Non obſtat, inquam, quia falſum eſt bilem, & melancoliam generari à ſanguine putreſcente, ſed à ſanguinea maſſa, in qua priùs præexiſtebant, ſeparantur, ſanguis enim eſt aggregatum ex bile, pituita, & melancolia, & quælibet harum habet propriam formam, per quam eſt talis, & harum unione maſſa ſanguinea conſtituitur, prout multis rationibus probat *Turiſanus lib. 3. art. Medic. com.* 38. & cum & eo celeberrimorum medicorum pars tenet. Hinc ablata unione inter has partes remanent iſtæ ſub ſua forma ſpecifica, & ſanguis dicitur putrefactus, non per corruptionem formæ ſanguinis, & per generationem alterius in partibus in quas diſolvitur, ſed ſolùm per meram ablationem unionis qua prædictæ partes copulaban-

tur ad unius conſtitutionem, quod ſanguis denominabatur. Quapropter aſſerendum eſt hujuſmodi reſolutionem, non eſſe putredinem abſolute dictam, cùm formę corruptionē ſequatur; & ſicuti ſola denominatio ſanguinis, non generatio alicujus formæ ſubſtantialis habetur per unionem illarum partium, ita illarum diſſolutio ſola putredo denominativè eſt dicenda; cùm vera putredo ſit oppoſita generationi. Verùm quidem eſt quod tales partes, quando erant unitæ, humoris alimentalis munia ſubibant, ſeparatæ verò excrementitii vitio contaminantur, communicato à cauſa quæ diſſolutionem præſtitit, qualitatum primarum, vel ſecundarum alteratione, ſervata tamen formæ integritate, cùm alteratio non ſit in gradu cogente formam abire, ita ut bilis illa quæ erat naturalis, & apta nutrire, per alterationem ad excrementitiam tranſeat, nutritioni inſufficiēs, nihilominus eſt bilis, ſolùm ſecundum diverſos gradus qualitatum à nutritiva bile differens; Quapropter manifeſtum evadit iſtas partes à ſanguine ſeparatas ſola putredine ſecundum quid affici, etiam ſi illarum disjunctio ſanguini abſolutam putredinem importaret. Unde ſi Febris ſuum ortum immediate his humoribus debet, aſſerendum eſt per putredinem ſecundum quid effici, non per putredinem abſolutam, ut dicebatur, etiam ſi illa in maſſa ſanguinea præcederet, quia hæc immediate non influit ad generationem Febris, cùm à bile vel melancholia pendeat.

IX. A combuſtione humorū Febrilem ignem

accendi docet *Minadous loco citato de Febre maligna lib.*1.*cap.*11. Gal. *lib.* 10. *Met. cap.* 3. & *cap.* 5. & *lib.* 1. *de differ. Feb. cap.* 5. & *lib.* 2. *cap.* 5. & *cap.ultimo.* Vales. *lib.* 5.*contr. cap.* 19. *auct.* Gal. 5. *ſimpl.Medic.facul. cap.* 15. Bravus *reſol. Medic. parte* 3. *diſput.* 5.*ſect.*3. *de Feb. humor. reſol.* 4. Carei. *en com.fen.prima Avic.lib.* 4. *tract.*1.*cap.* 2. Hoffman. *in animad.in lib.*3. *Mont. de morb,cap.*3.*& in lib. de Feb. cap.*31, Savonar. *cap.*11.*de Feb.ſang.* Zacut. *de Medic.Princ. hiſt.l.*4. *hiſt.*10. Joubert.*parad.*2.*decad.*2. Tral.*cap.*2.*lib.*12.multos habuiſſe fautores hanc ſententiam fatetur,nec eam improbare videtur.

X. Quæ Febres ab hac humorum combuſtione generentur, illius natura docet in intenſione caloris conſiſtens, & per eam à putredine differens, ut adnotatum fuit *ſuperiore capite num.* 38. Unde omnes Febres, quæ cum intenſo calore vrunt, à combuſtione provenire credendum erit, hujuſmodi diſtinctio putredinis à combuſtione, maximi eſt momenti in Febrium curatione, varia in utraque exiſtente tam medicamentorum, quàm victus indicatione, unde in iſtis eodem modo procedere maximi eſſet præjudicii, ut adnotatum fuit à *Gal. lib.* 3. *met. cap.*5. dicendo, *nam cùm accenditur in his Febris* [loquitur enim de Juvene bilioſo] *propter mordentem acrimoniam excalefacti attenuatique ex ſole, & inedia, & laboribus ſucci, maximum remedium eſt nutrimentum humidum, ſicut è diverſo ubi ob copiam, vel obſtructionem, vel phlegmonem, vel ut ſemel dicam numoris alicujus putredinem Febris eſt orta maximo malo eſt cibus.* Ex qua ſententia, ut interpretatur *Minadous citato loco*, diſtinguit Febrem ex com-

buſtione, & putredine diverſum cibum aſſignando, in prima enim humidum alimentum bonum indicat, in ſecunda malum, & quod de alimento dicitur, referendum eſt ad medicamenta alterantia; ita ut humida in combuſtione exhibeantur, in putredine verò ſiccantia. Quapropter apparet neceſſitas putredinem & combuſtionem diſtinguendi, quæ univerſaliter in methodicæ curationis præjudicium confunduntur, ut ex *Gal.* oſtenſum fuit ſuperiori *cap. n.*41.

XI. Inter combuſtionem & putredinem abſolutam, mediat cum putredine ſecundum quid effervescentia & ebullitio humorum, quæ tam ad combuſtionem quàm ad putredinem poteſt eſſe via, laxata ab hac compage humorum, ut exhalare poſſint particulæ calidæ ſenſim, & eſſet putredo, vel confertim, & cum violentia, & tunc eſſet combuſtio. Hujuſmodi effervescentiam Febres cauſare, docet *Fernel. lib.*4. *de Feb. cap.* 4. *Valeſ. Joubert. Minadous. cit. loc.* & Synochi imputris eſſentiam ſtabilire docet *Heurnius lib. de Feb. cap.* 7. Mercur. *lib. de Feb.* 5. *cap*, 6. Zacut. *in prax. hiſt. lib.* 4. *cap.* 19. Garcias *in fen. prim. lib.* 4. *tract.* 2. *diſp.* 1. *cap.* 1. Heniquez *de differ. Feb. diſp.* 2. *cap.* 7. & eſt ſententia communis, à qua nullus recedit.

CAP.

Cap. VI.

De Cauſis Febrium ex Recentiorum mente.

TRes Febrium cauſas aſſignat *Willis. lib. de Feb. cap.* 2. 1. *eſt*, quando aliquod xtraneum ſanguini commiſcetur, & minimè ongener cruori confunditur, quod cùm non oſſit ei aſſimilari, neque ad ſuam indolem conerti, inimicitias hinc inde exercet, & tumulus in maſſa ſanguinea ſuſcitantur, quibus efervеſcentia naturalis illius pervertitur, & in ebrilem erumpit: & hoc tam à ſanguine, uàm ab extraneo ei admixto poteſt evenire. A *inguine*, moliente expulſionem ejus quod ei noium eſt, ſe ipſum agitat, conturbat, & inorinatè movet. Hujus veritatis argumentum ex riſibus habemus, in quibus natura materiam norbificam expellere tentans, ſanguinem plus nordinatè movet, ut Febris exacerbetur, mori agumentum apparens, quod naturæ, ſaluti egri ſatagentis, eſt opus. Quod autem eſt ſanuini extraneum, eſt pariter noxium, ſicut hunor per criſim expellendus, unde non mirum, i ſanguis ab eo irritatus, in illius expulſionem lterato ſuæ efferveſcentiæ motu incumbit.

II. Fit ab extraneo efferveſcentia inordiata, quando rationem fermenti induit, poentis propria activitate maſſam ſanguinis præernaturali efferveſcentia exagitare, eo modo uo gutta ſevi, vel pinguedinis in dolium vi-

ni inſtillata, illud ebullire facit, & fæces vini ab eo ſecretæ, & ad fundum depreſſæ, ſi denuo exaltentur, illud fervida ebullitione turbant: Eſt enim natura fermenti partes mixti, cum quo miſcetur, ad motum excitare ſuarum partium componentium motu: abundat enim fermentum ſpiritibus, & corpuſculis volatilibus, in quibus ſumma propenſio ad motum inhæret, prout docuit *Willis. citato loco de Feb. cap.* 2. quia flores cereviſiæ, & maſſa farinæ ſubactæ non habent rationem fermenti ad fermentandum vinum, vel cereviſiam, vel alios liquores, & maſſam panis, niſi acorem, & aciditatem conceperint, & ad hanc pervenire non poſſunt, niſi illorum ſpiritus, ſulphuris, & ſalis particulas ſublimis exaltatio & volatilizatio nobilitaverit: Idcirco in cereviſia, & farina ſubacta ad naturam fermenti elevata, aciditas perſentitur, quæ priùs in eis erat inſenſibilis, ſale in ſumma fixitate permanente, ſub dominio aliarum partium, à quibus ſuæ virtutis diffuſio impeditur, fluore verò adepto, ſuper alias particulas imperium exercet, & totam maſſam aciditate perfundit. Ab hujuſmodi exaltatione, & volatilitate prædictæ particulæ motum ab intrinſeco debitum exercent, intimos, & remotiores mixti ſinus, cui commiſcentur penetrando, illius particulas etiam fixas concutiendo, & ad motum promovendo, ex ſui natura mobiles, in motum concitatiorem ſtimulando: Sic per maſſam farinæ ſubactam, & acidam factam, farina cui commiſcetur turget, & fermentatur, ſic cereviſia per admixtionem

fæcum acidarum, novam ſubit fermentationem. Ita omnia excrementa, quæ in corpore noſtro redundant, & quorum ſecretionem natura intendit, ſive ſint utilia, ſive inutilia, ſi ſanguini miſceantur in fermenti naturam exaltata, Febrilem efferveſcentiam ſanguini impertiunt, *fermenti conditionem nanciſcuntur* vel *à propria natura*, particulas ſulphuris & ſalis exaltatas & volatilizatas largiente, qualis eſt urina, quæ prædictis particulis eſt valde ferax, ut ex ejus deſtilatione colligitur, & de ſudore, ea quæ refert *Tachenius in ſuo Hipp. Chymic.* comprobant. *Vel quia per fermentationem ordinariam ſanguinis, vel partis in qua generantur, vel quieſcunt ſecundum partes ſuas talem aquirunt volatilitatem, qualem exigit natura fermenti.* Hæc excrementa quandoque in ipſo ſanguine generantur, & cumulantur, aliquando ab aliis partibus generata, illi conſignantur, tota integra, vel in vapores, & exhalationes comminuta.

III. Ad hoc extraneum reducitur cauſa occaſionalis *Helmont.* quam moleſtam eſſe Archæo docet *lib. de Feb. cap.* 1. *n.* 27. his verbis, *Cauſa occaſionalis eſt ſpina Archæo infixa, & ſicuti ſpina digito infixa eſt illi moleſta, ita Archæo implantata nocumento erit, per hoc illius expulſionem tentat, & in conatu quo ſe colligit ad hoc opus accenditur. Eſt autem hæc ſpina quidquid noxium eſt ſpiritui vitali, nomine Archæi venienti, & ſi hoc noxium eſt ſpiritui infixum tamquam ſpina, eſt in ipſo ſinu ſpiritus, & in ejus ſede.* Quæ ex *eodem in tractatu Aura vitalis eſt ſanguis, & ita noxium & extraneum, quod eſt ſpina Archæo moleſta, erit in ſanguine, & ſi in hujus expulſione accenditur commotus, &*

agitatus ſuam ſedem commoveri, & agitari fas eſt, quod idem eſt ſanguinem inordinate effervеſcere cum ſpiritu. Quæ omnia cum dictis ſupra, in ſententia concordant *Villiſii.* Nec ab hoc deficit in altera parte, in qua *hoc extraneum vult ſua natura ſanguinem ad effrænem ebullitionem trahere*, quia ſi hæc cauſa occaſionalis eſt moleſta *Archæo*, neceſſe eſt aliquid illi ineſſe moleſtiam inducens, à qua poſtea *Archæus* agitatur, & turbatur, & hoc eſt agitationem, & effervеſcentiam efficere, & hoc magis apertè demonſtravit *Helmon. cit. lib. de Feb. cap.* 11. *n.* 5. dicendo *hoc enim degener alimentum varias ſubiens mutationis ſuæ abuſivas teſſeras, diverſas quoque Febres gignit*, Et ſi oſtenſum eſt ex *Helmont.* Febrem in effervеſcentia ſpiritus, & ſanguinis conſiſtere, ſi prædictus humor Febrem gignit, effervеſcentiam etiam concitat.

IV. *In hoc extraneo* convenit *Sylvius*, determinando *bilem, pancreaticum ſuccum, ſalivam, & lympham qualitatibus depravatis Febrem accendere, excitata in ſanguine cui commiſcentur inordinata effervеſcentia*, ut videre eſt apud eum *in lib.* 1. *Prax. Medic. cap.* 27. *n.* 24. & 30. & *cap.* 30. *n.* 46. loquendo de Feb. intermittentibus ait, *ad Febrem intermittentem producendam requiritur quid in ſanguine non exiſtens, ſed ipſi admixtum unà cum ipſo ad cordis dextrum ventriculum deferatur.* Ex quo habetur extranei admixtio in ſanguine, quod enim aptum eſt producere Febrem, verè eſt extraneum. Ab hoc fieri effervеſcentiam colligitur eodem *cap. n.* 77. ubi habet, *ſuccus ergo pancreaticus ſtagnatione notata redditus naturali acidior, atque poſt per terebratam obſtruentem pituitam in tenuis inteſtini cavitatem effu-*

effuſus, mox in confluentem bilem qualemcunque inſurgit, atque cum ipſa effervefcentiam ſolito acriorem parit: & *cap.29. n. 4. continentium Febrium, cauſam dixi eſſe Iudicio meo nunc bilem, nunc lympham & quæ cum lympha confluunt, nunc utramque ſimul malè affectam, & talem in dextro cordis ventriculo effervefcentiam excitantem, Et idem pluries repetit agendo de Feb.*

V. *Martianus* etiam ad hoc extraneum reſpexit, quando humorum diſgregationem, quam Febrium cauſam immediatam judicat, ab humoribus qualitate peccantibus in exceſſu dependere determinat, in *com. lib. Hipp. de Nat. hum. verſ.* 272. & humores cum exceſſu pravarum qualitatum quis extraneos non dicet? Neque exiſtimandum *Martianum* à *Williſio* diſſentire, quia hîc extraneæ fermentationis inordinatæ cauſam ſanguini admixtam vult, ille diſgregationis tantummodo, quia & diſgregatio reducitur ad cauſas inordinatæ effervefcentiæ, & ita ſi per *Martianum* extranea non ſunt immediata cauſa iſtius, erunt mediata.

VI. Hinc deducitur *Williſium* neceſſario admittere viciniam rei calidæ, & admixtionem corporis calidi pro cauſa Febris cum Antiquis, ut explicatum fuit *cap.* 3. *n.* 6. 7. quia extranea mixta ſanguini, calorem Febrilem, prævia effervefcentia, excitando, ſunt calida in effectu, etiam ſi non eſſent talia in eſſentia, quod nec ab Antiquis requiritur, dum cauſam Febris motum, & obſtructionem volunt, quæ in ſua eſſentia non ſunt calida, ſed ſolùm in effectu. Nec obſtructionem inter Febriles cauſas recenſitam rejicere *Williſius* poteſt, dum à prohibitis

effluviis corporis, per obſtructionem cutis Febrem generari aſſerit. Nec putredinem alteram cauſam Febris per Antiquos excludit, ſi ſermo ſit de putredine ſecundum quid, quia omnia ſanguini extranea ſunt talia per qualitatum pravitatem, & receſſum à naturali bonitate & perfectione, quod eſt putredine ſecundum quid affici, *ex dictis cap.* 4. *n.* 26. Unde non remanet dubitandi locus *Williſium* cum Antiquis non convenire in Febrilium cauſarum determinatione. In qua concurrunt etiam *Sylvius*, & *Helmontius*, qui humores extraneos ſanguini mixtos Febrilis efferveſcentiæ cauſam admittentes, ut ex dictis patet, putredinem ſecundum quid cum Antiquis concedunt, & quoque hoc eſſet ſatis ad conciliandam unitatem doctrinæ antiquæ & modernæ; cùm putredo habeatur pro principali, & proximiori cauſa Febrium, alias omnes includens tanquam pediſſequas, vel ejus adventum præeuntes, tanquam nuntias: tamen in omnibus unanimiter conveniunt, & ex parte *Sylvii* apertè demonſtratur *lib.* 1. *Prax. Medic. cap.* 11. *à n.* 18. *uſque* 23. ubi in aſſignanda cauſa depravationis *bilis*, *pituitæ*, *ſucci pancreatici & lymphæ*, omnes illas enumerat quę Febriles ab Antiquis dicuntur, quòd ſi à *Sylvio* prædictæ non ponuntur tamquam immediatæ Febrilis acceſſus, imitatus eſt Antiquos eaſdem, vel potius aliquas caloris præter naturalis cauſas mediatas tantùm recognoſcentes ut *cap.* 3. adnotatum fuit *ſub. n.* 5. & 8. obſtructionem verò admittit *cap.* 30. *Citati libri n.* 68; ubi *Febres intermittentes ab obſtructione ductus*
pancrea-

pancreatici probare contendit. nec diſſimilis *Helmontius*, dum *citato lib. de Feb. cap.* 51. *n.* 5. aſſignando cauſam per quam humores illi ſecundarii, à quibus Febres fieri putat, à ſua conditione degenerant, ait, degenerant verò admixtione rei extraneę, vel impreſſione peregrina, vel demum errore indignati Archæi vel evocati. Admixtione extranei poſſunt venire omnes cauſæ, ſuperiùs ex mente *Villiſii*, recenſitæ, & errore indignati Archæi, vel evocati compræhenduntur cauſæ calorem nimium producentes, quales ſunt admixtio rei calidæ, & vicinia ejuſdem.

VII. Et ut clarior appareat hæc ſententiarum unitas, conſiderandum eſt Antiquos in determinandis cauſis Febrium, non reſpexiſſe ad immediatam efficientiam caloris in omnibus, ſed in aliquibus, ad ſolam occaſionem, vel conditionem per quam poteſt poni calor, ut patet in obſtructione, quæ Febri dat ſolùm occaſionem, calidas fuligines retinendo, & in vicinia rei calidæ, quæ eſt tantùm conditio ad calorem introducendum, cùm ex ſe nihil influat. Nec poſſet dici recentiores ab Antiquis diſcedere, ſi inter Febrium cauſas adſcriberent quæ calori Febrili occaſionem præberent, vel conditiones eſſent pro illius exiſtentia, etiam ſi non eſſent illæ in individuo expreſſæ ab Antiquis, quia conveniunt in ſpecie, quod eſt magis conſiderabile, licèt diſconveniunt in individuo. Præterquam quòd dum Antiqui ad ſtabiliendas Febrium cauſas, deſcendunt ad aliqua, quæ occaſionem præbent calori, vel conditiones ſunt neceſſariæ illius, videntur rece-

piſſe, & admiſiſſe quocumque ſive in ſpecie, ſive in individuo poſſint eſſe occaſio, vel conditio calori. Et ita Moderni ſtabilientes humores extraneos aciditate, auſteritate, ſalſedine &c. eſſe Febrium cauſas, non diſcrepant ab Antiquis, præciſa etiam ab his formalitate putredinis ſecundum quid, quia hiſce qualitatibus ſunt occaſiones ad calorem præter naturalem efficiendum, excitata priùs inordinata effervеſcentia.

VIII. Ulterius Antiqui pro febrili cauſa illam agnoſcunt, quæ virtualiter, & in potentia eſt talis tantùm, ut eſt motus. Et quis non videt extranea quæ miſcentur ſanguini in potentia, & virtualiter calefacere, ſanguinem exagitando, vel præter naturam fermentando, per quod igneus calor accenditur, erumpentibus in copia igneis particulis. Quamvis poſſet etiam dici extraneum ſanguini mixtum, admixtionem rei actu calidæ exprimere, dum rationem fermenti eſt conſecutum, cujus natura exigit, ſinu ſuo colligere partes ſpirituoſas, & ſulphureas exaltatas, quæ cùm actuali calore ſint ditatæ, actualem etiam calorem in fermento repreſentare debent, ſicuti quando dicent effervеſcentiam eſſe cauſam, caloris modo dicto *cap.2.num.*11. *&* 20. motum localem ſanguinis exprimunt, à quo calor ejuſdem, remanente ſolùm differentia alias aſſignata, nempe quòd Antiqui calorem à motu locali ſanguinis excitatum, Febris eſſentiam volunt, recentiores verò effectum Febrilis eſſentiæ, in inordinato ſanguinis motu conſiſtentis dicunt. Adverten-

dum

dum eſt etiam hæc extraneo à naturali conditione declinare alteratione primarum, vel ſecundarum qualitatum, putredinem ſecundum quid conſtituentium orta, vel à motu, vel à vicinia rei calidæ, vel obſtructione, vel ab admixtione rei calidæ, vel à calore, exiſtente in his virtute humores in primis, & ſecundis qualitatibus alterandi, unde habemus recentiores cum Antiquis conſentientes, in determinandis Febrium cauſis etiam in individuo.

IX. *Admixtionem corporis extranei*, non debemus intelligere pro perfecta mixtione, quia ex hac nullum ſequeretur ſanguini damnum, nec ſupradicta pullularet efferveſcentia, præter naturam, non valente extraneo perfectè commixto cum aliis partibus ſanguinis ſuam vim in eum exercere, à mixtionis vinculo frenato, & impedito motu, ad fermentandum ſanguinem præter naturam neceſſario: tum etiam quia per mixtionem veram ſub aliarum partium dominio coërceretur, quæ in quantitate & virtute prævalendo, illius conatus ſuffocarent, & formæ principalis imperio ex toto ſubmiſſus, extra ſuas, & naturæ leges non exorbitaret, docente *Hipp. in lib. de Vet. Medic.* his verbis, *ineſt in homine amarum, ſalſum, dulce, acidum, acerbum, & inſipidum, aliaque ſexcenta, quæ pro copia, & viribus varias habent facultates, & hæc quidem mixtione, & mutua interſe contemperatione, neque cernuntur, neque quemquam moleſtia efficiunt.* Sic videmus inquinamentum ex quo morbilli, & variolæ prodeunt, per annos in ſanguine latitare, ſine ſanitatis detrimento, & venena per contagium ſanguini com-

municatæ tam à Cane rabido, quàm à gallico morbo infectis, per longum tempus in eo occultari, innumeræ Autorum obſervationes plenam faciunt fidem; nec alia ratione, niſi quia tale venenum, & inquinamentum ſanguini fuit perfectè mixtum, & tunc ſolùm deſævire cæpit quando à prædicta mixtione liber evaſit. Ita extraneum, ad hoc ut ſanguinem inordinatè fermentare faciat, neceſſe eſt ut ſit liber à perfectæ mixtionis vinculo, & in actuali exercitio ſuæ virtutis, cum remotione cujuslibet potentis eam impedire, Antiquis ſe conformantes, qui cauſas calefacientes ad hoc ut Febrilem calorem accendant volunt, ſicut neceſſe eſt quod ſint poſitæ in actu ſecundo calefaciendi, ſicuti quæ ſunt occaſio, vel conditio ad producendum calorem, volunt ut exiſtant ſub tali modificatione, ut ex ea actu determinetur cauſa principalis ad productionem caloris actu.

X. Et pro confirmanda magis amicitia inter antiquæ & modernæ doctrinæ fautores, tollenda eſt difficultas qua videtur impoſſibilis concordia ſimilis, ex parte *Sylvii*, ex eo quòd *Lympham. & ſuccum pancreaticum inter humores recenſet*, ſua depravatione Febres efficientes, ubi Antiqui de his nullam mentionem fecerunt, nec quoad exiſtentiam, nec quoad uſum, qui adeo extollitur à *Sylvio*, ut ad magis principalem, qualis eſt chylificatio, & ſanguinis perfectio, extendat, ſicuti nec in uſu bilis, & ſalivæ poteſt uniri cum Antiquis, qui primam, tamquam excrementum merum, ſolius ſtimuli fungẽs officio, pro irritanda natura ad fæcum expulſio-

nem

nem cognoverunt, ſaliva verò pro excremento utili, ſolùm ad humectandas fauces, habita ab eis fuit, præter hoc excretionis ſolùm digna; & *Sylvius* utraſque in cordis regiam tranſtulit, cogens ſanguinem ab eis perfectiones emendicare, ut videre eſt apud eum *citato lib. cap. 11. à n. 3. uſque ad 7.* & paſſim in decurſu ſui operis inulcat.

XI. Quibus ſatisfieri non eſt difficile, ſi mentem ab omni præjudicio, & affectione liberemus. Et quantum ſpectat ad *Lympham*, & *ſuccum pancreaticum*, non eſt dubitandum de eorum exiſtentia, cùm oculis ſenſibili demonſtratione fiant manifeſta, quod magis convincit ad prædictos humores aſſerendos, quàm autoritas Antiquorum, illorum deſpectionem perſuadens quia eis incogniti, ideo nec eorum uſum explicare potuerunt, noſtra verò ætate prædictorum humorum cognitio allata, Philoſophos, & Medicos coëgit ad illorum uſum inveſtigandum, quia *Sylvio* ſupradictus aſſignatur, circa quem ponderandum, an valido rationum fundamento illius ſententia fulciatur, vel ex earum invaliditate corruat. Quod à nobis ſatis eſt agi, ſolùm quantum ad noſtrum pertinet inſtitutum; & eſt certitudo exiſtentiæ, & mixtio eorum in ſanguine pro familiari uſu illius & partium.

XII. Et à *Lympha* incipiendo, cùm indubitabilis maneat illius exiſtentia, ſanguini in corde miſceri, medio jugularis, & ſubclaviæ venæ, docet vaſorum ſymphaticorum ad prædictas venas concurſus, & inſertio, quæ ad aliud

inſervire non poteſt, niſi ad *Lympham* venis conſignandam, quod evidenter perſuadent valvulæ vaſorum Lymphaticorum, in eis enim qui à ſuperioribus veniunt, & jugulari inſeruntur, ita ſunt conſtitutæ, ut deſcenſum humorum admittant, aſcenſum verò prohibeant, & in eis quæ ab inferioribus partibus proveniunt, & ſub claviæ inſeruntur, tali ſtructura ſunt ordinatæ, ut aſcenſum promoveant humorum, deſcenſui autem reſiſtant. Ex quo non poteſt non concludi jugularem, & ſubclaviam venam, recipere *Lympham* à vaſis Lymphaticis, ut cum refluo ſanguine in dextrum cordis ventriculum transfundant, neque in hoc invenitur inter modernos autores contradictio. Et hæc omnia à *Sylvio* exponuntur *diſp. Medic.* 8. Quo poſito, non licet ſine ſtupiditatis vel pervicaciæ nota dubitare, *Lympham* ſanguini miſceri, eamque familiarem eſſe, & naturali œconomiæ neceſſariam, dùm tanto ſtudio, per differentia vaſorum genera, illius collectioni, & translationi ad cor ſanguiniſque mixtioni ſatagit natura. Hinc deducitur novum eſſe, ſed non abſurdum, imò veriſſimum aſſerere, ex depravata lymphæ craſi, vel ſubſtantia ſanguinem alterari & vitiari, eo modo quo à vitio aliorum humorum, qui ei miſcentur contaminatur: & ſicuti non poſſumus negare *Lympham* non valere putredinem ſecundum quid contrahere, depravata harmonia ſuarum qualitatum, ita debet concedi per illam præter naturalem efferveſcentiam in ſanguine effici, quam

ab

ab aliis humoribus putredine ſecundum quid affectis operari diximus.

XIII. Tranſitus ſucci *pancreatici* & *bilis* ad cor videtur poſſe demonſtrari, ex eo quòd à propriis ductibus in duodeni cavitatem eructati, Chylo miſcentur, perfectæ depurationis beneficium largituri, craſſarum partium ſeparationem à nutritiis operando, media fermentatione, quam in Chyli ſinu recepti accendunt, prout multi ex recentioribus fatentur cum *Sylvio diſp. Medic. 2. num. 17.* & *Bernardo Suvalve in ſuo pancreate pag.* 111. & numquam ſatis laudato *Molinetto in ſuis diſertationibus Anatom. Patholog. lib. 6. cap. 2. fol.* 271. unde *pancreatici Succi & bilis* utilitas in Chyli depuratione habetur, & eorundem tranſitus ad cor, per ductum thoracicum cum eo, dum ſimul miſceri aperte conſtat, neque de ſeparatione nullum habemus indicium, imò mixtionis neceſſitatem deducimus, ab indigentia illé continuatæ fermentationis, ad deponendas excrementorum reliquias, ſi quæ ſuperfuerint in lacteis venis, quæ poſtea per urinam excernuntur, & ad acquirendam diſpoſitionem pro mutatione in ſanguinem, dum ope fermentationis Chyli maſſa attenuatur, particulæ calidæ in eo ſopitæ excutiuntur; & volatilizantur ad ſanguinis purpuram induendam prærogativæ neceſſariæ. Et ſi *bilis* & *ſuccus pancreaticus* cum Chylo miſceri inſeparabiliter, ex dictis ultra probabilitatem concluditur, & ſi Chylus ad cor tendit in ſanguinem mutandus, venit in neceſſaria conſequentia *bilem*, & *ſuccum pancreaticum*, in cordis regiam admitti. An vero libera,

à Chylo duodeni via; eandem verſus cor viam prædicti humores teneant, dubitari poteſt. Conſideranti tamen illos continuò in dicti inteſtini ſpatium depluere, & in deſcenſu ſuper poroſitates inteſtinorum labi, quas ſubit Chylus à lacteis excipiendus; & cùm major erit prædictorum humorum quàm Chyli tenuitas, in has percolari ſaltem ſecundum aliquam ſui portionem, ſine hæſitatione videtur admittendum, cùm via ſit aperta, ſuper eam fiat tranſitus, & humor per eam ingredi poſſiti nec ſit in promptu ingreſſum prohibens, admiſſis humoribus in prædictis poroſitatibus, apertam ad cor per lacteas & ductum thoracicum habent viam, quam conſummare ex neceſſitate coguntur, à motu periſtaltico inteſtinorum, & ne advenienti Chylo liberam viam defendant, nec putandum hoc ſanguinis detrimento fieri, cùm ejus fermentationem promovere, & adjuvare poſſint, eo modo quo illam Chyli perficiunt.

XIV. Aliam viam pro *bilis* tranſitu ad cor invenit *Sylvius*, & deſcripſit *diſp. Medic. 6. num.* 45, 48. nempe *per radices portæ & cavæ, in quibus bilis continetur, per quas cum refluo ſanguine toti maſſæ per minima admiſcetur*, & in additamento ejuſdem diſputationis experimentis comprobat communionem ductus biliarii cum venis & corde demonſtrantibus, nam cadavere diſſecto, & immiſſo in ductu biliario tubulo, flatu in eum inſpirato, obſervavit ſenſim ab hoc hepar intumeſcere, hinc ad cavam venam dextramque cordis ventriculum, atque pulmones flatum properare,

properare, cujus pars aliqua ex axillari vena dextra, forte priùs diſſecta, cum ſanguine erupit; quod aliis experimentis *citato loco* confirmat. Quæ ſi vera ſunt, prout talia exiſtimare debemus, ne tanto viro de medicina benemerito, denegata fide injuriam faciamus, bilem ſine Chylo ad cor pervenire negare non poſſumus, etiam ſi contra Antiquorum autoritatem ſtet, cùm hæc experientiæ cedere debeat; Præterquam quòd non defecerunt ex Antiquis, qui determinarunt bilem ſanguinei miſceri, in quorum numero ſunt *Haly Abbas*, *Abenſina*, & *Bachius* referente *Mœbio in fund. Medic. phiſic. cap.* 15. *ſub num.* 10. qui docuerunt bilem calorem ſanguini impertire, quò facilius incendium vitale ſuſcipere poſſit, & *Nemeſius lib. de nat. hum. cap.* 28. ait *ad coctionem bilis confert, excrementorum depulſionem movet, ſimulque calorem quendam præbet corpori inſtar vitalis facultatis.* Quapropter deducitur, falſum eſſe bilem ſoli excrementorum expulſioni inſervire, ſed alia utilia in Chylo & ſanguine exercere, Antiquis non cognita; per quod recentiorum diſcordia cum ratione excuſatur, ſicuti ſine Antiquitatis injuria *ſanguinis circulatio, lactearum venarum, & vaſorum lymphaticorum* uſus admittitur. Multa enim contra Antiquos adſtruere cogimur, dependentes à noviter detectis per anatomicam exercitationem, inviolata veneratione antiquitati debita, quæ ſi ea percepiſſet, in recentiorum ſenſu conveniſſet unde, & quæ dicta ſunt de bile, experimentis comprobata, contra antiquorum autoritatem ſuſtinere debemus, ſine eorum injuria, & diſcordiæ

nota, cùm ex noviter detectis deducantur.

XV. *Salivam* cum prædictis humoribus ad cor fluere, non dubitabit qui attentè ponderaverit ejus defluxum ab ore in ventriculum, & ab hoc in inteſtinum, ubi confluunt *bilis* & *ſuccus pancreaticus*, quibus illam admiſceri non poteſt denegari dum videtur impoſſibile humorem tranſire per viam, per quam alius fluit humor, & ei non miſceri, & ſi ſaliva prædictis humoribus miſcetur, eundem etiam curſum cum eis tenere concedendum eſt; Et quia jam oſtenſum fuit illos in cordis ſinus penetrare, tale privilegium ſalivæ denegari non poteſt, & eo magis permittendum venit, dum cum alimentis in ore contritis perfecte miſcetur, nec ab eis præparatis ſeparatio intenditur, alioquin fruſtranea redderetur, unde conjunctim ad illorum terminum, qui eſt cor, rapi neceſſe eſt. Salivam à ventriculo in inteſtinum defluere convincitur, ex eo quòd citò impleretur ea ventriculus, continuo ſui defluxu, niſi viam ad exitum inveniret per inferius orificium illius, unde cùm ea vacuum ventriculum oſtendant abſentia diſtenſionis ejus, fluctuationis, gravitatis, & in vomitibus longe à cibo deficiens copia, ad inferiora etiam deſcendiſſe perſuadent. A mixtione ſalivæ cum alimentis, colligimus falſitatem aſſerentium eſſe merum & inutile excrementum, quia nimis improvida fuiſſet natura, ſi hujuſmodi excrementi unionem cum alimentis permiſiſſet, quæ ab excrementis mundare affectabat, & neceſſitas pro optimo conficiendo alimento exigebat, quapropter moderni

moderni naturæ admiratores pariter ac defenſores, unanimi fere voto decreverunt, *ſalivam eſſe excrementum utile alimentorum fermentationem adjuvans in ore & ſtomacho.* Et hoc non eſt ab antiquis diſcordare, ſed veritatem ſequi, & ratio num efficaciam, à quibus antiquitatis affectio & veneratio retrahere non debet. Qui enim nos anteceſſerunt, non melioris indolis mentem ſortiti ſunt, ſed cum noſtra fallaciæ & errori ſubjectam obtinuerunt, quapropter ubi ratio, & experientia imperat, ab eis diſcedeer nec verecundum, nec incurioſum eſt, imò juſtum, & utile, foveam in quam alii ceciderunt evitare. Cùm ergo manifeſtam ſit per anatomicas obſervationes, & rationes, *bilem*, *ſalivam*, *& ſuccum pancreaticum* ſanguini miſceri, & aditu in cordis regiam honorari, mentem etiam noſtram ad hoc credendum & ſuſtinendum inclinare debemus. Quòd ſi vera concordia deſideretur in ſaliva pituita recognoſcatur, in ſucco pancreatico melancholia, cùm hic in aciditate, ſit ei ſimilis, & verè poſſit dici fex ſanguinis, cùm poſt multas ejus mutationes, & digeſtiones ille generetur: ſalivam verrò inter pituitæ ſpecies antiqui numerare non renuent, ſicuti lympham, quia alimentalis eſt, nec tam calida ſicut ſanguis, pituitam alimentalem, vel ſerum nutri tivum dicerent.

XVI. Secunda cauſa à Williſio aſſignata eſt, quando principium quoddam ſeu elementum ſanguinis calidum. [Silicet ſpiritus aut ſulphur ejus] ultra temperiem naturalem evehitur, & efferatum evadit, qu o particulæ illius

non congeneres cæteris à mixtione ſoluuntur, ſolutæ plus debito impetum faciunt, & nullo moderatæ fræno, ſanguinis liquorem exagitant, & inordinate effervefcere faciunt: nec ſedatur hic motus donec ſanguis diuturno Febris incendio deflagraverit, quo ſpiritus & ſulphuris particulæ ſeparatæ diſſipantur, & extra ſanguinem eiiciuntur.

XVII. Adverte tamen, quòd iſta principii à mixtione ſolutio, illam deſignat qua partes poſſunt cum ſimilibus aſſociari, remanentibus tamen in mixto confuſis; & juxta poſitis cæteris partibus. Ita ut reſpectu harum ſolutæ dicantur, non in ordine ad totum, in quo adhuc morantur ſua exequentes munia.

XVIII. Hanc Sententiam à *Martiano* deſumpſiſſe videtur *Williſius.* Ille enim *in lib. de nat. hum. Hipp. num.* 272. *Febres ab humorum diſgregatione probat,* & quid intelligendum ſit nomine *diſgregationis* explicat in interpretatione *Aphoriſ.* 22. *ſect.* 1. his verbis, *diſgregationem humorum intelligimus, non exactam ſeparationem unius ab alio, ita ut diverſa occupent, ſed diſſolutionem illius mixtionis, qua mediante corriguntur & contemperantur ad invicem,* quæ concordant cum dictis *præcedenti n.*

XIX. *Diſgregationem* eſſe Febrium cauſam, deducit ex ſententia *Hipp. in lib. de veteri Medicina,* in qua *diſgregationem* humorum ad morbos cauſandos extollit, dum ait. *At ubi quodpiam horum ſecretum fuerit, & perſe extiterit, tunc & conſpicuum fit, & hominem moleſtia afficit,* cùm verò humores in Febre naturæ ſint moleſti, aliquos diſgregatos eſſe putandum eſt, & ſi dantur Febres cum

coctione

coctione humorum, à diſgregatione huic contraria oriri demonſtratur, concoctionem eſſe diſgregationi contrariam colligitur ex *Hipp. in cit. lib.* ubi *concoctionem* ex permixtione mutuaque temperarura provenire faſſus eſt, *diſgregatio* verò cùm conſiſtat in diſſolutione mixtionis illi contrariari manifeſtum apparet, pluribus etiam *Hipp.* autoritatibus ſuam ſententiam confirmat, ut videre eſt apud eum *cit.loc.*

XX. *Diſgregationem* concedunt Antiqui, quando docent Febrium cauſam eſſe apparatum *bilis, vel pituitæ; vel melancholiæ,* vel horum putredinem qua ab aliis ſeparantur, & præcipuè ſi in determinata minera putreſcant, & diſpoſiti ad putredinem diſgregationi ſubiiciuntur, quia ſi eſſent intimè mixti cum aliis, prædicta carerent diſpoſitione, ubi ab hac malè affecti in perniciem animalis, à mixtione receſſiſſe oſtendunt, & diſgregatione aliorum conſortium reſpuere: proprium exiſtens humoris malæ indolis in ſui ſubjecti damnum conſpirare ſola diſgregatione, ſic elementa, licet in ſe contraria, & inimica per mixtionem perfectam, tamquam ſacro amicitiæ vinculo colligata, in animalis & mixti conſervationem unanimiter conveniunt, ubi verò vinculum illud fregerint, diſgregatione excidium mixto præparant.

XXI. Multò minùs diſgregationem humorum reiicere poſſunt, qui Febres ab eorum combuſtione aſſerunt, quia non poteſt humor comburi, niſi diſgregetur, quod patet in lucerna, & candela, in quibus partes olei, & ceræ in flam-

mam accenſæ, & in fumum elevatæ ſunt ab aliis particulis ſeparatæ, ſeparationem verò præcedit diſgregatio, tamquam via ad terminum, pari pacto non poteſt humor comburi niſi priùs diſgregetur, & ab aliorum conſortio alienetur, & ita habemus diſgregationem ſeu exaltationem alicujus partis calidæ conſanguinei liquoris, eſſe uniformem Antiquorum & recentiorum dogmatibus, & ab utriſque pro cauſa Febrili mediata, vel immediata acceptari. Etenim ſi cum antiquis, putredinem humorum Febris cauſam conſideramus, hæc non corripiendo humores, niſi priùs diſgregati fuerint, fatebuntur diſgregationem eſſe cauſam mediatam Febris, ſuccedente putredine, quæ eſt cauſa immediata illius auxilio, & recentiores putredinem ſecundum quid in humoribus non concedent, niſi prævia diſgregatione, qua facillimè à natura bonitate recedunt, à cauſa morbifica alterati, deficiente reſiſtentia valida, quam ab aliarum unione recipiebant: nec alio modo putredinem ſecundum totum vel abſolutam admittent, quia cùm, per eos, in integra partium ſeparatione conſiſtat, patet hanc præcedere diſgregationem, conſequenter cum Antiquis convenient, hujuſmòdi diſgregationem aſſignando pro cauſa mediata Febris, dum dependenter ab hac putredo utraque proximior Febris cauſa habetur, & ſi *Williſius* diſgregationem ſeu exaltationem principii calidi in ſanguine recenſet, tamquam cauſam immediatam Febris, cùm doceat *ſanguinem per eam ad effervescentiam præter naturalem impelli*, quæ eſt Febris

eſſentia,

eſſentia, per hoc non diſcrepat ab Antiquis, quorum aliqui determinaverunt Febrem ſynocham imputrem, ab effervescentia ſanguinis provenire, quæ cùm conſiſtat in motu partium componentium, earundem diſgregationem immediatè antecedentem ſupponit, cùm hac ſola partes in liquidis ad inordinatum motum habilitentur, & ita concedere debent & ipſi diſgregationem partium calidarum in ſanguini, eſſe immediatam cauſam illius effervefcentiæ.

Et ſi quæratur quomodo in combuſtione humorum ſuccedat diſgregatio, reſpondetur prius ab extrinſeco agente calido humidum mixti comburendi attenuare, & cum eo mixtionis vinculum laxari.

XXII. Ab exaltatione principii calidi, vel ejuſdem diſgregatione, facilis eſt ad combuſtionem tranſitus, imò non poteſt dari combuſtio ſine tali exaltatione, quia non eſt niſi ſubita & coacervata exhalatio partium ignearum, accenſionem ſubeuntium; in quibus diſgregationem priùs licet conſiderare: quomodo enim à mixto exhalarent, niſi à cæteris diſgregatæ fuiſſent? Tunc verò exaltationi prædictæ ſuccedit combuſtio, quando diſgregatæ ſeu exaltatæ particulæ cum impetu, & copia à mixto erumpunt, quod facile aſſequuntur propria virtute, & impetu, laxata mixtionis clauſtra diſrumpendo, & agmine facto evolando, unde ſine magno præjudicio poteſt principii calidi exaltatio, & diſgregatio accipi, & conſiderari pro cauſa primaria & neceſſaria Febrium ex combuſtione humorum, & in hujus cauſæ ac-

ceptatione trahere *Helmontium* & *Sylvium*, cùm cumbuſtionem in Febribus non renuant, ut demonſtratum eſt ſuperiùs *cap.* 4. *n.* 45. & 46.

XXIII. Cauſæ diſgregationis ſeu principii calidi exaltati, plures colliguntur ex *Williſio*, inter quas conſideratur *motus*, qui majorem naturali effervefcentiam efficiendo, prout ſubſequens pulſus frequentia demonſtrat, unionis etiam vinculum diverſa ſanguinis principia in unum nectens laxat, principiis magis activis, & præpotentibus (quale eſt ſulphur, & ſpiritus) ad inordinatum motum elatis, ſeparationem molientibus magis ad libertatem, & ſuæ ſphæræ quietem, tamquam bonum proprium; quàm unionem cum aliis ad ſolam mixti perfectionem conſpirantibus; Quapropter collectis viribus, cum hac naturali inclinatione, eo conatu, & activitate quibus valent, incipiunt ab aliis diſgregari, & continuato impetu, & conatu à cæteris principiis ſeparatio ſuccedit, & cum partibus ſuæ conditionis agglomerantur, & turmatim erumpunt, in modum combuſtionis, non aliter ac in rota currus quæ per motum accenditur, particulæ ſulphureæ, & igneæ in ea exiſtentes, ratione motus plurimum commoventur, & denſius agglomeratæ (quod diſgregationem importat), facto velut agmine, cæteras partes amovendo, & ſeparando, illicò catervatim erumpunt, & diſceſſu ſuo incendium producunt. Ita *Willis. lib. de fermen. cap.* 10. A motu fermentationem promoveri majorem, ut poſſit eſſe cauſa diſgregationis, docent Oenopolæ, qui catena ferrea, fæces in fundo

fundo dolii hærentes agitant,&novam fermentationem inducunt, quod & faciunt muliercülæ, quæ cereviſia fermentationem abnuente, vaſa operculo claudunt, & tantùm volutant, donec fermentationem cieri ſperent: Vinum novum, & cereviſia, ſi curru vehantur, & expirandi facultas eis non detur, dolia rumpunt exacerbata,& aucta per motum fermentatione. Oleum tartari,&ſpiritusvitrioli confuſa,etiamſi deferbuiſſe videantur, ſi commoveantur, fermentationem repetunt. Ex quibus concludi poteſt, motum fermentationem promovere, & augere,à qua poſtea diſgregatio efficitur.

XXIV. *Martianus loco cit.* ſuæ diſgregationi motum ut cauſam aſſignat, & probat exemplo Scytharum *ab Hipp. lib. 4. de morb. ſec. 2.* propoſito, qui ſola lactis agitatione butyrum, ſerum, ac caſeum ſegregabant.

XXV. Alteram cauſam, *calorem externum*, dicit *Williſius*, qui humido mixti attenuato unionis vinculum partes ad unitatem reducens relaxat, unde partes ſine debito fræno,ſui juris aliquo modo factæ, inſito, & naturali motu propenſionis, cum homogeneis ſe aſſociant; id primò aſſequentes ſpirituoſæ, & ſulphureæ,ob ſui tenuitatem,& ad motum promptitudinem, quibus facillime fractam vinculi reſiſtentiam ex toto ſuperant, ex quo effrænes evadunt, omnimodam libertatem affectantes, inordinato motu, & activitatis violentia, ſanguinem conturbando, & ſicuti menſtrua, ſalina ſçilicet, aquæ regiæ, vel ſtygię, metalla, ſale minerali referta adoriuntur, & particulas eorum ſalinas,

utpote cōgeneres à mixtione ſolvunt,ſic etiam particulæ ſulphureæ in aliquo mixto diſgregatæ, vel accenſæ, proximas partes ejuſdem generis corripiunt, & ſuo motu diſtrahendo, & pulſando ab aliis diſgregant, & ſibi uniunt, & impartita accenſione unitim mixti incendium moliuntur.

XXVI. Huic cauſæ ſubſcripſit *Martianus loc. cit.* quando dixit, *videmus æſtate propter exceſſum caloris, lac abſque coagulo inſpiſſari, & multa eſſe cum calida, tum frigida, quæ lacti impoſita illud coagulant, & ſerum à caſeo ſeparant, ſeparationem autem præcedit diſgregatio.*

XXVII. *Quantitas partis calidæ in ſanguine*, eſt altera exaltationis illius cauſa, quia quantitatis exceſſu potens aliis dominatur, perfectamque unionem rernit, dominium ſola affectans, quia qualitate, & virtute à quantitate auctis aliis ſuper eminet; ea enim ſolum unionis jugoſe ſubmittunt, quæ ſimul attemperata ſunt; hinc eſt, quod talis pars excedens in cæteras agit, ut à ſe expellat donec diſgregationis, & ſeparationis intentum conſequatur; Hanc cauſam agnovit. *Hipp. lib. de inſom.* ubi habet, *ſi plenitudo inciderit, ſecretio quædam excitatur, quæ animam perturbat.*

XXVIII. Hujus cauſæ meminit *Martianus loc. cit.* quando ſcripſit, *primum eſt quando aliquis humor, eo uſque in corpore augetur, ut cæteros copia longe ſuperet*, Pro cujus confirmatione ſupra citatam *Hipp.* ſententiam producit, & adnotat per *ſecretionem Hipp.* non intelligere *evacuationem* aliquam, ſed *diſgregationem* quod probaſſe *in com. illius ſententiæ* teſtatur. Idem

XXIX. Idem præſtat defectus ventilationis, & ab eodem *Williſio loc.cit.* explicatur exemplo fœni madidè repoſiti, in quo ſulphuris particulæ plurimum ſcatent, quæ latice aquoſo pro vehiculo potitæ, ſeſe in motum exerunt; cùm verò ob ventilationis defectum, paulatim exhalare nequeant, intùs coercitæ, adeoque in exaltationem ſuam perductæ, inuicem magis approximari, & ſe mutuò incitare valent, dein poſtea plurimum conglobatæ, ſeſe latius explicant, & ſubjecti clauſtra perrumpere incipiunt, adeoque incendium producunt. Quod de ſanguine proportionaliter dicendum prohibita tranſpiratione.

XXX. En quomodo *Williſius* in cauſis exaltati principii enumerandis, recollegit illas ab Antiquis recenſitas, *motum* nempe, *calorem*, *obſtructionem ſeri*, prohibitam tranſpirationem, & admixtionem rei calidæ, quæ in quantitate principii calidi recognoſci poteſt, & expreſſiùs has enumeravit *lib. de Feb. cap. 9.* agens de Febre putrida, dum tempus anni æſtivum, quod viciniam rei calidæ exprimit, victum lautum, & optimum, & vinorum divitum potum aſſiduum, quæ admixtionem rei calidæ repreſentant, & impeditam reſpirationem harum Febrium cauſas fatetur, nec motum excludit, dum ad hujus Febris generationem reducit omnes cauſas ephemeræ, inter quas motum enumeravit, Eaſdem admittit *Sylvius lib. 1. Prax. Medic. cap. 11.* ubi reddendo cauſam depravationis *bilis, pituitæ, & ſucci pancreatici*, à quibus omnium Febrium originem trahit, has omnes enume-

rat, & ſi putredinem omiſit *Williſius* in prædicta Febre, non ab omni Febre rejecit, ut modo videbimus, illorum ſententiam ſectando, qui malignas ſolùm à vera putredine abſoluta volunt.

XXXI.. Tertia cauſa à *Williſio* aſſignata, eſt *ſanguinis coagulatio*, quam dupliciter ſumi poſſe docet *lib. de ferment. cap.* 12. & *primo* quando materia tenera, & mollis in rigidam, & ſaxeam obdureſcit. *Secundò* pro diſſolutione liquoris in partes hæterogeneas, ſic lac dicitur coagulatum, quando in partes caſeoſas, & ſeroſas, hoc eſt tenues, & craſſas faceſſit, & de hac ibi loquitur, ita ut per ſanguinis, vel humoris coagulationem, illorum diſſolutionem, & ſeparationem in ſuas partes componentes, intelligere debeamus, quod apertè declaravit *lib. de Feb. cap.* 12. his verbis *ſunt alius generis venena longè periculoſiora, quæ ſanguinem coagulant, ejuſque mixtionem corrumpunt, deſtruendo, ſcilicet maſſæ ſanguineæ primò congelationem, dein putredinem inducunt cum enim ſpiritus cruoris à veneni contagio profligati diſſipantur, liquoris mixtio æquabilis ſolvitur, quare particulæ craſſiores ſe mutuò implicant & [inſtar lactis ab infuſo coagulo, aut ſpontanea aceſcentia] inuicem coagulantur, hinc cruor in vaſis grumeſcit, ut minus promptè in iis circuletur, hujus portione coagulatæ, interiùs in cordis ſinu delatæ, illic ſtagnare aptæ ſunt, adeoque crebras ſyncopes & lypothimias pariunt; exterius adductæ, & inter circulandum in cute defixæ, modo uberius congeſtæ per totum nigredinis ſuffuſionem induunt, modo parcius diſperſæ maculas tantum Aut vibicum inſtar ſtigmata purpurea, cæteraque malignitatis phænomena efficiunt, ſanguinis autem coagulatio ipſum*

ipſum ad putredinem ſeu corruptionem diſponit, uti videre eſt in ſanguine extravaſato, qui cito nigreſcere & putrere ſolet, etenim ſpiritu exhalato in cruore reſiduæ ſulphuris, & ſalis particulæ à ſe inuicem diſcedere, & mixtionis vinculum diſſoluere, unde putredo ſequitur, incipiunt, & *cap.* 19. *de Feb. maligna in ſpecie diſſerendo* ait. *Efferveſcentia ad eundem modum peragitur, ac ſuperius de putrida dictum eſt, nimirum ſanguinis pars ſulphurea, ſupra modum incaleſcens, feruore ſuo velut incendium concipit, inter deflagrandum, & materiæ aduſtæ copiam ingentem in cruore accumulat, à cujus ſubactione, & ſecluſione ſolito Febrium more ſtatus & criſis dependent ſuper his verò ſanguis venenato quodam miaſmate infectus inter deflagrandum, ratione fermenti maligni per partes coagulari ac putreſcere incipit, quare præter uſitata Febris vulgaris ſymptomata propter ſanguinis quaſdam partes congelatas, aut necroſi affectas, ſyncope, & ſpirituum dejectio, nec non macularum, ac ſtigmatum apparentiæ ſuccedunt. Et ſi Febrium malignitatem à veneno emanare profiteri videatur advertendum eſt hujus virtutem non in qualitate occulta refundere, ſed in manifeſtam, nempe coagulationem, quæ putredinem vel effecit, vel repræſentat, partium diſſolutionem efficiendo, vel in ea conſiſtendo, & per putredinem explicantur omnia phænomena Febris malignæ, itaut concludendum ſit, rationem formalem malignitatis conſiſtere in coagulatione, ſeu putredine ſanguinis, & humorum. Venenum verò coagulans eſſe cauſam remotam.* Quod confirmavit *cap.*12. in initio ſcribendo, *in qua non ſolum ſpiritus & ſulphur, velut in Febre putrida impetum faciunt, & ſanguinem immodicè efferuere cogunt, verum inſuper cruoris mixtio ſtatim diſſoluitur, ejuſque liquor in partes faceſſit, adeoque horrenda ſymptomata cum manifeſto vitæ periculo*

in hujuſmodi affectione inducuntur, & inferiùs idẽ expreſſit dicendo, *ſi quando ſpiritus cruoris miaſmate venenato, aut cum aëre inſpirato, aut per poros attracto primò occupantur, illico per totam maſſam ſanguinis, ejus fermentum diſſipatur, portiones infectæ ſtatim ab æquabili mixtione ſolui in partes, ſecedere, & coagulari incipiunt, eademque in cordis ſinus delata ibidem ſtagnare, adeoque ſyncopem, lypothemias, & non raro ſubitam mortem inducere.* Ex quibus manifeſtè patet Febris malignæ ſymptomatum cauſam ad putredinem reducere. Quòd ſi adhuc aliquis evincere conetur *Williſium* malignam, & venenatam qualitatem in Febre maligna admittere, non renuam, dummodo putredinem non excludat, excludere enim eſſet illius mentem pervertere, ex eo quòd ſatis apertè loquitur pro ejus admiſſione, & tunc uniformis erit illis, qui & putredinem & venenatam qualitatem in Febre maligna uniunt, in hoc ſolùm diſſimilis, quòd illi occultam ad mittunt qualitatem, hic manifeſtam: ſi verò putredinem ſimplicem Febris malignæ cauſam determinare concedamus, concordem habemus cum citatis *cap.* 5. *n.* 1.

XXXII. In hanc ſententiam *Helmontius* veniſſe videtur, quando *lib. de Feb. cap.* 2. *num.* 9. ſcripſit, *deinde didici quòd ſola Febris maligna in hoc à cæteris diſcrepet, quòd ſua materia peccans adjunctam habeat putredinem incipientem, quæ ſi dein ſui faſtigium perreptarit. donec putredo ſit in facto eſſe, intuſque manſerit neceſſariò mox mortem adferat, ſi verò in fieri eſſe foras propulſetur, ut in variolis, ereſipelate & plerumque ſanatur.* Quod ſi per putredinem incipientem interitum caloris, & per putredinem in fa-

cto

ﬆo eſſe partium diſſolutionem, & formæ corruptionem intelligamus, non habebimus in quo *Helmontius* à ſupradictis diſſentiat. Si verò per putredinem incipientem & in facto eſſe, diverſos gradus putredinis concipiamus, diſſenſus verſabitur ſolùm circa iſtos, nulla exiſtente in modo curationis diverſitate, cùm iiſdem remediis profligetur ultimus, ac primus gradus putredinis, quod cùm ſit principale intentum Medicinæ in hoc concordia, qualemcumque in cauſa diſcordiam ſilere facit.

XXXIII. *Kergerius in lib. de fermentatione,* opinioni *Williſii* ſubſcripſit dicendo, *itaque diſtinguendum eſt inter fermentationem puram, quæ ab omni putredine aut alio quocumque corruptionis modo libera eſt, qualis eſt in muſto, mulſa, cereviſia, vino pomaceo, pyraceo, pane,* &c. *& inter fermentationem mixtam, aliis corruptionis modis, præcipuè verò putredini, ubi fere pari paſſu ambulant, & in perniciem mixti collaborant, qualia contingunt in Febribus malignis & peſtilentibus.*

XXXIV. *Sylvius* in eandem venit opiniorum *lib.1. prax. Medic.cap.33. num.7.* dicendo, *iudico malignarum Febrium cauſam, ſi non ſemper, ut plurimum ſaltem, ſal eſſe tum volatile tum acre, quod glandularum liquorem ſubacidum concentratione noxia eneruet, atque inertem invalidumque præſtet, unde ſanguinis conſiſtentia naturalis minuatur, ac proinde ejusdem rarefactio eludatur quin non rarò ſpirituum animalium ſecretio impediatur,* & per hoc coagulationem *Williſii* in Febre maligna admittit, cùm acria & corrodentia ſanguinem coagulent, ut dicetur *cap.9. num.11.* & *num.8.* ſubjungit, *ſanguis ergo mi-*

nus conſiſtens, rarefactionem ſuſtinet minorem, ***unde non*** *tantum pulſus ſequitur paruus, ſed inſuper languidus, quinpoſteà extinguitur opprimiturque facilius ignis vitalis in ſanguine accenſus & ſuſtentatus, obruitque tam ſæpe imparatos mors inexpectata*: Ex quibus colligo *Sylvium* veram putredinem in Febribus malignis & peſtilentibus admittere, ſanguis enim minus conſiſtens, & minorem rarefactionem ſuſtinens, & ejus conſiſtentia naturalis minuta, laxitate, tenuitate, & diſſolutione peccare probat, quæ putredinis vel perfectæ vel inchoatæ, argumenta exiſtunt, quia diſpoſitiones ad accelerandum caloris nativi interitum, in quo eſſentialiter conſiſtit, idcirco *Ariſt.& Gal,* requirebant ad putredinem, ut mixtum laxaretur, & molle, & parum conſiſtens primo evaderet. Extinctio poſtea ignis vitalis in ſanguine accenſis, nonne exprimit veram putredinem ab *Ariſt.* per interitum caloris definitam? Nec obſtat quod *num. 9. citati capitis*, afferat Febrium malignarum cauſam forinſecus advenire, nunquam per ſe ex corruptis ſponte humoribus, quia ex hoc deducitur Febrem malignam ex corruptis non ſponte humoribus fieri, & conceſſa humorum corruptione in Febre maligna, negat provenire ab intrinſeco humorum, vel ab alia cauſa intùs in corpore exiſtente, ſed ab extrinſeco cauſam corrumpentem vocat, per quæ concordat cum illis quæ determinavit *cap.* 34. *num.* 62. ubi ait, *pulſus minor, ac debilior debetur quoque aliis rebus præter naturæ leges ad cor delatis, quoties aut humores in corpore corrupti, aut halitus, flatuſve ex ipſis producti*, ***aut venena per os nares cutiſve poros vel***

per

per quamcumque aliam viam, corpus penetrantia una cum ſanguine cor accedunt, & ſanguinem aut nimis ſolvunt, ac diſſolvunt, aut nimis coagulant coguntve, aut quovis alio modo ad debitam ſui rarefactionem ineptum reddunt; Cum verò pulſus minor, & debilior Febris malignæ inſeparabilis comes, & ſoboles exiſtat, ſi ille à corruptis humoribus, & ſanguine nimis ſoluto aut diſſoluto efficitur, & Febrem malignam ab his effici non eſt denegandum, hæc vero putredinem veram, & abſolutam exprimunt, & conſequenter Febrium malignarum ortum à putredine concludunt, & ſimul unionem cum aliquibus ex antiquis *Gal.* & *Hipp.* præceptis & autoritatibus adhęrentibus, convincunt.

XXXV. Hinc animadvertendum eſt, quando fermentum in Febrili cauſa explicanda vocatum fuerit, idem venire ac putredinem ſecundum quid, & acidum, ſalſum, amarum, auſterum, & ejuſdem putredinis differentias involuere, quæ à ſecundis qualitatibus deſumuntur quia in hoc ſunt magis ſenſibiles ad imitationem Antiquorum, qui pituitæ excrementitiæ, & præter naturalis differentias, per hujuſmodi qualitates expoſuerunt. Sic quando principii calidi exaltationem nominamus, vel diſgregationem, vel combuſtionem humoris intelligimus. Et quando coagulationem, vel diſſolutionem humorum dicimus, putredinem abſolutam delineamus. Quibus animaadverſis, & menti altè fixis, concordiam inter Antiquos, & Modernos conſervabimus, & tollitur omnis æquivocatio, quæ poſſet contingere in decur-

ſu hujus operis, per dictorum nominum uſum.

Cap. VII.

De cauſis Febrium ex Helmontio.

I. QUia ab Helmontio magis Antiquorum doctrina in Febrium explicatione dilapidari videtur, & ſophiſtica ſubtilitate everti, ideo congruum duxi illam ſeparatim examini ſubiicere, & in novorum verborum viſceribus Antiquos ſenſus indagare.

II. Hic *lib. de Feb. cap.* 16. *num.* 9. Febrium cauſam ſtatuit *ideam*, quæ in vitali initio ſucceſſit, quæ *idea* ut cauſa effectrix in ſe virulenta, ac varians juxta ſignaturas quas hæc arbor ideæ Febrilis pro fructibus exhibet. Eo modo quo rabies canis excitatur, in concepta ejus per ideam effectricem illius rabidi veneni, quod in ſano cane non eſt, prout in amente atque inde patere iſtud virus quod noſtram à morſu ferit imaginationem, fabricari ab idea per conceptum rabidi patrata.

III. Quid autem ſit iſta *Idea*, & quomodo operetur, explicat *tract. de Ideis morb. à n.* 19. *uſque ad* 34. ubi vult, *Ideas eſſe principia ſeminalia*, ideoque penetrare, & operari naturaliter quælibet, ſi enim in materia ſeminum non inſit idea aliqua rectrix, & formatrix à generante formata, ſemen per ſe ſterile prorſus permanet. *Hæ ideæ ſeu principia ſeminalia*, non ſunt immediatè in anima humana, ſed in Archæo impetum faciente,

ciente,ſiquidem ſine iſta *idea* planè omnis actionis operationis, & propagationis exſors Archæus maneret, & aliquando ultra *ideas* perfectas Archæi introducuntur, in eo *Idea exoticæ* (hoc eſt principia ſeminalia extranea) alienæque aſcendenteſque in jam conſtitutivas perfectivas illius, & ſuarum operationum principia: hujuſmodi *ideæ exoticæ* non ſecùs ac diverſorum ſubjectorum lumina, cùm jam *perfectis ideis* exiſtentibus ſe mutuò penetrant, quæ cum materiam capeſſunt, jam morbus natus eſt, cùm enim prædictæ *ideæ* ſint ſemina,quia *exoticæ* ſunt, erunt *ſemina rei exoticæ* naturæ, & conſequenter morborum. Et quia ſemina ad hoc, ut ſuam potentiam ad actum deducere valeant, & in lucem edere, illud cujus ſunt ſemina, indigent materia proportionata pro formatione, & delineatione corporis juxta ideam, ſeu virtutem formatricem in eis exiſtentem. Pari pacto iſtæ *ideæ exoticæ*, ſeu ſemina morborum, ſi invenerint materiam in corpore aptam, ut morbus in eam delineari poſſit, tunc morbus excitatur. Illa verò materia dicitur apta in qua nulla adeſt reſiſtentia, qua ſeminalis virtus eludatur, ſed ſeminis morboſi impreſſionem ſtatim recipit, & patitur diſponi ſecundum virtutem ipſius *ideæ*, vel *ſeminis*, & tunc fit morbus. Ideo pars quæ imbuitur tali *Idea*, hoc eſt ſemine morboſo,cum materia huic proportionata pervertitur à ſuo naturali ſtatu, quia in ſe continet ſemen exoticum morboſum,ſecundum cujus directionem operatur, & quia tale ſemen eſt exoticum, il-

lius operatio etiam erit exotica, ſeu morboſa. Etenim ſicut *ideæ ſeminales, & primitivæ* in ſemine plantę, hominis, vel Bruti figurant hominem, plantam, vel brutum, ita *ideæ morboſæ, & exoticæ*, in partibus exiſtentes, materiæ proportionatę incidentes morbum delineant. Et hoc proſequitur oſtendere exemplo calculi renum, & veſicæ; calculus enim non eſt morbus, ſed ipſa *idea* in poteſtatibus Archæi renum, vel veſicę radicaliter inſita, à fermentis verò in Archæum renum, & veſicę, & partium ſubordinatarum introducitur idea formans, & actuans calculum, idem exemplificat *citat. Tract.* exemplo fabæ germinantis, & Cancri.

IV. Ex his manifeſtum evadit, *ideas* morborum, nil aliud eſſe quàm *cauſas morborum* illos immediatè efficientes, quia ideæ nil aliud ſunt, quàm ſemina morborum, & ſemen eſt cauſa immediata efficiens illius corporis, quod potentia, & virtute in ſe continet, claudens ſuo ſinu facultatem formatricem, immediatum agens delineans corpus, & primum conſtitutivum ſeminis, in ratione principii talis corporis. Virtus verò formatrix, inter cauſas efficientes connumerantur, conſequenter dum *ideæ morborum*, non ſunt niſi ſemina eorum, ideę erunt cauſæ efficientes morborum, & quia ſemina cum principio activo, ſeu virtute formatrice efficiente, conjunctum habent principium paſſivum, nempe materiam, quam virtus formatrix actuare, & organizare debet ad ſuæ virtutis regulam, & in ea ſpecie, in qua illa adſcribitur, ut ſi virtus formatrix, ſit in vegetabilium ſpecie

cie,materia debet eſſe vegetabili proportionata. Idcirco etiam ad conſtituendam *ideam morboſam* opportet, ut cum cauſa efficiente morbi, conjungatur cauſa materialis proportionata ad recipiendum illius influxum, qualis, & quantus in ea continetur. Et ſicuti virtus formatrix ſemen vivificans, delineando corpus juxta ſuæ virtutis præcepta, illud delineandum ad ideam quam in ſe continet, ita ſe habens in diſpoſitione partium ſecundum figuram, magnitudinem, ſitum, & numerum, ſicuti ſe habet artifex, in componendo illud, cujus ideam concepit, hinc eſt quòd ad hujus ſimilitudinem dicitur virtus formatrix organizare animal, ad formam ideæ, quam in ſe habet, hoc eſt ad formam virtutis quàm ſuo ſinu claudit, conſequenter cauſa efficiens morboſa, materiæ proportionatæ conſortio morbum producens, per ideam qua illuminatur ad agendum tali modo, nil aliud exprimet, quàm illam cauſam agere juxta ſuę virtutis potentiam & exigentiam materiæ.

Hanc *ideam*, quam ſuperiùs loco citato cauſam Febrium ſtatuit, talem eſſe confirmat, *lib. de Feb. cap.*16. *n.*8. dum ait, *cauſam Febrium aliam non eſſe, quam illud impetum faciens, ſeu Archæus, dum ens ideale producit, vel concipit in ſe, & talis idea concepta eſt idea furoris*, ut *loco citato* ſupra *n.* 16. *explicat*, per quam æſtuat, incaleſcit, & turget, per quæ Febris adeſt, & angit, & ſicut ſaliva canis rabidi etiam poſt mortem ipſius, producit ſuam rabiem ſimilem rabiei canis, unde manavit in eo quem momordit, quia in ſaliva fuit idea formatrix ſeminalis illius rabiei, quæ in cane prę-

extitit, unde recepta in homine talis ſaliva ratione illius ideæ ſeminalis, eandem rabiem producit in homine. Sic Archæus dum concipit ideam furoris, quia talis idea eſt eſſentialiter architectonica mali, & formatrix perturbationis, excandeſcentiæ æſtus, ideo in Archæo, in quo fundatur, talem effectum producit, qui dicitur Febris. Conceptum hujus ideæ ab Archęo vult dependere ab animi perturbationibus, ut *cit. loc. n.* 11. & ab ingeſtis, & male digeſtis, & tranſmutatis ut *n.*13. quæ omnia cauſas occaſionales vocat. Ideoque concludit vitam eſſe intimum formale, atque eſſentiale Febrium efficiens, in *fine cit. cap.* prout dixerat *eodem loco n.* 4. quia tale principium Febris conſiſtit in idea ab Archæo concepta, in eoque permanente, Archæus verò eſt principium vitale, conſequenter formale, & intimum principium Febris, eſt principium vitale.

His præhabitis, non eſt difficile intimum ſenſum doctrinæ *Helmontii* attingere, hancque cum dictis *ſuperiori capite* conciliare. *Cauſam Febris* determinat eſſe *Archæum*, *concipientem ideam furoris*. Idea, ex dictis, non eſt niſi cauſa formatrix & efficiens, prout ipſe fatetur in ſupradicto exemplo canis rapidi, quapropter idea furoris, non erit niſi cauſa formatrix, vel efficiens illius. Unde Archæum concipere ideam furoris, aliud non ſignificabit, niſi Archæum, ſeu ſpiritum vitalem in ſe concipere, ſeu potiùs ad modùm ſeminis cauſam efficientem, vel formatricem furoris, aliunde ejaculatam recipere. *Archæus eſt ſpiritus vitalis in vitali membro, corde,*

&

& ſanguine reſidens vita fruens, in eorum ſententia admittentium ſanguinem animatum. Et furoris ideam concipiet, quando ab aliqua cauſa efficiente inflammabitur, & incendium ſuſcipiet, & verè tunc dicetur furorem concepiſſe, violenter determinatus ad ſuas operationes depravatè exercendas, nimis intensè partium ſubjecta calefaciendo, & ſanguinem, in cujus ſinu hoſpitatur, æſtu & perturbatione inſigni exagitando, & hoc modo convenit cum antiquis dicentibus Febrem eſſe calorem accenſum in corde à cauſa præternaturam calefaciente, medio ſanguine, & ſpiritu per totum corpus diffuſum, à cauſa enim prædicta præternaturam calefaciente, habemus *ideam*, quæ non eſt niſi cauſa efficiensquæ, eſt morboſa, & quia depravat ſpiritum, & ſanguinem intenſiori calore. Æſtus, perturbatio à prædicto calore ſpiritui impertita, furorem exprimunt, dum ſpiritus accenſus irati inſtar, legem non habet in motu, nec imperantis naturæ audit præcepta, vel contemnit, illi inſultando dum ad morborum juriſdictionem tranſit operationes lædendo, quòd ſi ſpiritum vitalem à cauſa calida accenſum tamquam idea morboſa concepta conſideramus efficere perturbationem, æſtum, & effervescentiam, à quibus eſt Febris, ut conſideravit *Helmontius*, quis non videt delineatam ad unguem recentiorum ſententiam, affirmantium Febrem eſſentialiter conſtitui per effervescentiam, æſtum, perturbationem ſpiritus, & ſanguinis?

Quòd ſi conſideramus cauſas ideæ conceptæ

ab Archæo, quæ dicta ſunt modò à nobis, magis confirmabunt, ſunt autem ingeſta, male digeſta, & tranſmutata, quæ Archæo commixta, illud violenter inducunt ad concipiendam ideam furoris, quæ non eſt niſi cauſa æſtus, & perturbationis; & quid aliud expreſſit *Williſius* quando docuit extranea mixta ſanguini, imprimere talem actionem qua inordinatè effervescit, & cum eo ſpiritus vitalis ſuo ſinu reconditus, Archæo *Helmontii* correſpondens, ejuſdem actionis imperio cum tumultu æſtuat, & cùm ut furens irregulari, & præter naturam motum delirii argumenta præbet ſpiritus vitalis ſedes, hanc inordinatam efferveſcentiam; qua veluti furens delirat efficere? Et clariùs hoc exprimere voluiſſe *Helmon.* dedùcitur, ex eis quæ *cit. loc. de Feb. cap.* 11. ſcripſit, ubi prædictas cauſas explicando inter has enumerat *primò alimentum*, quod in ultima partium digeſtione depravatur, quia dum partes ſolidæ ſibi è ſanguine ſtudent aſſimilare nutrimentum, contingit perſæpe degeneres fieri alterationes, & veluti abortus præpoſteros, hoc ergo degener alimentum, varias ſubiens ſuæ mutationis abuſivas teſſeras, diverſas quoque Febres gignit; degenerat etiam tale alimentum, præter dictas alterationes, vel ob admixtionem extranei, vel impreſſione peregrina, vel errore indignati vel evocati archei: *ſecundò humorem*, quem venæ meſeraicæ attrahunt ab extremis ilei inteſtini partibus, qui non eſt alimentum, ſed ſcoria, ſeu ſtercus liquidum, in natura ad ſuos fines utile, nempe ad miſcendum urinæ, ut non lapideſcat, & aquoſior fiat, unde

unde aliò deductum Febrem excitat, quia ſui natura eſt excrementum, & à ſuo hoſpitio recedit: ab hoc humore continuas Febres fieri, à primo intermittentes, & has cauſas occaſionales dixit, & harum modum agendi *cap.* 1. *cit. lib. n.*28. explicat, exemplo *ſpina* quæ digito infixa, licet frigida, calorem tamen in eo excitat occaſionaliter, ita ait ipſe, cauſa peccans in Febri non calet ex ſe, calefacit enim tantùm occaſionaliter, & ad ſpinæ, ſeu cauſæ occaſionalis ablationem ſequitur ſanitas, & ſolùm accendit ſe ipſum Archæus, in niſu quo cupit expellere materiam occaſionalem, tamquam ſpinam ſibi impactam. Et quid aliud ſunt prædictæ cauſæ occaſionales, quàm fermentum extraneum ſpiritui vitali implantatum, vel in illius ſede tranſportatum, dum cauſæ prædictæ ea omnia efficiunt, quæ fermenta operari prædicant autores hujus ſententiæ. Quęcumque extranea ſanguini miſcentur, illa expellere tamquam inimica tentat, ob inſitam cuilibet facultatem tuendi ſuam entitatem, & bonitatem, & hoc eſt ſpinam ſanguini infigere, quam ſuo niſu expellere cupit, & quamvis *cap.* 2. *n.* 2. & 3. *cit. lib.* intendat excludere à cauſa occaſionali *bilem, pituitam, melancholiam, & humores putridos*, ex illius principiis tamen horum exiſtentia convincitur, quia ſi in tertia concoctione alimentum degenerat in aliam naturam, hoc poteſt contingere in aliis præcedentibus concoctionibus, & ibi alimentum degenerans excedere in caliditate, vel frigiditate, humiditate, vel ſiccitate, aciditate, amaritie,

ſalſedine, ponticitate, & ita induere naturam & temperiem quam Antiqui concedunt *bili, pituitæ, melancholiæ, & humoribus putridis.*

Nec differre videtur à recentioribus per ea quæ *capit. ultimo n.* 11. *cit. lib. docet*, nempe Archeum licet ab externo errore non ſollicitetur, tamen ſuæ incontinentiæ peccato ſubinde ſua ſponte furores aſſumere, propria libertatis luxuria tumultuando, quia in hæc coincidit cum eis quæ docentur *à Williſio* de principio ſanguinis calido exaltato, & effræni reddito; juxta dicta *ſuperiori capite.* Et confirmat quæ dixit *Martianus*, de diſgregatione, ut conſideranti patebit, novitatem verò verborum, non conceptuum, pro explicanda natura Febrium ttanſtulit in medicinæ campum Helmontius.

Cap. VIII.

De modo quo ſit Febris, ex Antiquorum mente.

I. Generationis Febriū modus rectius quis aſſequi non poteſt, quàm cognitione cauſarum, & ponderatione ſui modi agendi, unde huic inſiſtere determino illum *pro indagando modo generationis Febrium* ex Antiquorum mente indagaturus, *Altimarum* ſequendo, qui *lib. de moder. Feb. parte* 1. *cap.* 14. hujuſmodi generationis Febrium modum proſequitur, ſingulas cauſas ſeparatim examinando.

II. Et primo quo ad *motum*, ait, *per hunc accendi*

di Febrem, cùm quiſpiam immoderata exercitatione uſus, in laſſitudinem incidit, caliditatem immodicam in muſculis atque articulis habens. Etenim hi ſunt, qui primò motum excipiunt; qui ſi in totum extenditur, & hinc continuatim ad cor aſcenderit, neceſſariò in Febrim homo incidet. Idem evenit in *ira*, quæ *eſt feruor, ac vehemens motus caloris*, unde per immoderatum motum ejuſdem caloris, nonnumquam per totum corpus diffunditur, ſimulque hoc feruore aliquando ſpiritus, & ſanguinis ſubſtantia calefit, atque ita Febrem accendit immodicam. *Ex vicinia rei calidæ*, ſive ſit Sol, ſive ignis, ſive medicamentum calidum, quod extrinſecùs proximum fiat, aut adhæreat, calor præter naturam in noſtris corporibus generatur, nondum tamen Febris exiſtit, niſi cor una calefactum fuerit, *Propter detentum quoque calidi effluxum*, ex cutis denſitate vel alia de cauſa, & prohibito refrigerante, quod per motum arteriarum attrahitur, & per poroſitates cutis introducitur, calor augetur in ſtatum præter naturalem, & Febris generatur. Etenim non attracto eo, qui refrigerandi vim habet, neque effuſis ad exteriora fuliginoſis excrementis calidis. calor cordi communicatur, & ejus naturalis intenditur, qui eſt Febris. *Ob admixtionem calidæ ſubſtantiæ*, augetur præter modum caliditas, & proinde etiam Febris generatur, nam quemadmodum aridi calami vehementiùs flammam attollunt, ita hæc eſculenta calida, & acria, calorem noſtrum adaugent, ac immoderatum adeo efficiunt, ut cordis calori additus, &

impreſſus, Febrem generet. *Ob putredinem ſit Febris*, nam ſic ti in externis corporibus putrefactis, tum generari, tum augeri caliditatem inſpicimus, pari pacto, quæ putreſcunt in animantis corpore, calorem quendam immodicum in his partibus, in quibus putreſcunt, efficere poſſunt, & demum univerſum corpus concalefacientia, ſimulque & cor ipſum, Febrem excitant, ſive calorem per partem poſt partem illi communicando, ſive per halitus putridos & calidos.

III. Multa ſunt in hac doctrina animadverſione digna, & ad intentæ concordiæ conſecutionem ſcitu neceſſaria, & primo dum volunt priùs partes corporis calefieri à cauſis calefacientibus, & per illas tamquam per gradus, & nitratos funiculos calorem ad cor aſcendere, illiuſque igneum efficere, non poſſunt negare à prædictis cauſis ſanguinem non calefieri, priùs quam calor ad hoc pervenerit, cùm in ſanguine ſit diſpoſitio ad ſuſcipiendum calorem, quia tenuis, fluxibilis, & ex ſui natura calidus, & cauſa ſit ei proxima, dum calor eſt partibus impreſſus, & per has continuò movetur ſanguis. Et certè quomòdo poſſunt partes præternaturam calefieri, & ſanguis in intimis illarum penetralibus per arteriarum & venarum canales fluens non excandeſcere? Ingeſta quæ calefaciunt, nonne priùs in ſanguinem vertuntur, quàm partibus diſtribuantur, conſequenter priùs ſanguinem quàm iſtas calefacere debent? Fuligines pro majori parte à ſanguine prodeunt, idcirco in obſtructione retrocedentes,

entes, ad illud revertuntur, & ſi habent cale-
ſcere, illius calorem augere debent. *Per motum*
non minus agitatur ſanguis, cum confrica-
tur muſculus, ergo ſi iſte incaleſcit à calore im-
munem alterum facere non licet. *Putredo* cale-
facit partes quæ ſunt putredinis focus & mi-
ſera, & per halitus membra ad quæ elevantur,
multò magis ſanguinem, in quem halitus faci-
lius penetrare poſſunt, & ei miſceri.

IV. *Secundum* quod animadverti debet, eſt
ſanguinem excalefactum eſſe magis aptum cordis ca-
lorem in igneum accendere, quàm eſt calor reli-
quis partibus impreſſus, quia iſte producendo
calorem in ſibi proximiori parte, hæc in aliam
ſibi conjunctam, & cùm quælibet producat ca-
lorem ſemper minorem eo quo ditatur, con-
tinget ut pars cordi vicina, & magis remota à
prima parte excalefacta, minimum calorem
concipiat, à quo calor cordis vix deberet alte-
rari, non accendi, ſanguis autem cordis ventri-
culos continuò ingrediens media circulatione,
immediate etiam calore à cauſa externa calefa-
ciente, vel à parte excalefacta recepto, illum
cordis in igneum facillimè convertere potens
erit, & eò magis cùm ſanguis excalefactus ha-
beat calorem à cauſa impreſſum & proprium,
ex quorum complexu fit in eo calor magnus,
qui ſemper magis augetur, dum per iſtius ca-
loris intenſionem ſummè rareſit, unde partes
calidiores & igneæ in copia ab eo ſeparantur,
quæ unitæ calori præexiſtenti & impreſſo ca-
lorem valde intenſum accendunt, potentem
ignem in cordis ſinu ſuſcitare, quapropter ſan-

guis ad hoc erit magis idoneus, quàm quælibet altera pars intensè etiam excalefacta. *A ſanguine modo dicto æſtuante* partes calidas, & igneas ſeparari concedere debent qui elementa actu in mixto admittunt, ex quorum ſententia hoc deduco; ſanguinem per cor vehi, & revehi, licèt antiquis ignotum, noſtra tamen ętate adeo certum eſt, ut ſine temeritatis & dementiæ nota, negari non poſſit, & ſi fatum hujuſmodi cognitionem Antiquis conceſſiſſet, non alio certè modo Febrium generationem explicaſſent, quàm per ſanguinem, à cauſis intensè excalefactum calorem cordis in ſuo tranſitu immediatè in igneum accendentem. Et hunc modum olfeciſſe videtur *Altimar.* qui *cit. loc.* ait, *atque ita Febrem accendit immodicam, propter immodicum motum, ac feruorem ipſius calidi innati cordis, in ſanguinis ſeu ſpiritus ſubſtantia exiſtentis*, & explicationi & animadverſioni ſuperiùs factæ favet *Heurnius in lib. de Feb. cap. 7.* ait, *non autem uno die hic ſpirituum calor finitur, quia calor ſpirituum mutuo ab eo, qui in ſanguine eſt, fovetur, ultra tertium diem excurrit, atque eo modo calor ſpirituum alitur, qui ſi cum ſanguine minus feruido conſociaretur, intra diem unum finiretur, Verum ob æſtuoſum ſanguinem (etiam ſi genium ſuæ eſſentiæ non exuerit) dies quatuor durat.* Et *Mercur. lib. 5. de Feb. cap. 6.* agens de ſynocho imputri hæc habet, *modus quo generatur hæc Febris eſt, quod ſucci. ideſt ſanguis contentus in venis, cùm non poſſit perſpirare incaleſcit, atque ita incaleſcit, ut non ſolùm ipſe, verum etiam ſpiritus cum ipſo inflammentur, & conſequenter Febrem faciat,* ub adverte quòd Febrem non poteſt facere, niſi ab eo calor cordis præternaturam intendatur.

Et

Et *Sennertus lib.* 1. *de Feb. cap.* 6. ait, *continens igitur cauſa hujus Febris, eſt feruor ſpirituum & ſanguinis in vaſis omnibus, aut certè majoribus, quia enim duratio hujus Febris continua eſt, feruor ille ſanguinis in tali loco hæreat opportet, quo continuus calor communicari poßit, quod fieri non poteſt, niſi ſanguis, vel in omnibus vel maximis vaſis efferveſcat.* Et quod aſſerunt iſti de Febre ſynocha, de omnibus poteſt diçi, cùm Febrilis paroxyſmi generatio, non poteſt meliùs explicari, admiſſa circulatione ſanguinis, quàm per caloris cordis excandeſcentiam à ſanguine præter naturam excalefacto.

V. *Tertiò* ex admiſſione horum quæ neceſſariò deducuntur ab Antiquorum doctrina, firmato motu circulari ſanguinis, deducendum etiam eſt, calorem cordis à ſanguine nimis calido accenſum advenientem de novo ſanguinem magis calefacere, & inflammare, ex quo poſtea totum corpus igneo calore uritur, & viciſſim ab inflammato ſanguine majus incendium, & augmentum in cordis calore ſuccreſcere, & ita ſanguinis, & cordis calor mutuò ſe accendunt, & æquo conatu intendunt, unde poſtea Febrium augmenta & ſtatus originantur.

VI. *Quartò* tam à calore concepto, à ſanguine influxu extrinſeci calefacientis, quàm à calore cordis aucto, neceſſe eſſe efferveſcentiam magnam, & inordinatam in ſanguine excitari ob rationes dictas *cap.* 1. *num.* 59. *& cap.* 2. *num.* 4. ita ut in Antiquorum ſententia, fatendum ſit ſanguinem à cauſa morboſa incaleſcere, & per hoc efferveſcere, & poſtea ſanguinis calorem il-

lum cordis augere; dum per illud circulatur, ultimo calorem çordis auctum, majora efferveſcentiæ incrementa ſanguini contribuere.

VII. Non diſſimili ratiocinio explicatur generatio Febris malignæ ab iis qui ſolam putredinẽ hujus genitricẽ tuentur. Nam vel putredo eſt in maſſa humorali, Febre in ſui initio malignitatis argumẽta præ ſe ferente, & tunc humores putredinali calore ferventes, naturalem cordis augent eis in ſuis finibus inſtillati, per aſſiduam & ſucceſſivã circulationẽ; quod expreſſit *Minadous lib. de Febre. Malig. c. 14. reſponſione ad quintum Argumentum*, dicendo, *cui erit mirum putredinem noſtris in corporibus venentibus genitam, & per humores in univerſalem corporis molem, atque in cor tandem raptam, & ventilatione proinde deſtitutam, & præterea calore humorumque pravitate infectam, poſſe & cordis ſubſtantiam aliquam exterminare, & vitæ inſtrumentum calorem, & ſpiritum enecare?* Et forſan melius expreſſit *cit. loc. in reſponſione ad 3. Argumentum*, ſcribendo, 3. *cur timebimus adſcribere ſæva, & mortifera ſymptomata huic putreſcentiæ ſi ipſa ex ſe ſola vitæ noſtræ inimiciſſima eſt, venas, arterias cor viſcera omnia invadens, & ſeditionem in humoribus in calore, in ſpiritibus exiſtens, ipſamque tandem cordis ſubſtantiam ſolidam labefactans, atque demoliens.* Ubi nota illa verba, ſeditionem in calore, & ſpiritu, quæ calorem præter naturam exprimunt, & ſeditionem in humoribus, quæ illorum efferveſcentiam inordinatam oſtendunt, & ad explicandam virium reſolutionem, inſeparabile hujus Febris accidens, à caloris nativi interitu dependens, ſubjungit, *quartò, cur non audacter etiam fatebimur poſſe brevi temporis ſpatio vitam*

tam eripere, ſi nihil eſt in ea quod vehementem non habeat activitatem, & cor ipſum nativumque calorem vehementiſſimè non corrumpat?

VIII. Vel Febris incipit primo benigna, eſſe combuſtione, vel putredine ſecundum quid, vel ebullitione humorum, ut multoties in praxi obſervatur, dum prædicta ad humorum putredinem terminantur, vel in alios humores illam introducunt, & tunc malignitas putredinis ſoboles, calor aliorum partus cenſeri poteſt, niſi in eodem ſubjecto contigerit putredo abſoluta, in quo erat effervefcentia ſimplex, vel putredo ſecundum quid, & tunc conſideranda eſt, & effervefcentia, & malignitas, pro ut unicuique patere poteſt, cùm ſint duæ cauſæ diſtinctæ, quarum unaquæque: per ſe ſola, Febrem efficit, una magis eff r eſcentia, & calore, altera putredine. Nec debent implicare hujuſmodi cauſæ conjunctæ ad generationem Febrium prædicto modo, ſi non implicant in aliis Febribus, ut in Hemitritęo, & ſi in prædicto caſu non erit diſtinguibilis Febris maligna, per debilitatem pulſus, & moderationem in frequentia acceleratam & turgidiorem factum, ab effervefcentia aliunde proveniens, erit diſtinguibilis à reſolutione virium, quia ſpiritus ab immoderatiori feruore excitati, non poſſunt ſupplere interitui illorum à putredine contingenti, unde neceſſe eſt vires deficere, & reſolui, verùm alio etiam charactere eſſet diſtinguibilis, nempe per urinas turbidas, quæ ab inordinata effervefcentia cum putredine ut plurimum fieri puto, dum à ſedimento putredinali,

per efferveſcentiam agitato, tota maſſa ſanguinis turbatur, & magis ſerum majorem ſedimenti putredinoſi partem abſorbens, non aliter ac aqua limpida ab agitatione limi in fundo exiſtentis turbatur.

IX. Vel in parte determinata putredo humorum contingit, ut aliquibus placuit, primas vias malignitatis Febrilis mineram determinando, & ſphaceli, & ulcera maligna comprobant, à quibus Febres malignæ pullulant, evaporationibus ab his partibus elevatis, ſanguinique & cordi communicatis, id præſtantibus, quod immediata putridi humoris ſubſtantia, confert ſcilicet ſeditionem in calore, & humoribus introducendo, & ſpiritus innatumque calidum deſtruendo, evaporationes autem id poſſe certum eſt, cùm eandem naturam cum putrido humore retineant, & hoc docuit *Minadous cit. lib. ad ultimã rationis reſponſionem cap.* 15. dicendo, *exemplo ſint exhalationes illæ putridæ quæ à ſphacelato membro in cor feruntur, quæ, unæ (uti ſæpe obſervavimus) propter putrem ſubſtantiæ proprietatem repente fere, vel brevi certe temporis ſpatio, interimere ſolent, ſi verò cordi communicantur non poteſt non particeps illarum fieri ſanguis per illud circulans, & eaſdem recipere in via quæ mediat inter cor & mineram Febris cùm per venas & arterias cordi deferri ſit probabile, & cum hoc inficitur etiam ſanguis exiſtens intra ſphæram activitatis illius mineræ, unde quoque evaporationes putridi humoris ſpargentis, ex quo citiſſimè totus ſanguis depravatur, cùm brevi tempore totus per illam ſpheram tranſeat circulando.* Et cum *Minadoo* debent in his convenire omnes qui Febres malignas à putredine affirmant,

mant, & ſanguinis circulationem admittunt.

X. Hoc fundamento Febris malignæ ſymptomata dilucidantur. Primo enim aſpectu hujuſmodi *Febris apparet mitis*, quia humores nec multùm fermentantur, nec combuſtionem patiuntur, ſed putreſcentes paulatim exeunte illorum calido, corpus etiam parùm incaleſcit, coadjuvante humiditate, quæ calido evaporanti conjungitur, & illius acutiem retundit. *Vires ſtatim proſternuntur*, quia putridus ſanguis amiſſo ſpiritu vivifico, illas ſuſtinere non poteſt, deficiente ſuo pabulo, nempe ſpiritu. *Pulſus parvus, & frequens fit*, quia per putredinem ſanguis conſiſtentiam amittit, unde in ſui rarefactione non tumeſcit, nec arteriam per hoc ad magnum ſpatium dilatare valet, *facultas cordis extinguitur*, dum ſuæ conſervationis ſubſidia à ſanguinis ſpiritu extincto deficiunt.

XI. Qui verò malignitatis fundamenta, venenatam qualitatem cum putredine conjunctam putant, ab hac calorem, ab illa verò cætera omnia ſymptomata derivant.

XII. Quomodo verò putredo ſecundum quid, vel ſecundum partem progignat, aggreſſus eſt explicare *Iulius Cæſar Benedictus lib.4. Epiſt. 7. Epiſt.* ubi convictus ab Hippocratis teſtimoniis, Febres generari humoribus in ſecundis qualitatibus depravatis, modum generationis refundit in formam humoris, tali qualitate ſecunda male affecti, quę virtute inſita habet Febrem accendere, ſed hoc eſt ignotum, per æquè ignotum explicare. Clariùs expreſſit. *Augenius Tom. 1. Epiſt. Medic. lib. 5. Epiſt. 2.* docendo, *mo-*

tum validum calidi influentis, & unionem illius in corde, & foco putredinis, cum impetu factam à natura, ut materiam morboſam vel concoquat, vel expellat, eſſe cauſam Febris, & hoc probat autoritate *Gal.* & rationibus, quę apud ipſum videri poſſunt, & cum hoc ſentiunt *cit. cap.* 1. *n.* 36. & qui affirmant in variolis & morbillis, Febres conſiſtere in ebullitione, & effervеſcentia ſanguinis, à naturę motu conantis materiam pravam ſanguinem coinquinantem expellere excitata, & in horum numero ſunt *Gregor. Horſt. Tom.* 2. *lib.*6. *Quaſt.*7. Valeſc. de Taran. *lib.*7. *cap.*15. Boccangel. *lib. de Feb. mal. cap.* 36. Marcellus Donat. *de Variolis*; Et multos in hanc ſententiam convenire teſtatur *Sennertus lib.* 4. *de Feb. cap.* 12. & eſt communis ſententia, Febrem in ſtatu morbi, & imminente criſi fieri majorem, à prędicto naturæ motu, quod ſenſit etiam *Gal. lib.* 1. *de criſ. cap.* 18. ubi ait, *ſic in Anaxione quamvìs ex prima illa criſi defecta relictum erat, hoc rurſus effervеſcens in coctionis tempore ſecundum criſim generavit.* Et diffuse talem ſententiam probat *Henriquez diſputatione* 4. *de Temp. Feb. cap.* 6. In hac ſententia, *duo* includi apparet, *motum naturæ in ſanguine, & actionem materiæ noxiæ in eundem*: nam natura non poteſt determinari ad expulſionem alicujus humoris, niſi præcedente actione iſtius, qua moleſtiam experiatur, & damnum pertimeſcat, hanc actionem perbellè expreſſit *Hipp.* 1. *de morb. tex.* 28. dicendo, *ea ſcilicet bilis, ſi commota ad venas, & ad ſanguinem ingreſſa fuerit, ſanguinem ex conſueta compage, ac motione dimonet, & feroſum facit, ac calefacit, calefactus etiam totum corpus etiam percalefacit*, clariùs

certe

certe non poterat explicare actionem bilis,quatenus eſt noxia ſanguini: Et quod de bile dicitur, de quolibet noxio naturæ in ſanguine permanente dicendum eſt. *Ab actione noxii, & à motu naturæ*, facile explicatur modus generationis Febrium à putredine ſecundum quid, quia humor ſuis qualitatibus depravatis ſanguinem alterat vel in motu, vel in ſubſtantia, vel in temperie, natura moleſtiam ab his perſentiens, & in ſanguinis depravatione, ſuum prævidens interitum ſibi conſulens, & propriæ conſervationis ſollicita ſpirituum copias colligit, calorem unit, & noxiam extraneamque materiam, cum impetu aggreditur, eam propulſat, diſcutit, movet, & impellit, ut ſeparationem à reliquis partibus obtineat in hac actione ope motus, & ſpirituum, & caloris operata, neceſſe eſt ſanguinem agitari, perturbari, & inordinatè efferveſcere, ſuccedente huic calore præternaturali, cum Febre.

XIII. Nec facit difficultatem allata *Hipp.* autoritas, qua demonſtrat bilem calefacere ſanguinem, unde arguendum eſſet noxia, quæ ſunt in ſanguine, Febrem excitare calefaciendo, nam tollitur per ea quæ ex mente *Hipp.* relata ſunt *cap.* 4. & *Iulius Cæſar Benedictus loc. cit.* hanc difficultatem multis debilitat rationibus, & quamvis de bile, quæ eſt calida, difficultas prędicta ſuſtineri poſſit, nulla tamen erit in aliis humoribus, exceſſum caliditatis non patientibus, præterquam quòd non eſt certum bilem ſolo calore ſanguinem calefacere, cùm amara, ſicuti eſt bilis, potentiſſima ſint ad calorem

inducendum & Febrem generare ex *Hipp. in cit. cap.4. n.29.*

XIV. Combuſtionis natura, & quidditas, modum quo Febris ab illa proficiſcitur dilucidat, cùm enim conſiſtat eſſentialiter in evaporatione multa, turmatim, & ſubitò facta partium ignearum, patet etiam his, & ratione multitudinis, & ratione caliditatis corpora vicina, in quæ cum debita approximatione tendunt calefacere. Quando ergo humoribus hujuſmodi diſſolutio contingit, pervenientibus igneis particulis ad ſanguinem & cor, utrumque intensè, & ultra naturæ leges calefaciunt; Patiuntur autem hanc diſſolutionem humores, ut notat *Minadous. lib. cit. cap.* 11. per obſtructionem, in qua prohibita humoris concluſi ventilatione, admodum incaleſcit, rareſcit, igneæ particulæ diſgregantur, & facto impetu acervatim erumpunt, & velut in flammam attolluntur ad cor, hinc illius alteratio caloris, & intenſio, à quo Febris, & ſanguini etiam extra cor inſinuatæ eum intensè calefaciunt, ut ad cor perveniens, majorem reddat in eo calorem; & ab hoc viciſſim calefactus, totum corpus poſtea, per quod diſpergitur illud, ignea caliditate perfundens, *juxta tradita ſuperius n.*3. & ita combuſtio ab obſtructione proveniens, Febrem accendit, nec aliter ſuccedit, quando putredo primò incipit per obſtructionem, ſuccedente poſtea combuſtione, ob exhalationem partium ignearum, non ſenſim, ſed in copia factam, dependenter ab earum impetu, & à mixtione ſubitò diſſoluta, ut adnotavit *Mina-*

dous

dous loc. cit. & ſi combuſtio contingat à calore cordis, cum diſpoſitione humorum ad eam, ut fit quando ille eſt vadè auctus ab aliqua cauſa calefaciente, & ſanguis adeo rarus, & fervidus, ut per cor tranſeundo inflammetur, & exardeſcat non aliter ac ſpiritus vini candelæ accenſæ approximatus, tunc fervor ſanguinis, ſpiritus, & partes calidas ad motum excitat, & diſgregat, raritas ad libertatem diſponit, & calor cordis illam augendo, & unionem ſolvendo, viam aperit, ut multitudine, & impetu è carcere in apertum egrediantur, inſtar flammæ ab accenſis lignis ſcaturientis: Hinc pars ignearum particularum in cavitate ventriculorum cordis remanens, & ſpiritui vitali ibi habitanti conjunctæ, & aliæ in ſubſtantiæ poroſitatibus penetratæ, calorem cordis ad ſummam intenſionem evehunt, & aliæ per ſanguinem diſcurrentes, & in ejus ſuperficiem hærentes, tanquam in carbone accenſo, illum adurentem reddunt; & hoc deduco à *Minadoo loc. cit.* ubi ſynochos cum combuſtione recenſet. Poſſe verò hujuſmodi ſanguinis combuſtionem, à ſola iſtius diſpoſitione oriri puto, quando in raritate & calore eſt excedens, manente calore cordis in ſuo ſtatu naturali per aliquod tempus, quia perſeverante combuſtione, non poteſt non intendi.

Hæc ſunt quæ generationis Febrium modum explicant, ex Antiquorum mente excerpta, vel ab eis deducta.

CAP. IX.

Quomodo contingat Febris generatio, ex Recentiorum placitis; Et quomodo cum Antiquis in hoc conveniunt.

I. MOdus agendi cauſarum Febrilium à recentioribus admiſſarum, modum generationis Febrium ex eorum mente explicabit, idcirco in illius indagationem modò inſiſto.

II. Inter primas cauſas, enumeratur *admixtio rei extraneæ ſanguini*, cujus expulſionis ſatagens natura inordinato motu totam maſſam ſanguinis exagitat, ut à puriori parte ſecernat, non aliter ac grana motu agitata à lolio, & zizania purgantur: commotus ſanguis effer veſcit, & ebullit ultra naturalis efferveſcentiæ Leges, hinc rareſcit nimis, & calidiores particulæ in majori quantitate explicantur, ab aliorum conſortio extricatę, & in unum conglomeratæ majorem caliditatem ſanguini impertiunt. *Idem extraneum* ſua activitate perturbationem, & efferveſcentiam ſanguini conciliat, *modo precedenti 6. capite explicato. n. 2.* Ex quo rareſcit & calefit. Hujuſmodi diſpoſitione alteratus ſanguis, in cordis ſinus illabens, à dominante inibi calore citiſſimè, & vehementer, rarefit, & præternaturalem Febrilemque nanciſcitur efferveſcentiam, unà cum igneo calore à ſulphu-reis,

reis, & calidis particulis in magna copia ſolutis, excitato in prædictæ efferveſcentiæ motu; quapropter cùm impetu, & celeritate, è corde in arterias eructatus, pulſus ryrhmum naturalem amittit, & præternaturalem acquirit, frequentia, celeritate, inæqualitate, & magnitudine, partibuſque diſtributus ſanguis guco quo exardeſcit calore, eas inflammat, & quamdiu prædictam diſpoſitionem à fermento extraneo contractam, & à naturæ motu in expulſionem incumbens, acquiſitam ſanguis conſervaverit, prædictos ſubibit caſus, & ſingulæ partes eandem patientur incaleſcentiam, & ita Febris accenditur, & perdurat: hoc expreſsè docuit *Willis lib. de Feb. cap.* 2. ubi ait, *quo plus effervеſcens cruor* (ecce effervеſcentia ſanguinis extra cor) *magis in corde diſſoluitur* (En effervеſcentia major ſanguinis in corde) *eo recrementa hæc tum fuliginoſa, tum terreſtria* (hæc ſunt extranea ſanguini) *copioſiùs aggeruntur, & cùm præ nimia congeſtione ſtatim ſubigi, & à cruoris maſſa ſecludi nequeant* (ecce conatus naturæ extranei expulſioni applicatus, licèt inaniter, ſuo tamen tempore ſufficiens) *ſanguinis turgeſcentiam, & Febriles effervеſcentias pariunt* (ecce actionem extranei in ſanguine) De hujuſmodi actione locutus eſt etiam *capite ſexto*, & de utraque, ſcilicet extranei, & naturæ activitate, idem confirmavit *cap.* 3. dicendo, *vel eſt humor excrementitius in minera quadam deliteſcens, qui ſenſim, & ſtato tempore ad incrementum provectus, & commotus cum cruore fermenteſcit; vel eſt ſuccus nutritius eſculentorum materia ſuppeditatus, & in pondere, & menſura ſan-*

guini delatus, qui cùm obhæmatoſeos defectum minimè aſsimuletur, ad plenitudinem in vaſis congeſtus, propter ſui expulſionem turgeſcentiam ſanguini inducit. Et inferius ſubjungit, *efferveſcentia itaque ſanguinis, quæ Febris intermittentis paroxyſmum conſtituit, unicè dependet à ſucci nutritii aſsimilatione præpedita; hujus particulæ ſanguini confuſæ, non uti priùs maturantur, neque in cruorem perfectum faceſſunt; quin harum miſtura ſanguinis maſſam, veluti cereviſia novella, corpuſculis valdè fermentativis imbuitur, quæ cùm denſiùs agglomerantur, iiſque cruor ad turgeſcentiam ſaturatur, illico efferveſcit, fit ingens particularum lucta, & agitatio, qua ſe invicem infringunt, & ſubtiliant, donec tandem ſpiritu vitali præpollente, cæteriſque ſubactis quod heterogeneum eſt forâs protrudatur;* quibus ſi addatur efferveſcentia major, quam ſanguinem ab extraneo coinquinatum ſubire in corde faſſus eſt ſuperius, in prima ſententia; habebimus integrum modum generationis Febrium, ab extraneo fermento.

III. Non diſſimilis exiſtit *Sylvius*, aſſerendo *bilem, ſalivam, & ſuccum pancreaticum*, ſi à naturali ſtatu deceſſerint (quod idem eſt ac ſi extraneæ evaſerint) efferveſcentiæ præternaturalis cauſas eſſe efficientes, quod actionem extranei in ſanguinem exprimit, & de hoc paſſim agit *à cap. 27. uſque ad* 33. quo in loco hæc habet, *atque ſic ubi omnia moderata ſunt* (& loquitur de ſaliva & ſucco pancreatico) *& proportionem ſervant requiſitam modumque debitum, conſervatur per pugnam illam amicam in ſanguine univerſo ignis vitalis, augetur verò quoties dominium habet bilis multùm ſalua &c.* & hoc non alia ratione niſi quia bilis in acquiſito

domi-

nio fit extranea, & morboſè agendo effervéſcentiam morboſam efficit; idem expreſſit *cap.* 11. *n.* 7. *multifacie verò* (ita loquitur) *vitioſa exiſtit prædicta efferveſcentia, primò ratione bilis acrioris,* deinde ad pituitam & ſalivam deſcendit, *& cap.* 27. *num.* 22. apertis verbis ait, *Febrium continuarum omnium cauſam eſſe bilem, aut lympham, ſub qua ſuccum pancreaticum ipſamque adeo ſalivam comprehendo, quatenus cum ipſa deferuntur ad cor, aut utramque vitioſam, & in dextro cordis ventriculo efferveſcentiam talem excitantem,* nec conatum naturæ excludit. *cap.* enim *cit.* 27. *num.* 4. ait, *vel* 2. *quodlibet acre, nunc acidum, nunc lixivio ſalſum, nunc muriatico ſalſum, per venas una cum ſanguine ad cor propulſum, atque internè cordis parenchima mordicans, pulſum frequentiorem edit,* ſubſcribens in hoc ſententiæ. *Pereiræ lib. de nova medicina,* determinantis, *Febrilem calorem à principio cordis intrinſeco provenire, dum cor à cauſa extranea laceſſitum, ſtatim celeriter movetur, illam expellere ſtudens,* & per talem motum excitatur major calor, determinando formam cordis ad illius productionem, & ſi à ſimili cordis conatu fit pulſus frequentia, & Febris, debet etiam concedere ab extraneo ſanguini mixto illum coinquinante irritari, & determinare ad conatum pro illo expellendo: non enim minùs ſtudet ſanguis ſuę conſervationi quàm co,r & in tali impetu neceſſe eſt quod effervéſcat.

IV. Sanguinem plus juſto efferveſcentem, vel ob extranei actionem, vel ob conatum arteriæ in eo ſubigendo, cordi inſtillatum modo ſupradicto immanius efferveſcere, & accendi non aliter ac pulvis nitrarius vel aqua vitæ

igni approximata docuit *Williſius lib.de Feb.cap.2.* dicendo, *quippe dum ſanguis cordis ventriculos illabitur, ſtatim liquoris compages ſolvitur, & particulæ activæ inprimis ſpirituoſæ & ſulphureæ, ſoluto mixtionis vinculo à cæteris exilire, & quaquaverſus ſe expandere nituntur, verum à vaſis intus contentæ, & cum reliquo cruore ſimul coercitæ, per apertos arteriarum ductus, qua data via cum tumultu, & turgeſcentia ruunt, & exinde caloris effluvia per totum corpus diffundunt, & quæ à vaſis continentur*, ſcilicet à ventriculis cordis, *ibidem remanere non eſt dubitandum, ſicut neque ſua præſentia calorem illius augere*, prout diximus *præcedenti num.* 3. Et clarius hoc expreſſit, *Sylvius lib.cit. cap.*26.*num.* 22.dicendo, *ſanguis multum rareſit, quando hic laudabile exiſtit, excitaturque in corde ignis potens, qui tamen quando nimius exiſtit plus ſatis, adeoque malè rareſit ſanguis, uti ſolet in ardentibus evenire Febribus.* Non poteſt autem per ſanguinis rarefactionem ignis potentior in corde accendi, niſi partes illius calidæ libertati donatæ calori cordis adjungantur. Et hoc citra omnem dubitationem admittendum videtur, nam ſi à ſpiritu, è ſanguinis ſinu obſtetrice fermentatione excluſo, vitalis cordis calor fovetur, & conſervatur, eo in majori copia manante, ob effrænem efferveſcentiam augeri neceſſe eſt. Quapropter concludere debemus, ſanguinis efferveſcentiam ab extraneo majorem factam, per calorem cordis immoderatiorem evadere, & hanc viciſſim calorem cordis augere, & ita efferveſcentia ſanguinis, & calor cordis ſe inuicem intendunt, juxta adnotata *cap.*8.*n.*5. ex Antiquorum mente, cùm hac ſolùm differentia, quòd Recentiores priorem

rem volunt effetveſcentiam, deinde caloris intenſionem in corde, quam præcedere volunt Antiqui, hac rationi moti, quòd calor habetur à partibus calidis, à ſanguine ſeparatis, non ſeparantur verò niſi præcedente efferveſcentia: quæ diſſenſio quanti ſit facienda *cap.* 2.*num.*14. diximus. In reliquis major uniformitas deſiderari non poteſt, inter ea quæ dicuntur à Recentioribus, de extraneo mixto ſanguini, & quæ ab Antiquis docentur, de cauſa irritante naturam ad illius expulſionem, à qua Febris oritur, à conatu calore excitato naturæ limites excedente, vel ob unionem caloris intenti hoſtis ejectioni. In cauſa irritante agnoſcunt actionem iſtius in ſanguinem, & poſtea in natura conatum ad ejus expulſionem: Hæc Antiquos admittere clariſſimis verbis jam oſtenſum fuit *cap.* 8. *num.* 12. ab utroque accendi calorem igneum volunt Antiqui, ut videre eſt *loco cit.* cùm per eos Febris non ſit niſi calor, admiſſa etiam efferveſcentia ex deductis *cit. cap.* 8. *num.* 6. & calorem & efferveſcentiam amplexantur: Recentiores, ut jam dicebamus, à cauſa irritante primò alterari ſanguinem, deinde Febrim in corde accendi ſtatuunt: Antiqui ex dictis *cit. cap. num,* 4. non contradicunt; Recentiores, qui ſanguinem primò inordinatè efferveſcere volunt ab extraneo, qui poſtea immoderatius efferveſcens in corde Febri occaſionem præbet. Quòd ſi extraneum ſit calidum, convenient omninò cum Antiquis, dum ea omnia quæ iſti de cauſis calefacientibus dicunt, Recentiores extraneo calidò tribuent,

nam ab illo ſanguinē primò calefieri neceſſe eſt, poſtea effervеſcere magis, unde ad cor perveniens, augetur effervеſcentia & cum ea calor ſanguinis,à quo intēditur ille cordis;quę ſunt omninò uniformia dictis Antiquorum *capite præcedenti n.*3.4.5. ubi oſtēſum fuit ab iſtis ſanguinem primò calefieri,ab hoc calorē cordis intendi,qui poſtea ſanguinem inordinatè effervеſcere facit, ſervata ſemper differentia adnotata *cap.*2.*n.* 14.

V. *Secunda cauſa eſt exaltatio principii calidi*, quam convenire cum diſgregatione humorum *Hipp.*ex *Martiano* diximus, *cap.6.num.*18. Modus generandi Febrem hujus cauſæ conſiſtit, in eo quòd inordinata effervеſcentia à principio exaltato in ſanguine inducitur, dum particulæ iſtæ ſupra alias potentes, impetum in totam maſſam ſanguinis faciunt, ut integram adipiſcantur libertatem, ex quo illam agitant, turbant, & effervеſcere cogunt, ab hac effervеſcentia inordinata ejus unio laxatur magis, ultra cum terminum ad quem traxit exaltatio principii, ſeu diſgregatio humoris, idcirco particulæ ſulphuræ, ſeu igneæ,& accenſioni idoneæ, aliqualem potitæ libertatem, homogeneitatis & ſimilitudinis inſtinctu, ſimul congregantur & in ſuperficiem ſanguinis à natura levitate ducuntur, unde renovata ſanguinis circulatione, per ſubſtantiam cordis, ab iſtius calore prædictæ particulæ accenduntur, & in flammam erumpunt, & tota maſſa ſanguinis univerſali deflagratione æſtuat, communicato ſingulis partibus corporis igneo calore, eo modo quo ſpiritus vini, ab exiguo etiam igne, flammam emittit, & fœnum

num putreſcens, à levi commotione ſtatim flammam concipit, ob partium ignearum disgregationem in utroque exiſtentem, & in eorum ſuperficie diſcurrentium. Particulas calidas in qualibet diſgregatione ad ſuperficiem mixti ferri docuit *Hipp. lib. 4. de morb.* exemplo lactis ſcribendò, *iſtud vero ſimiliter ſe habet, ut id quod ex lacte equino Scythæ conficiunt, lac enim in vaſa lignea effuſum agitant, agitatum vero ſpumeſcit. ac ſeparatur, & pingue quidem, quod butyrum vocant, cum leve ſit in ſummo ſeponitur, craſſum vero & grave in fundo ſubſidet, lactis vero ſerum medium locum habet* : ad hunc etiam modum commoto humore quidquid in corpore continetur ab iis principiis quę omnia dixi ſeponitur, & bilis quidem cum ſit leviſſima in ſuperficiem diſcedit, Bilis verò reliquos humores caliditate vincit, ideoque accenſioni magis idonea. Ex quo confirmatum manet in diſgregatione, ſeu principii calidi exaltatione, partes igneas ſuperficiem occupare, præcedente earum ſeparatione à cæteris partibus, quapropter à calore cordis facillime igneſcunt: hunc modum generationis Febris deſcripſit *Williſius lib. de Feb. cap.* 9. his verbis, *nimirum ſulphurea ſeu oleoſa pars ſanguinis prius evehitur nimis & ſupra debitum tenorem exaltatur, quæ poſtea aut ſponte ſua inſtar fœni minùs eventilati effervеſcere incipit, aut cauſæ evidentis acceſſu in calorem præternaturalem adigitur, cùm primo autem turgeſcit, ob crudi ſucci cum ſanguine admixtionem, modo rigor, modo calor infeſtat, qui inæqualiter ſe habent inſtar ignis, qui cum viridibus lignis coopertus eſt, modo fumum, modo flammam emittit, tandem verò incendio latiùs gliſcente, prout hic*

victor latè ſe ſpargit Vulcanus, ita illic dicto citiùs tota maſſa cruoris inflammatur ſimulque æſtu, & motu citatiſſimo urgetur, nec priùs immodica hæc ſanguinis efferveſcentia ſedatur, quàm particulæ ejus activæ à mixtione laxatæ, & dein ſucceſſivè in corde accenſæ, penitùs deflagrant, quod non niſi plurium dierum ſpatio contingit. Et inferiùs ſubjungit, *hoc eſt ſulphur, ſeu oleoſa pars ſanguinis diu excalefacta, & per partes efferveſcens, tandem inſtar fæni madidè repoſiti, poſt longam incaleſcentiam ſimul totum in flammam erumpit: ſanguis hoc tempore immaniter ebullit, & plurimum in corde accenſus, deflagratione ſua calorem velut igneum in univerſo corpore, & præſertim in præcordiis diffundit*, & *cap.* 11. idem confirmat his verbis. *Cauſus ea eſt quæ cum majori æſtu invadit, ejus formalis ratio, qua à cæteris diſcriminatur, in hoc conſiſtit quòd temperies ſanguinis in affectis ſit calidior, hoc eſt ſulphure concremabili magis abundat, ideo cùm efferveſcit majori copia accenditur, & deflagratione ſua caloris intenſiſſimi effluvia per totum corpus diffundit*, & hæc modum generationis Febrium cum combuſtione, de quibus ex Antiquorum mente diſtinctionem attulimus *cap.* 8. *num.* 13. Quamvis Febres ab exaltatione principii calidi, vel ab ejus diſgregatione poſſint dici Febres à combuſtione, itaut modus generationis harum conveniat cum modo ab Antiquis deſcripto in mox *cit. cap.*8.*n.*13. Pro quo perpendere licet dupliciter peragi, ut innui ſuperiùs *cap.*4.*num.* 41. *Primò* quando particulæ igneæ alicujus corporis, ab aliqua cauſa in magna quantitate ſegregantur, & ad motum excitantur, ut affatim erumpant flammam exhibentes. *Secundò* modo quando partes igneæ, in magna quantitate ſegregatæ

gregatæ

gregatæ,non tam ſubito nec tãto impetu exhalant, unde flammam non concipiunt, ſed in fumum diſolvuntur: hos duos modos combuſtionis in fœno contingere docet experientia. Sanguis cum principii ſulphurei exaltatione, combuſtionem patitur ſecundi modi, quia ſi ita ſibi relinqueretur, abſque eo quod circulationem perageret, illud principium ſulphureum ſine ulla flammæ ſpecie exhalaret ſenſim, & ſanguis combuſtionem ſubiiſſe diceretur, & quia in exhalatione illius principii partes vicinæ incaleſcunt,& ad cor ſublevatæ,illud magis calefaciunt, unde ſanguis ibi perveniens majori effervеſcentiæ committitur, & incendium cum flammæ emiſſione experitur, idcirco combuſtionem poſt effervеſcentiam in corde ſecutam, Febres cum combuſtione denominare dicemus; combuſtio verò prioris modi effervеſcentiam in corde præcedens (& accidit ſanguini in aliqua parte ſtagnanti, ut in inflammationibus & aliis humoribus ab obſtructione detentis, *ut patet cap. 12.n.19.*) cum ſit cauſa,ut hæc inordinatior ſuccedat, dicitur eſſe cauſa Febris, pro ut ab Antiquis ſtatutum fuit, aſſerendo ab humore qui comburitur calorem cordis intendi, à quo Febris *ut dictum fuit cap. præcedenti n.* 14. ſubſequente poſtea effervеſcentia *ut demonſtratum eſt cit. loc. num.*5.*& cap.*1. *num.*59. in hoc ſolùm ſemper diſcordes, ſine diſcordia,quòd iſti præcedere effervеſcentiæ calorem,in quo Febris eſſentiam fundant,volunt,illi verò effervеſcentiam Febris eſſentiam,& caloris cauſam determinant, ideoque eo priorem intendunt.

VI. Huic recentiorum ſententiæ facem prætulit *Hipp.lib.4.de morbis text.23.* dicendo, *caleſcente ſanguine exhalat maximè per hunc humor aquoſus. qui Febri eſt infeſtiſſimus, relinquitur autem pinguis, ac levis qui eſt bilioſus, & Febri maximè nutrimentum eſt*, & ſimilitudine hoc explicat ſubjungens, *veluti ſi quis aquam & oleum in vas æneum & ligna multa ſubjecta ad multum tempus exurat, aqua enim multò parcor erit; ex vaſe enim exhalabit, oleum autem paululum imminuetur, nam aqua præ raritate ab igne attenuari poteſt, & levis reddita exhalare, oleum verò, utpote quod eſt conjunctum ac denſum attenuari non poteſt. Sic ſane in homine res habet, aqua enim caleſcente corpore foras exhalat, bilioſus autem humor, ut qui conjunctus eſt ac denſus non ſimiliter exhalare poteſt, verùm attenuatus hic bilioſus humor corpus calere magis facit, copioſius enim, & melius alimentum Febri bilis ſuppeditat, & prorumpens, aut ſirmata in corpore morbum ſuprà priora corroborat.* In hac ſententia *Hipp.* diſgregationem bilis ab aqua deſignat, dum illam evaporare dicit, & bilem ſolam relinqui attenuatam, quod etiam exaltationem illius oſtendit, &quia eſt ſulphurea, integre principii ſulphurei exaltationem cõplet;& quia bilis prorumpens ponitur, illius accenſionem, & combuſtionem manifeſtat,prout adnotat *Jul.Cæſ.Bened. lib.3.Epiſt.Medic.Epiſt.4.*

VII. Cur verò ſolam diſgregationem ſeu exaltationem principii calidi ſolùm inter cauſas Febriles enumerent Recentiores, ratio eſt, quia licèt admittatur alia principia diſgregationi eſſe ſubjecta,attamen cum iſtorum diſgregatione ſemper eſt conjuncta illa ad excitandam

dam

dam Febrem, quàm alia principia, ideo illud primò & principaliter inter cauſas Febriles enumeratur. Cum diſgregatione aliarum partium ſanguinis contingere ſemper illam partium calidarum, convincitur ex hoc quòd diſgregatio, cùm ſit quædam ſeparatio unius partis ab alia, ab aliqua cauſa interna vel externa, ſequitur etiam particulas illas, quæ natura ſua ſunt magis tenues, agiles, & ad motum promptæ, facilius diſgregentur, coadjuvantibus prædictis qualitatibus activitatem cauſæ, diſgregationem molientis, & quia particulæ calidæ ſunt magis tenues, agiles & ad motum promptæ, idcirco iſtæ facilius diſgregantur. Hinc eſt, quòd ſi contingat alia principia ſanguinis ad invicem ſegregari, cùm ſint magis craſſa, tarda, & ad motum parùm prompta, neceſſe eſt quòd principium calidum ejuſdem ſanguinis ſimul ſegregetur, quia cauſa quæ potuit operari ſegregationem aliorum principiorum, quæ eſt magis difficilis, debuit exæquaſſe illam, quæ eſt magis facilis, ut eſt diſgregatio principii calidi, cujus activitatem illam aliorum principiorum ſuperare quilibet comprehendet, qui conſiderabit ignis actionem cæterorum elementorum virtutibus eſſe ſuperiorem. Quapropter principium calidum diſgregatum ſolùm inter cauſas Febriles enumeratur, & in Febribus, quæ ſunt cum combuſtione, vel à combuſtione, hoc ſolum in ratione cauſæ, vel effectus concurrit, cùm nullum aliud ſit principium combuſtioni proportionatum in ſanguine, quàm illud,

VIII. Ex quo colligitur veritas ſententiæ *Hipp. lib. de Nat. hum.* in qua *determinat plurimas Febres à ſola bile*, unde *libro de hoc. in hom. ſec.* 2. in Febrium curatione *pharmacum cholagogum exhibet*, quamvis generationem earum deſcribens paulò ſuperiùs, *à bile, pituitaque oriri demonſtraverit*, unde bilem ſolam purgari voluit, ut manifeſtaret eſſe Febris principalem cauſam, qua remota Febris ceſſaret. Rationem hujus reddit *Martianus in commento citata ſententiæ de Nat. hum.* Et primò quia humores, bile excepta, partim ob craſſitiem, partim ob naturalis temperamenti diverſitatem, Febrilem calorem primò concipere non poſſunt, unde bilis interventu opus habent, quæ cum ſubſtantia tenuis ſit, temperamentoque calido & ſicco prædita, quotieſcumque cæterorum humorum mixtione non contemperatur, ſed ab aliis ſegregata commovetur, caloris tantùm concipit, ut illum cæteris humoribus illi aſſociatis impartiri poſſit. Quapropter quemadmodum ligna viridia & craſſiora ignem ex ſilice extractum excipere non poſſunt, niſi tenuiore intercedente, ita humores Febrilem calorem abſque bile concipere non poſſunt, licèt ad Febris generationes concurrant, tamquam cauſæ, Ideo Febres plurimæ à bile dicuntur, Unde patet etiam ratio, cur *Hipp. in Feb. à pituita cholagogum exhibuerit.* Et quia Febres ab humorum diſgregatione fieri docet, quomodo eis diſgregatis Febris non accendatur, ſed à ſola bile, inferiùs oſtendit dicendo, *diſgregatione in humoribus facta, bilem Febrem ſolam excitare poſſe*, nam ex propria natura adeo calida,

calida eſt, ut quotieſcumque cæterorum admixtione non contemperatur agitata, adeo incaleſcit,ut proximiora quæque accendere poſſit, cæteri verò humores, cùm ſegregantur abinvicem, exceſſum aliquem in corpore inducunt quidem, & qui morbum facere aptus eſt, quia ut *ſuperiùs dicebat Hipp.* neceſſe eſt cùm quid horum ſecretum fuerit, & per ſe ſteterit, non ſolùm eum locum unde ſeceſſit morbidum fieri, ſed etiam eum in quo ſtat, & in quem ob nimiam copiam diffuſum eſt dolere, & morbo vexari, Febrem tamen excitare non poſſunt, non enim à diſgregatione incaleſcunt quemadmodum bilis, imò refrigerantur potiùs, quia eorum natura frigida eſt, quæ maxime tunc viget, quando à calidis humoribus diſgregatur, neque vult diſgregatis cæteris humoribus bilem commixtam, & reliquis contemperatam manere,quia cùm ſit leviſſima,ad motum ipſius humoris conturbari neceſſe eſt, contrarium eveniente in cæteris humoribus, qui bile commota poſſunt otiari, propter eorum craſſitiem. Ex quibus in omni Febre bilis diſgregationem & commotionem haberi concludit *Marcianus.* Unde etiam Febrium cauſam eſſe deducit, convenientibus cum eo Recentioribus, *juxta dicta ſuperiori capite.*

IX. Hunc modum generationis Febrium debet admittere *Sylvius*, dum Febres ab humorum diſgregatione recipit, ut oſtenſum fuit *cap. 6. n.22.* cùm aliter explicari non poſſit: Febrem cum cumbuſtione fatetur, quando in corde partes igneas, à nimia efferveſcentia ſe-

parari docuit *lib. cit. cap. 26. n. 22.* Et à combuſtione, Febres generari demonſtravit, quando loquendo de intermittentibus, illarum calorem cor afficientem, bili efferveſcenti cum diffuſione calidæ ſubſtantiæ in tenui inteſtino tribuit.

X. Diſgregationi, & exaltationi principii ſulphurei, affinis eſt efferveſcentia ſubtilis & ſpirituoſæ portionis ſanguinis, quæ nec eſt combuſtio, neque putredo, ſed mera ebullitio, Febris ephemeræ fundamentum, cujus modum agendi exarat *Willis. cit. lib. cap.* 8. dicendo, *hæc enim* (loquitur de parte ſpirituoſa ſanguinis) *inſtar ſpiritus vini, de levi quavis occaſione ebullit, & fervorem concipit, à nimio corporis motu, aut animi perturbatione, à calore ambiente, putà ſolis, aut æſtuarii, à calidis intrò ſumptis, prout vini potu, ciborum piperatorum eſu, & ſimilibus irritata. Etenim ſpiritus cruoris facile excandeſcunt, & impetuoſiùs commoti non ſtatim ſedantur, quin alias ſanguinis particulas exagitent, confundant, & in motum rapidiorem & inordinatum compellant, etiam ab hoc ſpirituum motu ſulphur, ſeu ſanguinis pars oleoſa, magis excoquitur, aliquantulum plus diſſolvitur, & in corde non nihil uberius accenditur, unde calor intenſus in toto corpore. Quatenus verò ſulphur per minutas ſolùm partes, & non per totum excaleſit, & inflammatur iſte ſpirituum fervor, brevi compeſcitur, & ceſſat, quare Febris quæ hoc ritu ſuſcitatur, plerumque intra viginti quatuor horas terminatur, ideoque ephemera dicetur. Quòd ſi ob majorem ſanguinis ſpirituoſi æſtum diutiùs prorogetur, raro triduum excedit, diciturque ephemera plurium dierum, ſive ſynochus non putrida,* quibus cum *Gal.* aſſeclis, unitate voti loquitur

qui

qui effervεſcentiam in ſpiritu concedunt, & ab hac Febrem oriri ephemeram, vel ſynochum imputrem, ut videre eſt *cap.* 3. *n. ult.* cum ſola diſcrepantia ſæpius inculcata prioritatis effervεſcentiæ & caloris, dum *Gal.* addicti à ſpiritu effervεſcente calorem cordis in igneum, qui eſt Febris eſſentia per eos mutari volunt, ſubſequente poſtea neceſſariò majori effervεſcentia ſpiritus, & totiūs ſanguinis, *Willis.* verò exiſtimat à ſpiritu æſtuante diſponi ſanguinem ad accipiendam inordinatam effervεſcentiam, in qua eſſentiam Febris fundat, excitato poſtea ab hac calore igneo, Nec à *Willis.* diſcordat *Sylvius lib. cit. cap.* 28. *de Febre diaria agendo.*

Ex dictis huc uſque de modo agendi extranei, & principii exaltati, manifeſtum evadit primum ſubjectum influxus prædictarum cauſarum eſſe ſanguinem, & ex iſtius alteratione Febrem excitari, ſi alteratus effervεſcat. Hinc eſt quòd in omni Febre, primò eſt effervεſcentia ſanguinis, ex qua calor, ambo naturæ ſuæ limites excedentia: *Per cor circulans ſanguis* prædicto modo effervεſcens à calore cordis magis effervεſcit præternaturam, cum detrimento proprio, & totius, & in hac effervεſcentia fundatur eſſentia formalis Febris, ubi præcedens à cauſis Febrilibus immediatè in ſanguinem derivans, eſt tantùm diſpoſitio ad hanc, vel cauſa perquam in corde major excitetur. *Ab effervεſcentia majori in corde*, calor etiam intenſus excitatur effectus illius, & Febris accidens inſeparabile, non eſſentia, ut Antiqui, ab hujuſmodi calore ille cordis incrementum ſuſcipit.

Quæ omnia planè concordant cum dictis ex antiquorum ſententia, *capite* 8. *n.* 3. 4. 5. excepta ſemper prioritate effervefcentiæ & caloris quæ diverſimodè ab utraque parte ſtatuitur.

XI. Remanet conſiderandus modus quo ultima cauſa à *Williſio* aſſignata Febrem excitat, nempe coagulatio, quam putrediné involuere oſtenſum fuit *cap.* 6. *n.* 31. Hujus cauſæ actionem & influxus dilucidat *Williſius lib. cit. cap.* 19. ſcribendo, *quare in hujuſmodi Febribus, duo ſunt in primis notanda, ſcilicet ſanguinis efferveſcentia, & malignitas huic conjuncta, quarum hæc modò, modò illa eſt potior. Efferveſcentia ad eundem modum peragitur ac ſuperius de putridis dictum eſt, nimirum, pars ſanguinis ſulphurea ſupra modum incaleſcens, fervore ſuo velut incendium concipit inter deflagrandum, materiæ aduſtæ copiam ingentem in cruore accumulat, à cujus ſubactione, & ſecluſione, ſolito Febrium more ſtatus & criſis dependent; ſuper his vero ſanguis, venenato quodam miaſmate infectus, inter deflagrandum, ratione fermenti maligni, per partes coagulari ac putreſcere incipit, quare præter uſitata Febris vulgaris ſymptomata, propter ſanguinis portiones quaſdam congelatas, aut necroſi affectas, ſyncope, & ſpirituum dejectio, nec non macularum ac ſtigmatum apparentiæ ſuccedunt.* Hęc duo admittit *Sylvius cap.* 33. *cit. lib.* & quo ad efferveſcentiam, colligitur ex ſequentibus verbis *ſub n.* 6. habitis, *in malignis Febribus obſervatur plerumque horror levis præcedere, ipſumque calor mox ſubſequi, rarò quidem magnus, ſæpius mitior, adeo ut de ipſo vix ſoleant conqueri ægri, pulſus frequens quidem eſt, aſt ſimul parvus, & debilis*, calorem quandoque præcedere efferveſcentiam, & etiam illius cauſam eſſe,

eſſe, demonſtravimus ex *Sylvio cap. 2. n. 17.* Pulſus frequentiam prædictæ efferveſcentiæ comitem eſſe docet *cap. 26. n. 19. cit. lib.* ita loquendo *frequens pulſus agnoſcit pro cauſa vel ſummam ſanguinis rarefactionem, ita ut ſola pulſus magnitudine ſatis excipi nequeat, vel in mediocri ſanguinis rarefactione, arteriæ duritiem; unde ibi frequenti pulſui conjectus eſt magnus, hic parvus, vel quidvis aliud cor ad ſui contractionem crebro vellicans.* Putredinem in Febre maligna adeſſe per eundem *Sylvium* demonſtratum fuit *cap. 6. n. 34. & 9.* A putredine omnia ſymptomata Febris malignæ dependere expreſſit *cit. cap. 23. n. 7.* his verbis, *judico malignarum Febrium cauſam, ſi non ſemper, ut plurimum ſaltem, ſal eſſe tum volatile, tum acre, quod glandularum liquorem ſubacidum concentratione noxia enervet, atque inertem invalidumque præſtet, unde ſanguinis conſiſtentia naturalis minuatur, ac proinde ejuſdem rarefactio eludatur* (hæc putredinem ſanguinis ſignificant, factam à corrodente ſale acri, ubi *Willis.* coagulans admittit, in diſſolutione tamen ſanguinis conveniunt, & coagulans *Williſii* poteſt etiam eſſe acre, quia ex diſſolutione partes craſſiores ſimul coëundo coagulantur. Quod apertè recepiſſe videtur, quando *cap. 12. cit. lib. de veneni actione loquendo,* ait, *liquorum mixtiones ſoluit, coagulationes, & corruptiones inducit*) & ſal acre Sylvii coagulans eſt, dum experientia patet aqua forti ſanguinem recenter extractum coagulari. Quin non rarò animalium ſpirituum ſecretio impediatur, hinc & reliquia ſymptomata producantur, inter quę enumerat macularum apparentiam, & corporis languorem, quæ à ſpirituum reſolutione,

& ſanguinis coagulatione dependent.

XII. Quæ ſi conferantur cum eis quæ dicta ſunt *cap.* 8. ex ſententia. *Minadoi n.* 7. omninò conformia inveniemus, dum hic à calore putredinali ſanguinis effervescentiam, & ſpirituum reſolutionem, caloremque Febrilem à putredine deducit.

XIII. *Quomodo urinæ ſanis ſimiles in Febribus malignis fiant*, rationem reddit *Willis. tract. de urin. cap.* 6. dum ait, *in cauſa eſt, quòd in iſtis morbis nonnumquam ſine magna efferveſcentia ſanguis ſenſim, & velut tacitè corrumpitur, adeoque licet coagulatione aut necroſi liquor afficiatur, quia tamen non eodem tempore inmaniter deflagrans, materiæ aduſtæ velut cinerum congeriem facit, ſerum à ſolita craſi, aut tenore parum aut minimè alteratur. perturbatio quidem ſanguinis immoderata urinas turbidas faciet, dum partes ſimul confunduntur, & craſſæ aduſtæ cum aqueis permiſcentur, illa verò remota, ſola putredine dominante fit partium ſeceſſio, & ſic ſerum quale eſt in ſe ſeparatur*, ſecum ſolum trahens ſulphuream, & ſalinam illam partem quam membra abluendo imbibit. Quæ ratio nullatenus repugnat fundamentis ſententiæ determinantis, Febres malignas à putredine ſola, imò illis maximè cohæret.

Cap. X.

De Differentiis Febrium.

I. COmmuniter Antiqui *Gal.* conſilio *in lib.* 1. *de differ. Feb. cap.* 1. Febrium diffe-

differentias primo, *in eſſentiales, & accidentales diſtingunt.*

II. *Eſſentiales* in triplicem differentiam ſubdividunt *Primò* à ſubjecto Febris, *Secundò* à modo inhæſionis, *Tertiò* à dependentia, vel independentia ab aliis morbis, ex quo *ſymptomaticas* deducunt, quæ à morbo dependent, & *primarias*, quæ independenter à morbo exiſtunt.

III. *Quæ à ſubjecto* deſumitur, *tripliciter dividitur*, juxta triplicem ſubjecti differentiam totum corpus conſtituentis. & ſunt *partes*, *humores*, *& ſpiritus*, quæ ab *Hipp. contenta, continentia, & impetum facientia* dicuntur, & quæ in quolibet membro & organo reperiuntur, ſic *in corde triplex hæc ſubſtantia* conſideratur, *primo ſolidum illud*, quod manu tractamus, *ſecundò humores*, qui ſunt in ventriculis, *tertiò calidum innatum*, *& influens*, quod per ſolidam & cavitates ſub ſpiritus forma diſpergitur; & cujus beneficio perpetuum habet motum, & calorem ſingulis membris communicat, & quia *cor eſt caloris Febrilis focus*, pro diverſa ejus ſubſtantia præter naturam excalefacta, diverſa Febris differentia reſultat: *à ſpiritoſa incendio affecta* fit *ephemera*, ab *humorali fit putrida, ſeu humoralis*, à *ſolida Hectica*; & quamvis ex omnium teſtimonio non poſſit calor Febrilis in una ex dictis ſubſtantiis accendi quin cæteræ incaleſcant, nihilominus Febris ſubjectum dicitur illa, quæ primò Febrili accenſione deflagrat, & in qua ceſſante in omnibus aliis partibus deficit.

IV. Has omnes differentias admittunt Recentiores, dum *Febris ephemera, putrida, & hectica*

eſſentiam, cauſas modumque curationis per diſtincta capita indagant, & docent, cum Antiquis *Ephemeræ ſubjectum ſpiritus accenſos* determinando ut *Williſius lib. cit. cap.* 8. & clariùs *cap. 7. ſub finem.* Idem concludit *Sylvius lib. cit. cap.* 28. diariam conſtituentia calore ſanguinis, & cordis in præternaturam degenerante; Ex ſanguine venæ excalefacto Febres ephemeras fieri docet *Cæſalpinus lib. quæſt. medic.* 1. *quæſt.* 7. quem ſequitur *Hoffinan. in Apolog. pro Gal. lib.* 3. *par.* 2. *ſect.* 11. *cap.* 281. nec in cauſis diſconveniunt, dum *Gal.* 1. *art. curat. ad Glauc. cap.* 2. & 5. *de ſanit. Tuen. cap.* 1. *&* *Avic. p.* 4. *tract.* 1. *cap.* 1. à cauſa procatarctica oriri concludunt, & idem ſentiunt *Williſius* & *Sylvius* citatis locis, & quo ad concordiam in cauſis humoralis Febris, patet ex dictis ſuperiùs, quoad hecticas patebit ex dicendis *cap. ſequenti.*

V. Differentiam à modo inhæſionis caloris Febrilis concipiunt, ex hoc quod hic inhæreat ſubjecto, vel tamquam habitus, & ſubjectum, tunc dicitur in calefacto eſſe, quia ſine cauſa fovente calor in eo conſervatur, ideoque difficilis eſt extinctionis, & in hac differentia comprehenduntur hecticæ: vel tanquam habitudo indigens cauſa fovente pro ſui conſervatione, ideoque non difficilis ablationis, quia ſuperata & devicta cauſa fovente calor extinguitur, & in harum numero ponuntur ephemera, & putrida, & quæ ab humorum combuſtione proficiſcuntur. De hac differentia non ſunt locuti recentiores quia tamen peculiarem non ponit differentiam, diſtinctam ab illis *ſuperiori numero deſcriptis*, & à Recentioribus admiſſis, ideo non

poſſunt

poſſunt dici ab Antiquis diſſentire.

VI. *Tertia differentia*, per quam Febres in *primarias & ſymptomaticas* diſſecantur, adnotatur à *Gal.4. aphor.73. & 7. aphor.22.* laudando veterem conſuetudinem, quo. Priſci ſolebant illam Febrem tantum appellare, quæ ſola eſſet abſque inflammatione, aliove tumore calido; inflammationem autem cujuslibet partis cui Febris jungebatur, ſuo tantùm nomine exprimebant, phrenitidis V. G. Pleuritidis, nulla Febris facta mentione. Idcirco *Gal 1. ad Glauc. cap. 3 Febrem facit duplicem, quarum altera fit ab humoribus, adhuc in vaſis concluſis, altera ab inflammatione, humoribus extravaſatis, illam 4. aphor. 66. & 6. aphor. 44. Febrem morbum nominat, hanc Febrem ſymptoma,* non quia ſit eſſentialiter talis, quia omnis Febris eſt morbus, ſed quia ſicuti morbus morbum excipit, & cauſat, cum tali influxu ut illo ablato iſte auferatur, tanquam ſi eſſet ſymptoma, ideo ad ſimilitudinem talis dicitur, non per eſſentiam. Ita Febris conjuncta inflammationi dicitur ſymptoma, ad ſimilitudinem ſymptomatis, nam ſicuti hoc debet ſuum eſſe morbo, atque conſervari, ita Febris inflammationem ſequens, cum ab ea dependeat in eſſe, & conſervari, & ejus cura in inflammationis ablatione conſiſtat, dicitur per ſimilitudinem ſymptoma.

VII. Ab hujuſmodi differentia non diſcedunt Recentiores, *Williſius* enim, *cap.11. cit. lib.* de his agit, & *Sylvius*, licèt apertè Febres ſymptomaticas non nominaverit, illas tamen implicitè deſignavit *cap. 40. cit. lib, num.* 15. ubi agendo

de ſanguine inflammationem pariente, vult illum incendi, effervеſcentiamque calidam pati, demum corrumpi, & in pus converti, quæ ſine Febrili exardeſcentia evenire non poſſunt. Scio aliquos recentiores,inter quos *Van derlinden, in lib. Pathol. exiſtimare omnes Febres ſymptomaticas,* quia ſemper originantur à morbo in ſanguine priùs reſidente: non poteſt enim Febris accendi niſi ſanguis malam contrahat diſpoſitionem, quæ cùm ſit in parte vivente & lædat operationes illius, vitam & animam habentis, morbi nomen meretur, & huic ſententiæ *Fernel.* proximus fuiſſe videtur, dum 4. *Pathol. cap.2.omnes intermittentes ſymptomaticas vocavit*, & omnes qui ſanguinem animatum tenent, cogerentur hoc fateri, ſi diſpoſitio prava ſanguinis præcedens Febrem, ſanguinis actiones & operationes ſenſibiliter læderet, at quia ſimilis læſio ſenſibus non manifeſtatur, ideo diſpoſitio Febrem præcedens non dicetur morbus, ſed cauſa morbi.

VIII. *Accidentales Febrium differentiæ deſumuntur, à motu, magnitudine, & more, Febri conjunctis.*

IX. *Quo ad primum, à motu* diſtinguimus *Febrem, in continuam & intermittentem*, prima habet calorem ab initio uſque ab finem, ſecunda intermiſſione gaudet, & per aliquod tempus calor omninò ceſſat, eo redeunte per determinatos & æquales paroxyſmos uſque ad integram ſolutionem, & *hæ ſunt ſimplices vel compoſitæ, ſimplices ſunt in triplici differentia, alia eſt quotidiana,* cujus paroxyſmus quotidie revertitur, *alia tertiana,*

tertiana, cujus acceſſio de tertio in tertium affligit, *alia eſt quartana*, quæ de quarto in quartum, novos habet acceſſus: *Compoſita vel ſunt in eadem differentia*, ut quando tertiana conjungitur cum alia tertiana, & *duplex tertiana efficitur*, & quando quartana cum una vel duabùs quartanis conjungitur, & *quartana duplex* vel *triplex reſultat*. Si Febres in diverſa differentia exiſtentes conjungantur, & tertiana cum quotidiana, vel quartana, *Hemitriteus* advenit.

X. Has omnes differentias ſecutus eſt *Sylvius lib. cit. cap.* 30. *n.* 6. quoad intermittentes, cum continuas, & continentes explicaverit, *cap.* 29. ſicut *Willis* ſpeciatim agit *de intermittentibus cap.* 4. 5. *&* 6. & *de continuis cap.* 9. *&* 11. & *de intermittentibus compoſitis egit cap.* 3. *cit. lib. de Feb.* & has ultimas admittit *Sylvius lib. cit. cap.* 27. *num.* 15. 18. *&* 31.

XI. *Magnitudo conſtituit aliam differentiam*, & quamvis illa ad quantitatem pertineat, ad qualitatem tamen extendunt medici per proportionem & ſimilitudinem. *Magnitudo* in Febribus, ſicuti in aliis morbis *deſumitur, vel ab eſſentia, vel à parte affecta, vel à more. Ratione eſſentiæ*, Febris dicitur *magna* ob excedentem calorem, qui eſt ei eſſentialis, *ratione partis*, omnis Febris eſſet dicenda magna, quia in omnibus cor, pars adeo vitæ neceſſaria, & inter cæteras principatum obtinens afficitur, attamen quia aliquando affectio eſt levis, ut in ephemeris, & intermittentibus, ideo ſolùm quæ continuo illud afficiunt, dicuntur magnæ: *A more* magnitudinem accipiunt Febres, quando malignitatem contra-

hunt, per quam naturam citiſſimè ſuperant.

XII. Magnitudinem Febris ab eſſentia delineavit *Sylvius cit. lib. cap. 29. num. 24.* ſcribendo, *primum locum dabimus Febri, quæ ab æſtu, & ardore ſummo* maximè urgente *ardens* dicitur: *Williſ.* etiam expreſſit *cit. lib. cap. 11.* ubi ait, *Cauſus, ſeu Febris ardens, ea eſt quæ cum majori æſtu, ſiti feri intolerabili, aliſque ſymptomatibus inſigniorem ſanguinis phlogoſim arguentibus, curſum ſuum peragit.* uterque differentiam *à parte affecta* complexus eſt, dum intermittentes, & ephemeras, quæ leniter cor afficiunt, & acutas, quæ continuo, & vehementer cor torquent, enumeravit. *Et à more* Febres ſumme lethales, ob malignitatem concomitantem, uterque proſecutus eſt, de Febribus malignis integrum caput compilando. Adverto tamen Recentiores, magnitudinem Febris non derivare à calore tanquam ab eſſentia, ſed à conſequente iſtam, cum eſſentia Febrium per eos in præternaturali effervescentia fundetur, unde ab iſtius magnitudine, vel parvitate Febris magnitudo, vel parvitas, tanquam ab eſſentia eſſet colligenda, verùm quia ab iſta excedente calor proportionaliter intenditur, ab hoc tanquam à ſigno illius magnitudo denotatur.

XIII. *Alias Febris differentias cumulavit Hipp. lib. 6. epid. tex. 29.* ni potiùs diverſitates, & variationes nominare velis, cum *Hoffmano*, à quo totum huc uſque dictum, pro Antiquorum ſententia deſumptum fuit, *in apolog. pro Gal. lib. 3. parte 2. ſect. 11. cap. 272.* conſiderando actionum læſionem, & paſſiones Febrium ſequaces, unde aliquas *laborioſas*, alias *ſudorificas*, alias *anxioſas*, *horridas*

horridas,tremulas ſingultuoſas appellat,vel in ordine ad tempus invaſionis paroxyſmi, unde *alias diurnas,alias nocturnas* nominat, vel reſpectivè ad qualitates corporis, vel humorum, unde *ſalſuginoſas,humectas,terribiles, rubras,pallidas,lividas diſtinguit.*

XIV. His veſtigiis pedem fixit *Sylvius*, dum à ſymptomatibus Febribus alligatis, plures differentias deſcribit *cit.lib.cap.* 30. *à num.* 100. *uſque ad* 116.

Cap. XI.

De cauſis Febrium Continuarum, juxta Antiquorum & Recentiorum ſententiam.

I. Quia nullus, meo judicio, inter Antiquoris medicinæ ſectatotes, magis diſtinctè hanc materiam ponderavit & Illuſtravit quàm *Platerus Tom.* 2. *cap.* 2. de cauſis Febrium agendo, ideo hunc pro duce elegi, ejuſque ſententiam in hac materia tamquam exemplar ad ideam medicinę principium efformatum proponere decrevi.

II. Antequam hic *Excell. Doctor* deſcendat ad explicandum, quomodo Febres Continuæ gignantur, præmittit *eſſentiam Febris, eſſe calorem præter naturalem*, pro cujus diverſitate diverſa pullulant. Eſt enim (ait ipſe) calor is, vel adventitius, vel naturalis, quem igneum vocant

iſque vel purus & ſimplex, corpus tantùm accendens, puras, ſeu non putridas Febres efficiens, vel impurus, & putredine permixtus, corpus ſimul inquinans,impuras, ſeu putridas Febres creans,vel malignus,& putris ſimul,vel malignus tantùm, corpus inſuper inficiens, malignas putridas, peſtilentes Febres cauſans, aut eſt inſitus, & conſtans, unde corpus calidius redditur, à quo Hecticæ Febres prodeunt.

II. Prior & ſimplex calor; qui ſolius caloris eſt exuperantia, priùs fere in ſpiritibus, & ſanguine in venis & arteriis accenſus, atque per has vias cordi continuatas in hac materia, quę cordi continuò infunditur,illudque alluit, cordi altius impreſſus, atque inde per conſequens ſingulis partibus communicatus, Febris efficit puras, ſeu ſimplices, vocatas continuas, omnes calore ſemel accenſo non remittente, donec extinguatur, eaſque vel ſolitarias, ſine alio affectu curſum ſuum abſolventes, vel alio morbo, qui illas ſequitur, vel præcedit comitatas. Quæ varietas inde primum procedit, quòd cauſa morbifica harum Febrium, vel in vaſis permanet, vel extra vaſa profunditur.

III. In vaſis venis ſilicet, & arteriis, ſi ſanguis accenſus ſeu inflammatus cor accendens, & Febrem ſic inducens, ad ſolutionem uſque perſiſtat, nec ex illis in alias partes effundatur, tunc prout, vel non à morbo, vel à morbo prodeunt, ſolitariæ vel comitatæ fiunt Febres.

IV. Si nullus morbus has Febres excitavit,

ſed

ſed à cauſa pro cathartica initium ſumpſerint, ſanguiſque,ut dictum,accenſus in vaſis permaneat, tunc ſolitariæ incipient, & pro ratione caloris, plus minuſve acutæ, & breviores,cum illarum calor die uno vel altero penitus ceſſet, quod illis non ea ratione, ſicuti voluerunt accidit, ut nimirum ſi ſpiritus tantum incaleſcant, eodem die calor rurſus evaneſcat, ephemeræque tunc fiant Febres, ſi ſanguis verò accendatur, paulò longiùs calore perſeverante, ſynochi, ſi cordis ſubſtantiam occupet, diuturnæ & hecticæ fiunt. Cùm in omnibus hiſce ſpeciebus & ſpiritus, & ſanguis, quæ in vaſis confuſa ſeparatim accendi nequeunt, ſimul & una cum illis cordis quoque ſubſtantia inflammentur, omniſque Febris, uti & morbi omns pro ſubjecto in quo reſideant, non ſpiritus, & humores, ſed partem ſolidam habere debuerint. Sed hæc Febrium diverſitas, cùm ratione cauſæ à qua excitantur, tum ſubjecti corporis, quod occupant, accidit. Ex quibus deducitur *Platerum* velle calorem primò in ſanguine accendi, & hujus medio cor inflammari, & quatenus ratione cauſæ efficacis, vel debilis magis, vel minus durat calor in humoribus, & corde, fieri ephemeras, & ſynochas imputres, & ſic ratione diſpoſitionis corporis perquam breviùs, vel longiùs calorem retinere valet, fit Febris plurium, vel unius diei,& ita continuitas prædictarum Febrium dependet ab efficacia cauſæ, calorem pro tali tempore conſervantis, & à diſpoſitione corporis habilitati ad calorem magis vel minus conſervandum.

V. Ex his à *Platero* deſcriptis, apparet in ephemera, & ſynocha imputri ſpiritum ſolum æſtuantem non admittere, ſed totum ſanguinem prout alii determinaverunt, nec admittere ſanguinem & ſpiritus pro ſubjecto Febris, ex eo quod non ſint animati, & ejus ratione quòd ſubjectum morbi & Febris non ſint ſpiritus & humores, Reſpondent *Cæſalpinus lib. 1: quæſt. Medic.* 6. quod ſubjectum morbi, & Febris, non ſolùm ſunt partes ſolidæ, & viventes, ſed etiam fluidæ, quæ uſum ad vitam præſtant, & cum eo *Hoffmannus lib. cit. ſec.* 11. *cap.* 263. Altimarus 1. *de Feb. cap.* 12. Maſſar. *Quinto de Feb. cap.* 1. Sennertus 1. *de Feb. cap.* 4. cum aliis citatis *cap.* 1. *n.* 57. & clarior poteſt deſumi reſponſione *cap.* 2. *n.* 42, unde deducitur utramque ſententiam inter *Galen.* ſequaces fautores inveniſſe.

VI. Ad hujus mentem loquitur *Willis. lib. de Feb. cap.* 8. cùm inter cauſas ephemeræ procatartticas, & diſpoſitionem corporis recenſeat, dum ait, *eas ſolent inducere labor immodicus, vigiliæ, paſſio animi ſubita, pororum conſtrictio, & crapula*, & ſuperiùs enumeravit motum corporis, calorem ambientis, & poſtea addit, *quæ ad has diſponunt, ſunt temperies calida corporis, habitus athleticus, vita ſedentaria, & exercitii deſuetudo.* Ab his cauſis totum ſanguinem incaleſcere concedit, ſed cum hac differentia, quòd ſpirituoſior pars illius excandeſcit, & impetuoſiùs commovetur, ſulphurea verò tantùm incaleſcit, & per minutas ſolum partes, non in totum, unde totus ſanguis accenditur, & in hoc omnino ſimilis eſt

Platero.

Platero. Ab hac accenſione ſpirituoſę ſubſtantiæ, & calefactione ſulphureæ, calorem cordis augeri denotavit *Willis*, quando dixit, *etiam ab hoc ſpirituum motu ſulphur, ſeu pars ſanguinis oleoſa, magis excoquitur, aliquantulum plus diſſoluitur, & in corde non nihil uberius accenditur*, ab accenſione verò ſanguinis in corde illius calorem augeri oſtenſum fuit *præcedenti cap. n.* 4. 10. quamvis *Willis*. eſſentiam harum Febrium, non in calore, ſed in effervеſcentia inordinata ponat, continuitatem vero unius, vel plurium dierum deducere à cauſis procatarcticis, & à diſpoſitione ſanguinis cum *Platero* colligo, ex illis verbis, *quod ſi ob majorem ſanguinis ſpirituoſi æſtum diutiùs prorogetur, triduum raro excedit, æſtus verò ſit major in ſanguine, & ab efficacia cauſæ calefacientis, & ab innata diſpoſitione ejus. Sylvius à procatarticis cauſis ephemeram agnoſcit lib. cit. cap.* 28. neque excludit diſpoſitionem corporis pro breviori, vel longiori duratione, & pro aliis ſymptomatibus, dum *n.* 14. ait, *omnia Febrium diariarum ſymptomata, pro memoratarum cauſarum corporiſque continentis, tum præſertim contenti, hoc eſt humorum multifariorum conſtitutione varia non parùm variare ſolent.* Calorem in ſanguine accendi cum *Platero* docet, unde poſtea deducitur, ab hoc calorem cordis accendi, præcedente effervеſcentia.

VII. Animadvertendum autem eſt, cauſam externam, ſicuti diſpoſitionem corporis, ita debere eſſe conſtitutas, ut ad unum, vel tres dies ad ſummum, calorem in corde & ſanguine introducant, & conſervent, & ſi hos excеſſerint ex ephemera, & ſynocha, a-

liud Febrium genus provenit.

VIII. *Ephemeras Febres ſymptomaticas Platerus admittit*, quæ à morbo calorem effundente originantur, excalefacto in primis ſanguine magis vicino parti cui inhæret, atque inde continuatione actionis calefacientis, tota maſſa ſanguinea per partem poſt partem accenſa, ejus intermedio cor accenditur, & Febris fit. In quo ſequacem habet *Williſium* qui *cit. lib. cap.* 8. Febres ephemeras à bubone, vulnere, & à lactis in puerperis proventu recipit, nec alia ratione ex prædictis Febrem provenire arguere poſſumus, *Willis* fundamentis inſiſtendo, quam aſſerendo ſanguinis effervеſcentiam prædicta inducere, ex qua calor major accenditur, qui poſtea intenſionem caloris cordis efficit, dum ſanguis per illud circulatur, & in eo magis effervеſcit.

IX. Calor putredine permixtus, in putreſcentibus humoribus, vel corporis partibus excitatus, atque inde cum exhalatione putri, vel aliqua putredinis portione, ad cor uſque delatus, illudque putri calore accendens, & à corde in ſingulas partes corporis effuſus, Febres facit putridas dictas, quarum continuitas habetur, ex eo quòd in ampliſſimis vaſis per univerſum corpus diſperſis, quales ſunt venæ, & arteriæ magnæ, humor putreſcat, cui per dicta vaſa, in quibus latet, ad cor aperta ſemper patet via, aſſiduò putres vapores, vel ipſius quoque putridi humoris portiones demandans, à quibus continuò etiam cordis calor accenditur, in hoc perſeverando donec putridæ exhala-

halationes, vel materia putrida deficiat. Pro putredinis loci diverſitate vult *Platerus* Febres variari, non tantùm ſecundum diverſas differentias, ſed etiam ſecundum modum continuitatis, nam putredo vicina cordi in trunco venę cavæ ſurſum, deorſumque à cordis regione juxta ſpinam, vel in ramis majoribus circa jugulum, & inguina, cum pari vehementia his in locis cor exerceat, ipſique tum portionem materiæ putridæ, tum exhalationes continuò demandet, Febres quæ nullo ordine exacerbantur, quales ſynochos eſſe diximus procreat, & ſi ſanguis qui putreſcit, augetur vel minuitur, vel aliquandiu æqualis perſiſtit, fit Febris quæ vel decreſcit, vel creſcit, vel in eodem ſtatu permanet, in continuitate tamen ſemper permanens. Et in Cauſone, quia focus illius cordi propinquus, illud quoq; æquali igne continuo flagrat ſive ulla mutationis apparentia, præſertim cum ad ſummum progreſſus calor amplius intendi non poſſit, niſi quod æger intenſum calorem percipit circa cordis regionem, & continuitas hujus Febris eſt fere ſemper cum eadem caloris intenſione, præterquam in declinatione.

X. Diſtans non nihil à corde putredo in venæ cavæ ramis, quia cor pari impetu, uti ea quæ cordi propinqua eſt non pulſat, idcirco Febres, quarum calor non ſemper idem exiſtit, ſed quæ ſuas habent exacerbationes, ſeu paroxyſmos gignit, variata per paroxyſmos continuitate, quæ obſervatur in Febribus nullo acceſſione interruptis, quia exhalatio putris, cujus focus procul abeſt, ob viarum ambages non ni-

hil impedita, non poteſt eadem menſura ſemper, & ordine ad cor perferri, unde cum majori copia coacervata ad cor potentius fertur, illudque validius pulſat, calore aucto exacerbationes novas cauſat, non tamen cum horrore, diſcuſſa tamen paulatim materia Febris remittitur, & nova accedens Febrem renovat antequam præcedens ſit extincta, varias in continuitate ſubiens mutationes intenſionis & remiſſionis, juxta materiæ quantitatem majorem vel minorem.

XI. A diverſitate ſanguinis variari Febres putridas contendit *Platerus*, non eo quòd modò accendatur bilis, pituita, vel melancholia, ſanguineæ maſſæ partes, quia cùm ſint ita per minima ſimul confuſa, non poteſt una portio dictarum partium accendi, vel putreſcere, quin altera portio partis diverſæ ſibi conjunctæ accendatur, vel putreſcat, unde impoſſibile eſt Febrium diverſitatem ſecundum varias differentias, & continuationem habere à prædictis partibus, & putat in ſanguinis diverſitate Febrium varietatem poſſe reperiri: Prout is temperatus, vel intemperatus extiterit.

XII. Temperatus ſanguis nullo vitio, niſi forte copia peccans, ſi putreſcat, Febres efficit ſynochos dictos putridos, nullas exacerbationes habēt, niſi quatenus calor in iſtis augeri, vel minui poteſt, quia ſanguis ob ſui æqualitatē in putredine, & ob eandem viciniam cum corde, hoc pari impetu ſemper ferit, & æquali calore accendit, ex quo æqualis continuitas, præter augmentum, & declinationem, ſi vero intemperatus

peratus

peratus ſit, antequam putreſcat, neceſſe eſt calidiorem eſſe quàm in ſtatu naturali extaret, cùm frigidior ad Febres procreandas ſit ineptus, idcirco ſi ſanguis antequam putreſcat, ſummè calidus extiterit, & caliditati tenuitatem conjunxerit, quando putreſcit magnum parit incendium, eoque majus adhuc, ſi in loco cordi vicino putreſcat, quibus cauſis concurrentibus Febres fiunt cauſones; cum æſtu immenſo, & cum continuationis æqualitate.

Ita ex loci, & ſanguinis diverſitate, Febrium differentiam, & continuationis modum ex *Platero* habemus, quæ valet etiam in Febribus, quæ ex ſua natura intermitttentes fiunt continuæ per ſubintrantiam paroxyſmorum, ſi focus putredinis in venis inter minimas & maximas mediis extiterit, vel ſi in remotis, & minoribus, in tanta quantitate tamen materia putreſcat, ut continuatim putridis exhalationibus, calorem cordis intendat, donec materia altera putreſcat, novum efficiens paroxyſmum, tunc Febris quæ intermittens erat fit continua.

XIII. Quæ de loci putredine ingenioſiſſime docuit *Platerus* in vaſis magnis, admiſſa circulatione ſanguinis, non ſubſiſtunt, quia in iſtis ſupponit humorem putridum firmari, & ejus motum impediri, & circulationem prohiberi, quod utique in vaſis magnis contingere non poteſt, niſi cum ſubita vitæ extinctione, & ſi movetur, non habemus ampliùs majorem, vel minorem proximitatem permanentem humoris in illis putreſcentis cum corde, dum circulari motu ſanguis, cordi modo fit

proximus, modò remotus, idcirco videtur ſolùm ſubſiſtere fundamentum in ſanguinis diverſitate poſitum, qua propter diverſitas Febrium, & continuitas, quæ à foco putredinis à corde diſtante petitur, alio deſummenda venit. Et ejus principiis inhærendo, circa Febres quæ exacerbationes habent ſine horrore, videntur accipi poſſe à materia, quæ de novo putreſcit, unde & Febris exacerbatur, quæ poſtea ab eodem calore Febrili diſſipata minuitur, & nova addita redit exacerbatio, hocque eſſe conforme doctrinæ *Plateri* colligitur ex dictis *ſuperiori n.* 10.

XIV. Et continuitas Febrium, quam à putredine in vaſis magnis cordi proximis deſumit, aliter explicanda venit, admiſſa circulatione ſanguinis, qua tollitur continua, & ita bilis permanentia humoris putridi in iſtis vaſis, *ut ſuperius dictum eſt*, nec meliùs explicari poſſe credo, quàm continuitatis cauſam in univerſalem ſanguinis alterationem refundendo, perquam continuò cordi demandatus, continuam caloris intentionem in eo peragat, & pro hoc facit conſideratio cauſæ externæ putredinis, quam proponit *Platerus*, & dicit eſſe calorem præternaturalem ſanguinis, vel ejus vitium: calor ſimplex præternaturalis ad igneum redactus in ſanguine, ephemeras accendit, qui ſi ſponte non remittit, aut vehementer refrigerantibus remediis reſtinguatur, tunc ſicuti in aliis partibus ſuper calefactis, & inflammatis, non diſcuſſa inflammatione, ſuppurationem aliquam, vel in ſanguine, vel in partium quoque

ſubſtantia

ſubſtantia fieri videmus, ita & hic maſſa ſanguinis labem aliquam, & corruptionem, ex diutiùs perſeverante calore concipiens, Febrem non iam à calore ſimplici, uti ab initio, ſed cum putredine copulato productam parit. Ex quo habetur ratio tranſitus ephemeræ & ſynochæ imputris in ſynocham putrem, & commutatio ſimplicium in putridas. & ratio continuitatis à calore ſanguinis ſimplici, vel putrido continuò cor accendente.

XV. Sanguis vitioſus, qui vel innata jam habet ſemina putredinis, vel ſaltem ad putredinem aptus, ſi vel copia ſua, vel impuritate, eo uſque progreſſus eſt, ut jam non ampliùs à natura regi emendarive queat, tunc putreſcens, Febres putridas diverſas pro loci, materiæque putreſcentis varietate creat. Unde deduco, ſi à calore Febrili, & putrido accenſo in portione ſanguinis, in venis, vel arteriis contenti, altera portio ſanguinis aliqua labe intemperiei, vel alterius pravæ qualitatis à præcedenti calore, contracta, vel in ſui generatione inſita, quotidie ad putredinē deducatur determinato ordine & menſura, determinatas etiā & ordinatas efficiet Febres, cum nova acceſſione: In eis verò Febribus quæ nullas habent acceſſiones, & ad multos dies extenſæ in eodē tenore perſeverant, dicendum eſt, ab efferveſcentia univerſi ſanguinis, vel combuſtione provenire, qui per cor circulando, cùm ſemper ſit ſibi ſimilis, Febrem etiam in eodem ſtatu perſeverantem facit. Neque hoc erit contrarium fundamentis *Plateri*, ſi pro putredine combuſtionem intelligamus, prout

intelligit *Gal.* multoties combuſtionem, cum putredine confundendo, & ita habebimus quomodo una parte ſanguinis excalefacta, & effervescente, vel combuſta, & incendio flagrante, totam maſſam ſanguinis effervescere & comburere faciat, ſerpente calore in una parte accenſo, eo modo quo ſcintilla in acervum materiæ combuſtibilis cadens, totam materiam accendit.

XVI. *Willis.* cauſam continuitatis Febrium inquirendo *lib. de Feb. cap. 7.* ait *ſecundus effervescentiæ gradus eſt, quando pars ſulphurea, ſeu oleoſa ſanguinis, nimis excalefacta fervorem concipit; tunc enim immodicè, & in vaſis effervescit, & plurimùm in corde accenſa deflagratione ſua, calorem valde intenſum in toto corpore producit, equidem ſanguis quo ad temperiem ſuam à conditione ſulphuris maximè dependet: quando ob cruditatem ſulphur minùs diſſoluitur, fit cruor aquoſus & frigidus, ac in vaſis pigre movetur ſine: ultra craſſim naturalem ſanguinis, pars ſulphurea ſeu oleoſa incaleſcat, ſtatim effera, & inproportionata cum cæteris evadit, ita ut fere tota à cordis fermento, velut inflammam acta ſanguinis maſſam immodicè effervescere & ebullire cogat. Quemadmodum enim vina fæce opulenta prædita, à ſulphure nimis rancido in fervorem concitantur, aut veluti fœnum nimis madidè repoſitum, ob ventilationis defectum, particulis ſulphureis à mixtione ſolutis, ſponte incendium concipit, pariter cùm ſanguis non ritè ventilatur, quin ab evacuatione cohibita propter rei non calidæ admixtionem, vel hæmatoſim, aut aliam ob cauſam* (has omnes cauſas recenſet *Platerus loc. cit.*) *ſulphuris particulæ denſiùs agglomerari incipiunt* (hic eſt calor qui conſideratur à *Platero* in ſanguine, antequam

quam putreſcat, ſeu comburatur, ut dictum eſt *n. præcedenti* 11.) *Statim totus ejus liquor à ſulphure ſoluto, & in corde inflammato* (ecce communicatio immediata humoris putridi ſeu combuſti cum corde, quam deſiderat *Platerus* in Febribus continuis *ut n. præcedenti* 9.) *immodice ebullit, & ejuſmodi Febris inducitur, quæ ſynochus putrida vulgò nominatur* (ecce ratio formalis Febris, efferveſcentia nempe, à qua poſtea calor cordi impertitur, ut voluit *Platerus*, & dictum fuit *n. præcedenti* 9.) *quæ tamen appellatio à pluribus rejicitur, eò quòd ſanguis, quamdiu in motu eſt, minime putreſcat, quatenus tamen in hac Febre ſulphure nimis exaltato ſanguinis mixtio non nihil ſoluitur, ejuſque liquoris maſſa à craſi naturali immutata, verſus putredinem tendit, ideo Febris putridæ vocabulum, prout Antiquitus inolevit, adhuc bona cum ratione retineri poterit* (Ecce admiſſa putredo ſaltem inchoative, vel confuſio putredinis cum combuſtione, cohærendo deductis ex *Platero, n. præcedenti* 15.)

XVII. Rationem formalem continuitatis expreſſit *cap.* 9. ubi modo dictà repetendo vel confirmando ſubjungit, *nec priùs immodica hæc ſanguinis efferveſcentia ſedatur, quàm particulæ ejus activæ à mixtione laxatæ, & dein ſucceſſivè in corde accenſæ penitus deflagrent, quòd niſi plurium dierum ſpatio contingit, unde inordinata efferveſcentia in ſanguine perdurans, eſt cauſa continuæ accenſionis, & deflagrationis ejus in corde, uti Febris excitatur aucta efferveſcentia & calore.* Non diſcrepans à *Platero*, qui à calore ſanguinis: vult illum cordis intendi, cum ad ſanguinis efferveſcentiam *Williſii* ſemper calor excedens reſultet, qui calorem cordis auget. San-

guinem ſecundum omnes partes inordinate efferveſcere, & comburi, ut de ejus putredine dictum fuit cum *Platero ſuperiori n.* 14. 15. declaravit *cap.* 9. dicendo, *cùm verò cruoris materiæ ſulphurea excandeſcens ſupra modum effervet, mixtionis vinculum maxima ex parte ſolvitur, ut principia ejus à fermento cordis fere in totum diſtrahantur, & particulæ activæ à mixto ſolutæ, velut in flammam erumpant, quare ſanguinis liquor, hoc modo in corde rarefactus, & velut accenſus, exinde motu rapidiſſimo per vaſa defertur, & deflagratione ſua caloris effluvia quam plurima diſpeſcit, hinc tota cruoris maſſa inſtar aquæ ſuper ignem poſitæ continuò ebulliens, vaſa diſtendit.* A ſanguinis diſpoſitione Febres variare, prout diximus cum *Platero n.* 11. docet *Villiſius cap.* 11. de cauſa differendo, dum ait, *ratio formalis ejus, quà à cæteris diſcriminatur, in hoc conſiſtit, quòd temperies ſanguinis in affectis ſit calidior, hoc eſt ſulphure concremabili magis abundat, ideo cum efferveſcit majori copiâ accenditur,* & *cap.* 9. in hujus confirmationem ſcribit, *hujus ſtadii limites juxta ægri temperiem, & alia morbi accidentia varie determinantur, ſi in corpore copioſo ſpiritu, ſucco, & ſanguine calidis referto, in ætate juvenili, & tempeſtate præfervida contigerit, ſi diſpoſitio ad* Febrem *ſit potens, & cauſa evidens fortis ſupervenerit, efferveſcentia* Febrilis *ſemel incepta totum pervadit citò ſanguinem & die* 2. *aut* 3. *actis radicibus morbus ad incrementa aſſurgit, ſin vero in corpore minus calido temperamento pituitoſo, aut melancholico, in ætate ſenili, aut tempeſtate frigida, indiſpoſitio* Febris *inchoatur, longiori fruitur prooemio, & vix ante ſextum aut ſeptimum diem primi hujus ſtadii limites excedit*; & quamvis de temporibus Febrium ibi loquatur,

ad

ad earum differentias extendi poteſt, quia ab iſtis diverſa tempora dependent,nec ſunt varia, niſi variata Febris differentia.

XVIII. Ex quibus concluditur *Willisium* continuitatis cauſam reponere in aſſidua ſanguinis effervescentia in corde præternaturam executa, dependenter à mala ſanguinis diſpoſitione, in depravata ejus naturali effervescentia, vel combuſtione conſiſtente,& uniformem omninò eſſe cum *Platero, & omnibus Gal. & Hipp. ſequacibus*, ſi putredinem per combuſtionem declaramus, & ad mentem revocamus ſæpius inculcatam dependentiam caloris ab effervescentia, & effervescentiæ à calore.

XIX. *Cur vero Febres continuæ, quales ſunt ſynocha, aliquando exacerbationem patiantur rationem reddit citato lib. cap.* 9. dicendo *ab hujuſmodi ſanguinis, ac una ſucci alibilis (eodem incendio uſtulatorum) deflagratione recrementa, ſeu corpuſcula materiæ torrefacta in cruore congeruntur, quæ fervorem ejus; & ebullitionem magis promovent, ac intemperiem Febrilem pro tempore adaugent.* Quæ concordant cum dictis *ſuperiori n.* 10. 15. ſi hæc recrementa putrida ſecundum quid intelligantur, prout de facto ſunt talia, ob depravatas qualitates in combuſtione acquiſitas, & ſi putredo in citatis numeris deſcripta, pro putredine ſecundum quid accipiatur, prout accipi debet, ab eis qui Febres malignas ſolùm à putredine abſoluta oriri ſuſtinent, (hic autem eſt ſermo tantummodo de Febribus continuis benignis, vel à malignitate alienis, & in eorum ſententia admittentium in Febre ſynocha ſanguinem putreſcere,

manente forma illius, quod eſt idem ac dicere, ſanguinem affici ſolum putredine ſecundum quid, ita *Conciliator differ.* 89. Horſt. *in exer.* 3. *Feb. putr. quæſt.* 4. Henriq. *Diſp.* 6. *de Feb. putr. cap.* 6. Carrer. *in ſen.* 1. *lib.* 4. *tract.* 2. *cap.* 1. Zacut. *de Medic. Princ. Hiſt. lib.* 4. *quæſt.* 13. Valeſ. *lib.* 5. *contr.* 19. habebimus *Williſium* uniformem cum *Platero*, in determinanda cauſa exacerbationis Febrium continentium.

XX. *Sylvius* cum *Williſio* concurrit, dum *lib.* 2. *prax. Medic. cap.* 27. *n.* 22. ait; *Febrium continuarum cauſam continuam, hoc eſt continuò ad cor delatam, requiri*, quod concordat cum dictis *n.* 9. *&* 16.

Ex mente *Plateri*. & *num.* 24. ſubjungit *Febrium continuarum omnium cauſam, eſſe bilem aut lympham, ſub qua ſuccum pancreaticum, ipſamque ſalivam comprehendo, quatenus cùm ipſa deferuntur ad cor, aut utramque vitioſam* (ecce putredo ſecundum quid) *& in dextro cordis ventriculo efferveſcentiam talem excitantem*, (ecce putridi humoris communicatio cordi) *unde continuò pulſus producitur frequentior*, (ecce totius maſſæ ſanguineæ læſio) quia pulſus à rarefactione, & impulſu totius ſanguinis, non alicujus determinatæ partis illius dependet, & eſt illud quod dicebamus ſuperiùs cum *Platero n.* 3.

XXI. Si non ſanguinis, bilis diverſitatem admittit, à qua Febris continuæ differentia conſurgit, ut *cit. lib. cap.* 31. *nu.* 8. oſtendit his verbis, *primaria quidem harumce Febrium ſynocharum, quæ cum calore inſigni & continuo ſunt ægris moleſtæ, exiſtit bilis, & acrimonia, & inſlammabilitate nimia peccans, unde non tantùm in dextro cordis ventriculo.*

perpe-

perpetuo vitioſam excitat efferveſcentiam. Ubi denotat differentiam quæ à minori inflammabilitate poteſt provenire. Quamvis, cùm admittat *Sylvius* bilem naturaliter miſceri ſanguini, neceſſariò ſequitur illius partem fieri, & diverſitas Febrium, quæ ab ejus diverſa conſtitutione proficiſcitur, dici poteſt à ſanguinis diverſitate oriri. Ac meliùs cum *Platero* & *Williſio*, *Sylvium* concordabimus, ſi conſiderabimus *in cit. libro cap.* 29. *à n.* 6. *uſque ad* 13. oſtendere à diverſis humoribus, ſecundum diverſas diſpoſitiones affectis, Febres continentes oriri, qui humores cùm in ſanguine exiſtant, variam pro eorum exuberantia conſtitutionem illius reddunt. Quod ſi aliquis concordiæ impoſſibilitatem deduceret, ex eo quod Febres ſynochæ ex Antiquorum ſententia, à ſanguine qui eſt alimentalis, non à bile, quæ eſt excrementum proveniant, ei opponerem *Altimar. Gal.* & *Hipp.* in omnibus conſentientem, *qui lib. de med. Feb. parte* 2. *cap.* 7. ſuſtinet ſynochas à bile produci, ex *Gal.* ſententia, unde non eſt novum ex bile tales Febres originari.

XXII. Quoad continuitatem Febrium malignarum, eadem eſt ratio, ut ait *Platerus lib. cit.* qui malignitatem putredini conjunctam ſuſtinendo, eas etiam ad naturam ephemeræ, & ſynochæ accedere docet. Quapropter ratio, continuitatis eadem cum iſtis erit, *modo ſupra deſcripto*, addendo qualitatem venenatam, à qua derivant ſymptomata malignitatis propria. Et certe non eſt difficile cauſam continuitatis Febris malignæ in hac ſententia red-

dere, quia cùm venenata qualitas ſit ſui propagativa, faciliimè toti ſanguini communicatur, unde cordi ſemper ineſt ſanguis veneno infectus, reddens Febrem in qualibet ſui parte malignam, cum calore præternaturali, excitato à putredine abſoluta, venenatam qualitatem præcedente. Ideo dicit *Platerus* haſce Febres eſſe pernicioſas, calore putri & maligno.

XXIII. Cum *Platero* non concordant in hoc *Williſius* & *Sylvius*, dum occultam qualitatem à Febre maligna excludunt, adhærendo aliorum Antiquorum ſententiæ, determinantium Febres malignas in putredine abſoluta fundari, ut demonſtratum fuit, *cap.* 5. *n.* 1. 2. 3. Diſcordia tamen in cauſa malignitatis, non parit diſcordiam in cauſa continuitatis, quæ eodem modo à *Willis* & *Sylvio* explicabitur, quo explicaret *Platerus* Febrium continuitatem à putredine abſoluta, qui non eſt alius niſi ſupra deſcriptus, ſi loco putredinis ſecundum quid, vel combuſtionis, quas ibi debere intelligi & admitti dictum fuit, intelligatur, & admittatur putredo abſoluta. Et licèt appareat difficultas, quod tota maſſa ſanguinis non eſt putrida, alioquin in primò Febris inſultu periret Febricitans, & ſi in ſanguine adſunt partes non putridæ, iſtæ cordi inſtillatæ Febrem malignam non deberent efficere, unde Febris non eſſet ſecundum omnes ſui partes maligna, nec malignitatis ſymptomata deberent eſſe continua, dum pro eo tempore, in quo ſanguis non putridus tranſiret per cor, ceſſarent, quod cùm ſit contra experientiam, nõ poterit ſubſiſtere prędicta

conti-

continuitatis cauſa, à putredine deſumpta. Tollitur tamen difficultas, dicendo quòd portio ſanguinis putridi, huc illuc per maſſam cruoris diſperſi, putridos emittat vapores, illam univerſim coinquinantes, ſpiritus vitales præcipitando, & figendo, vel evolare cogendo, & efferveſcentiam tanquam quid extraneum ſanguini operando, unde hic præter naturam efferveſcit, cum pauco calore, & multa facultatum debilitate, & quia in qualibet etiam portiuncula ſanguinis, ſunt aliquæ particulæ coagulatæ, ideo malignitatis ſymptomata continuò perdurant, cùm à prædictis cauſis omnia dependeant.

XXIV. Ad explicandam hecticæ Febris continuitatem, ſic loquitur Platerus, *Inſitus & conſtans calor, in corde ſingulíſque partibus impreſſus ita ut temperamentum ipſaque elementorum proportio in calidum & ſiccum converſa ſint, unde amplius permutari non poteſt, quia tale temperamentum factum eſt habituale, Febres hecticas producit, in quibus calor non igneus, ſed moderatus, qualis temperamenti obſervatur, idcirco calorem vix dum perſentiunt ægri, licèt & totius corporis partes ſimilares alteratæ calidiores, & ſicciores eſſe tactu, uti & cor ex pulſu cito & duro deprehendantur, conſumptio, & manaſmus haſce Febres ſequitur, non à colliquatione partium, ſed à mutatione temperamenti ſimilarium membrorum, quo nomine non rectè nutriuntur, ſed ſenſim emarceſcunt.* Introducitur hic calor ab aliis Febribus antecedentibus, cùm vix ab aliis cauſis temperamentum adeo perverti poſſit, niſi interveniente priùs alterius Febris igneo calore, qui vel ſua efficacia, vel diuturnitate cor, &

partes prædicto modo immutet,ſic Febres acutę putridæ continuæ, & quæ in læſione alicujus partis fundantur, ut ſunt ulcera pulmonum & aliarum partium, hecticam parere poſſunt.

XXV. Ex quibus patet, continuitatem in hectica, deſummendam eſſe à calore in partibus, & præcipuè in corde præternaturam, ad temperamenti habitualis ſimilitudinem fixo, à quo ſanguis continuò per illud circulariter motus incaleſcit præternaturam, cum pulſus alteratione; & aſſidua totius incaleſcentia, quod verificatur etiam in illis Febribus, ubi læſio alicujus partis cum putredine intervenit, quia calor putredinalis cordi continuò communicatus, non ſolum Febrem lentam, & continuam conſervat, ſed temperamentum cordis naturale pervertit, & calidum ſiccum habituale introducit, quod utique perſeveraret etiamſi læſio partis tolleretur,

XXVI. Ex quibus colligo ſanguinem ab habituali calore totius debere neceſſariò alterari, & perverti, per pravarum qualitatum acquiſitionem, nempe craſſitiem, ſalſedinem, acrimoniam, auſteritatem, amaritiem, & aciditatem, cùm omnes prædictę qualitates in humoribus à calore intenſo effici unanimiter concedant Medici, unde hanc efficaciam calori hecticæ negare non poſſunt, qui continuitate, & habitu, in-intenſo æquivalet, non excludenda eſt aciditas à caloris efficientia, cum videamus vinum per calorem in acetum mutari.

XXVII. *Williſius* Febrem hecticam à parte affecta

affecta in phthiſi deſcribit, *lib.de Feb.cap.*11. ejusque cauſam ponit in hoc, *quòd ſanguis pertranſiens per pulmones ulceratos materia purulenta, aut tabido inquinamento inficitur, & proinde in continuam effervescentiam, ob rei non miſcibilis confuſionem concitatur, quare & Febrem aſſiduam inducit, & ſuccum alibilem omnino pervertit.* Idemque contingere ait de ulcere aut abſceſſu in aliis partibus excitato. In quo non videtur diſcordare ab Antiquis, nam dum aſſerit ſanguinem infici materia purulenta, ſi hæc eſt affecta calore præter naturali, non poteſt non calefieri ſanguis præternaturam, & ad cor proveniens hujus calorem augere, & ſi Antiqui putredinali calore ſanguinem excandeſcere concedunt, effervescere poſtea virtute hujus negari non poſſunt, ob rationes alibi dictas, & pariter dum à calore ſanguinis illum cordis augeri admittunt, ab hoc ſanguinem magis effervescere concedant, & *Williſius*, dum admittit ſanguinem à putrida materia tanquam ab extraneo effervescere, fateri debet quod incaleſcat, & conſequenter ad cor translatus magis effervescere, & poſtea incaleſcere, cum augmento caloris cordis. Unde quidquid ab una parte aſſeritur, ab altera admittitur, vertente ſolùm diverſitate in ordine eorum quæ dicuntur, dum ea quæ antiqui priora volunt, ſecundo loco collocat *Williſius*, conveniens tamen in cauſa continuitatis, quam in continuam materiæ putridæ communicationem cordi cum illis refundit.

XXVIII. *Eodem loco*, aliam recenſet Febrem *Williſius* Hecticæ maximè ſimilem, quam len-

tam appellat, & qui ea laborant plus juſto incaleſcant, præſertim à paſtu & à motu, & ſine cauſa manifeſta emarceſcunt, tabidorum inſtar. Cujus cauſam ait adſcribi ab aliquibus obſtructionibus in viſcere quodam, Hepate puta, Liene, vel Meſenterio, cujus culpa alimentum non bene coquitur, nec rite diſpenſatur. Ipſe verò putat fundari in mala ſanguinis diatheſi, qua in temperiem nimis ſalſam & acrem vergit, ideoque nutritioni, & æquali circulationi minus aptus redditur. Etenim ſanguis in corde, non ſecus ac oleum in Lampade, ſi particulis ſalinis nimium redundat, non placide & æquabiliter, ſed cum crepitu, & magna partium evaporatione accenditur, quo quidem citiùs diſperditur, & nonniſi flammam languidam & imbecilem exhibet. In quodam ab hujuſmodi Febre extincto pulmones exſuccos, & aridos, materia ſabuloſa inſtar cretæ per totum obſitos obſervavit, viſceribus concoctioni dicatis ſatis recte ſe habentibus. Non raro, ait, meſenterii glandulas in hoc affectu ſimili materia argillacea obſideri. Utrum verò ſanguis ſalſior factus, ejuſmodi viſcerum affectiones primò intulerit, vel an viſcerum dyſcraſia ſanguinem priùs infecerit, concludit, quòd alterutra affectio ab altera pendere poteſt, & mali utriusque cauſæ reciprocæ eſſe poſſint. Cùm autem ſymptomata harum Febrium, veram repræſentent hecticam, hinc judicare poſſumus cauſarum ſimilitudinem inter eas intercedere, & has non differre à cauſis hecticæ Antiquorum. Cùm enim dubium ſit, an vitium ſanguinis à partibus,

partibus, vel iſtarum depravatio à ſanguine proveniat, poſſumus utrumque aſſerere, Et ſi dicamus vitiò partium ſanguinem depravari, concordes habebimus *Williſium* cum Antiquis, non ſolum in habituali viſcerum læſione, ſed in determinata alteratione caloris naturalis, per exceſſum ejus. Quia ſanguis acidus, acris & ſalſus, quem in his Febribus talem eſſe fatetur, ita depravatur per exaltationem, volatilizationem, & ſeu fluorem ſalium in eo exiſtentium, hæc autem à calore excedente fiunt, ut comprobant vina, quæ à calore acida evadunt, ſale acido ad fluorem deducto, & hujuſmodi diſpoſitiones à calore ſanguini impertiri docet, *in tract. de ſcorbu.* Ubi à Febrili calore ſanguinem ad ſalſum, acidum, auſterum trahi inſinuat, conveniendo cùm Antiquis per ea quæ *dicta ſunt num.* 26. & confirmat materia ſabuloſa & argillacea, prædictis partibus inhærens, cùm niſi à calore ſeparari poſſit à reliquis ſanguinis particulis, & ita incraſſari, unde ſanguis taliter diſpoſitus, ad nutritionem fit omnino ineptus, ex quo tabes neceſſariò provenit, & ad Marasmum ducuntur ægri, materialiter à ſanguine, efficienter à partibus ſanguinem alterantibus, & eſt illud quod *ſuperiori num.* 24. docebant Antiqui, qui has ſanguinis diſpoſitiones rejicere non debent, dum ſanguinem à Febrili, vel alio calore torrefactum, in acidum & fermentantem humorem converti docent ex deductis *ſuperiori num.* 26. & ineptum eſſe nutritioni, comprobant communiter ſtatuendo partes ſolo dulci nutriri: Inſuper addo, quòd ſi ſanguis fit à

calore partium acidus, & ſalſus etiam incaleſcit: quia efferveſcit ob extranei acidi vel ſalſi admixtionem, unde continuò cordi inſtillatus, calorem impertire valet, ut habitualis in eo fiat, una cum habituali effervеſcentia, à qua continuitas Febrium hecticarum habetur, dependenter à prædictis ſanguinis diſpoſitionibus, à fixo partium calore impreſſis, per quod cum Antiquis uniformis evadit *Williſ.* tam in cauſa eſſentiæ Febris hecticæ, quàm in cauſa ejus continuitatis, admittendo calorem habitualem partium, à quo ſanguinea maſſa pravas recipit qualitates, per quas præternaturam incaleſcit, & effervеſcit, & ſuſcepto per effervеſcentiam calore, cor præter naturaliter accendit; & quia hæc continuò in partibus ſanguine, & corde manet, ideò continua etiam adeſt Febris, dum mediantibus prædictis cauſis, continua ſuccedit in corde effervеſcentia, in qua fundatur eſſentia Febris cum caloris cordis & ſanguinis incremento, modo explicato, tanquam quid conſequens ad effervеſcentiam, prout ab Antiquis admittuntur, *ut patet n.* 24. 25. 26. excepta ſemper prioritate caloris, & effervеſcentiæ.

XXIX. *Sylvius lib. cit. cap.* 12. poſtquam tradiderit hecticas Febres generari poſſe à cauſis externis, & à Febribus cujuſcumque generis, & à viſcerum, maxime verò pulmonum apoſtematibus & ulceribus, *ſubjungit n.* 5. cauſam immediatam his verbis. *Cùm autem calor in Febre hectica ſit exiguus, ideoque rarò ægris moleſtus, pulſusque parvus debiliſque, judico peccare tunc in primis glandularum conglomeratarum liquorem, non ſalivam dumtaxat, ſed*

ſed ipſum quoque ſuccum pancreaticum, & quidem viſciditate aucta, non item acrimonia acida, vel auſteritate moleſta, quamvis aliquando hanc ſimul offenderim gravem. A viſciditate contabeſcentiæ cauſam deducit, quia ſanguis nimis craſſus, nutritioni non ſufficit, & hac deficiente, partes contabeſcunt. Sanguinis viſciditatem in hectica, negare non poſſunt Antiqui, cùm calor habitualis tenuiores ſanguinis partes conſumendo, illam neceſſariò cauſet, ſicuti concedere debet *Sylvius*, ſanguinem habituali calore calefieri, dum cauſas hecticæ omnes calefacientes enumerat, & ut diverſitas vel convenientia rectius diſcernatur, res ad majorem claritatem eſt revocanda. Antiqui nolunt à cauſis calefacientibus calorem in ſolidis partibus, & præcipue in ſubſtantia cordis habitualem accendi, & in hoc formale hujus Febris fundant, ſanguis à corde excalefacto magis incaleſcit, & cum eo totum corpus, & cum calore craſſitiem acquirere credendum eſt, ob rationem ſuperiùs dictam. *Sylvius* à cauſis calefacientibus, & præcipuè ab antecedentibus Febribus, partes & cor in hectica calefieri concedit, dum calorem in univerſo admittit: Ab hujuſmodi calore vult ſanguinem incraſſari, & per hoc plus ſolito rareſcere, & efferveſcere, unde pulſus magis frequens naturali, & in hac majori efferveſcentia fundatur ratio formalis hujus Febris, efferveſcens ita ſanguis magis incaleſcit, & cum eo totum corpus, Unde tota diverſitas in hoc verſatur, quòd *Sylvius* à cauſis calefacientibus vult 1. craſſitiem in ſanguinem introduci, poſtea per

hanc plus ſolito in corde effervеſcere, ab efferveſcentia majorem contrahere calorem. Antiqui cenſent à cauſis calefacientibus calorem cordis augeri, ab hoc ſanguinem fervere, & conſequenter incraſſari, & ita diverſitas ſe tenet ſolùm in ratione ordinis eorum, quæ concurrunt ad Febrem hecticam conſtituendam.

XXX. Sanguinis verò craſſitiem, tabis eſſe cauſam docet *Gal. lib. 6. Epid. ſec. 3. com. 29. in* celebri hiſtoria mulieris, quæ cum ſanguinis abundantia extenuabatur, in cujus ſine hæc habet verba, *reſciſſo autem vaſculo liquidæ pici, & colore & craſſitudine ſimilis ſanguis emanabat.*

XXXI. Nec *Williſius* differt à *Sylvio*, quia ſanguinis craſſitiem cogitur admittere, *cùm à ſale* exaltato ſanguini: acrimoniam, & ſalſedinem communicante, commixto cum ſulphure, qui continuò per efferveſcentiam ſeparatur, craſſities inducatur, eo modo quo, ex ejus ſententia, vina, ſpiritibus exſolutis, particulæ eorum, modò ſalinæ, modò ſulphureæ nimium evectæ, vina rancida, mucilaginoſa, aut acetoſa reddunt. Ita loquitur *VVilliſius tract. de fermen. cap. 7. Sylvius* verò acrimoniam, & auſteritatem, & aciditatem in ſanguine recognoſcit, *in cit. cap. 32. n. 8. & 14.* Unde colligitur uniformitas ſententię *Sylvii*, & Antiquorum in cauſis hecticæ & ejus continuitatis, quia à craſſitie & aciditate poteſt fieri efferveſcentia, *Sylvius* craſſitiem, *VVilliſius* aciditatem præponit, ab utraque tamen eſt.

CAP.

CAP. XII.

De Cauſis Intermiſsionis Febrium, & earum Periodicationis.

I. ANtiquorum diſſenſio in reddenda cauſa reditus acceſſionis Febrilis, & libertas à rei difficultate unicuique conceſſa ſuos in hac materia proferendi ſenſus, demit laborem Antiquos cum Recentioribus conciliandi, Mediatoris ergo parte relicta, principalis officium agam, mea phantaſmata ſuper hanc materiam ex opinionum variarum mixtione combinata exhibendo, quæ ad veri formam modulata, confido, dum ex ſola indicatione cauſæ eorum quæ in intermittentibus accidunt coaleſcunt.

II. Suppono ergo primo Febris intermittentis cauſam proximam, ſeu conjunctam, conſiſtere in aliquo corpore, ſeu ſubſtantia ſanguini commixta, & hujus medio cordi communicata, ex qua ille efferveſcit præternaturam, tam proprio motu, quàm à calore cordis. Hoc convincit curationis modus, per emplaſtra brachiis in manuum extremitate applicata, ubi arteria pulſat, à quibus pluries obſervatum fuit Febres intermittentes profligari, & cùm iſtorum virtus niſi ſanguinem circulantem attingat, in ſanguine eſſe quod hujuſmodi Febres efficit fateri cogimur, & prædictorum medicamento-

rum actione, vel diſſipari, vel præcipitari, cum omnimoda diſgregatione à ſanguine, vel hunc ita muniri ſeu ſtabiliri adſtrictione partium inter ſe, ut communicatæ materiæ conatum, & depravatum agendi modum deludat, naturalem ſuæ effervefcentiæ motum conſervando: natura interim per optimam ſanguinis conſtitutionem corroborata, ad ſuperandam cauſam, quæ materiam depravatam congregabat, extra ſanguinem, vitio alicujus partis, concurrente forſan aliqua ſanguinis indiſpoſitione intra limites ſanitatis exiſtente. Hanc materiam aliunde ſuppeditari ſanguini, Febrilis intermiſſio docet, quia ſi in ſanguine efformaretur, continuus eſſet ejus proventus, & ita continua, non intermittens eſſet Febris.

III. Secundò, hoc in ſanguine exiſtens, in quolibet paroxyſmo ejici, eſt manifeſtum ex Febris intermiſſione. Niſi enim è ſanguinis confinio pelleretur, Febris non ceſſaret, & ejus intermiſſio cauſæ deficientiam promittit, ſive hoc contingat à calore in ſanguine & corde accenſo, à quo materia Febrilis in fuligines paucas attenuata, inſenſibiliter diſſipatur, ſive effervefcentiæ miniſterio ſecreta, per urinam vel ſudores expellatur, qui ſæpiſſimè in Febrium intermittentium declinatione contingunt.

IV. Tertiò, ad reditum novi paroxyſmi priori ſimilem, novam ſanguini materiam advenire eum alterans inordinata effervefcentia caloreque intenſo, quæ cùm ſint ſimilia effervefcentiæ, & calori prioris paroxyſmi, ſimilitudinem cauſæ, & materiæ arguunt.

V. Quartò,

V. Quartò, ex hoc infallibiliter concedendam eſſe partem, depravatæ materiæ ſedem & genitricem, ex cujus intemperie materia uniformi qualitatum vitio, & æquali proportione generetur, & hanc partem inſtrumentis eſſe donatam, per quæ materiam ſuo ſinu confectam ſanguini conſignare valeat, & hæc ſunt venæ, vaſa lymphatica, & ductus thoracicus, mediis lacteis.

VI. Quintò, partem læſam, materiam Febrilem ſanguini & cordi præparantem, in primis viis exiſtere, & in loco partium naturali facultati deſtinatarum reſidere, quod demonſtrant paſſiones ventriculi, anxietates, vomitus, dolores, rigores in lumborum regione incipientes, inordinati in hypochondriis motus.

VII. Sextò, materiam in hujuſmodi partibus ad Febrile incendium præparatam, eſſe ſanguini extraneam, & ob qualitatum pravitatem ei minime congenerem, unde ſua præſentia potens eſt tumultus & ſeditiones cum magna effervеſcentia, & calore in eo excitari.

VIII. Septimò, vitium, & depravationem materiæ verſari circa putredinem abſolutam, vel ſecundum partem, vel combuſtionem, cum ab his, Febres quæ dicuntur putridæ, quales ſunt intermittentes, ſolum oriri poſſint.

IX. Octavò, materiam non poſſe aliquo ex his modis depravari, niſi in parte moretur, & per aliquod tempus domicilium in ea contrahat, ſolo enim tranſitu non poſſet tam citò depravari, motu efficacem influxus actionem

prohibente, unde in ea immorari neceſſe eſt, poſito in parte impedimento moram indicente.

X. Nonò, tale impedimentum, non poſſe ab alio peti, niſi ab obſtructione vaſorum partis, quæ liberum materiæ curſum interdicat, & compedem apponat, ne ſuum libere peragat curſum, coactam quietem imponendo.

XI. Decimò ſi, ex dictis, ſanguini communicatur materia depravata, oportere ut tale impedimentum ſuperetur, & materiam rupto carcere ad libertatem exire, & per vaſa partis correſpondentia, vaſis ſanguinis, in ejus ſinum deferri. Impedimenti devictio, non poteſt contingere niſi à materiæ conatu, obſtructam reſerante viam.

XII. Undecimò, hoc impedimentum ex toto non tolli, ſed tantùm tranſitum coactè concedere, moxque eundem locum occupare, cuilibet viam defendendo ſicut prius, quod eſt maximè neceſſarium, ad præparandam materiam pro altero paroxyſmo, hoc autem non poteſt evenire, niſi dum materia in exitu humorem obſtruentem ſecum non rapit, eo reſiſtente, quia ſua viſcoſitate firmiter vaſorum parietibus adhæret, ſed ſolũ perterebrat, & perforat, ut per foramina excitata exeat, quę poſtea de novo occluduntur diſtractis particulis, & verſus vaſorum latera expulſis, ad ſuum locum redeuntibus. Ut evenire obſervamus in viſcoſis, & mollibus corporibus, quæ obvio corpori cedendo tranſitum concedunt, ſine partium deperditione, ad cujus tranſitum filamenta quibus texuntur contrahendo proprio & naturali motu

motu apertam à corpore viam occludunt. Sic poſito novo in parte impedimento, materia noviter fluens paratum ibi invenit carcerem, ubi ad modum prioris depravatur, & ipſa ſuo conatu impedimentum ſuperante, acceſſionem reiterat ſanguini permixta, & impedimento de novo remiſſo, modo dicto eadem revertuntur, donec ex toto auferatur, quia tunc materia depravari unà cum Febre ceſſat.

XIII. Duodecimò, debere materiam talem diſpoſitionem acquirere ex mora in parte, ut valeat impedimentum perforare, & terebrare, ad quod maximè facit, vel ſpirituum igneorum impetus, vel aciditas, auſteritas, ſalſedo, & acrimonia, unde aliquam ex iſtis indiſpoſitionem materiam detentam ſuſcipere credendum eſt. His poſitis, quæ nulla probatione majori videntur indigere, cum per hæc, quæ in Febribus intermittentibus contingunt aliter explicari non poſſint, non erit difficile rationem invenire Febrilis circuitus.

XIV. Quando ergo pars aliqua, ut ventriculus, vel pancreas, vel meſenterium, lien & hepar, obſtructionem patiuntur ab humore viſcoſo, & lento, à partis vitio generato, vel aliunde recepto, ab alterius partis depravata conditione germinante, & ab erroribus per cauſas exſtrinſecas cumulato ſanguinique commixto, qui circulando per prædictas partes in eis vitioſam deponit ſarcinam, tunc ſanguini per obſtructam partem tranſitus impeditur, & ventilationis defi-

cientia incaleſcit, eo modo quo ſtagnantes aquæ tepore perfunduntur, &, quia in eo partes ſulphureæ, & bilioſæ, ſalinæ, ſeu terreſtres, & melancholicæ exiſtunt, quæ à concepto calore exaltatæ, & ſuper cæteras evectæ efferveſcentiam & ebullitionem pariunt, cum calore ipſius materiæ detentę, & furore, quibus valet partem à qua detinetur calefacere, & impedimentum ſuperare directo in illud impetu, quem à furore in ſuarum partium exaltatione cōcepit, eo modo quo muſtum ebulliens in dolio, undiquę clauſo, exaltata ſulphurea & ſpirituoſa ejus parte per fermentationem, & expiratione prohibita occluſis undique ſpiraculis, tantum virium ſibi conciliat, ut vas ferreis etiam firmatum ligamentis diſrumpat. Ulterius ſanguis obſtructione ſtagnans, & concepto calore efferveſcens, proprii ſalis fluorem experitur, & ſuper cæteras partes ęvectum, eas ſuo ſubmittit imperio aciditate, auſteritate, vel ſalſedine totam materiæ ſubſtantiam inficiendo, juxta ſui ſalis conditionem & qualitatem. Eo modo quo vinum à calore extrinſeco efferveſcens, in acetum mutatur, aciditatem undique ſpirans, tartari partibus fixis & acidis fluorè exaltatis. Ita diſpoſitus ſanguis, fermenti naturam induit, potens ſua virtute & activitate, corpora proportionata, quibus commiſcebitur, fermentare & agitare, *prout explicavimus cap. 6. num. 6.* Interim in anguſtiis ſui carceris reſtrictus ſanguis, ob ſulphuris, & ſpiritus exaltationem, & totius efferveſcentiam turget & tumeſcit, & quo ſtrictiùs detinetur, eò magis furorem conci-

concipit, donec impatiens talis carceris ſui incapax, ob conceptum tumorem, impedimentum aggreditur, & impetu facto, auxiliari ducta aciditate, vel auſteritate, vel ſalſedine, qua perfunditur, illud perforat, & liberam viam cedere cogit, intermiſſum iter per venas reaſſumendo, præmiſſa vaporum turma, conſiſtentium in multitudine particularum ſalis, & ſulphuris attenuatarum: primo autem ſalinæ acidæ agmen ducunt, in qualibet enim Chymica diſſolutione, acida corpuſcula cæteras partes precedere fere ſemper videmus, hujuſmodi aciditate tactæ partes ſentientes frigent, & ſi modum exceſſerint, vel humidum moderatorem non habuerint, prædictas partes vellicando & pungendo rigorem & horrorem inducit, & ad pulmones elevatæ oſcitationem ſi cum humido attenuato commixtæ, quia ſine hoc nimis acres redditæ, tuſſim ſiccam excitant, & ſi in copia extiterint, ut pulmones opprimere valeant, difficilem reddunt reſpirationem, & ſi acido-ſalinæ extiterint, palatum attingentes ſitim magnam efficiunt. Cordi communicatæ hujuſmodi evaporationes, copia illius calorem opprimunt, frigiditate minorant, aciditate ſanguinem coagulant, & ſentientes ejus partes pungunt, unde pulſus minor, & frequentior, & totius ſanguinis rigor, ob privationem caloris ſui principii unde totius corporis frigus. Sanguis ita alteratus in motu fit tardus, & circulationem protrahit, donec ſupervenientibus ſulphureis exhalationibus, acidis diſſolutis & ejectis, calor cordis

ſublevatur, ſanguis calet, & cum eo totum corpus, deſtructis evaporationum acidarum reliquiis à calore cordis & ſanguinis reſurgente, cum pulſus elevatione. Interim per venas reliqua ſanguinis ſubſtantia ab obſtructa parte erupta ſerpit, & quia fermenti naturam adepta fuit citiſſimè, per totam maſſam cruoris diffunditur, præcipue ubi magnos venarum ramos fuerit ingreſſa, & quia eſt extranea ſanguini, inordinatam efferveſcentiam in eum introducit. Sanguis hoc modo efferveſcens, cordis ſinus ingreſſus incendium ſubit, unde æſtus, & totius corporis incaleſcentia, *prout expoſitum fuit cap. 9. n. 2. 45.* In hoc incendio maſſæ ſanguineæ fermentum conſumitur, & magis attenuatum ſenſim expirat, & per inordinatam fermentationem ſegregatum, ad partes excretioni dicatas deponitur, unde ab hoc hoſte ſanguis liber, quieti reſtituitur, & Febris intermittit.

XV. Pro natura & activitate ſanguinis depravati, & diſpoſitione maſſę ſanguineæ, Febris fit major, vel minor ſic ſi depravatus humor fuerit bili ſulphure prægnanti commixtus, per expoſitam exaltationem multùm activus evadit, unde immanem movet in ſanguine efferveſcentiam, in ejus intimiora penetralia ſe inſinuando, partes omnes agitat, commovet, & turbat inordinatè, pro virium excellentia, ex qua turbatione partes ſulphureæ ſanguinis ſolutæ, & illis fermenti unitæ, eandem virtutem & motum adeptæ, tanquam rebelles, ad favorem fermenti pugnant, unde tumultus, & ſeditio major in ſãguine ſuccedit, & in uniuerſo

corpore

corpore incendium & calor ingens. Si verò ſulphure pauper, ut pituita & melancholia, effervefcentiam quidem in ſanguine movet,ſed moderatam,& conſequenter calorem minorem, quia non eſt tanta activitas in eis, ob ſulphuris paupertatem, ut valeant partes ſanguinis immoderatè agitare, & turbare,nec partes ſulphure à ſanguine in tanta copia ſeparantur in prædicta agitatione, ut intenſum calorem efficiant.

XVI. Sanguinis diſpoſitio prout coadjuvat, vel reſiſtit virtuti extranei, Febrem reddit majorem vel minorem, ſanguis enim ignis vitalis, ſeu ſpirituum feraxe & ſulphuris dives, hoc eſt multa bile redundans,ab extraneo etiam debili leviter agitatus, maximas ſeditiones ſibi conſtruit, quia partes hujus ad motum promptæ, à debili motore excitatæ, propriis viribus in inordinatum & effrænem motum erumpunt, qui tamen amoto movente ceſſat, quia adhuc ſub naturæ jugo manent, & niſi coactæ à cauſa præter naturali, non habent tam effrænatè moveri, unde illa amota naturæ denuò obtemperant: ſanguini ita conſtituto ad præſentiam extranei contingit, quod in ſpiritu vini ſulphure pleni obſervatur, qui ad paucæ flammæ approximationem in flammam totus diſpergitur, & quod pulveri pyrio evenit, qui à parua ſcintilla tactus, cum furore & effræni impetu ignem ubique ſpargit. Hinc in corporibus natura ignis, bile ſcatentibus, vel à naturali temperie, vel ab erroribus externis hujuſmodi Febres excitantur,

XVII. E contra, ſi ſanguis ad æqualitatis lancem ſuas partes ſortitus fuerit, vel craſſiores cæteras ſuperaverint, fermenti extranei virtuti etiam validæ magis reſiſtit, nec à fermentatione inordinata, vel excedenti turbabitur, quia partes ejus ſunt ex ſui natura ad talem motum minus aptæ, & ob connexionem firmam cum omnibus principiis conſtitutivis, ſanguis violenter agitari non poteſt, & quia ſulphureæ particulæ non abundant, ideo non excitantur in tanta copia, ut adurentem calorem exhibeant, ſed ſolùm paulo naturali intenſiorem.

XVIII. Sic ſanguis in obſtructis vaſis, fermenti naturam induens, hoc eſt putredine ſecundum partes affectus, Febrem intermittentem efficit.

XIX. Aliquando verò reſtrictus in anguſtia vaſorum, humor non tantùm fermenti indolem ſuſcipit, ſed calore partium,& proprio, prohibita ventilatione aucto, in ſuas partes diſſoluitur, impetuque ab ipſis facto, perforato impedimento in flammam exurgit, qua tota cruoris maſſa inflammatur, accenſis in ea ſulphuris particulis, cum Febrilis incendii augmento, quod eis exhalantibus paulatim deficit, & eis pereuntibus, ex toto ſedatur. Flammam iſtam præcedit fumus,ex aquea, & humida vel ſeroſa parte elevatus, qui ſua frigiditate partes ſentientes refrigerat, & cordis calorem minuit, aciditate, & acrimonia, qua ſerum à ſalium varietate in eo diſſolutorum profunditur,rigorem, & horrorem inducit, ad concuſſivos motus

partes

partes adſtringendo pro expulſione irritantis acidi.

XX. Putredinem concipere humor in obſtructis viis facile concedent, qui Febres intermittentes malignas admittunt, & malignitatem à putredine derivant. Verùm tamen ad hanc pervenire non cenſeo, quia antequam humor putreſcat putredine abſoluta, neceſſe eſt quod putredine ſecundum quid afficiatur, cùm hæc ſit via ad illam, & quia tunc qualitates ſunt depravatæ, & acrimoniam aciditatemque acquiſivit, & feruore tumeſcit, his viam ſibi parat, & exit ſuperato obſtruente impedimento; antequam putredine totali excipiatur.

XXI. Nec obſtat ſanguinem in obſtructis venis recluſum, inflammationem facere, & ita iſti omnes Febres intermittentes conjungerentur, ſi vera eſſent quæ dicta ſunt, quod eſt falſum. Quia niſi viam ſibi aperiret, modis ſupradictis poſſet forſan contingere inflammatio, ſed quia paruo temporis ſpatio libertatem ſibi vindicat, ideo inflammationis periculum tollit. Præter quam quòd falſum eſt, ex impedito ſanguinis curſu per obſtructionem vaſorum, inflammationem ſemper ſequi, quia hepatis, lienis, meſenterii, & uteri vaſa, ſæpiſſimè obſtruuntur, & rarò inflammantur.

XXII. Et quia poſt humoris exitum ab obſtructa via, denuò remiſſum fuit propria virtute impedimentum, ut ſuperiùs innui, ideo ſanguis eodem modo alteratus, eoſdem reducit effectus, & ſi eadem diſpoſitio in parte ratione impedimenti, & morboſæ affectionis, & in ſan-

guine ratione quantitatis, & qualitatis perduraverit, paroxyſmi eodem ordine ſuos moderabunt acceſſus, ſic ſi quotidie in parte obſtructa ſanguis colligatur, & acrimoniam, vel combuſtionem concipiat, ut quotidie impedimentum vincat, quotidie fit Febris, ſi verò de tertio, in tertium ſolùm hoc obtinere valeat, fit tertiana, & quartana ſi de quarto in quartum, diſpoſitiones acquirat ad ſuperandum impedimentum ſufficientes, ob diſpoſitionem enim humoris, qui facilius putredinem ſecundum quid vel combuſtionem concipere valet, & ob efficaciam vel debilitatem influxus morboſæ partis, humorem in præter naturale fermentum diſponentis, & ob diſpoſitionem impedimenti, qua tardiùs vel citiùs ſuperari eſt capax, Febrilis acceſſionis inſultus retardatur, ad unum, vel ad duos dies. Et ſi eædem diſpoſitiones in eadem menſura contineantur, Febris eundem ordinem imò acceſſionis horam conſervabit: quod ſi in iſtis aliqua interveniat mutatio, & paroxyſmi ordo mutatur, nam ſi impedimentum ex continua inciſione, & perforatione attenuatur, ut faciliùs vinci poſſit, tunc minoratur alteratio, quia minùs humor moratur in parte, ideò etiam minor exaltatio partium ſulphurearum, & ſalinarum, & conſequenter minor activitas in agendo, unde Febris mitior, & paroxyſmi anticipant, & Febris citiùs terminatur, ideò humore ſulphureo, ſeu bilioſo dominante, in obſtructa via Febris fit brevior, dum à furore bilis, & abſterſione, impedimentum per paucos paroxyſmos, ex toto tollitur. E contra verò ſi ſanguis

ſanguis materiam craſſam ſecum detulerit additam præexiſtenti impedimentum, fit contumacior, humor plus detinetur, & majorem acquirit aciditatem, & depravationem in omnibus ſuis qualitatibus, & hoc modo paroxyſmi retardantur, & majores fiunt, & diutius durant, remiſſo ſemper in quolibet paroxyſmo in priſtinum impedimento, & etiam aucto, & ſi impedimentum ſit contumax, & humor pravam contraxerit aciditatem, Febris Chronica fit dum hujuſmodi aciditas niſi per longum tempus valet ex toto impedimentum deſtruere. Combuſtio etiam ex hoc major evadit, quia per diuturnam moram magis incaleſcunt, & attenuantur. Sic ſi humor in majori copia fluat, citiùs acidior evadit, vel comburitur, & ita citiùs impedimentum ſuperatur, unde paroxyſmi anticipant, & Febris magis augetur, ſi verò materia ſit minor, & impedimentum minus reſiſtens, Febris retardat, & mitis ſe offert. Si tanta ſit copia materiæ, & diſpoſitio ad combuſtionem, vel ad fermenti naturam accipiendam, ut quotidie impedimentum vincere valeat, quotidie invadit, quæ de tertio in tertium ſuos reiterabit acceſſus. Si verò minor ſit, & niſi de tertio in tertium impedimenti reſiſtentiam emollire ſit potens, quæ quotidiana exiſtebat fit tertiana, ſi verò pluribus in locis multiplicatis obſtructionibus ſtagnat materia, ita ut materia in una parte impedimentum perforet, de tertio in tertium, & alia in diverſa parte de quarto in quartum, fit conjunctio tertianæ cum quartana. Et quia pars in ſua temperie ſenſibi-

lem patitur mutationem, non tam ab obſtructione quam ab humoribus depravatis, vel combuſtis, hęc quoque concurrit ad paroxyſmi mutationem citiùs, vel tardiùs diſponendo materiam ad putredinem ſecundum quid, vel combuſtionem. Ex his omnibus poteſt reddi ratio eorum, quæ circa Febres intermittentes contingere ſolent.

CAP. XIII.

De cauſis Rigoris & Frigoris, ex Veterum & Recentiorum mente.

I. FRigus & Rigorem *Williſ. lib. de Feb. cap.* 3. vult dependere ab acore ſeu aciditate concepta, à ſucco nutritio quem intermittentium cauſam exiſtimat, qua partes nervoſæ valde punguntur, ac frigoris ſenſum in eis incutiunt, non ſecus ac cereviſia novella, quæ utribus incluſa, à dulci in acidum, & nitroſum ſaporem tranſit, ut præ acore & frigiditate vix deglutiri poſſit. Modum verò explicat ſequentibus verbis. *Cùm itaque ſanguinis maſſam hujuſmodi ſucci particulæ nitroſo acore præditi, ad turgeſcentiam impulerunt, & cùm denſius agglomeratæ, in fluore eſſe incipiunt, ſpiritus vitalis primo acore ſuo obtundunt, & calorem non nihil obruunt, quare ſanguis frigidior exiſtit, & tardiùs circulatur, quin & ob caloris defectum ſenſus frigoris in toto percipitur, & pulſus admodum rarus exiſtit. Porro cum hujuſmodi ſucco acetoſo partes nervoſæ & ſolidæ pro ultimò*

mo ſuo alimento irrigantur, hujus fluore qui ſimul contingit cum ſanguinis turgeſcentia, partes iſte ſenſiles vellicantur, & in tremores, & ſpaſmos irritantur. Ex quo patet frigus partium, in oppreſſionem caloris ſanguinis, quo cùm partes non foventur frigent refundere, & vigorem in acrimonia humoris vellicante partes ſentientes, quæ concutiuntur ad rei moleſtæ ejectionem.

II. Huic conformis videtur *Sylvius lib.1.Prax. Medic.cap.30. num. 77.78. & 79.* poſtquam enim determinaverit à ſucco pancreatico Febres intermittentes fieri, ait, *ſuccus ergo pancreaticus ſtagnatione notata redditus naturali acidior, atque poſt perterebratam obſtuentem pituitam in tenuis inteſtini cavitatem effuſus, mox in confluentem qualemcumque bilem inſurgit, atque cum ipſo efferveſcentiam ſolito majorem parit, & quidem pro pituitæ ſimul occurrentis varietate variantem, quamdiu enim ſuccus ille acidior, pituita adjutus, oppreſſam tenet bilem, tandiu frigus in multis circunſtantiis plurimum differens profert. nam primò frequentiſſimi in lumborum regione, ubi confluxus eſt trium modo memoratorum in tenui inteſtino humorum, frigus angit vehemens, quando ſuccus prædictus eſt acidior, & pituita non valdè viſcida, per quam inteſtinorum penetrans tunicam, frigoris ſenſu afficit.* Ecce quomodo cùm *Williſ.* ſentit in ſtatuenda aciditate, cauſa frigoris, quod confirmavit *cap.27.num. 33.* his verbis, *quemadmodum autem frigus omne in Febribus deducendum judico in primis à ſucco pancreatico, quo acido, & forte etiam à lympha acidiore exiſtente.* Ab eadem aciditate rigoris & horroris cauſam provenire cùm dicto *Williſ.* docuit *cit.cap.30.num.83.* dicendo, *Ab iiſdem habitibus acrioribus minuſque pi-*

tuitæ admixta habentibus, ſed gradibus acrimoniæ diffe-rentibus, producitur aliàs horror, aliàs rigor, & *num.* 85. *cit. cap.* 5. habet *Pulſus aucto frigore paulatim redditur minor, ratione aciditatis auctæ in halitibus aſſurgentibus, ſanguiniſque magis coagulati, ideoque ad rarefactionem minus apti. Unde non mirum ſi præterea unà cum animali motu univerſo debilior fiat pulſus, qui proinde urgente valdè frigore vix, aut ne vix quidem obſervari poteſt.* Ecce quomodo in aciditate, exprimit cauſam concentrationis pulſus, & conſequenter cauſam oppreſſionis caloris in ſanguine, & corde, à qua poſtea totius corporis frigus, ita ut omninò ſint concordes in aſſignanda cauſa frigoris & humoris, quamvis ſint diſcordes in ſubjecti aciditatis dum, *Williſ.* ſuccum nutritium, *Sylvius* pancreaticum determinat, quæ diſcordia parui pendenda eſt, cùm in cauſarum inveſtigatione ea ſolum expenditur quæ influit in effectum, non quæ ſuſtentat, ſicuti in curatione medicamenta dirigimus, non ad ſubjectum, ſed ad qualitates corrigendas, quando iſtæ depravantur.

III. Ex Antiquis fuerunt, qui autoritate *Gal. lib. de Trem. cap.* 6. opinati ſunt à caloris nativi motu rigorem & horrorem fieri, ex eò quòd cum calor ſit perpetuo mobilis, ſi validus exiſtat, & in univerſum expandi prohibeatur, corpus duplici motu agitatur, & concutitur à moleſtia quam à duplice motu caloris nativi patitur. Oppreſſus enim ab aliqua cauſa, in remotiora ſe colligit, & unit, quia verò anguſtum non patitur ſpatium, & ſi non expanditur à proprio excremento extinguitur, ideò rurſum

ad

ad exteriora collectis viribus cum impetu quaſi è carcere prorumpens, quæ tranſitum prohibent propulſat, quæ ſi reſiſtant, iterum ſibi conſulens reſilit, & ad ſuum revertitur principium, & in hujuſmodi motu totum corpus concutitur, & tandiu hoc contingit quamdiu cum re expanſionem impediente pugnat calor nativus. Huic ſententiæ adhæret *Helmon. lib. de Feb. cap. 9. num.* 1. alii ex eodem caloris concurſu ad interiora deducunt cauſam rigoris aliter; Volunt enim hunc eſſe dolorificam ſolum refrigerationem in partibus externis, quæ refrigeratio provenit à caloris verſus cor, ſeu illius propinquas partes receſſu. Has ſententias *Sennertus lib. 2. inſtit. part. 3. ſect. cap. 5.* rejecit, quamvis prior ſuſtineri poſſit, in ſententia doctiſſimi *Tachenii* ponentis ignem acidum, & concludit *Sennertus* rigorem ab expultrice moleſtata fieri, à tremore differens, quod hic ſit motus cauſæ morbificæ, & facultatis non irritatæ ab aliqua cauſa, cum utraque motum ſuum præſtet; & probat ſuam ſententiam *Gal.* autoritate *ſecundo de ſymptomatum cau. cap.* 5. quoties aliquid per carnes, & corporis ambitum violenter agitur, ac ad cutim defertur, neceſſe eſt dum carnei cutimque permeat, omnia in quæ incidit pungat, ſtimulet, atque lancinet. Quòd autem omnis mordax cauſa ſive ea calida, ſive frigida ſit, animal in horrorem ac rigorem inducat: primo quidẽ ex talibus intelligere licet ſi ſano corpori ferventẽ aquã ſubito infundas, aut ignis ſcintillã iniicias, ſtatim horrore vexabitur, ita cum ulceratæ particulæ cauſticũ medicamentũ imponitur 1. quidẽ horrent,

deinde rigent, mox etiam febricitant nonnulli. Quid quod tertianę Febres, quæ omnium maximè bilioſæ calidæque ſunt, omnium maximè horrore infeſtantur, quantoque ſinceriores tertianæ ſunt, tanto etiam rigor in iis incidit vehementior. Ex quibus ſatis manifeſtum fit *Gal.* velle materiam irritantem eſſe cauſam rigoris, & horroris, irritamentum verò conſiſtere in calore & frigore, ubi recentiores *ſupra citati*, in aciditate. Quòd ſi documento *Gal.* advertemus docentis omnia acida eſſe frigida, nullus remanebit diſcrepantiæ locus.

CAP. XIV.

Quomodo explicetur Febris Generatio, dependenter à Sanguinis circulatione.

I. HIc revocare licet ad memoriam omnes cauſas immediatas Febris, ut rectè & clarè quæſitum explicetur, non adeo ſolutu facile, in recentiorum ſententia, inordinatam efferveſcentiam ſanguinis primum Febris eſſentiale determinantium nam certum eſt, cùm Febris duratione hanc effervescentiam perennari, unde ſequitur totum ſanguinem per cauſas Febriles huic ſubjici, ex altera verò parte probabiliſſimum videtur, eſſe aliquas portiones in ſanguine, ita diſpoſitas ut activitati cauſarum reſiſtant, cùm in putredine corporum, quæ eſt efficaciſſima cauſa Febrium, licet quo ad ſenſum aliquando tota putrida videantur, ſæpe tamen

in eis aliquas particulas à putredine intactas obſervare licet. Et ſi aliquæ portiones ſanguinis à cauſarum Febrilium influxu libere evadunt, dum pertranſeunt per cor, non deberent præternaturaliter effervefcere, & Febris pro illo tempore ceſſare, cum naturali pulſus moderatione, quod tamen eſt contra experientiam, & ſic cùm tota maſſa ſanguinis non inficiatur à fermento extraneo, nec in omni ejus portione per cor circulante adſit principium exaltatum, vel coagulatio, quia in ſanguine, fermento extraneo imbuto, erunt portiones valde ſenſibiles, quæ fermenti virtutem non ſentient, ſicuti aderunt partes, quæ ob perfectam unioné ſuarum particularum, principio exaltato diſſolutionem in eis moliente reſiſtent, particularum unitatem & unionem conſervando, & multæ portiones quæ coagulatione non condenſantur, alioquin ſi totus eſſet coagulatus, nec circulationem perageret, nec in ſpiritus ſubtiliaretur, ſicuti ſi totus deflagraret, in cineres totus abiret, & ſpiritu omni deficiens, omnium facultatum extinctionem ſecum traheret Fatendum eſt pro ea temporis differentia, in qua portiones ſanguinis, ab influxu prædictarum cauſarum, liberè per cor circulantur, Febrem non eſſe, quia ſolùm ad naturalem effervefcentiam ſunt diſpoſitæ, quæ manifeſtam reddunt difficultatem in explicando modo generationis Febrium dependenter à circulatione ſanguinis, quam in præſentia dilucidere conabor.

II. Fermentum extraneum ſanguini impreſſum, totam illius maſſam fermentare, per illam

ſe diffundendo, facilè ſibi perſuadit qui ejus naturam conſiderabit; Conſtat etenim, partibus ſpirituoſis, ſulphureis & ſalinis ad ſummum exaltatis & volatilizatis, *ut dict. fuit cap.6.n.2.* quæ ubi diſſolvuntur, ad maximum ſpatium extenduntur, etiamſi fermentum ſit paucæ molis, non aliter ac grana pauca moſchi, ambræ thuris igne diſſoluta, odorem ad magnam loci diſtantiam, per corpuſculorum tranſmiſſionem ejaculant, & ad ſimilitudinem pulveris pyrii, qui igne accenſus occupat locum majorem ſe ipſo non accenſo, 225000. cujus, ex relatione *Fremundi*, & de grano thuris vel magnitudinem piſi combuſto majora decantat *Magnenus*, numerando in eo atomos Element. ad quãtitatẽ 7776000000000000000.
Ita mirum non debet eſſe fermentum eadem partium volatilitate & ſubtilitate donatũ qua aromata & pulvis pyrius inſigniuntur, diſſolutum etiam in parva mole ſua corpuſcula diffundere, ad ſolam extenſionem corporis, cum reſtrictione ad latitudinem venarum & arteriarum. Admirationem nobis non inducit paruam portionem fermenti per grandẽ farinę maſſam paucarum horarum ſpatio fermentare, nec vinũ in magna quantitate, vaſto dolio pravo odore imbuto, per momentum conſignatum, eodẽ odore coinquinari, nec paucas guttas ſevi, & olei therebentinæ, integrum vini dolium ad ebullitionem cogere, nec ſpirit. vini ſui odorem, in emiſſis corpuſculis fundatum, ad multos paſſus dilatare, & admirationem cum incredulitate nobis incutiet, parvam etiã fermenti portionem ſanguinam maſſam poſſe fermentare? Fermentum

ergo

ergo Febrile, à calore interno membrorum diſſolutum, in ſubtiliſſimas partes, in venis facillimè totum ſanguinem, arterias etiam ingrediendo pervadit, & ſuo motu partes in ſuperficie ſanguinis exiſtentes magis volatiles & ſpirituoſas movet & agitat pluſqnam naturali ſtatui earum conveniat, & ſi valde activum fuerit, & penetrans, intimiores ſinus pervadendo in particulis ejuſdem generis, etiam quieſcentibus idem peragit, unde citiſſimè omnes ejus partes volatiles, & ſpirituoſæ ad effrænem motum concitantur, coadjuvante motu primum particularum à fermento motarum, quę excitatæ ſibi proximiores aggrediuntur, movent, turbant & agitant, donec putridæ ſpirituoſæ, quibus imbuuntur, ad eundem modum efferantur, & iſtæ alias, donec fere omnes in qualibet portione ſanguinis concitæ in motu totã cruoris maſſam in féruorem & ſeditionẽ deducant, & tunc totus ſanguis pręternaturalem fermentationem patitur, tam à virtute fermenti, quàm à motũ ſuarũ partium, à fermento priùs motarum. Ex quo aſſeri poteſt, non totum ſanguinẽ à fermento coinquinari, quamvis præter naturam effervescat, quia pręter motũ quẽ à partibus 1°. impulſis adeptus eſt, nullam aliam malam qualitatem acquiſivit, hinc eſt quod ceſſante motu ſuæ naturæ & integritati omninò reſtituitur, Quamvis credam etiam à virtute fermenti per totum ſanguinem diffuſi, poſſe prædicto modo turbari, & ad inordinatam effervescentiam duci, & tunc ceſſante motu, remanet in ſanguine aliqua qualitas fermenti propria, qua vel

auſteritatem, vel aciditatem, ſalſedinem acquirit, & quæ poſtea expulſo fermento, paulatim cedit. His adde, motum, quem à ſe ipſo concipit ſanguis, expulſionem extranei fermenti omni conatu intendens, quam non poteſt aſſequi niſi motu, quo fermenti partes propulſat, impellit, & detrudit, & hujuſmodi motus eſt ſemper conjunctus virtuti moventi fermenti, quia ſemper ſanguis totis viribus tendit in expulſionem illius quod ejus depravationem, vel diſſolutionem molitur. Sic ſanguis fermenti virtute, energia propria, & particularum ſuarum motu feruore inordinato tumultuans, ad cor pervenit, cujus calore magis feruet, & præternaturam fermenteſcit, unde calorem igneum concipit, *modo dicto cap.9.num.* 24. hujus caloris aucti activitate, ſanguinis particulæ, ſi quæ ſuperſtant à fermentatione liberæ, rareſiunt ſummopere, & ad æqualem cum cæteris efferveſcentiam ducuntur, & ita per fermentum, tota maſſa ſanguinis ebullit, & æſtuat, in quo eſſentialiter, juxta recentiores, conſiſtit Febris.

III. Quòd ſi adhuc difficultatem faceret, quomodo ſanguis expulſioni fermenti incumbens totus agitetur, poſito quòd fermentum ſit ſolum in aliqua determinata ſui parte, poſſe tolli, ratione ſuperius dicta de fermento, quod primo movet particulas ſanguinis in ſuperficie exiſtentes, utpote ad motum magis aptas, quia quaſi à cæteris ſolutæ, & hæ alias, & ita omnes commoventur, & hoc maniſeſtè apparet in vino, in quo iniiciantur ali-

quot

quot guttæ ſevi, totus feruet, non alia ratione, niſi quia primò commoventur particulæ à ſevo tactæ, vel iſtius virtute, vel conatu vini, in ſui depurationem tendentis, & hæ alias proximiores, & ſic progrediendo per mutuum & alternatum motum ſingularum partium, totum vinum inordinatè agitatur, & efferveſcit, diſſolutis in prædicto motu novis ſemper particulis ſpirituoſis, quæ libertatis amantes, à cæterarum conſortio diſgregationem tentant, omni conatu, & impetu, undè motus fit major in toto vino.

IV. Non diſſimili ratione diſcurrendum eſt, de exaltatione principii calidi & ſpirituoſi in maſſa ſanguinea. Hoc enim aliquali libertate donatum, ſuper alias partes ſe extollit, dominium affectans, non ſolùm ſuis qualitatibus, vel etiam motu totalem indagans libertatem, quam inordinatè affectans, nullam conatui quo vincula ex toto diſrumpere tentat, legem ponit, undè huc illuc ſe ferens per ſanguinis ſinus, quæ invenit obſtacula diruit, & movet, & partes ad motum promptas ſecum rapit, & ſocias in ſui auxilium factas, majori furore ſuum proſequitur molimen, & quæ reſiſtunt, agitat, diſcutit, & propulſat, undè & ipſæ coguntur ad effrænem motum, hinc brevi tempore maſſam ſanguineam in furorem ponit, eamque rarefacit ſuo impetu mixtionis vincula laxando, ita ut in ſinus cordis illabens, tota exardeſcat, & æquali effervescentia æſtuet, qua ſanguinem à fermento extraneo tactum effervescere diximus.

V. Quod ſi hanc principii exaltationem ad combuſtionem transferimus, facilè eſt ab hujus initio totius ſanguinis incendium concipere; dum enim 1°. aliqua portio ſanguinis uritur, gliſcit in vicinam partem incendium, & alimentum in ea inveniens (ſunt enim in qualibet portione ſanguinis, partes ſulphureæ accenſioni aptæ, & maximè in ejus ſuperficie, ibi deductæ ab inſito effervefcentiæ motu, & à calore cordis) ibi ſurgit, ab hac parte in aliam tranſit, donec tota maſſa ſanguinis deflagrationi tradatur, quæ incrementa ſuſcipit, quando cum tali incendio per cor circulatur. Et ſi aliqua portio ſanguinis huc illuc diſperſa ab incendio libera exultat, ab inordinata effervefcentia immunis non evadit, dum à calore reliqui ſanguinis deflagrantis nimis rarefacta & excalefacta, ebullit & feruet, & ſuæ particulæ in nimia raritate diſgregationem paſſæ tumultuantur.

VI. Quo ad coagulationem, ſeu putredinem ſimpliciter, ſi in aliqua portione ſanguinis, diverſis in locis diſperſa contingat, totam maſſam fermentare facit. Et 1°. quia cauſa coagulans, quæ eſt ſubſtantia, coagulativa qualitate affecta ſanguini commixta, licet aliquas ſolum partes coagulaverit, nihilominus tota maſſa ejus qualitatem ſentit, ſunt enim coagula maximè activa, & tenuiſſimis corpuſculis contexta, quæ diſſoluta per multum ſpatium extenduntur. Ideo videmus paucam coaguli quantitatem, multas lactis menſuras coagulare, & caſeum etiam magnæ molis, pauci

coagulantis

coagulantis virtute fieri: Hujuſmodi ergo ſubſtantia coagulandi virtute prædita, per totum diſperſa cruorem, multas partes iſtius coagulat, hoc eſt putreſcere cogit, & hæ ratione putredinis, in qua ſemper ratione diſſolutionis partium, eſt etiam illarum tumultus, & ratione caloris cordis efferveſcentiam inordinatam ſubeunt, & alios pariunt effectus, *modo ſup. explicato cap. 9. n.* 11. quæ verò non ſunt coagulatæ, quia ab extraneo nempe coagulo petuntur, defenſionem moliuntur, excitato ſpiritu ad illius expulſionem, vel deſtructionem, unde in iſtis formentatio inſurgit prçternaturalis, quæ in corde magis augetur *modo ſup. dicto de extraneo* 2. quia pars coagulata, ſeu putrida acidum putredinale ſpirat, quod obſervamus in lacte diu coagulato, & jam in partes diſſoluto, quo tota maſſa ſanguinis facile & citò inficitur, fixatis ſpiritibus in partibus non coagulatis, cum aliquo ſolutionis principio, ſicuti enim ſpiritus ſeu calor ad naturæ regulam modulatus, unionem partium in mixto conſervat, ita deficiens eſt cauſa ut omnes diſſolvantur. Sic videmus in putredine, per caloris interitum omnes partes mixti ad invicem ſeparari, cùm ſpiritus coagulati in ſanguine ita ſe habeant ac ſi non eſſent, cùm per ſolum motum ſua præſtent munia, & illius integritati provideant. Ideo ſanguinis compages detrimentum ſentit, & otiante moderatore, partes inter ſe diſcedunt totali diſſolutioni ſtudentes, unde poſtea cordi conſignatæ, plus juſto rarefiunt & efferveſcunt; Unde Febris ſine magno calore,

prout contingit in particulis ex toto putridis, quia ſpiritus coagulati tam tenaciter cum cæteris particulis inviſcantur,ut à calore cordis nō valeat excitari, ſuperata verò cauſa coagulante, partibuſque coagulatis ſeparatis & ejectis, reliquum maſſæ ſanguineæ priſtinam reaſſumit bonitatem, revertente ad ſua munera ſpiritu, qui a coagulo fixatus fuit, & intermiſſa quiete, motuque revocato ope caloris cordis, & efferveſcentiæ propriæ, vitam & unionem ſuo reſtituit ſubjecto.

Hæc pro Febrium continuarum generatione explicanda dependenter à circulatione ſanguinis, & ad propoſitæ difficultatis ſolutionem ſufficient. Poſſunt etiam intermittentibus applicari, quia earum efferveſcentia inordinata dependet, vel ab extraneo ſanguini commixto, vel à combuſtione, in quibus explicandis eodem modo ſuperiùs dicto eſt diſcurrendum.

In Antiquorum ſententia faciliùs ſatisfit, dicendo à putredine, & aliis cauſis calefacientibus calorem cordis augeri, unde ſanguis circulans ita incaleſcit, ut totum corpus per quod diffunditur, igneo calore æſtuare faciat, & ſi continuò prædictæ cauſæ calorem cordi ſubminiſtrent, continuò fit Febris, ſi per interpolatas vices accedat cauſa calefaciens, ceſſato ad aliquod tempus influxu prioris, fit Febris intermittens; non aliter ac ab extraneo fermento à natura expulſo, extra vaſa ſanguifera, antequam novum fermentum ſanguini ſubminiſtretur, fit Febris, ex Recentiorum ſententia inter-

intermittens; Et ſi maligna qualitas ſanguinem apprehenderit, Febris maligna aderit, & eo circulante per cor inſurgent omnia ſymptomata prædictam Febrem comitantia, & ita modus generationis Febris malignę, dependenter à circulatione ſanguinis, ex antiquorum mente malignitatem Febrium in occulta qualitate reponentium, explicari debet. Nec mirum eſſe debet qualitatem malignam aliquando in determinata portione humoris putridi fundatam, totum ſanguinem malignitate inficere, cùm videamus venena pauca portione intus ſumpta, ſanguinem totum venenato miaſmate vitiare, & hujusmodi qualitates ſint valde propagativæ ſui, per productionem ſibi ſimilis qualitatis.

CAP. XV.

De Signis Febrium.

I. QUia parva in ſignorum doctrina poteſt contingere diſcrepantia inter Antiquos & Recentiores, in cauſarum Febrilium identitate convenientes, Ideo utriuſque partis ſigna in medium non exhibeo, & ab eorum comparatione deſiſto, ne tamen huic operi deficiat complementum, neceſſarium duxi aliquid de ſignis Febrium hic addere, inhærendo huc uſque dictis; *primo* ſigna exponendo, quæ Febrium diverſas conditiones in genere oſtendunt, *ſecundo* quæ qualitatem cauſæ efficientis

manifeſtant, ut ex hujus cognitione curatio perfectiùs dirigatur.

II. Febris non meliùs cognoſcitur, quàm ex pulſus alteratione præternaturali, quæ magnitudine, parvitate, frequentia, tarditate menſurata, Febris magnitudinem, morem, tempora particularia, & univerſalia optimè demonſtrabit.

III. *Magnitudo pulſus, cum frequentia magna,* Febris acutiem, & vehementiam oſtendit, *quia* ſupponit magnam ſanguinis efferveſcentiam in corde fieri, qua multum, & ad amplum ſpatium dilatatur arteria, & major adhuc ex frequentia pulſus cognoſcitur, per quam eodem temporis ſpatio, in quo tempore ſanitatis una fieret pulſatio, hic plures ſuccedunt, magna verò efferveſcentia intenſam cauſæ activitatem arguit, & conſequenter Febris acutiem, cùm hæc ſemper ſuæ correſpondeat cauſæ. *Magnitudo pulſus cum frequentia minori,* mitiorem Febrē deſignat, cauſæ minorē activitatem arguendo, qua ſanguis non multū, nec intensè efferveſcit.

IV. *Parvitas pulſus,* ſi frequentiæ excedenti conjungatur ultra exceſſum Febrilem, qui ex frequentia comprehenditur, malæ qualitatis, ſeu putredinis abſolutę argumenta prębet, parvitate manifeſtante facultatis languorem non valētis arteriam ad majus ſpatium extendere. Languor verò facultatis ſpirituum deficientiā præſupponit, dependentem ab abſoluta putredine, vel à maligna qualitate. Idcirco *parvitas, & frequentia pulſus, Febris malignæ ſunt certiſſima indicia,* Si magnitudini ſuccedat paucitas pulſus,

ſubi-

ſubitam virium reſolutioné oſtendit,& Febrem malignam ex benigna factam fuiſſe. Si verò cum parvitatem oderata frequentia ſocietur, debilitatem virtutis cum Febre non vehementi oſtendit, cum periculo tamen ſalutis, quia virium debilitas morbum etiam levem periculoſum reddat. *Adverte* tamen eſſe conſiderandum, an paucitas pulſus ſit naturalis, vel à depravata arteriæ conſtitutione, quia tunc nihil mali prædicunt, & ex aliis Febris accidentibus ejus natura & qualitas eſt rimanda.

V. Hac pulſus menſura particularia Febrium tempora metiuntur, *in principio* enim ſit minor & parvus, cum frequentia, calorem cordis & ſanguinis materia Febrili opprimente & impediente ne tanta fiat effervefcentia, ut dilatari poſſit arteria ad ſtatum naturalem, & dum paulatim materia Febrilis diſſipatur, vel foras protruditur, paulatim etiam pulſus reſurgit, & quando ad naturalem dilatationem pervenit, principio acceſſionis terminus ponitur: cui ſuccedit pulſus dilatatio major, quàm tempore ſanitatis ei conveniat, & tunc *augmentum* incipit, quod perdurat uſque dum ad majus ſpatium arteria non dilatatur, & tunc eſt augmenti finis, in quo ad arteriæ dilatationem majorem & majorem magis atque magis incrementum ſuſcipit calor Febrilis,& frequentia pulſus, arteria dilatationis terminum conſecuta, ad aliquod tempus illam conſervat, & calor in concepto exceſſu firmatur, & tale tempus eſt *ſtatus*, & ſi arteria ab ultimo dilatationis termino recedere incipiat, & verſus

naturalem ſtatum pergere, cum caloris diminutione, jam ad *declinationem* pervenit Febris, & ſi naturali decliationi reſtituta fuerit, cui conjungitur ſemper caloris Febrilis extinctio, *Febris ex toto ceſſaſſe* cognoſcitur. Hoc modo ex pulſu, tempora particularia Febrium per paroxyſmos invadentium diſtinguimus, & eodem modo diſtinguere poſſumus tempora earum quæ unica acceſſione circumſcribuntur, cùm in iſtis eadem ſit ratio *principii*, *augmenti*, *ſtatus*, *& declinationis*, ac in qualibet acceſſione Febris intermittentis, & ſolùm differunt quòd hæc uno die terminatur; ubi in illis ad plures dies extenditur.

VI. Quod in particularibus Febris temporibus diſtinguendis obſervatur in pulſu, id univerſalia etiam tempora diſcernit, comparativè ſumendo dilatationem arteriæ, & frequentiam in motu ad principium univerſale Febris, ab hujuſmodi enim comparatione *diſtincta augmenti, ſtatus ac declinationis habetur notitia.* Arteria cùm majori dilatatione & frequentia ſe movente *in augmento* morbi univerſali quàm in principio, adjuncta inæqualitate, proveniente ab inæquali accenſione & effervescentia partium ſanguinis in corde. *In ſtatu univerſali* prædicta omnia in eodem tenore conſervantur, quandoque vero augentur, aucta ſanguinis efferveſcentia, non ratione Febris, ſed motu naturæ ſeu principii naturalis in ſanguine dominantis, ſui hoſtis ejectionem molientis, quo motu totus æſtuat, & efferveſcentiæ furore excandeſcit, quod ſi obtinuerit minorata efferveſcentia ad abla-

ablationem cauſæ, vel ipſa per ſe deficiente, dilatatio arteriæ frequentia & inæqualitas fit minor, & *Febris univerſalem attingit declinationem.* Quæ ſi conjungantur cum aliis ſignis à Medicis pro cruditate, & coctione materiæ peccantis dignoſcenda recenſitis, integram & perfectam cognitionem Febris ſuorum temporum particularium & univerſalium dabunt.

VII. Quo ad cauſarum ſigna, aliquod extraneum ſanguini miſceri, Febres acceſſionum recurſu oſtendunt, ab hoc enim Febres per paroxyſmos invadentes fieri *oſtenſum eſt cap.* 12. *num.* 2.

VII. Quale verò ſit vitium extraneæ materiæ, accidentia Febri magis inhærentia demonſtrabunt. Si frigus cum rigore, & pulſus contractione in acceſſione corripiat, materiam acidam deſignat, quæ vellicando partes ſentientes rigorem facit, coagulando ſanguinem, & ſpiritus fixando, pulſum ad contractionem cogit. Hujuſmodi ſymptomata longiori, vel breviori tempore circumſcripta, materiæ quantitatem majorem, vel minorem, ſicuti tenuitatem, & craſſitiem declarabunt, nam craſſities, & abundantia materiæ, ea in longum protrahit, tenuitas verò, & paucitas, brevis durationis facit, ſicuti vehementia, & remiſſio, pravæ qualitatis intenſionem & remiſſionem oſtendit. Quandoque hujuſmodi materia ſola ac ditate peccat, deficiente in ea partibus calidis, ad accenſionem ſanguinis idoneis, nec unita exiſtente cum alio humore huic effectui opportuno, ut ſolo frigore, & horrore cruciet, nullo vel parvo

ſubſequente calore moleſto, ut multoties in quartanis ad finem declinationis univerſalis properantibus obſervatur, & in Febribus algidis dictis evenit, vel quia acido devicto, in dilatatione pulſus, & reſurrectione ſpirituum, non habet materia unde ſanguinem fermentare faciat, vel quia ſanguis, à longa Febre ſpiritu depauperatus, ad effervèſcendum impotens redditur, ea enim quæ pauco ſpiritu donantur, difficilimè fermentantur. Aliquando verò prædicta ſymptomata calor intenſus ſequitur, ùnione acidæ & oleoſæ materiæ, unde prima exſpirata altera accenditur, & ſanguinem effervefcere facit magis vel minùs, juxta prædictæ materiæ activitatem majorem vel minorem, & diſpoſitionem ſanguinis ad magis vel minus fermentandum, vel ad comburendum. Ab hac unione acidæ & oleoſæ materiæ, diverſo tamen tempore ſuos producentis effectus, quandoque oritur difficultas ſpirandi, ab acida materia pulmones opprimente, ſtagnatione facta ſanguinis coagulati in eis, tempore actionis oleoſæ & amaræ ſubſtantiæ, aliquando cardialgia producitur, inducta dolorifica ſenſatione in ore ventriculi à corrodente ejus qualitate, aliquando vomitus excitatur irritata ventriculi expultrice facultate, quæ inſurgens ad irritamenti ejectionem, pravam materiam in eo contentam per vomitum expellit. Si ſolo frigore cum pulſus contractione Febris invadat, materiam Febrilem frigiditate peccare arguemus, vel ſaltem liberam eſſe à qualitate acri, & frigus, atque pulſus contra-

contractionem efficere, prohibendo expanſionem caloris ad partes, quæ ſi diu durant, viſcoſitatem illius arguit, ſi verò parùm, tenuitatem; in hoc caſu ſubſequens calor eſt mitis, quia materia partibus calidis non abundat, ideoque non valde fermentativa, niſi maſſa ſanguinea aliunde laxitatem contraxerit, à qua diſponatur ad effrænem fermentationem, etiam à debili fermento, vel ſalſedinem acquiſierit, quæ non magnum, ſed acrem ſenſui reddit calorem, cum magna moleſtia totius, ut æger loco ſtare neſciat, & inquietudine prematur: & hujuſmodi Febres dicuntur pituitoſæ. S horror cum aliquo ſenſu caloris inſurgat, ut ſolet in tertianis Febribus, in quibus ægri contremiſcunt & calent, perſuaſi erimus humorem calorem & acrimoniam habere, ut bilis, quæ in ſuo ſale præter amaritiem corroſivam facultatem conſervat, ut patet in dyſenteria à bile, qua partes nervoſas & ſentientes pungendo in tremores impellit, caliditate conjuncta caloris ſenſationem efficiendo, & ſi pulſus contractio concurrit, hæc à contractione cordis materiæ irritamentum ſentiens, vel ab admixtione acidi humoris, vel ab oppreſſione caloris, verenda Sitis in *primo* inſultu harum Febrium maxime affligit, bile vincente alios humores, unde caliditate vaporum fauces exſiccando, & ſalivalem humorem incraſſando, ſitim moleſtam parit, quæ aliquando Febre invaleſcente minuitur, diſſipatis vaporibus prædictis. Omnis verò abſentia frigoris, & horroris ſoliuſque caloris ſubitus inſultus, cum ſola, ſed

parva pulſus contractione & tenſione materiam, nec aciditate nec acrimonia, peccantem manifeſtat, ſed ſola caliditate contracta combuſtione, qua affatim, & ſubitò, tanquam in ligno ſummè ſicco, partes igneę prorumpunt, ſanguinem accendere, præmiſſo pauco evaporationum effluxu, aliquali oppreſſione cor fatigantes, quæ brevi tempore à calore diſſipantur, unde contractio pulſus, ab oppreſſione dependens, parùm durat, & ſi calor ſit intenſus humorem intenſè calidum oſtendit, qualis eſt bilis, & ſine alterius admixtione, quæ rigorem & horrorem non efficit ſua acrimonia, quia ſubitò accenſa, caliditate intenſa alias qualitates ſuperando, illarum operationem non permittit, vel offuſcat.

IX. Hæc humoris naturam oſtendunt. *Febris verò longitudo, vel brevitas*, deſummenda eſt ab impedimento, quod omnium Febrium intermittentium cauſam diximus, & à ſanguinis diſpoſitione apta impedimenti contumaciam citiùs vel tardiùs ſuperare, & cum hac, *longitudinem Febris deducimus*, ab ejus accidentibus, quæ nihil remittunt poſt ſeptimam, undecimam, vel decimam quartam acceſſionem nec Febris citiùs ſua tempora particularia pertranſit, quia ſignificant materiam in eadem quantitate, & cum eodem vitio ab affecta parte ſubminiſtrari, & impedimentum eſſe ſtabile, & fixum, nec à ſua contumacia recedere. E contra *brevitas indicabitur*, à Febris & ejus ſymptomatum diminutione, Sic paroxyſmorum anticipatio, cum Febri majori, vel æquali

præteritis,

præteritis,majus vitium in materia arguit,quo impedimentum citiùs ſuperat, ſed hoc ad priſtinum ſtatum revertere vitium materiæ manifeſtat, & conſequenter longitudinem portendit. Anticipatio paroxyſmi cùm minori Febre, & benignioribus ſymptomatibus,impedimentum faciliùs ſuperari, & materiam minùs depravari denotat, unde Febris terminum in brevi ſperare licet. Sanguinis diſpoſitio conſideratur penes abundantiam humorum tenuium, vel craſſorum, illa brevitatem præſagit, quia impedimentum facilè ſuperabile reddit activitas, & ferocia humoris tenuis, quamvis magnitudini Febrium inſerviat, ad majorem, & effrænem effervеſcentiam tenuitate cooperante: ubi craſſities, Febres magis mites reddit, ſed impedimentum difficilius ab eorum virtute tolli poteſt, unde niſi longitudo expectanda.

X. *Principii calidi exaltationem in ſanguine oſtendit primò* Febris continuitas nullis interupta acceſſionibus, quia cauſa in ſanguine permanens, permanentem operatur effervеſcentiam præternaturam, creſcentem,vel decreſcentem, prout principium exaltatum in quantitate, & virtute fermentativa creſcit, vel decreſcit *Secundò* ab intenſo calore, cum principii exaltatione conjuncto; colligitur, hæc enim à combuſtione non differt, quæ intenſione caloris ſemper inſignitur, prout dictum fuit *cap.6. num.* 22. Dum ſanguis combuſtionem patitur, multæ partes ejus torrentur, & tanquam cineres à cæteris partibus diſgregatæ, fermentativam indolem

conſecutæ, effervescentiam augent, ex qua Febris novus inſultus arguitur, cum aliquali contractione arteriæ, ſeu tenſione in ſanguinis turgeſcentia, à novo fermento effecta conſiſtente, qua arteria nimis diſtenditur & contrahitur, tãquam chorda arcus: Eo modo quo utres nimis repleti vino, vel alio liquore, & duritiem, & cõtractionem acquirunt: brevi tempore tollitur hæc contractio, quia ſpiritus, & vapor qui retẽtus ſanguinem turgentem reddebat, exhalare incipit. *Inæqualitas pulſus fit* à materia inæqualiter fluente ad cor, vel inæqualiter rarefacta, ob diverſam ſui diſpoſitionem. Et ſi contingat ſanguinis circulationem impediri in aliqua parte, & in vaſe medio inter maximos & minores à tumore, vel inflammatione, ſanguis regurgitat verſus ſuum principium, exterioribus partibus relictis, unde internè uruntur ægri, & exterius frigent cum parvitate pulſus, oppreſſo à regurgitante ſanguine corde, & ejus calore.

XI. *Coagulatio, ſeu putredo*, diſtinguitur à parvitate pulſus aliquando majori, aliquando minori, pro qualitate ſanguinis: qui, ſi acris fuerit, irritando cor ad ſui expulſionem, in tali motu frequentia fit major, à putredine verò amaritiem, aceroſitatem, & ponticitatem vel auſteritatem impartiri, docet vinum in vappam degenerans, vel in acetum verſum, & fructus & eorum ſucci putreſcentes, ſicuti coagulatio perſeverans lac acidum reddit, & ab his qualitatibus frequentiam pulſus dependere probat palpitatio cordis, à materia irritante, in qua

ſemper

ſemper pulſus frequens & celer, & paſſiones cordis in hypochondriacis & hyſtericis, quæ hujuſmodi pulſus alterationem patiuntur à pravarum evaporationum irritamento. Remota verò tali qualitate minor aderit frequentia. Et quia in putrido ſeu coagulato ſanguine, major naturali contingit effervefcentia, ſed cum paucitate caloris qui interiit, vel in Spiritu cum aliis partibus coagulato otiatur, ideo pulſus fit parvus, deficiente ſpiritu impetum faciente ad arteriæ amplam dilatationem.

CAP. XVI.

De Curatione Febrium in Particulari, & primò de Ephemera & Synocha non Putrida, ex mente Antiquorum & Recentiorum.

I. CUrationem Febrium in Generali libēter prętermitto, quia in hoc conſenſus Veterum & Modernorum, puto ſatis ſuperque patere poſſe ex conſenſu in modo curationis Febrium particularium, ideo in hujus demonſtratione inſiſtere decrevi incipiendo à curatione Febris ephemeræ & ſynochæ non putridæ.

II. De Ephemera agens *Sylvius lib.* 1. *Prax. Medic. cap.* 28. curationem dirigit ad remotionem cauſæ externæ, ſanguinem totum refrigerādo, *Avicennam* imitatus qui *l.* 4. *ſec. prima de Feb. Tract.* 1. *à cap.* 9. *uſque ad* 33. curationem inſtituit Febris Diarię eiſdem indicationibus inherēdo, ſcilicet

cauſæ extrinſecæ remotioni, & refrigerationi totius ſtudendo.

III. Et incipiendo ab aëris æſtu, ſi ab hoc originem traxerit Diaria, *Sylvius* in hujus curatione jubet aërem in quo eger habitat, aquarum inſperſione ſuper pavimentum refrigerari, & ſudorem promovere; ſimul ac refrigerare, quod facit ſequenti mixtione ℞. *Aq. Card. Ben.* ℥vj. *Acetoſæ* ℥ij. *Syr. Papav. errat.* ℥j. *ſpir. nitri gutt. vj. m. quo facit cum Avic. cit. lib. cap.* 29. dum caput & pectus ægrotantis refrigerantibus remediis irrigat, & roſaceo nive refrigerato inungit, frigidã aquam propinando, & in balneum ægrum immittendo, ſudorem provocare intendere videtur. Unde *Sennertus lib* 1. *de Feb. cap.* 6. generaliter in quacumque cauſa ephemeram excitante ſudorem probat, & adjuvandũ eſſe indicit, quia plerumque hæc Febris ſudore finitur. Hinc omnes ferè practici ad *Galeni* imitationem potum aquę frigidæ ad ſatietatem ægris exhibent in Diaria, ab æſtu excitata, quod tamen cum cautione exequendum eſt, quia ubi craſſi lentique humores cum obſtructione partium abundant, perniciosus eſt uſus prædictæ aquæ, ſicuti etiam ubi aliquà pars corporis eſt imbecilla, quapropter cũ moderatione refrigerandum eſt cum aquis cichorei, endiviæ, acetoſæ, violarum, nenupharis, vel decoctis eorundem, cavendo etiam à dulcibus ſyrupis, quia aliqualiter calefaciunt, dum facile in bilem vertuntur, & ſanguinis æſtum promovere valent.

IV. *Quodſi obſtructio timeatur*, ex eo quòd ęſtuanti corpori ſupervenerit aëris, alteriuſve rei frigus: probat

probat *Sylvius* prædicto julapio admiſceri *ſal. volatile,è Cornu Cervi, ſal.armoniacum*, aliave ſimilia Deobſtruentia & Diaphoretica, ut ſunt, *ſpiritus tart. rectificatus, Antim.diaphor.* quę deobſtruendi, & ſudorem ciendi facultate pollent. prædictum *Avicen.* ſequens, qui *cit.l. c.*30. ſudorem provocari jubet, ægrum operiendo, & Febre inclinante in balneum calidiuſculum immittendo, utcum refrigeratione totius ſudor proliciatur, *ut dixi c.*9. & ut obſtructi pori cutis dilatentur, vinum etiā exhibendo, quia ſudores, & urinas provocat, & *cap.*25. in Diaria ex obſtructione alicujus partis, aperientia in uſum revocat.

V. *Si à potu generoſo largiùs hauſto excitata fuerit Febris Diaria*, potum acidiuſculum imperat, qualis eſt, *Tinct. Roſ. acidiuſculam.* ℞ *Aq.hord.* ℥xxx. *Roſar* ℥ij. *flor. Roſ.rub.ſic.* ℥j. *Ol.ſulph.q.ſ. ad aciditatem gratam, infundantur in Vaſe vitreo clauſo, & in loco calente ad Tincturæ eleganter rubentis extractionem, colaturæ adde ſyr. Injubini* ℥ j, *de qua tinct. ſæpe capiat, hac enim ſanguinis æſtū compeſcit & Febrem tollit*, hujuſmodi ad Febrē Diariam ex vino, admittit *Avicen.* dum *c.*32. *cit.l.* tradens curationem Diarię ex potu vini ait, *curari prout curatur ebrietas & l.*1. *ſec.*3. *c.*8. agens de eis quæ ab ebrietate preſervant, inter alia enumerat, *ſuccū mali punici acidi, & acetū, lac acidū,* & *poſcā* frequētiùs hauſta, quæ verò preſervant, etiam curant.

VI. *Si à nimio corporis motu ac defatigatione excitata fuerit Febris Diaria*, ſancivit *Sylvius* ſpirituoſo potu reparandos eſſe ſpiritus animales, ita tamen ut conjunctus corpori æſtus non augeatur, in quem finem ſequentem proponit mixturam, cochleatim per intervalla brevia uſurpandam

℞. Aq. Flor. Tiliæ Bet. fœnic. an. ℥ij. *ſpiritus vini rectific. vel Aquæ vitæ Matthioli* ℥j. *ß. ſpir. ſalis dulc.* ℈j. *Iul. roſ.* ℥j. *m. vel* ℞: *Aq. Meliſſæ, ſalviæ An* ℥iij. *totius citri* ℥ij. *cichorei* ℥iij. *ſalis Roſmarini, ſalviæ An.* ʒ. *ß. ſyrup. acetoſæ* ℥j. *m.*

VII. In hoc etiam *Avic.* præceptis conformis, qui *cap.* 19. *cit. lib.* curam Diariæ ex labore agens jubet, ut ægri capiant cibos, qui in pauca copia multùm alimenti conferant, nec ſane alia ratione niſi ut diſſipati à labore ſpiritus reſtaurentur per alimenta multi & boni nutrimenti, in quem finem veſtes, ac ſedilia odoramentis imbuit, fructus etiam humidos & recentes ad refrigerationem exhibendo, & ſi hi non adfuerint, Julapium, aliudque quod valeat ſupplere vices fructuum proponit.

VIII. *Ubi ab Ira vehementiore excitata eſt diaria Febris*, præter illa quæ animum præſtant ſerenum, refrigerantia, & humectantia, Bilem corrigentia commotam, & acriorem factam corrigentia exhibet; *ut eſt ſequens mixtura, quæ paulatim aſſumenda eſt* ℞. *aq. plantag. lactuc. acetoſæ an.* ℥j. *cinamom.* ʒ *ß. ſpiritus ſalis dulcis* ℈. *ß. ſyr. diacodii* ʒj. *m. in hujus locum poteſt uſurpari ſequens potio eodem modo* ℞. *aq. Portulacæ, Nenupharis, Violarum an.* ℥ij. *ſyr. de ſucc. Limonum, vel agreſtæ* ℥j. *ſalis prunellæ* ʒ. j. *m. vel decoctum hordei, & tamarindorum.*

IX. *Et hæc docuit Avic. c.* 13. *cit. lib. de curatione Febris diariæ ex Ira*, quando monuit ægros deberi occupari fabulationibus jucũdis, ſuavibus cantionibus, & ludis mirificis, victum humectantem, & refrigerantẽ imperando, quod *Sylvius* etiam per medicamenta talis conditionis intendit.

X. Ubi

X. *Ubi à ſubitaneo & gravi mœrore orta eſt diaria Febris*, ad ejus curationem una cum ſalutaribus animo ſolando, ac erigendo aptis conſiliis, ſequentem conſulit mixturam *Sylvius*, ad corrigendam humorum auſteritatem, quæ in mœrore compatitur, & ad ſedandam ſanguinis effervescentiam, ℞. *aq. pulegii fænic. an.* ℥ j. *ſpiritus carminativi noſtri, vel aq. vitæ Matthiol,* ℥ß. *laud. opiat. gr.* ij. *ſpiritus ſalis armoniaci* ℈. *ſyr. fænic.* ℥j. *de qua ſæpius & parum capiat. poteſt etiam ſequens mixtura eodem modo exhiberi* ℞. *aq. totius citri, ſcorzoneræ, bugloſſæ an.* ℥ij. *confect. Alkermes* ʒj. *aqua theriacalis* ℥j. *elixir proprietatis* ℈i. *ſyr. de corticibus citri* ℥j. *m.* quas indicationes habuit *Avic. cap.* 11. *cit, lib.* proponendo in curatione Febris à mœrore vinum, quod habet virtutem exhilarandi, & ſpiritus qui in mœrore diſſoluuntur reſtituendi, quæ continetur in prædictis medicamentis, dilutum tamen exhibet, ne magis accendat, conſulendo, ut tempus hilariter æger tranſigat, & odoramentis refrigerantibus oblectetur.

XI. *Ubi à vigiliis oritur prædicta Febris*, *Sylvius* ſtudet in removendis cauſis vigiliarum, & in diſponendo corpore ad ſomnum capeſſendum narcoticis ℞. *hord. mund. ad crepaturam cocti.* ℥ß. *ſem. Papav. alb.* ℥. *ſ. cum ejuſdem hordei decocto fiat emulſio ad* ℥xv. *addendo ſyr. Papav. alb.* ℥i. *aq. fænic. vel roſ.* ℥i. *ſ. m. ad idem facit emulſ. facta cum ſeminibus melonum, papaveris albi, & amygdalis decorticatis & aq. viol. lactucæ, vel nimphææ, vel prædicta aqua*, exhiberi poſſunt cum *ſyr. papaveris albi*, quæ poſſunt ægro propinari paulatim per hauſtula ſæpiùs repetita ex precepto ipſius *Sylvii*, donec ſomnum experiatur, qui ſi ne ſic quidem

accedat, *eidem emulſ. laud. opiat. gr.* ij. *vel* iij. *adjungit*, neque in hoc ab *Avic.* diſceſſit, qui *cap.* 15. curationem talis Febris à vigilia inſtituit, per extrinſeca refrigerantia, & humectantia, quæ intus ſumpta, ut præcipit *Sylvius*, erunt maioris efficaciæ, & vinum tanquam narcoticum propinat.

XII. *Si in Febre Diaria in quacumq; cauſa plethora adſit*, ſanguinem mittit, & ubi copioſa eſt in corpore bilis, hujus evacuativũ propinat, ubi verò non tam multa, quàm acris adeſt bilis, alterantia, & in primis acida, & quæ ardorem promovere valeant propinat, ut eſt ſequens ♃. *rad. cichor.* ℥j. *taraxaci m. j. tamar.* ℥j. *ſ. coq. ex aq. hordei*, de qua colata accipe ℥xx. addendo *ſyr. de cichoreo cum rheubarbaro* ℥ j. ½. *m.* vel ♃ *aq hordei* ℥xij. *fœnic. vel cinamomi* ℥ . *ſyr. de cichoreo cum rheubarbaro* ℥ij. *ſpir. vitriol. qu. ſ. ad aciditatem*, & has potiones jubet ſumi per hauſtus interpolatos, ſed frequentes, donec alvus reddatur laxior: In horum locũ poterunt uſurpari *ſyr. roſ. ſol. ad* ℥v. diſſol. *cum aq. Endiviæ*, ſuperbibendo poſt duas vel tres horas. *ſeri caprini lib. j. ſ. vel, lib.* iij. *aq. Nocera*, vel fiat infuſio *rheubarbari ad* ʒ . ß *in aq. Endiviæ qu. ſ. addendo col. ſyr. roſ. ſol.* ℥iij. *vel* ♃. *caſſiæ noviter tractæ* ℥j. *pulpe tamarind. mund.* ℥ .*m. fiat Bol.* ubi verò non tam multa quàm acris adeſt bilis, alterantia, & in primis acida, Diaphoretica acida, ad bilem acrem moderandam, quæ ſudorem promovere valent, propinat, & præcipue commendat *acetum ſtillatitium ſimplex vel compoſitum*, ut ſequens ♃. *rad. Angel. Zedoar. an.* ℥i. *petaſitidis* ℥ij. *foliorum rutæ hortens.* ℥iv. *meliſſæ ſcabioſæ*, *flor. calend,*

an.

an. ℥ij. *nucum iugland.immatur. conciſ* ℔. II. *pomor. citrior.conciſ. lib.* I. *contundantur omnia ſimul, deinde affundantur aceti vini optimi ad tres quartas partes, ex arena in cucurbita vitrea perſe diſtillati lib.* xii. *digerantur per noctem, manè diſtillentur igne cinerum lento, ad ſiccitatem ſine uſtione, & de hoc poteſt æger ſumere in cerevíſia, juſculo vel aquis, ad aciditatem, & ſudor expectandus.* Quod ſi ſola alteratione uti volumus, præter *acetum deſtillatum* conveniunt *decoctum berberis, ribes, acetoſæ, tamarindorum, portulacæ cum ſucco limonum, vel ſpiritu vitrioli, vel ſalis, vel tartari vitriolati, vel ſalis prunellæ*: Ubi vero contingat lympham, ſeu ſuccum pancreaticum acidiorem factum, effervefcentia in ſpiritu introducta Febrem diariam cauſare, ſalia volatilia aciditati propria&Diaphoretica,*ut ſalia volatilia, cornu cervi* &c. imperat,*& ſalis armoniaci*,quibus addi poſſũt *ſal carabe, urinæ, roſmarini, ſalviæ, lavendulæ cum aquis refrigerantibus*, quæ ex doctiſſimo *Tachenio in Hipp. Chimic.cap.*19. alcali volatili ſcatent, quo acidum abſorbent,& diſſipant,ut *cichoreæ endiviæ, lactucæ*;& cum his vulnerariæ herbæ,ut *Alchimilla, plantago, farfara, polygonum*, quibus parari poſſunt variæ medicamentorum formulæ.

XIII. Ubi diaria Febris corripit hominem, in quo vel copia, vel viſciditate, vel ſalſedine peccans pituita reperitur, danda mox opera, ut illa nimia per evacuationem minuatur, viſcida incidatur, ſalſa temperetur, ad præcavenda mala plura, ita conſulit *Sylvius*: medicamenta his opportuna habebis, *cap.*19.*num.*4.*& cap.* 109. *num.*19.

XIV. Hic adverte evacuationem, purgatio-

nem, & humorum pravorum alterationem *Sylvium* admittere, ubi ſanguinis abundantia, vel pravorum humorum majoris damni periculum infert, ut ex *præcedenti n°.* colligi poteſt.

Et in hoc pariter eſt imitatus *Avic.* qui *cit.lib. cap.*1. ait, *Evacuatio hic inutilis eſt, neque ulli ea eſt opus, niſi cui ex plenitudine obſtructiones inſint, & cruditate laboret & Febris nata ſit ex cutis denſitate, corpore ſimul exiſtente plethorico.*

XV. Et quo ad bilem, ſecutus eſt *Fernel. de F. b. cap.*5. qui Febris ſynochæ, imputris, ex bile, calidorumque humorem agitatione mentionem facit, & *Nicolaum Floren.* qui *tract.*2. *ſum.*4. *diſt.* 1. *cap.*3. Febrem humoralem ſine putredine, dividit in ſanguineam, & cholericam, unde etiam ſi ex bile diariam Febrem determinaſſet, antiquorum placitis adhæſiſſet, & cura cum eo eſt dirigenda, evacuatione & alteratione bilis, nec malè poſtea ex hoc principio deduxiſſet poſſe à ſucco pancreatico & lympha depravatis citra putredinem abſolutam, hujuſmodi Febrem generari, cum ſola qualitatum depravatione valeant ſpiritibus effervescentiam inordiantam impartiri, *ex dictis cap.*4. *n.*29. *& cap.*6. *n.*7. *&* 8.

XVI. *Williſius lib. de Feb. cap.* 8. in curatione talis Febris, cum *Avic. & Sylvio* amotionem cauſæ extrinſecæ imperat, & quia à cauſis ſanguini corpuſcula fermentativa communicantur, hæc ſudore vel inſenſibili tranſpiratione debent foras potrudi, hinc ſudorifica cum citatis admittit, quod confirmavit, quando à ſudore ceſſatâ Febrem obſervavit, ut habetur *ex Hiſt. unius ægri cit. loc.* Et quando periculum eſt ne Diaria in

putridam

putridam tranſeat, ſanguinem mittit, juxta regulam ſuperius dictam, ex mente *Avic. & Sylvii*, ex quibus manifeſta ſit *Williſii* & *Sylvii* cum *Avic.* concordia in curatione Diariæ Febris, quæ dum eſt cum antiquiſſimo Medicinæ Principe, unionem recentiorum cum antiquis confirmat.

CAP. XVII.

In quo oſtenditur conſenſus Antiquorum & Recentiorum in cura Febris Synochæ Putridæ.

I. SYlvius *cit. lib. cap.* 29. plures Synochæ differentias diſtinguit, dependenter à diverſitate humorum à quibus hujuſmodi Febris oriri poteſt, aliis enim à bile, quas ardentes vocat deducit, & alias à lympha glandulosa capitis, à qua Febres catarhales, cum coryza, raucedine, & tuſſi derivat, ſicuti à ſucco Pancreatico pancreaticas denominat, quæ anxietatem circapręcordia, ventris tormina, & lancinationes cum dejectionibus cruentis acrive dolore ſecum trahunt, quibus adjũgit quę ſalivâ vitiatâ pro cauſa habent, & Febrem hecticâ in his cõprehendit.

II. Alias etiam recolligit differentias, à ſymptomatibus quæ has Febres conſequi ſolent, ab ardore ſummo Ardentem, quæ à Græcis *Cauſos* denominatur diſtinguit alternis diebus exacerbationes patientem, ad differentiâ ardentis Febris, quę ſine his in alescit. Secũdum locum ex aliquorum mente, tribuit lipyriis, in quibus externa frigent, dũ interiora uruntur: tertiũ locum ait vendicare Febres illas, quæ in minimis tauciũ ardore, ac rubore obſcuro ſunt moleſtæ, unde

lingua quoque non tantùm arida exiſtit, verùm colore puniceo nigricante tincta, Quartum locum Febribus, quæ cum delirio primis diebus cum furore invadutn concedit; Quintum locum tribuit Febribus colliquantibus, Sextum verò Febribus malignis.

III. Juxta has differentias curationem inſtituit, & in ſynocha à bile quæ ardentem Febrem parit ſine intermiſſione & exacerbatione *Gal.* ſententiam ſecutus, qui *ſect. 4. aph. 58. & 59. & lib. 2. de differ. Feb. cap. 1. & lib. 2. de criſibus cap. 6.* Febrem biliosam ardentem, inquit, appellari ſynochum, prout *Hercules Saxonia in lib. de Feb. cap. 33.* ardentem Febrem in continuam concluſam, & continuam periodicam diſtinguit, has elicit indicationes, *primò corrigendo bilis acrimoniam ſalinam,* per acida temperata, *per ſpiritum ſalis dulcem, ſpiritum vitrioli dulcificatum, ſalem nitri purificatum, vel ſalem prunellæ, vel hoc apozema, ♃. radicis acetoſæ cum fol. m. ij, fol. fragariæ, violariæ, an. m. i. coq. ex aqua hordei, ad colat. ℥xx. adde ſyrup. acetoſ. citri ℥iij. ſpiritus ſalis dulcis ℈v.* de quo ſæpius in die uſurpandum quantitate mediocri, & tepide. Ejuſdem efficaciæ erunt *emulſ. ſem. melonum cum aqua refrigerante extractæ addito ſpiritu vitrioli ad gratam acid.* vel *♃. aquæ acetoſæ, end. an. ℥iv. ſyrup. de ſucco limonum ℥i. ß. m.* vel *tinctura roſ. extracta cum ſero* Caprino *diſtillato, acido facto cum ſpir. vitrioli.*

IV. *Secundo emendando bilis oleoſitatem ſeu inflammabilitatem*, per acida auſter uſcula, *ut ſempervivum majus, plantago, tamarindi, ribes, berberi, oleum ſulphuris.* Ex quibus parat ſeq. decoctum uſurpandum modo ſuperiori dicto *♃. radicis plantaginis,*

plantaginis. ℥i. *fol. ſempervivi majoris, portulacæ an. m.* j. *coquantur ex aqua pura ad colat.* ℥xx. *addendo ſyr. portulacæ* ℥iij. *ol. ſulph. q. ſ. ad aciditatem* vel ℞. *tamarindorum mund.* ℥v. *gr. ribes* ℥i. *fol. acetoſæ, portulacæ an. m.* i. *bul. in aqua fontis ſuff. quant. de colat.* ℞. *lib.* I. ß. *adde ſyr. plantaginis, acetoſi ſimp.* ℥i. ß *m.* vel ℞. *aquæ plantag. portulacæ, acetoſæ an.* ℥iv. *aceti ſtilati* ℥v. *ſyr. mirtini* ℥j. & ß *m.*

V. *Tertiò minuendo bilem, ſi vel minimùm, quod fere fieri ſolet, abundare obſervetur,* per colagoga, ſed blandiora, & ſubacida, vel acidis juncta, & quidem mox in principio, vel poſtquam medicamentorum alterantium opè bilis ſanguini penitus juncta, incipit ab eodem iterum ſecerni, & ut in totum excernatur apta reddi, quod in primis expectandum à ſæpius laudatis acidis, ſed blandioribus. *Hinc ad bilis ſeparationem utitur ſequenti mixtura* ℞. *radicis taraxaci cum fol. m.* ij. *herbæ fumariæ m.* j. *coquantur ex aqua pura ad colaturæ* ℥xx, *addendo ſyr. de cichorio* ℥. ij *ſal. tartari vitriol.* ʒ. I. *m.* de quo capiat eodem modo, quo de prioribus dictum eſt, nempe ſæpiùs in diem, vel ℞. *aq. graminis, capil. ven. acetoſæ an.* ℥ iv. *ſyr. de endivia* ℥ij. *tincturæ tartari* ʒ. i. *m.* vel. ℞. *decocti graminis agrimoniæ, cichorii acetoſæ lib.* I. ß *ſyr. de ſucco limonum, acetoſi ſimplicis an.* ℥i. v. *ſpiritus vitrioli q. ſ. ad aciditatem,* vel *ſalis prunellæ* ʒ. His præmiſſis, uſurpanda quæ bilem evacuant, in cujus finem proponit ſequens apozema ℞. *rad cichorei* ℥ j. *fol. endiviæ m.* ij. *flor. roſ pallid. m.* j. *crem. tart. vel tart. crudi* ʒij. *coque in vaſe fictili vitreato, ex aqua pura ad col.* ℥xx. *adde ſyr de Cichor. cũ Rhab.* ℥iij, *m. de quo capiat bis terve in die ad* ℥iij. *vel* iv. tepidè, cui poteſt addi ſequés,

℞. hordei m.i. Prunorum n.12. jujub. ſebeſten. an. n. 12. tamarind ℥j. flor. cord. p. ij. ſennæ ʒj. coq. in aqua, de col. ℔i. ſ. Manna ℥iij. vel *ſyr. roſ. ſol. ℥iij. eodem modo ſumat.* vel *℞. florum cordial. p.i. ſem. 4. frigid. maj. an. ʒ.ſ. fol. lactuc. endiviæ an. m.* v. *bul. in ſeri capr. depur. lib. i. colat. adde infuſionis ʒj. rhab. factæ in ℥iij. aquæ Endiviæ, ſyr. roſ. ſol. ℥iv. aquæ totius citri ℥j. crem. tar. ſ. p. ʒiij. m.* eodem modo uſurpanda vel *℞. Caſſiæ noviter tractæ ℥j, crem. tart. ʒij. m.* unica vice aſſumendo, vel *℞. caſſiæ noviter tractæ, tamarind. præp. an. ℥j. rhab. ℈ij. m.* vel *℞. el. lenit. ℥j. el. de ſuc. roſ. m. ʒj. m.* vel in Potione *℞. rhab. el ʒj. ſ. ſpica gr.* v. *ſennæ el. ʒij. infund. in ſ.q. aquæ endiviæ ſ. a. facta col. adde ſyr. roſ. ſol. ℥iij. manna el. ℥j. aquæ cinam. ʒij. m.* vel *℞. ſyr. roſ. ſol. ℥vj. crem. tart. ſ.p. ʒß. diſſol. in ſeri capr. depur. q. ſ. aquæ cynam ℥ß. m.*

VI. Alterantibus & purgantibus adjungit *Sylvius* ſanguinis miſſionem.

VII. Quod ſi aliquis difficultatem faceret in cauſa hujus Febris, credendo oriri à bile naturali non verò à flava, ut exponit *Sylvius*; ei ſatisfacerem cum authoritate *Hercul. Saxon.* qui *lib. cit. cap.* 33. cum ſola authoritate probat hujuſmodi Febrem fieri à flava bile, & à praſſina, æruginoſa, & vitellina, & *Donati Altomar.* qui *tract. de Feb. par. 2. cap. 7.* ab eadem bile flava *ſynocham fieri acriter ſuſtinet*, authoritate & patrocinio *Hip. & Gal.*

VIII. Neque dubitandum de conſenſu *Sylvii* cum antiquis in cura hujus Febris, cùm iſti alterantia frigida proponát, & bilem præparantia vel coctionem & evacuationem, quę eandem ſeparat à reliquo ſanguine; nec acida reſpuunt,

dum

dum *Sennert.* contra *Maſſariam lib.* 2. *de Feb. cap.* 13. ſummoperè commendat: Cholagogis omnes utuntur ſicuti venæ ſectionem exercent. Quòd ſi notaretur diſſenſus in uſu purgantium, quæ *Sylvius* per interpellatas vices exhibet, ubi cæteri practici unica aſſumptione ægros expediunt, fuit etiam mos antiquorum in aliquibus morbis hoc modo purgantia exhibere cum felici ſucceſſu, ut in morbo gallico, in quo decocta ſolitiva mane & ſerò propinant, & præcipuè in uſu illius medicamenti quod vulgò, aqua diſpagna dicitur, unde *Sylvius* quod ſolent Antiqui agere in aliquibus morbis, tranſtulit ad Febres,

IX. A Lympha conglobatarum glandularum, fieri ſynochon docet, quando hæc acrior & acidior facta, Febrilem in dextro cordis ventriculo efferveſcentiam excitat, calorem magis rodentem quàm magnum producens, cum lancinationibus ubique moleſtum: quod ſi Lympha in glandulis capitis acrior facta fuerit, vel ſalſa muriatica, vel ſimul acida, Febrem catarrhalem continentem producit.

X. Et quo ad primam, cum illis Antiquis ſentit, qui Febrem ſynocham ab Ichore ſanguinis aliquando proficiſci determinant, quorum opinionem admiſſit *Sennertus lib. de Feb.* 2. *cap.* 12. & *Saxonia lib. de Feb. cap.* 25. ichor verò ſanguinis non eſt niſi ſerum, cũ recertiorum Lympha identitatem conſervans, ſi illud ſpiritu vitali imprægnatum ſumatur, non illo depauperatum, quòd excremento turgens per venas ad veſicam excretioni deſtinatur, & ex profeſſo hanc

tuetur ſententiam, *Carolus Piſo de Feb. à ſeroſa colluvie ſect.* 6. in modo generationis Febris à ſero, vel lympha erit diſcordia, ſi putredo ſeri ſeu ichoris ſanguinis ab Antiquis cauſa Febrilis caloris ſtabilita, ſumatur ſecundum quid, ſolam qualitatem depravationem exprimas, ut fecit *Sylvius in ſæpius citato loco.* Quoad ſecundam, cum omnibus conſentit, qui Febrem catarrhalem continentem negare non audent, cùm experientia quotidie id doceat, & oriri à lympha ducem habuit *Sylvium,* mox *citatum Piſonem,* qui catarrhum, coryzam, & tuſſim ab illuvie ſeroſa deducit *cit. lib. ſect.* 3. & Febrem catarrhalem à ſero explicat *cit. ſect.* 6. *fol.* 596.

XI. *Quoad harum curationem*, eodem modo *Sennertus* & *Saxonia* tractant Febres continentes ab ichore quomodo alias Synochos, ſanguinem minuendo ſecta vena, quod facit *Sylvius cit. cap.* 29. *num.* 60. & humores ſi abundant ſunt minuendi ex *Sennerto*, quod exequitur *Sylvius n.* 55. lymphæ redundantiam minorando Hydragogis. ♃. *rad. petroſel. fænicul. eringii, ebulia* ℥j. *fol. ſoldanellæ* ℥.ß. *coo. ex aqua pura ad colat.* ℥xx. *adde ſyr. diacnic.* ℥iij. *m. de hoc apozem. caput* ℥iij. *vel* iv. *bis terve in die*, vel ſuum electuar. Hydrag. ad uſum ducit, cujus deſcriptio eſt. ♃. *Baccarum junip. in aqua coct. expreſſ. & ad pulpæ conſiſtentiam redact. pulpæ tamarind. an.* ℥iv. *Rad jalap.* ℥j. *ſ. ſcam. el.* ℥i. *cinam. ſem. fænic. dulc. an.* ʒ j. *ſach. clariſ.* ℥x. *M. f. ſ. a. Eiect. Doſ. ad* ℥iv. his addi poſſet ſequens Potio. ♃. *ſyr. roſ. ſol.* ℥iij. *mannæ el.* ℥ij. *diſſol. in aqua flor. citri.* vel ♃. *gratiolæ ſem. ebul. an.*

℥i. *bul.*

℥j. *bul. in ſ. q. aquæ Fœniculi, col. adde mannæ* ℥iij. *m.* vel ℞. *crem. tart.* ℨ.ß. *Diagridii gr.* vi. *m.* vel ℞. *Caſſiæ noviter tractæ* ℨ.ß. *magiſt. jalap. gr.* vij. *m.* vel ℞. *ſem. ebuli* ℨj. *Diagridii gr.* iv. *jalappæ* ℈j. *m.* vel ℞. *el. de ſuc. roſ.* ℨj. *el. lenit.* ℨvj. *m.* vel ℞. *crem. tart.* ℨij. *ſcammon. ſulph. gr.* v. *magiſt. jalap. gr.* vi. *m. vel* ℨj. *jalappæ pul. vel pul. Cornachini: Saxonia* refrigerantia, attenuantia, & exſiccantia proponit. Prima ad uſum revocat *Sylvius num.* 53. quando ait, *præſente calore talia dentur quæ ignem rodentem magis quam urentem doment, ſintque ex acidis temperatis compoſita, non neglectis ſalibus volatilibus*, quæ exſiccant, cùm ex *Saxonia cit. cap.* 35. acida exſiccandi facultate pollere confirmetur, ſalia verò volatilia id præſtare cum attenuatione nemini, cui natura ſalium nota eſt, debet eſſe dubium, & *omnia prædicta unito in ſequenti* mixtura. ℞. *Aquæ petroſel. fumar. an.* ℥iß. *fænicul.* ℥j. *ſpir. ſal. dulc.* ℈j. *Sal. volat. ſuccin.* ℈ß. *laud. op. gr.* ij. vel ℞. *Aquæ plantag. Agrimoniæ, meliſſæ an.* ℥ij. *ſyr. roſ. ſimpl.* ℥j. *ſalis roſmar. ſalviæ an.* ℈.ß. *ſuccin.* ℈.ß. *m.* vel *Decoct. meliſſæ, agrimonii, Polytric. genit. cichorii acetoſæ,* ℥vi. vel *decoct. plantaginis, ceterach. virgæ Aureæ poligon boraginis, ſonchi* ℥vi. *m.* ante horum aſſumptionem poſſunt præmitti *ſal. cornu cervi. ad.* ℈j. vel *cornu cervi uſtum ad* ℨj. vel *ocul. canc.* ℨj *margar. præp.* ℈j. *m.* vel ℞. *Aquæ pulegii, fœniculi, capil. ven. an.* ℥ij. *ſalis centaur. min. roſmar. an.* ℈ß. *m.* valet etiam hic pulvis, ante aquas, vel decocta. ℞. *Antim. diaph.* ℈.ß. *coral. rub. præp. ocul. cancr. ſpodii an.* ℈. ß. *m.* nec adſtringentia ſunt timenda quæ vulneraria dicuntur, quia acidum diſſipant & imbibunt, ſicut aperientia caliditate & aromaticitate illud corrigunt,

ideo utraque in hac Febre conveniunt, etiam in principio acceſſionis, ut laudat *Sylvius num.* 52. *ſequentem mixturam, paulatim exhibendo* ℞. *Aquæ petroſel.* ℥ ß. *fœnic. theriac. ſimpl, an.* ℥vi. *ſyr. fœnic.* ℥ ß. *ſpir. ſalis dulc.* ℈j. *m.* vel ℞. *Aquæ pulegii, totius citri, meliſſæ an.* ℥i. *theriac. Mathiol.* ℥i. *ſyr. de cort. citri* ℥j. *m.* neque damnanda aciditatis cognitio in humoribus, cum iam oſtenſum fuerit *cap.* 4. *num.* 29. ab *Hippocrat.* admitti & putredinem ſecundum quid efficit, quam emendandam eſſe omnes concludunt: aciditatis vero argumenra habemus ab horrore has Febres concomitante in principio: præparata hoc modo Lympha in Febris declinatione univerſali, vel ea ceſſat, purganda medicamentis ſuperius deſcriptis.

XII. Si Lymphatica Febris ſuperveniat bilioſo, tunc bilis non tantum in conſenſum tractæ, verùm ardorem ſolito majorem parientis ratione, erunt uſurpanda medicamenta tum alterantia,, tum purgantia, tam Lympham quàm bilem: ad diſpoſitionem verò ſanguinis eſſe reſpiciendum docet *Platerus lib. de Feb.* talia verò medicamenta peti poſſunt ex dictis ſuperiùs & ex dicendis. Si plenitudini ſanguinis conjungatur Lympha, ſanguinem mitti imperat, *num.* 57. ſicuti ratione magni æſtus, qui ex bilis & Lymphæ vitio contingere aliquando ſolet, venam ad refrigerium aperit. Uniformis in hoc Antiquis, qui indicationem mittendi ſanguinem ab iſtius redundantia,

& à

& à refrigerationis neceſſitate recipiunt.

XIII. Lymphaticam Febrem, à vitiata Lympha glandularum cerebri, curat remediis quæ caput corroborare valeant, in uſum deducendo, & purgando materiam vitiatam per os, nares & per purgantia medicamenta, eo modo quo Antiqui Coryzam & Catarrhum curant.

XIV. Febrem à Succo pancreatico diverſimodè vitiato, & acriori facto cum anxietatibus circa præcordia, ventris torminibus, & lancinationibus, & deiectionibus cruentis admittendo, videtur imitatus citatum *Piſonem ſect.* 6. *de Feb.* 589. *cap.* 590. ubi Febres à ſeroſo humore, nullatenus diſſimili à Lympha, cum iiſdem ſymptomatibus deſcribit; & *Sylvius* ſuccum pancreaticum ſub Lymphæ genere multis in locis comprehendit. Et certè ſi *Piſo* prædictum ſuccum cognoviſſet magis diſtinctè, Febres ab eo delineaſſet. Verùm fatenda eſt differentia, quæ in modo generationis hujusmodi Febris continentis, ex dictis prædictorum autorum reſultare videtur. Nam *Piſo* ab efferveſcentia ſeroſi humoris vult hanc Febrem generari, *Sylvius* verò ab aciditate ejuſdem humoris acquiſita, quæ præter naturalem efferveſcentiam ſanguini commixtus infert, quæ differentia excuſationem meretur, cùm ſuccus pancreaticus, qui ſub ſero continetur *Piſonis* ætate incognitus fuerit, unde nec de ejus

qualitatibus diſſerere ei conceſſum fuit, nec de morbis ab eis dependẽtibus diſcurrere: cum verò noſtris temporibus ejus exiſtentia illuxerit, & inter cæteras qualitates gratam aciditatem præ ſe ferre multis experimentis comprobatum fuerit, à multis, præcipue tamen à Domino *Reygnero de Graaf*, ideo ab hac depravata aciditate multos colligunt morbos recentiores, inter quos Febrem, unde tota diſcordia inter *Piſonem* & *Sylvium* à carentia cognitionis exiſtentiæ hujus ſucci, & ejus naturæ dependet, quapropter etiam maximè excuſanda venit, neque conſideranda, cùm cognitionis defectus omnem dirimat diſcordiam.

XV. *Avicenna* conjunctus fuit, ſi aliis non adhæſit, qui Febrem continuam ſine exacerbatione à pituita acida admiſit *lib.* 4. *ſect.* 1. *cap.* 39. parùm enim intereſt in curatione, ſi pituitam acidam corrigas, vel ſuccum pancreaticum acidiorem demulceas, cùm tota curationis ratio in aciditatis emendatione conſiſtat, quia ab ea morbus immediate ſurgit, nihil vel parum indicante aciditatis ſubjecto.

XVI. Pro hujus Febris curatione primò, monet uſurpanda eſſe medicamenta humorem acidum temperantia, & quidem blandiora, ut ſunt omnia *ſalia lixiva*, ſed inprimis *volatilia & oleoſa*, qua de cauſa multùm præſtare dicit *opium*, & omnia *opiata medicamenta atque aromatica* quævis, *Avicen.* in hoc etiam ſecutus; qui curationem inſtituendo Febris pituitoſæ ab acida pituita *cap.* 46. *cit. lib. Diacyminum*, & *elect. de ſulphure laudat*, ad cujus imitationem ſequens proponit

ponit medicamentum ℞. *aquæ petroſelini, graminis, fœnic. an.* ℥j. *aqu. vitæ Mathioli*, vel *theriacalis ſimplicis* ℥x: *laud. op. gr.* iij. *ſyr. de quinque radicibus* ℥j *m.* vel ℞. *aquæ puleg. majoranæ, menthæ. an.* ℥ij. *ſyr. de corticibus citri* ℥j, *aquæ Theriacalis* ℥ß. *elixir vitæ* ʒ. *ſ. m.* cui ſi præmittatur *bolus, diaſcordii* ℈ij. erit efficacius, vel ℞. *aquæ cardui benedicti, meliſſæ ſalviæ an.* ℥j. *ſ. ſyr. de abſynthio* ℥i. *olei cariophyllor. gut.* iij. *ſalis volatilis ſuccini* ℈. *ſ. m.* vel ℞. *decocti meliſſæ, cambædryos, ſtæchados, centaur. min. cichorii, boraginis* ℥viij. *tripher. magnæ* ʒ. *ſ. ſalis cornu cerui volatilis* ℈ß. *m.* Quæ exhiberi poſſunt quotidie vel pro lyr. in hora majoris quietis, vel cochleatim, parum & ſæpé. In hunc uſum poterunt etiam parari pulveres ante cœnam & prandium præbendi, ex eis quæ acidum mortificantur. ℞. *Cornu cervi uſti* ℈j. *corallorum præp. ocul. cancr. an.* ℈. ß, *ſign. pulv.* vel ℞. *terræ ſigil. boli armenæ ocul. cancr. an.* ℈i. *m.*

XVII. Secundò monet *Sylvius*, quòd calore urgente, ob bilem vitiatam exhibeantur medicamenta quæ utrũq; reſpiciant, *in quem finem ſequens apozema deſcribit* ℞. *rad. Apii, cichorii an.* ℥i. *fol. agrim. ſumm. fœnicul. fumariæ, an. m.* j. *coquantur ex aqua hordei ad colat.* ℥xx. *adde ſyr. byzantini* ℥iij. *ſpiritus ſalis dulcis* ℈j. *nitri gut.* xij. vel. ℞. *radicis petroſel. aſparag. acetoſæ an.* ℥. *ß. fol. ceterach. acetoſæ an. m. ſ. coquantur in aqua fontis ſ. q. colaturæ.* ℞. *lib.* 1. *ſyr. de duabus rad. de ſucco limonum an.* ℥vi. *ſpiritus vitrioli gut.* vi. *elixir vitæ gut.* viij. quæ propinanda ſunt tempore minoris afflictionis. Medicamenta etiam paulatim aſſumenda probat, ut. ℞. *aquæ card. Bened. fœnic. an.* ℥ ß, *theriac. ſimplicis* ℥. ß. *ſpiritus ſalis*

dulcis ℈i. *laudani opiati gran.* iij. *ſyr. fumaoiæ* ℥i. *m.* vel ℞. *aquæ cichorii, borraginis, rutæ caprariæ fæniculi, an.* ℥. ß *ſyr. de quinque radicibus, de endivia an.* ʒ. vi. *ſalis prunellæ* ʒ.ß. *ſalis roſmarini ſalviæ an.* ℈ß. *m.* quibus poterunt præmitti boli ex *diaſcordio, triphera & requie nicolai à* ʒ ß. *ad* ʒ.

XVIII. Si anxietates circa præcordia in hoc Febre opprimant, prædictis medicamentis addit *oleum macis ſtil.* cui poteſt etiam addi *oleum caryophillorum, citri ſtillati.* & *eſſentia ambræ griſ.* vel *confectiones ex Hyacinth.* vel *alkermes*, ſi ventris tormina afflixerint vice prædictorum, ſupraſcriptis medicamentis *oleum aniſi, & ſpiritum ſalis ammoniaci*, quibus adjungi poſſunt, *oleum de baccis juniperi, quinta eſſentia roriſmarini, balſamus ſulphuris aniſatus, ſpiritus carminativus, una cum omnibus opiatis.*

XIX. Salivalem Febrem novum non eſſe inventum oſtendit, dum pituitoſam appellat *nu.m71. citati capitis*, unde optimè convenit cum *Avicenna*, qui de Synocha pituitoſa agit *cap.39. citati libri*, eſt enim ſaliva pituitæ ſpecies, etiam ſecundum ſententiam Antiquorum. Hinc curationem una cum *Avic.* ad ſalivæ viſciditatem attenuandam dirigit, aromaticis & acidis incidentibus, quæ ſparſim deſcripſit in ſuo opere, præcipuè verò ſe remittit ad ea quæ dixit, *cap.* 14: *num.* 45. & ſequentibus, ubi inter corrigentia viſciditatem pituitæ, enumerat *Bdellium, Ammoniacum, opoponacem, maſtichem, myrrham, & ſalia volatilia cujuſcumque generis*, ſed oleoſa ſubſtantia referta majoris ſunt efficaciæ unde magis laudatur, *oleum cornu cervi*, ſicuti

balſamus

balſamus ſulphuris aniſatus, ſuccinatus, & Iuniperinus, ſicuti *ſpiritus vini aromaticus*, redditus talis *oleo aliquo aromatico*, vel *Laudano opiato*; ex quibus ſequentem præſcribit mixturam ℞. *aquæ mentæ, fœniculi an.* ℥. *cochleariæ vitæ Matthioli, vel cujuſvis aromaticæ an.* ℥ ß. *olei macis, ſtil. guttas* iiij. *Laudani opiati gran.* iij. *ſyr. fœnic.* ℥ *m.* & de hac paulatim, ſed ſæpe capiatur, vel ℞. *aquæ pulegii, Betonicæ, agrimoniæ an.* ℥j. *Cinamomi ſtil* ʒ. vj. *olei caryophillorum gutt.* iiij. *elixir vitæ gutt.* viij. *Laudani opiati gran.* iij. & his addit decoctum ſequens, quod exhibet *ad* ℥ ij. aut plures aliquoties in die. ℞. *cort. rad. leviſtici* ʒ. ij. *ligni guajaci* ℥ ß. *raſ. ejuſdem* ʒ iij. *ſaſſafras* ℥j. *bacc. lauri* ℥. ß. *ſeminum ſileris mont. fœniculi dulcis an.* ʒ. iij. *coqu. ſ. a. ex aqua pura in colatura* ℥xxxx. *diſſol. è ſyr. bizantini* ℥. iij. *ſpir. vini rectif.* ℥ij. & ſi hoc decoctum purgans aliquis volverit, *jubet ut in eo coqu. pulpæ colocynthidis* ʒj. in his imitatus *Saxoniam, qui cit. lib. de Feb. cap.* 36. in curatione hujus Febris, quam ex mente *Avic.* hecticæ ſimilem dicit, prout talem appellat *Sylvius cap.* 29. *n.* 14. ſeq. decoct. cum iiſdem indicationibus præſcribit. ℞. *oxymel.* 5. *ſyr. de betonica, de mentha an.* ℥ ß. *decocti Betonicæ, menthæ, agrimoniæ, radicis apij, petroſelini, fœnic. orig* ℥ iij. *m.* pro ſyr. cui adjungit infra ſcriptum. ℞. *ligni indici* ℥vj. *ſaſſafras* ℥ij. *infundantur in lib.* x. *aquæ bul. uſque ad caſum.* 3. *partis, adde rad. apij: petroſelini. fœniculi, ruſci, aſparagorum an. p.* ß. *iterum bulliant uſque ad conſump. med. & in fine adde ſummit. abſynth. m.* ij. *menthæ ſic agrimor. an. m. ſ. ſeminum aniſi, dauci, fœnic. an.* ℥j. *facta expreſſione, ſervetur pro ſyr. de quo capiat* ℥vj. *Sennertus lib. de Feb.* 2. *cap.* 14. de hac

Febre quotidiana pituitoſa agens,quam & ipſe hecticæ ſimilem dicit,hanc curationis viam *Sylvio* demonſtravit, dum in indicationibus eliciendis, hæc habet, *pituita humor frigidus, craſſus, tenax, & lentus eſt, ideoque ad coctionem, & evacuationem præparandus calefacientibus & mediocriter ſiccantibus, incidentibus & attenuantibus*. Hinc eſt quod conſilium aliorum laudat, qui in hac Febre conſulunt uſum *guajaci, ſaſſafras, radicis chinæ, ſalem abſinthii, vel cardui benedicti, cum theriaca*. Unde *Sylvius* in hujus Febris curatione, quoad præparantia pituitam, ſeu ſalivam, omnia ab Antiquis mutuatus eſt. Poſt præparationem, purgantia pituitam exhibet, ut patet *cit.cap.*14. *n.*50. ad quod ſe retuliſſe pro curatione integra hujus Febris dictum fuit ſuperius, purgantes pilulas deſcribendo ℞. *gum. galbani cum aceto ſcyllitico præp.* ℈ij. *vitrioli martis ad albedinem igne blando calcinati, maſticis elect. an.* ℈j. *Caſtor. opt. Myrrhæ rub. an. gra.* xv. *croci or.* ℈. ß. *Trochiſcorum alhandal.* ʒ.j.*reſinæ Ialap.ſcammonii an.*℈j, *olei corticis citri guttas* xi. *f. p. n.* xxxxx. de his ſumat tres vel plures poſt Cœnam, cubitum iturus æger, vel mane jejuno ſtomacho. Harum vice poterunt uſurpari *pilulæ maſtichinæ, aggregativæ, ſinequibus, aureæ; Vel infuſio agarici, turbith, ſennæ, addendo mel.roſ.ſol.* quæ purgantia à *citato Sennerto & Saxonia laudantur.*

XX. De ſanguinis miſſione non eſt locutus *Sylvius* in curatione hujus Febris, Græcorum Medicorum conſilio adhærens, qui ex relatione *Sennerti* & *Saxoniæ* in hac Febre ſanguinis miſſionem non admittunt, & ſi *Avic.* ex-

ſtantibus

ſtantibus ſignis plenitudinis, in hac Febre ad ſanguinis miſſionem deſcendit, in hoc caſu *Sylvius* eam non rejiciet, cum in Febre à lympha cum plethora ſanguinis miſſionem laudat. Unde ſi cum ſaliva peccante illa reperiatur, non eſt ratio quæ *Sylvium* diſſuadere valeat ab intermiſſionem ſectionis venæ.

XXI. Plura attenuantia poſſent hic deſcribi, ad pituitæ viſciditatem corrigendam, quæ conſultò prætermittuntur, quia *cap. ſequenti* 19. fusè exponentur, *ultra dicta ſuperius n.* 19.

XXII. Quo ad Febres, quas à ſymptomatibus denominat, illam qua ab æſtu magno Ardentem vocat, & *Cauſum* antiquorum eſſe dicit, à bile, quantitate & inflammabilitate peccante pendentem, curat *n.* 78. *cit. cap.* mittendo ſanguinem quantùm vires ferre poſſunt, & poſt unam horam à ſectâ venâ cholagogum blandum exhibet, quale eſt illud, quod deſcribitur *in Cit. cap. n.* 43. & ſuperiùs à nobis deſcriptum fuit, *ſub. n.* 5. Poſthæc alterantia proponit, quæ ſub *n.* 47. ejuſdem capitis deſcripſit, quæ pariter ſunt à nobis recenſita in *ſuperiori n.* 3. *&* 4. Et tendunt ad refrigerandum calorem bilis & ſanguinis, & ad ejus inflammabilitatem & oleoſitatem modificandam; Nec ſemel, ait, ſufficere ſanguinis miſſionem, & purgationem bilis, ſed reiterandas eſſe una cum ejus alteratione, uſquequo Febris auferatur, & in hoc Antiquos ſecutus eſt, qui in curatione cauſi eaſdem omninò intentiones habuerunt, ut videre eſt, apud *Sennertum Cit. lib. cap.* 12. *&* 15. & apud *Saxoniam cit. lib. cap.* 33. in hoc ſolum differentem

ſe præbet, quòd purgans medicamentum ſtatim à ſecta vena propinat, quòd an rectè ſit factum, conſiderandum eſt, an bilis à ſanguine extracto mota faciliùs tunc poſſit educi, quòd ſi timeatur virium proſtratio ex duplici evacuatione, in brevi horarum ſpatio peragenda, Sylvius ipſe in omnibus prudens, ſui conſilii executionem non permittit, ſi verò vires ſuſtinere poſſint, quid poterit prohibere utriuſque evacuationis exercitium.

XXIII. Frigidæ potum cum Antiquis non proponit, & ex arte factum credo, quia continuum refrigerantium potum, in pauca tamen quantitate laudat, qui modus licèt videatur à *Maſſaria* reprehendi, perpende tamen an ſit nimis ſcrupuloſus in prohibendo refrigerio in tanto æſtu, & in avertendo remedio crucioſæ ſitis, quæ curationem exigit.

XXIV. Lipyriam Febrem, in qua eodem tempore externa frigent & interiora uruntur, ob ſucci pancreatici aciditatem, à qua frigus; & bilis oleoſitatem, à qua calor; curat uſurpando medicamenta quæ aciditatem ſucci pancreatici excedentem, atque oleoſitatem bilis exuberantem corrigant, & utrumque hoc præſtant, *margarita, corallia, oculi cancri, & omnia concharum genera,* in primis *calcinata, cretam, bolum armenam, terram ſigillatam, Cornu Cervi uſtum, ſpodium, raſuram eboris, ſal fixum tartari, cum herbis vulnerariis in pulverem redactis*, vel *earum extractum* vel *decoctum*, & medicamentorum formam ex hìs delineavimus *ſuperius c.16. nu.12.* & his poſſunt addi *pyrola, betonica, conſolida, ſanicula, virga aurea, be-*

ta rub. tilia. Præterea monet *n.* 82. *Cit. cap.* medicamenta, nunc calorem, nùnc frigus moderantia, eſſe alternanda, prout hic vel ille magis cruciat, neque in hoc diſſimilem putò *Sylvium* ab Antiquis, dum lipyriam vult fieri ab admixtione acidæ materiæ, & bilis, quam admixtionem nemo negaverit eſſe Antiquis conformem, cum admixtionem bilis & pituitæ acidæ, & melancoliæ, quæ pariter acida eſt, non reſpuant: quæ ſi ita conjungantur, ut continuò acidum, & calidum bilis, agant, caloris & frigoris ſenſus non poteſt non produci eodem tempore. Quòd ſi diſcordiæ fundamentum poneretur in ſucco pancreatico, à Veteribus non nominato, ſatisfaciendum erit, allata pluries ratione de novitate hujus humoris, de ejus ortu, & ſedis ſitu, & de continua ejuſdem ſanguini admixtione, præterquam quòd, cùm tot ſint inter veteres diſſenſiones de origines & cauſis hujus Febris, non eſt inculpandus *Sylvius*, ſi ſuam ſententiam modo à cæteris diſcrepante expreſſerit, quia pari culpa notandi eſſent Veteres, in hoc omninò diſcrepantes.

XXV. In curandis Febribus à faucium ardore, ac rubore denominatis, & à delirio, vel colliquatione aſſociatis, nullá invenio differétiá inter *Sylviũ*, & Veteres, nã ſupponit Febres eſſe ardẽtes, & Synochas, quarũ curatio inſtituta fuit ſuperius ſub Antiquorũ prçceptis, & cõſiliis: ſymptomata verò prçdictas Febres concomitantia, nẽpe ariditas, nigrities, ſeu rubor obſcurus, deli-

rium&colliquatio, eodem modo curantur quo ab Antiquis, nempe *gargariſmis refrigerantibus, humectantibus*, & *repellentibus*, ut fecit *Avic. Cit. lib. cap.* 22. *opiatis*, quæ delirium ſedant, & *valdè refrigerantibus*, quæ bilem moderando, & calorem temperando, colliquationem impediunt.

XXVI. *Williſius* in tractandis Febrium ſynocharum differentiis, communi uſui *Galenicæ ſcholæ* magis ſe accommodavit, dum *cap.* 11. *libri de Feb.* dividit Febrem ſynocham in putridam eſſentialem, quam *ſuperius cap.* 9. deſcripſit, & quæ convenit cum Febre ſanguinea ab *Avic.* deſcripta *Cit. lib.* ut patebit ex conferentia utriuſque & ſi *Williſius* potiùs in combuſtione quàm putredine ſanguinis eam reponat, imitatus eſt eos de quibus locuti ſumus *cap.* 5. *n.* 9. & de quibus mentionem fecit *Sennertus cit. lib. de Feb. cap.* 12. & in cauſum, tertianam, quotidianam, & quartanam, prout communiter omnes practici faciunt.

XXVII. In harum curatione quatuor elicit intentiones generales primo ut ſanguis ab incendio vindicetur, & prorſus ſupprimatur flamma in ſulphurea parte ejus accenſa, *ſanguinis miſſione, leni cathartico, vomitivo, & enematibus: ſecundò* ut cùm ſanguis incendio tactus, protinus extingui nequeat, curandum eſt ut mitiùs & cum minori noxa deflagrationem ſuam peragat, quod *opiatis anodynis*, quæ ſanguinem, & ſpiritus figunt peragitur, quorum forma præſcripta fuit *ſuperiùs ſub n.* 16. *&* 19. ea miſcendo refrigerantibus, item *decoctis*, *& julapiis* viſcera æſtuantia refrigerantibus, *liquoribus acetoſis vegeta-*

vegetalium aut mineralium, quæ ſanguinis æſtum cohibent, eidem intenſioni ſatisfaciemus, & horum medicamentorum formulæ deſcriptæ ſunt, ex *Antiquorum* & *Sylvii* conſilio, ſuperioribus numeris 3. *&* 4. *& cap. præced.* 3. *Tertio*, ut deflagratione finita, materiæ concrematæ & aduſtæ, recrementis liquor cruoris expediatur, *vel diaphoreticis*; *vel purgantibus leniter*, quorum formulæ petendæ ſunt ex dictis ſuperiùs & ex dicendis inferiùs 4. *ut* ſymptomatis urgentibus tempeſtivè occurratur, quæ niſi tollantur, & naturæ & pharmaciæ opera fruſtrà erunt.

Quæ ſi conferantur cum indicationibus Antiquorum, omnimodam concordiam inveniemus, & præcipue ſi has indicationes Febri ſynochæ putridæ à *Williſio* dictæ, & ardenti ſeu Cauſoni applicemus cum combuſtione, vel à combuſtione, cum ab hac cauſa non poſſint elici aliæ indicationes quàm illæ à *Williſio* recenſitæ, unde omnino debet concordis cenſeri cum eis qui Febres à combuſtione ſuſtinent, in harum indicationum determinatione & reſpectu ardentis Febris ſunt eædem cum datis à *Sennert. lib. 2. de Feb. cap.* 13. cum tertiana, quotidiana, & quartana continens, omnis ratio poſtulet, ut tractentur juxta indicationes ſecundum quas curantur intermittentes, cùm nulla ſit in eſſentia, cauſis & proprietatibus differentia, ſed ſolum ſecundum magis vel minus differant, quòd non debet variare curationis eſſentiam; Et hoc non poteſt negare *Williſius*, nec ei debent contradicere Antiquo-

rum ſectatores, unde in harum curatione dependendum eſt ab indicationibus, quibus utitur in intermittentium curatione, de quorum ſubſiſtentia in ſequentibus videbimus.

Hoc loco præterire non poſſum multa obſervatione digna, quæ in Febrium continentium curatione à *Williſio* in *citato cap.* 11. obſervantur, & à *Thoma Sydenham in methodo curandi Febres, ſumma prudentia proponuntur*: & ſunt, quòd miſſio ſanguinis ſit reiteranda, ſi poſt primam emiſſionem pulſus fortis, & vehemens perduret, cum ſumma dilatatione, regulata quantitate ad virium regulam, quòd ſi nimis exceſſum fuerit, viribus debilitatis, cardiacorum uſu ſanguini vigor eſt reconciliandus, & tempore verno, majorem ſanguinis quantitatem poſſumus extrahere, & ſi contingat præſentem eſſe indicationem vomitum excitandi, ob inclinationem naturæ ad illum, & ſanguinem mittendi ob plethoram, debet præcedere miſſio ſanguinis, ne in conatu vomitus vaſa repleta diſrumpantur, & poſtea vomitivum tempore opportuno exhibendum, cujus operatione perfecta, ſedandus eſt tumultus ſanguinis, *potu aque papaveris erratici, nymphææ, Lactucæ, endiviæ, vel plantaginis, cum pulveribus Margaritarum, corallorum prep. vel ſale prunellæ.* Vomitus autē in ipſo plane Febrilis acceſſionis initio excitandus eſſet; ſi occaſio eſſet in promptu, ſic enim moti humores facilius educuntur, & cum eis etiam illi qui latebant, morbo non parvas allaturi vires, enemata ſatis tutò, & revera, commodè adhibentur, cùm ab his ſanguis ita ventiletur,

ut

ut efferveſcentia illa vehemens reprimatur, unde uſque ad decimum morbi diem, quotidie in uſum deduci poſſunt, ubi verò remitti incipit efferveſcentia, non adeo frequens debet eſſe clyſterum uſus, ne diminuta magis efferveſcentia ſanguinis, ſeparatio morboſæ materiæ retardetur, præcipuum enim inſtrumentum ſeparationis boni à malo, eſt efferveſcentia, hinc deducitur in virium languore, & in ſpirituum vigore defficiente, ſanguiniſque laxitate, in pulſus parvitate, & debilitate manifeſtâ, ſuſpectos eſſe clyſteres, ob rationem ſuperius adductam. In refrigerantium uſu, etiam modus eſt determinandus, quamvis ſint neceſſaria: excedens enim horum quantitas moram ſeparationi humoris morbifici ponit, eum magis figendo, & totam maſſam ſanguinis conſtipando, curationem retardat. Prætetquam quòd temperiem ventriculi & partium ſubtus eum enervando, cruditatum ſemina ſpargit, ad morbi longitudinem proficua. Hinc conſiderandum relinquo practicis, an meliùs ſit refrigerantia paulatim, & ſæpe exhibere, vel ad ſatietatem propinare: cùm *primo* modo videatur magis conſuli integritati temperiei partium; & conſervationi roboris ſanguinis & ſpirituum, cùm iſti valeant magis reſiſtere activitati agentis debilis, quamvis ſæpius iterati; quàm activitati fortioris agentis unica vice eis oppoſiti. Cardiaca, & pulveres bezoardici, abſente malignitate omninò à curatione ſunt eliminanda; nam ubi efferveſ-

centia ſanguinis eſt nimia, & vehemens, plus damni quàm utilitatis afferunt, eam ſemper magis augendo, & ſanguinem ad integram diſſolutionem præparando. Hinc omni ſupplicio digna eſt illorum Medicorum temeritas & malitia, qua ne vulgi auram amittant, ægros ad mortem præcipitant Cardiacorum intempeſtivo uſu, & ſine indicatione exhibitione. Verùm tamen eſt, quòd ſi in ſtatu morbi effervescentia deficere videatur, & concoctionis imperfectæ ſigna appareant, tunc Cardiacis Languescens virtus refocillanda, & deficientes ſpiritus reſtaurandi. Idem dicendum eſt de diaphoreticis, ante ſeparationem materiæ exhibitis, quia tunc, ſine ſpe ſudoris, nimis ferociter ſanguis agitatur. Opiata opportunè, & in declinatione morbi adhibita, præclaros effectus edunt: antea verò prodeſſe non poſſunt, quia materiæ peccanti, maſſæ ſanguineæ æquabiliter admixtæ, neque verſus ſeparationem adhuc vergenti, ab exhibito hujuſmodi medicamento, manus injicitur, & à ſeparatione defenditur, cum morbi prolongatione, & quandoque cum mortis periculo, ob ſupervenientia nova ſymptomata, ideo uſque ad duodecimum Febris differendus ſimilium medicamentorum uſus, cùm eo tempore pro majori parte materia ſit ſeparata, & natura jam excretionem moliatur, quæ perfectiùs contingere poteſt natura à virtute narcotici per quietem corroborata: verum tamen eſt quòd in principio & augmento morbi, ſi effer-

efferveſcentia eò progrediatur ut integram ſanguinis diſſolutionem minentur, tunc moderanda eſt narcoticis.

Conſiderandum etiam tempus anni, in quo Febris graſſatur, nam in Autumno minor quantitas ſanguinis eſt mittenda quàm in Vere, data paritate Febris, & virtutis, & refrigerantia debent eſſe moderata magis, quia à præcedentis æſtatis calore, adeo ſanguis ſpiritibus expoliatus evaſit, ut in larga miſſione extremè langueſcat, & à refrigerantibus immoderatis effervefcere impediatur, quantùm exigit cita ſeparatio humoris peccantis.

Cap. XVIII.

De Febrium intermitentium Curatione ex Antiquorum & Recentiorum mente, & Primo de Tertiana.

I. **W**illiſius *lib. de Feb. cap.* 4. in curatione hujus Febris has habet intentiones, *primò* ut ſanguis ad naturalem temperiem reſtituatur *secundò* ut depravationi ſucci nutritii quantùm fieri poteſt præcaveatur, *tertiò* fermentationis Febrilis motus, ne paroxyſmus ſuſcitetur, inhibeatur.

III. Circa primam intentionem adimplendam *proponit vomitiva, purgantia, venæ ſectionem, alterantia digeſtiva*, quæ fervorem ſanguinis

attemperare valeant, quod præſtant refrigerantia.

III. Secundæ intentioni exequendæ *diætam proponit*, in qua alimenta ſint tenuia & ſulphure & ſpiritu vacua, & de his alimentis nihil exhibeatur urgente paroxyſmo.

IV. Quo ad tertiam, acceſſio Febrilis inhibetur per remedia quæ ſanguinis fermentationem ſiſtunt, & *Febrifuga* dicuntur.

V. Quæ omnia priùs propoſuit *Sennertus lib. cit. de Febrib.* 2. *capit.* 18. ubi pro curatione Febris tertianæ, purgantia, vomitiva, venæ ſectionem, præparantia & concoquentia Frigida, & à proprietate tertianam debellantia proponit. Idem omninò confirmatum habemus ab *Hercule Saxonia.cit.lib.de Feb.cap.* 32. cum quibus concurrit universa Medicorum ſchola, eandem *Williſii* diætam conſulentes, dum frigida & humida alimenta proponunt, quæ ſanè ſpiritu & ſulphure ſunt vacua.

VI. *Vomitum* non permittit, niſi in corpore robuſto & ad vomitum facilè proclivi, & ventriculo materia excrementitia agravato: ita edoctus à *Saxonia cit. loc.* & potiùs leni cathartico humorem bilioſum deorſum propellit.

VII. Quod ſi Febris tertiana diuturna evaſerit, hoc eſt notha extiterit, diuretica proponit, quæ moderatè ſanguinem fundant, parando *apozemata*, quæ exhibet *cum ſale nitri præparato*, aut *herbarum fixo*, ut eſt *ſal abſinthii*, *centaur. min. gentianæ*, *cum pulveri-*

bus

bus teſtaceis, ut ſunt *pulvis concharum*, & *ſpiritus vitrioli*, quod conſilium mutuatus eſt à *Sennerto cit. loc.* ubi in tertiana longa diuretica proponit, ut *decoctum radicis graminis*, *aſparagi fœniculi*, *capillorum veneris*, *Cicer. rubr. Abſinthii, cuſcutæ*, *florum chamæmeli*, *ſeminum geniſtæ*, *ſyr. acetoſus compoſitus*, & *de duabus radicibus*, addendo guttam *ſpiritus vitrioli*, vel *ſalis communis*, vel *aliquid tartari*, ut *ſpiritum ejus rectificatum*, vel *tinctura*, vel *cryſtallia* ex eo parata. Quibus adjungi poſſunt, *ſpiritus ſalis coagulatus, cum ſale abſinthii Mynſicht, ſal. ſuccini, oculis cancrorum, Sal. prunellæ*.

VIII. Et quando ex urinis & ſymptomatum diminutione, materiæ concoctio manifeſtatur, Febrifuga interiùs & exterius applicat. Interius utitur, *pulvere peruviano*, & in ejus defectu, *pulvere ex cortice fraxini*, *tamariſci*, *gentianæ* & *ſale eorundem*. Ad imitationem ejuſdem *Sennerti*, qui *chamæmelum* laudat, concocta materia, *autoritate Gal. 3. de ſim. medic. facult. cap.* 110. una cum deſcriptione *Joan. Anglici*, præparationis *ſucci chamæmeli*, quibus adjungit *centaurium minus, plantaginem* & *morſum Diaboli*, ad hoc ſunt etiam efficacia *pulvis Hoffmani in Theſ. pharmac.* ℞. *ſalis card. ben. centaur. min. vitriol. an.* ℨj. *tinct. ſicca antim.* ℈i. ß. *fiat pulvis ad* ℨ ß. *exhibendus in aqua cardui benedicti ante paroxyſmum*, vel ℞. *ſal. Armon. aliquoties ſubl. nitri præparati*, *card. ben. abſynt. centaur. min. an.* ℨß. *in aqua cichorii* & *ſ. a.* F. *ſal. cryſtal.* Cui ſi addatur *arcanum duplicatum Mynſicht ad* ℥ß. erit efficaciſſimum, *doſis ad* ℨj. *in aqua centaur. minor.* exhibendus ante paroxyſmum per duas horas,

vel *alumen tinctum Mynſicht. factum cum* ℥j. *alum. crud. & ℥.ß. Mag. ſanguinis draconis diſſoluti in aqua Card.ben.datum ad* ℈j. *in aqua ſpecifica Febrili* vel *ſpecies Febri fugæ,& aqua Febri fuga,& pulvis Febrilis probatus ejusdem Authoris*, vel *extractum radicis gentianæ, ſerpentariæ, contrayervæ,corticis fraxini fol.Centaur. abſynthii.Quibus extractis* ſi addantur *ſalia* eorundem ſimplicium,nobile *Febrifugum* parabitur,ęqualis forſan efficacię cum pulvere Peruviano.Ad omnes etiam Febres eſt validum Febri fugum, *arcanum duplicatum Mynſicht.*& *pulvis è cochlearum teſtis à Crollio deſcriptus* &*radix gentianæ exhibita,modo* deſcripto,ab *Augenio Tom.Epiſt.*

IX. Inter externa,laudatur *cataplaſma ex pulvere pyrio,ſal. Com. fuſo an.*℥j. *telis araneorum, nucis moſc.olibani elect.an.*ʒ.jj. *abſynthio, , burſæ paſtoris,urticæ min.rutæ an. m.* j. *& ſimul contuſis cum therebentinæ albæ q.ſ. f. empl.* applicandum pulſibus ante paroxyſmum duabus horis. Ad idem valet etiam,*rutæ,menthæ,ſalviæ inter duos ſilices contuſæ,cum ſale,& telis araneorum eodem modo pulſibus applicata.* Alia plura vide apud*Sennertum cit.cap.*Expertum eſt in tertiana debellanda ſummæ efficaciæ eſſe ſequens emplaſtrum ℞. *ſalviæ,rutæ,urticæ an. partes equales. inter duos ſilices vivos contundantur, adde ſal. marini fiant globuli, qui involvantur in telis araneorum, & pulſibus applicentur hora una ante acceſſionem*: roborantia proponit *Williſius*, quæ laudat *Sennertus loc.cit.* Ita ut in omnibus, ſit huic Medicorum chorypheorum fidelis diſcipulus.

CAP.

Cap. XIX.

De Curatione Febris Quotidianæ Intermittentis.

I. DE hac Febre agens *Williſius cit. lib. c.5.* illius curationem inſtituit, intentionibus in tertiana habitis addendo illam ventriculi ab humorum ſaburra expurgandi, viſcerũ infarctiones liberandi, infirmitates corroborãdi, atq; una cum his ſanguinem diſtemperatũ emendandi, ut acceſſiones Febriles inhiberi poſſint.

II. Quæ intentiones explentur, per vomitoria ſummoperè à *Williſio* laudata, & purgantia ſæpius iterata. Præter hæc proponit remedia digeſtiva, deobſtruentia, quæ fermenta viſcerũm, & ſanguinis reſtituunt, & dyſcraſias corrigunt. Quæ omnia proponit *Sennertus cit. lib. cap.* 19.& 14. & *Saxonia de Feb.cap.*37. in hoc videtur mancus *Williſiu s*, quod prædicti ſudorifica & diuretica commendant, ubi ille de iſtis mentionem non facit, attamen ſi conſiderabimus in deobſtruentibus diuretica & diaphoretica comprehendi, habebimus omnes in eandem intentionem collimantes.

III. Purgantia non alia ſanè debent uſurpari in hac Febre, quàm illa quibus utuntur Antiqui cùm præ citatis autoribus, ad purgandam pituitam, cùm materia peccans in hac Febre, ex

Williſio, ſit cruditatis & aduſtionis particeps, quæ duo materiam pituitoſam incaleſcentem, juxta modum loquendi Antiquorum, exprimunt. Modum his utendi per iteratas vices deſumpſit à *Saxonia cit. loc.* Vomitiva etiam humorem pituitoſum debent reſpicere, nec mirum, ſi in his tantùm fidit ut ſupra cætera medicamenta extollat, dum edoctus fuit à *Sennerto qui cit. cap. 29.* vomitum in nulla Febre eſſe utiliorem quàm in hac prædicat.

IV. Remedia digeſtiva, deobſtruentia, proponit in ſalibus herbarum fixis, & eorundem extractis, qualia ſunt, *ſal. abſynthii, & præcipuè vitriolatum Rolfincii, agrimoniæ, tamariſci, & ſales herbarum cephalicorum, roſmarini, ſalviæ, origani, majoranæ: camædryos &c.* quorum loco non ſunt improbanda decocta ab Antiquis parata, ex ſuprascriptis herbis, vel ſimilibus, prout videre eſt *apud Sennertum* & *Saxoniam cit. loc.* & *Platerum in curatione hujus Febris*, & in aliis practicis, quorum formulas etiam deſcripſimus *cap. 17. num. 19.* His addit *Williſius* ſpiritus minerales acidos, & medicamenta ex chalybe præparata, in quorum numero ſunt, *ſpiritus vitrioli, & præcipue ſtriatus. ſpiritus ſalis. ſpiritus tartari. ſpiritus ſalis armoniaci, aqua Penoti ſecundum deſcriptionem Hoffmanni, in clavi Schroderiana, ſpiritus compoſitus tartari & ſalis armoniaci Rolfincii*, quæ omnia medicaméta cum deobſtruendi facultate diuretica virtute polent, quibus adjungi poſſunt ſuperiori *capit. 18. deſcripta num. 7.* inter *chalybeata verò* connumerantur, *tinctura martis parata cum*

ſucco

ſucco acetoſæ, *vel pomorum Rolfincii*, *eſſentia martis tartariſata ejuſdem*, *tinctura martis cum ſale armoniaco Mynſicht*, quæ propinanda ſunt in aqua deobſtruente, *fœniculi*, vel *agrimoniæ*, *ceterach*, vel *capil. vener.* addendo diurectica & deobſtruentia *ſuperius propoſita*.

V. Inter cætera hoc non contemnendum animadvertit *Williſius*, poſt levem totius proviſionem, remedia Febrifuga exteriùs eſſe applicanda, ad Febrilis acceſſionis ſublationem, ut dein reliquis affectibus curandis tempus & medendi occaſio feliciùs concedatur.

VI. Hiſce remediis credidit *Williſius* ſtabilitam eſſe Febris quotidianæ intermittentis curationem, ſudorificis prætermiſſis, nec forſan ſine ratione; credidit enim materiam craſſam, hujus Febris genitricem, eſſe improportionatam ad ſubeundos ſubtiles meatus poroſitatum, pro ſui excretione. Attamen ſi ad ſudorem natura propendeat, eſt excitandus medicamentis à *Sennerto* propoſitis, *ex fœniculo*, *carduo benedicto*, *ſarſaparilla*, *ligno ſancto*, *ſaſſafras*, *theriaca*, *ſale cardui benedicti*, *ebuli*, *& radice cava*, quam ſummoperè commendat in hac Febre *ad* ℥i. *vel* ℈iv. pro ſudore excitando. In quem finem poſſunt exhiberi *cornu cervi. phil. præp.* vel *ſpiritus ejuſdem*, vel *bezoarticum minerale*, *cinnabaris antimonii*, *ex mercurio vitæ reſiduus*, *toties ſublimatus donec fæces amplius non relinquat*, magis tamen in hac Febre conveniens videtur *tinctura diaphor. Mynſicht*, *acetum bezoarticum ejuſdem*, *& pulvis bezoarticus imperialis ejuſdem*; quæ ſunt propinanda *in aquis cardui benedicti*, *ſcordii*,

ſcorzoneræ, galegæ, & aliis hujus generis. Quod ſi quæratur, quid de ſanguinis miſſione in hujusmodi Febre ſentiat *Williſius*? dico quòd cùm eam nominare prætermiſerit, videtur ſtatuendum eſſe, exemplum *Sennerti* imitatum eſſe, qui *cit. cap.* 19. venæ ſectionem omnino interdicit, ſi verò in hac Febre adſit æſtus & plenitudo venarum, etiamſi vigeat cacochymia, nõ timerem ſanguinem mittere, etiam conſilio *Williſii*, determinantis tractandam eſſe quotidianam intermittentem ſicut tertiana, in qua talè auxilium conſulit. Præterquam quòd *Hoffmanus* in ſua methodo medendi cacochymia vigente venæ ſectionem commendat.

Cap. XX.

De Quartanæ Intermittentis Curatione.

I. Sanguinis dyſcraſiam, in aciditate & auſteritate præcipuè conſiſtentem, eſſe cauſam quartanæ docuit *Williſius cit. loc. cap.* 6. aliquorum interpretum *Avic.* ſententiam ampliando, dum Febrem quartanam ſanguineam aliquando dari illi aſſerunt, & *Williſius* omnes quartanas à ſanguine vult, ſed melancholico reddito per aciditatem & auſteritatem contractam, per quam poſſet etiam ſine errore quis aſſerere, ſanguinem pro aliqua ſui parte in melancholiam naturalem & excrementitiam, acquiſitione prædictarum qualitatum mutatum fuiſſe. Hinc pro curatione quartanæ ſolam ablationem

ablationem diſcraſiæ ſanguinis ſibi proponit, quæ cùm ſit acida, & auſtera, prout ſuperiùs eſt dictum, ad dulcem, ſpirituoſam, & balſamicam eſt mutanda, prout ante eum docuit *Sennertus, qui cit. lib. 2. de Feb. cap.* 20. Febris quartanæ curationem ab humoris melancholici præparatione auſpicatur, calefacientibus, humectantibus, incidentibus, & putredinem corrigentibus, nec aliis indiget correctio dyſcraſiæ acidæ & auſteræ ſanguinis, quia aciditate contracta frigeſcit, diſſolutis pro majori parte ſpiritibus, à quibus fovetur calor, quod docuit *Williſ. in cit. loco* exemplo vini aceſcentis, quòd ab aciditate viſciditatem contrahit, quia coagulationis rudimenta ſuſcipit, & cùm eadem putredine ſecundum quid efficitur, dum à ſuo naturali ſtatu per hanc ita deviat ut munera ſibi debita pro totius beneficio intermittere cogatur, idcirco præparantia à *Sennerto* propoſita in hac dyſcraſia ſanguinis tollenda ſunt opportuna, nec alia poſſunt adhiberi, & quia inter ea quę ſanguinis dyſcraſiam emendant ponit purgationem, vomitum, & venæ ſectionem, ut patet *cap.* 4. de curatione tertianæ, idcirco in hoc loco, ubi agitur de correctione ſanguinis à ſua perfectione defficientis, ſimilia remedia non ſunt excludenda, inhærendo principiis ejuſdem *Williſii*, qui in corrigenda ſimili dyſcraſia in ſcorbuto, eiſdem remediis utitur, & ita eum cum *Sennerto*, & aliis practicis Antiquis uniformem habemus, quartanam ſupradictis auxiliis curantibus.

II. Ad tollendam ſanguinis dyſcraſiam ob-

ſervavit *Williſius* ſummè conducere 1°. exhibere ea quæ paroxyſmum Febrilem inhibent, inter quæ palmam obtinet *cortex peruvianus* vulgò dictus, *chinachina*, vel ejus *ſuccedanea ſuperiori cap.* 18. *num.* 7. deſcripta quibus addi poteſt ſequens ℞. *Agarici, gentianæ, caſtorei, myrrhæ, rutæ an.* ℥ij. *piperis longi, calami aromatici, croci an.* ℈iv. *theriacæ* ℥ij. *cum ſyr. de granatis dulcibus* F. *Pil.* de quibus capiat 3. ante acceſſionem, vel cum externis ibidem deſcriptis, inter quæ valet in quartana, *burſa paſtoris inter duos ſilices contuſa, cum ſale & telis aranearum, pulſibus manuum applicata.* His tamen præmittit vomitivum, tribus horis ante paroxyſmum, juxta præceptum *Sennerti* & *Saxoniæ*, qui ſe nihil præſtantius hoc in quartana inveniſſe teſtatur, vel *ſolutivo eodem modo exhibito*, ſequendo multorum cum *Sennerto* conſilium, traditum *cit. lib. cap.* 18. intermittente enim per hæc auxilia paroxyſmo, natura ſe recolligit, & proprio niſu priſtinum valetudinis ſtatum recuperat, ſanguinis malam conſtitutionem ſuperando, per meliorem alimentorum concoctionem, & ſeparationem mali à bono. Quòd ſi paroxyſmus, ut ſæpè ſolet, revertatur, eiſdem Febrifugis denuò inhibendus, ad naturæ auxilium, pro terminanda humoris depravati correctione, vel integra ſequeſtratione, & quoties acceſſio revertitur, toties reiterandum Febrifugum.

III. *Animadverſione dignum eſt illud* quod obſervat *Williſius* in exhibitione Febrifugi, nempe

nempe poſt ejus aſſumptionem ægros intra lectum in levi diaphoreſi deſtineri debere. Ex quo mihi videtur, ſi paroxyſmus ſupprimatur à virtute medicamenti, nec ſudor ſuccedat, poſſe poſt aliquot horas à medicamento ſudorificum exhiberi, quia quotieſcumque natura non exequitur quod debet, licitum eſt medico arte & medicamentis tentare. In hoc caſu poſſunt ad uſum deduci medicamenta diaphoretica, *ſuperiori cap. deſcripta*, vel uti *extracto Zinziberis ad ʒ. ß. cum aliqua aqua diaphoretica*, quartanam enim ſudore tollere dicitur, vel ſequenti mixtura ♃. *Spiritus Vitrioli correcti p.* 1. *ſpiritus tartari rectificati p.* 3. *ſpiritus cornu cervi p.* 2. *theriacalis, aquæ camphor. partes* 5. *ad* ℈ij. *exhibita, in aqua ſpecifica*, vel *bezoarticum ſolare Mynſicht.* Ex quo deduco etiam licitum eſſe reſciſſo paroxyſmo à Febrifugis, totum negotium correctionis ſanguinis non committere naturæ, ſed eam adjuvare medicamentis, intentionibus in principio hujus capitis expoſitis ſatisfacientibus, quæ ab eodem peti poſſunt, addendo *theriacam, electuarium de ovo, diatrion piperεon, ſalia cephalica*, vel ♃. *calami aromatici.* ℥j. *radicis gentianæ, ariſtol. rot. Zinzib. an,* ℥ß. *ſal. centau ii min. Card. Bened. abſynth. an.* ℥ij. *corn. cervi philoſop. præp. ſeminum calendulæ an.* ℥j. *doſis ad* ʒj. in aqua vel decocto appropriato, vel ♃. *ſalis Febrifugi* ℥j. *calami aromatici, nucis moſcatæ, caryophill. ſem. hiper. piper. long. an.* ʒ.ß. *ariſtol. rot. Zedoar. Angel. gentian. an.* ℥j. *m. doſis ad* ʒj. in liquore appropriato. Conveniunt

etiam *oculi cancri*, *cornu cervi uſtum*, *ſal tartari fixum*, *& decoctum herbarum quæ vulneraria dicuntur*, *nam acidum ſanguinis abſorbendo*; *illum purificant & emendant.*

IV. *Alterum quod animadverto in Williſio* eſt, quòd ea quæ paroxyſmum inhibent, non debere deſumi in claſſe purgantium, licèt ab his aliquando Febris reſciſſa fuerit, vel feliciùs feligi à ſerie eorum quæ *ſanguini fixationem inducunt*, ut ſunt *alumen præparatum*, *ſuccus plantaginis*, *decocta aſtringentia conſolidæ*, *tormentillæ*, *ſerpentariæ*, *Cydonior*, *exſic.Opiata*, ut *diaſcordium*, *nepenthes*, *philonium perſicum*, *& romanum*, *theriaca recens*, quæ ex aliquorum relatione ante paroxyſmum exhibita illum extingunt, vel quæ *præcipitationem materiæ Febrilis inducunt*, qualia ſunt, quæ *è tartaro*, *chalybe & antimonio ſuppeditantur*, ut *tartarus martialis*, *tinctura tartari*, *antimonii*, *antimonium diaphoreticum*, *ſpiritus aperitiuus Penoti*, *crocus martis aperitivus*, *ſal fraxini*, *tamariſci*, *fæcula Aronis*, *ſal ligni Guaja. ſal. Chelidoniæ*, *Laxendulæ abſ. roriſm. ſal ſtipicum fabarum*, *urinæ volatilis*, *ſanguinis viperarum*, *& alia hujus naturæ.*

V. Quibus præcipitantibus exiſtimo proficuum fore uti, poſtquam præparata fuerit materia ſupradictis præparantibus, vel alternatim per aliquot dies pæparantia & præcipitantia exhibere, purgantibus alternatim exhibitis, ad præcipitatæ materiæ eductionem, in quorum genere efficaciſſimæ ſunt pilulæ *de ammoniaco*, *& de ſagapeno Quercetani.*

VI. Nec hoc eſt extra conſilium ſequacium *Galleni*, *Sennertus* enim *lib.cit.cap.*17. agnovit utilitatem iſtorum medicamentorum, quando quærendo

rendo cauſam actionis Febrifugorum, ait *conſiſtere in præcipitatione quadam vim illam efferveſcendi, & paroxyſmum excitandi in humoribus tollente.* Et ſi externa præcipitantia ob tam felicem curandi modum admiſit, interna ejuſdem efficaciæ repudiare non poteſt.

VII. Ex quorum demonſtratione patet, tam in hujus Febris intermittentis curatione, quàm in aliis antecedentibus, *Williſium* antiquorum veſtigia calcaſſe, & eorum conſiliis manus dediſſe.

Cap. XXI.

In quo Demonſtratur Sylvium in Curatione Febrium Intermittentium non eſſe diſſimilem ab Antiquis.

I. Poſtquam *Sylvius* & rationibus & experientiis demonſtraverit Febres intermittentes oriri ab obſtructione ductus Pancreatici, omnium accidentium intermittentium altrice, juxta tradita *à nobis cap.* 12. de obſtructione aliarum partium. A *Sylvio* enim ea quæ dixi recepi, nec tantùm lumen prætulit, ſed totum contribuit. Concludit in earum curatione pituitam obſtruentem incidendam, & è corpore educendam eſſe, univerſæ Medicorum ſcholæ dogmati ſubſcribens, quo ſancitum eſt in omni Febre putrida deobſtruentia eſſe neceſſaria, quia obſtructio eſt unica putredinis genetrix, &

illa in Febribus intermittentibus à craſſis ac viſcidis humoribus dependet, unde per omnes antiquos habetur indicatio deobſtruendi, qualem elicit *Silvius lib.* 1. *de Prax. Med. cap.* 30. *num.* 132. & hanc tanquam univerſalem in omnibus Febribus proponit *Sennert. cit. lib.* 2. *de Febrib. cap.* 7. ad aperiendas vias pro facili humorum expurgatione, ita ut neceſſarium cenſeat, poſt primarum viarum evacuationem, & venæ ſectionem, adhibere medicamenta deobſtruentia.

II. Secundo ſucci pancreatici aciditatem corrigit & emendat, & acrimoniam demulcet. Ubi notandum eſt, indicationem iſtam dirigi primariò ad aciditatem, & acrimoniam emendandum, ſubjectum verò nihil contribuere ad hanc indicationem, quia ſicuti qualitas ſola eſt quæ peccat, & per quam actiones vitiantur, & natura offenditur, non ejus ſubjectum, ita ab hac indicatio, non à ſubjecto deſumitur. Hujuſmodi indicatio ſemper apparet in Febribus intermittentibus, juxta principia eorum qui tenent Febres benignas, quales ſunt intermittentes, oriri à putredine ſecundum quid, conſtituta per ſolam qualitatum alterationem, quia frigus, horror & rigor, qui cum ſimilibus Febribus conjunguntur, à materia acri, mordaci & acida fieri jam demonſtratum eſt, *cap.* 13, & certum eſt dependere à materia putrida ſecundum quid, Febrem generante: conſequenter ex his accidentibus demonſtratur materiam putridam Febrem accendentem, eſſe in aliqua ſui parte acrem, mordacem & acidam. Et quia eſt univerſale axioma, putredinem

nem eſſe emendandam, ex hoc inſurgit etiam indicatio acrimoniam & aciditatem, quæ putredinem ſecundum quid conſtituit corrigendi, quod docuit *Sennertus cit.lib. cap.7.* quando acris materiæ refrigerationem & mitigationem ait reduci ad primam præparationem, quæ conſiſtit in coctione humoris crudi, qui talis efficitur per putredinem abſolutam, vel ſecundum quid quapropter, etſi in hoc ab aliis recentioribus diſſentiret, ad noſtrum intentum ſufficit antiquorum dogmatibus ſe conformare. Tertiò ejuſdem ſucci pancreatici, ac bilis effervеſcentia in tenui inteſtini vitioſa eſt impedienda, quod eſt idem ac *Williſius* Febrilis accenſionis inhibitio: ſcio Antiquos effervеſcentiæ bilis & ſucci pancreatici, non ſolum mentionem non feciſſe, ſed neque noviſſe, ſcio tamen aliorum humorum effervеſcentiam cognoviſſe, vel ex ſuis principiis neceſſario derivandam eſſe prout oſtenſum fuit, *cap.1.num.59.* in Febribus, & huic neceſſario providendum eſt, ſicuti aliis Februm ſymptomatibus occurrimus, quoniam effervеſcentia humorum in Febre eſt quid dependens ab ea, ſicuti alia ſymptomata, ex Antiquorum mēte cit.loc. dilucidata: Et ſi remedia pro hac ſedanda non propoſuerunt, hæc fuit ratio, quia quæ calorem minuunt, in quò eſſentiam Febris conſtituunt, qualia ſunt refrigerantia narcotica, præcipitantia Febrifuga, effervеſcentiam etiam ſedant, quia verò Recentiores Febris eſſentiam in effervеſcentia humorum & ſanguinis refundunt, ut demonſtratum fuit. *cap. 2.* in hoc primò incumbunt, & primariam indicationem ex ea deducunt, ubi Antiqui proſe-

cundaria intentione reſpiciunt, cenſentes efferveſcentiam à calore fluere, quapropter in hac indicatione, ea currit differentia quæ intercedit in determinanda Febris eſſentia, nam Antiqui calorem in Febre eſſentialem volunt, efferveſcentiam ab eo dependentem agnoſcunt, ſic primariam indicationem in curanda Febre à calore deſumunt, ſecundariam ab efferveſcentia non debent negligere, ſilentio remedia ei proportionata involuendo, ob rationem ſuperiùs allatam: E contra Recentiores, quia eſſentiam Febris in efferveſcentia fundant, primum locum indicationi illius ſedationi reſpicienti tribuunt, ſecundum indicationi extinctionis caloris, ab efferveſcentia accenſi concedentes, reticendo pariter remedia quæ refrigerant & extingũt calorem, quia ſunt uniformia eis quibus efferveſcentia ſedatur. Quapropter efferveſcentia humorum per Antiquos & Recentiores indicationem prębet, licet diverſo modo, qui notabilem non reddit diſſenſionem, cùm dependeat à diſſenſione in conſtituenda eſſentia, quam notabilem non eſſe multoties demonſtratum fuit: Et eo minor evadit cùm remediorum exhibitio non varietur, pro ſedanda enim efferveſcentia utuntur Recentiores refrigerantibus præcipitantibus, narcoticis, Febrifugis, quæ in uſu eſſe apud Antiquos, & *Sennertum* præcipue, *ſuperiori cap.* manifeſtatum fuit, pro calore Febrili extinguendo, unde etiam ſi finis diſſenſio adeſſet in horum remediorum exhibitione, condonanda eſſet, cùm nihil novitatis & diſcordiæ in remediis reperiatur, quod eſt præcipuum in curationis unitate ponderandum.

IV.

IV. Pituitam obſtruentem incidunt commodiſſimè, *aromatica, & ſale volatili prædita medicamenta*, ſumpta cum hac cautela, ut corpus univerſum, vel motu, vel igne, balneove vel tegumentis ſimul incaleſcat, quo medicamenti vis, qua verſum diſperſa pertingat ad locum affectum, & Febris focum, hinc præſcribit ſequentem mixturam ℞. *Aquæ petroſelini* ℥ij. *fœniculi* ℥j. *theriacalis ſimplicis, vitæ Mathioli* ℥j. ß. *ſalis volatilis Succini* ℈j. *ſyr. cardui benedicti* ℥j. ß. vel ℞. *aquæ agrimonii, melliſſæ an.* ℥ii. *totius citri* ℥j. *elixir proprietatis* ℈j. *ſalis cornu cervi volatilis* ℨj. *ſyr. de duabus rad.* ℥j. *m.* de quibus aliquoties in die ad cochleare unum aſſumenda, duabus verò tribuſve horis ad cochlearia tria ante novi paroxyſmi adventum uſurpanda, corporis calorem fovendo uſque ad ſudoris eductionem. Huc ſpectant dicta *cap.* 19. *num.* 44. quibus adde, *eſſentiam centaureæ minoris, elixir proprietatis Mynſichti, ſales cephalic. quibus adde ſal. majoranæ, rutæ, origani, pulegii* & deſcripta *c.* 16. *n.* 21. ſicuti *decoctum vel aquam paratam ex agrim. betonica, gramine, fœniculo, Card. Ben. abſynt. geniſta, Caterach. & radicibus aperientibus, aſparagi fœniculi petroſelini,* & in his deobſtruentibus, ultra antiquorũ conſenſum ſupra *n.* 1° oſtenſũ, *Williſii* confirmationem obtinet, *qui lib. de Feb. cap.* 4. in cura tertianæ aperitiva conſulit, quæ ab occluſa via indicantur; & *cap.* 5. in cura quotidianæ, deobſtruentia proponit. In quartana de his non agit, quia per Febrifuga, tanquam via breviori ad illius curationem tendit.

V. Si verò conſtitutio ægri, vel naturalis, vel præternaturalis, obſervatur biliosa, vult uſurpanda eſſe incidentia & ſolventia acida, ut

℞. *aquæ fumariæ* ℥iij, *ſal. armoniaci* vel *tartari vitriolati* ℈j. *antimon. diaphoretici* ʒ.ß. *ſyr. fœnic.* ℥j. *m.* vel ℞. *Aquæ acetoſæ, abſynthii an.* ℥j. ß. *ſalis prunellæ.* ʒj. *tinctura antimonii* ℈ij. *m.* vel ℞. *Aquæ endiviæ, aſpar. card. bened. an.* ℥ij. *ſpiritus vitrioli gut.* viij. *tinctura tartari.* ʒ.ß. *ſyr. de duabus rad.* ℥j. *m.*

VI. Quoties ſimul pituitoſi & bilioſi humores in eodem abundant ægro, medicamenta utrique humori propria parat. E. G. ℞. *aquæ cardui benedicti, cichorii an.* ℥j. ß. *theriacalis ſimplicis, acet. ſcil. an.* ʒvi. *oculi cancr. pulver.* ʒ.ß. *ſyr. de quinque radicibus* ℥j. *m.* vel ℞. *aquæ fœniculi, acetoſæ an,* ℥ij. *gentianæ* ℥j. *ſalis abſynthii,* ℈ß. *acidi tartari aluminati Mynſicht, cornu cervi uſti. an.* ʒ. ß. *ſyr. acetoſi,* ℥j. *m.*

VII. Si obſtruens pituita non fuerit valde glutinoſa, una ſæpe ſudatione ſolvitur in totum obſtructio, ideo ſudorifica poſſunt exhiberi in Febris augmento vel ſtatu; ea propoſita *cap.* 19. *num,* 6.

VIII. Purgantia & Vomitiva exhibet, ad pituitæ & bilis evacuationem ante paroxyſmum, per tres vel quatuor horas, juxta *Sennerti* & *Saxoniæ* conſilium ſuperiùs dictum & *Williſii juxta dicta cap.* 18. *num.* 6. & 19. *num.* 3. *vomitivum parat* ex *antimonio*, purgantia exhibet juncta hiis quæ incidunt, ut, ℞. *pil. fætid. maj.* ℈ß. *trochiſc. alband. mercurii dulcis an. gran.* v. *olei ſuccin. gut.* ij. *m.* vel ℞ *pil. aggregat. de tribus cum rhabarb. an.* ʒj. *m. cum oximel. ſcyllitico,* vel ℞. *rhabar. el. agar. trochiſc. an* ʒj. *infund. in ſuff. quant. aquæ endiviæ, S. A. facta colatura, adde ſyr. roſ. ſol. mel. roſ. ſol. an.* ℥ij. *ß. aquæ cinam.* ℥j. *m.*

IX. Aucta ſucci pancreatici acciditas & acrimonia, temperanda *ſalibus volatilibus & aro-*

mat.

mat. non neglectis opiatis, ut ſi mixturæ, *ſup. num.* deſcriptæ addatur *laud. opiat. gran.* iij. *olei gariophyl. gut.* ij. vel ♃. *aquæ mentæ* ℥ij. *fœnic.* ℥i. *tinctura cinamomi cum ſpiritu vini rectificato per infuſionem parata an.* ℥. ß. *ſyr. abſynthii* ℥j. *laud. opiat. gran.* iij. *m.* ad hunc uſum ſunt uſurpanda medicamenta acidum infringentia, deſcripta ſuperiori *cap.* 17. *num.* 16. 24. quibus adjungi poſſunt oleum macis, citri, granorum juniperi & ſimilia.

X. Ejuſdem ſucci pancreatici & bilis effervescentia emendatur laudata mixtura præcedenti *num.* 1. *hoc.* deſcripta, & *omnibus opiatis*, ut *aqua papaveris erratici, nymphææ, diaſcordio.* Huc tendunt etiam *præcipitantia cap.* 30. *num.* 4. recenſita, & *Febrifuga cap.* 18. *num.* 8. *enumerata.*

XI. Sanguinis miſſionem in his Febribus præterit, attamen ex ejus principiis colligo convenire ſi plethora adſit, dum *cap.* 29. *num.* 57. in Febre ſynocha lymphatica, in corpore pletorico ſanguinem mittit, & etiamſi in his Febribus intermittentibus calor adſit talis, ut ſanguinem ſummè rarefaciendo vaſa repleat, ſanguinis eductionem permittet *Sylvius*, juxta ea quæ tradit *cap. cit. num.* 45.

XII. Quòd ſi obiiciatur manifeſtam ibi *Sylvii* diſſenſionem apparere, cùm omnes intermittentes à ſucco pancreatico & bile deducat, ubi Antiqui unicuique intermittenti diverſum aſſignant humorem.

XIII. Reſponderem *Sylvium* non diſſentire ab omnibus Antiquæ medicinæ ſectatoribus, teſte enim *Sennerto lib.* 2. *de Feb. cap.* 17. *fol.* 85. recenſet ſententiam aliquorum determinantium omnem Febrem intermittentem poſſe fieri à

T 3

quocumque humore, & ita non eſt novum aſſerere à bile & ſucco pancreatico, qui ſunt corpor's humores, fieri tertianam, quartanam, & quot dianam; præterquam quod ex ſententia *Sylvii* habemus bilem peccantem, in ſucco Pancreatico melancholiam, vel ei correſpondentem humorem, & in pituita obſtruente tertium humorem, ab Antiquis una cum præcedentibus admiſſum; Et ſi vera eſt doctrina *Plateri* cap. 11. n. 11. recenſita, determinans Febres à ſanguinis diſpoſitione varietatē ſumere, cum hanc recenſeat ſuperiori num. 5. & *6. Sylvius*, enumerando diſpoſitionē ſanguinis pituitoſam ac bilioſam, videtur plane cum Antiquis convenire in diverſitate Febrium à diverſo humore nō peccancante, ſed conſtituente maſſam ſanguinis; & ſic vitium Pancreatici ſucci, ob diverſam, ſanguinis diſpoſitionem, poteſt varias efficere Febres, & diverſa illius diſpoſitio diverſitatem paroxyſmorum efficere, juxta ſententiam illorum antiquorum, qui putabant ab uno humore varie diſpoſito varias in typis Febres produci poſſe.

XIV. Hæc ſunt quæ conſenſionem *Sylvii* cum Antiquis dilucidant in curatione Febrium, nullum enim eſt medicamentorum genus ab eo deſcriptum cujus uſum antiqui non commendaverint, ut ex eorum comparatione unuſquiſque colligere poteſt, & ſi alicui videretur durum remedia adeo calida, ut ſunt aromatica debellandæ aciditati ſucci pancreatici præſcripta, in Febre ubi eſt calor præternaturalis adhibere, adeat *Avic.* qui *lib. 4. ſect. 1. cap. 39.* in curatione Febris à pituita acida aromaticis utitur medicamentis

mentis & ita omne ſcrupulum deponet.

XV. Et ſi eſſet diſſentio in hoc caſu, non eſſet culpanda, quia ſi licitum eſt in indaganda Febris intermittentis cauſa, unicuique ſuam proferre ſententiam, quia myſterium naturæ redolet difficulter penetrabile, ita unicuique licere debet curationem intermittentium variare, cùm hæc à cauſa dependeat; ſic qui ſuſtinent in aliquorum antiquorum ſententiam, *Galeni* patrocinio, humores in Febribus intermittentibus putreſcere extra venas & in ambitu corporis, ab earum curatione excludunt diuretica & vomitiva in principio acceſſionis, cum talis materia, prædicto modo putreſcens, non poſſit per dictas partes expelli, quæ medicamenta ab aliis laudantur: Sic qui Febres ab omni humore fieri determinant, ut tertianam à pituita, quartanam à bile, prout fatetur *Sennertus l. 2. c. 17.* diſcrepant in curatione ab eis qui tertianam à bile, quartanam à melancholia volunt ſemper, unde diſcordia in Febrium intermittentium curatione inter antiquos & recentiores eſt excuſanda, cum inter antiquos rei difficultas etiam ab ipſa medicinæ origine fuerit.

XVI. Puto tamen veram curationem Febrium intermittentium, à cognitione cauſæ dependere, cujus ſigna deſcripſimus *cap.15.num.* 8. Nam ſi cum rigore & frigore invadit, materiam acidam pro cauſa habet, & curatur remediis acidum extinguentibus deſcriptis *c.17.n.16 & cap.21.n.9.* & ſi rigori intenſus ſuccedat calor, quia hic poteſt contingere ex admixtione calidi humoris cum acido, refrigerantia ſupradictis

remediis ſunt uniendæ, & illorum formulas deſcripſimus *cap.*12. *num.*3. *&* 9. his etiam utendum ſi caloris intenſio à ſanguinis ſummè feruidi dependeat, in quo caſu adſtringentia conveniunt recenſita *cap.*3.*num.* 40. ſicuti in 1°. caſu præcipitantibus uti poſſumus, deſcriptis *cap.*20,*num.*4.

XVII. Si ſolo frigoris ſenſu Febris incipiat, quia oſtendit materiam acri qualitate carere, ſaltem excedente, qualis eſt pituita inſipida, dulcis vel parùm acida, vel ſalſa, ideo moderatè calefacientibus & incidentibus utendum, deſcriptis *ſuperiori cap.*17.*num.*19.*& cap.*19.*num.*4. ſi Febris cum horrore & calore in ſui initio invadat, quia bilem peccantem oſtendit, ea ſunt adhibenda remedia, quæ hujus acrimoniam & furorem mitigant, qualia ſunt exarata, *cap.* 17. *num.*3. *&* 4. quæ præcipitantibus unita majoris erunt efficaciæ, conveniunt etiam *extrinſeca deſcripta cap.*18.*num.*9.

XVIII. Si Febris inſultus à calore initium habeat, quia humoris combuſtionem manifeſtat, idcirco refrigerantibus validis conceptus ignis reprimendus, & ſanguinis maſſa munienda ut ab incendio, quantùm fieri poſſit, præcaveatur; & horum medicamentorum formulas habemus,*c.*16.*n.*5.*& n.*8.*&c.*17.*n*3.*&*4.

XIX. Et quia principalem cauſam Febrium intermittentium in obſtructione ſeu impedimento, ſanguinem & humores ſtagnare cogente repoſuimus, idcirco deobſtruentia in quacumque Febre ſunt aliis remediis miſcenda, à debilioribus incipiendo, & ſi in longum extendatur Febris, fortiora & validiora ſunt adhibenda, &

horum

horum medicamentorum deſcriptiones habemus, *cap.*17.*n.* 19. *&* *cap.* 19. *n.* 4.

XX. *Febrifuga* in omni etiam Febre conveniũt, ſive ſint interna, ſive externa. In uſum tamẽ non ſunt d[illegible]enda niſi præmiſſis evacuationibus univerſalibus, & poſt aliquot dies à Febris initio.

XXII. Hîc juxta ordinem *Sylvii* agendum eſſet de curatione Febrium continuarum, typum tertianæ, quotidianæ, & quartanæ ſervantium, at quia iſta perficitur medicamentis de intermittentibus dictis, cùm indicationes ſint uniformes, ab hoc opere tractando ſuperſedeo, & eò magis cùm conſenſio Recentiorum cum Antiquis in curatione Feb. continuarum ſatis apertè manifeſtetur in aſſenſione curationis Febriũ intermittentium, & meum ſit intentum, non Febrium curationem dirigere, ſed unionem Modernorum & Antiquorum in curandis Febribus demonſtrare.

Cap. XXII.

In quo Oſtenditur Antiquos, & Recentiores, in Curatione Febris Hecticæ eſſe ſimiles.

I. IN hujus Febris curatione *Sylvius c.*32.*n.*20. generalem elicit indicationem, tenacitatem, glutinoſitatem ſanguinis corrigendi, quia in hac immediatam hujus Febris cauſam fundat, cui aliam refrigerandi & humectandi adjungere debemus, ratione eorum quę ex mente *Sylvii deduximus cap.* 11. *n.* 29. reſpiciendo cauſæ remotiori, vel immediatæ viſcoſitatis, quæ eſt calor, à quo ſanguis nimis excoctus incraſſatur & glutinoſus redditur, quam indicationem

expreſſit *Sylvius*, quando *cit. cap.* 32. *n.* 23. laudavit *lac muliebre aſininum, vel caprinum* pro remedio & alimento, in hac Febre.

II. Ad tollendam viſcoſitatem & tenacitatem ſanguinis, omnia aromatica benigna laudat, ut ſunt, *olea ſtillatitia foliorum & florum roſmarini, majorana, calendula, corticum citri, arantiorum*, & ſimilium, & *ſales iidem ſuis oleis digeſti & volatilizati, & ſales volatiles oleoſi ſuccini, cornu cervi, cranii humani, fuliginis, ſanguinis humani.*

III. Ad refrigerandum & humectandum, juxta indicationem ab eo deductam, utitur *lacte* proinde puto etiam, ex ejus ſententia, non eſſe alienum propinare *decocta vel ſuccos herbarum refrigerantium & humectantium*, ut *endiviæ, epaticæ, ſonchi, cichorei & ſimilium, & ptiſanam.*

IV. Per hæc ultima medicamenta certum eſt *Sylvium* cum Antiquis convenire, qui hujuſmodi medicamentis utuntur, & præcipuè *lacte*, de quo *Sennertus lib.* 3. *de Feb. cap.* 13. ait vix quicquam ad curandam hecticam eo eſſe convenientius, quia iſta omnia adimplent indicationem quam à Calore & ſiccitate habituali derivant, & quia *ſuperiori cap.* 11. *nu.* 26. deduximus ab hujuſmodi calore viſciditatem & craſſitiem ſanguini conciliari, ideo neceſſaria deducitur indicatio ſanguinem attenuandi & incidendi, juxta primam indicationem à *Sylvio* recenſitam, cui ſatisfacere putarunt uſu liquidorum & humidorum refrigerantium, craſſa enim quæ à liquidis diſſolui poſſunt, horum admixtione tenuia evadere, & craſſitiem amittere docet experientia, Quod confirmatur ex eò quòd prohibent uſum *cochlearum*, quia craſ-

craſſum & terreſtre alimentum generant, prout docuit *Sennertus cit. loc.* & *Saxonia de Febribus cap.* 29. Ex quo licet inferre incraſſantia ſanguinem hecticæ eſſe nociva, & è contrariò attenuantia eſſe ei proportionata, ſi tamen ſint ſine exceſſu caloris, qualia ſunt *Sales volatiles oleoſi*, & ſi aliquid caloris participant, cum frigidis correcta exhibeantur.

Cap. XXIII.

De Curatione Febris Malignæ, ex Veterum & Modernorum mente.

I. Quia Antiquę medicinæ ſectatores diviſi ſunt in determinanda Cauſa Febris malignæ, ideo etiam diſſimiles ſunt in ejus curatione, Nam qui volunt malignitatem in occulta qualitate venenata conſiſtere, ut *Sennertus*, duo tantùm conſiderant, pro eliciendis indicationibus ad curationem neceſſariis, nempè Febrem, & venenatam qualitatem, ita *Sennertus lib.* 4. *de Feb. cap.* 11. *fol.* 176. *ubi perpendit, an magis urgeat qualitas maligna, an Febris: ſi primò ſudorificis* eam in principio debellare tentat. *Si ſecundò, purgatione leniente, ſanguinis miſſione, ſudorificis, alterantibus & præparantibus diureticis, & purgantibus utitur.*

II. Eadem methodo videtur procedere *Williſius in ſuo tract. de Feb. cap.* 14. dicendo, *pro curatione Febrium, tum peſtilentium, tum malignarum, quàm in cæteris quibuſcumque majori opus eſt judicio & circumſpectione: cùm enim duo ſint primaria indicantia, ſcilicet malignitas, & intemperies Febrilis, cumque al-*

teri ſine alterius detrimento vix proſpicere liceat, utri priùs ſit occurrendum, & potiùs conſulendum, non facilè erit diſcernere. Reſpectu Febris purgatio, venæ ſectio, & refrigerantia in primis conducunt, dum verò hæc celebrantur, malignitas plerumque augetur, & neglecta venenum latiùs diffundit: contra malignitatem Alexipharmaca & diaphoretica requiruntur; verùm hæc Febrem valde intendunt, ſanguinem ac ſpiritus priùs accenſos, velut follium exploſu plus exagitant, & totos quaſi in flammam adigunt, quare hic magna opus eſt ſolertia, ut hæc ritè interſe conferantur, & unde plus periculi emineat, illinc intentiones curativæ immediatius deſignentur.

III. Qui verò malignitatem à putredine deducunt, & ſunt *deſcripti cap.5. num. primo*, & ipſi conſiderant in Febre maligna, Febrem nempe, & putredinem, *prima* refrigerantibus occurrunt, *ſecundæ* ſiccantibus, ita *Minadous de Feb maligna lib. 2. cap.* 1. inter ſiccantia, *aquam ſcorzoneræ, bezoar, os de corde Cervi, theriacam, troch. de viperis*, & alia multa enumerat, ſudorifica verò intenſe calida, & ideo exſiccantia reprobat, quia Febrilem calorem adaugere valent, contra hanc opinionem verò validis rationibus inſtat *Sennertus cit.* ſuperiùs *lib. de Feb. cap.* 2.

IV. Et ſi *Williſium* cum hoc concurrere, in ſupradicta cauſa Febris malignæ, nempe in putredine, concedamus, prout concedendum eſſe demonſtrabimus *cap. 6. n.* 31. in ratione curationis uniformes habebimus. Nam *Williſius cit. loc. cap.* 13. correctioni & inhibitioni putredinis incumbit, cùm alexipharmacis dicendo, *alexipharmaca enim videntur ſub duplici hac ratione contra contagium juvare; tum quòd ſanguinis maſſa, & viſcera horum particulis referta, necnon ſpiritus*

iiſdem

iisdem prius occupati, venenati miaſmatis conſortia non facilè admittunt, tum quòd ſanguis leni harum orgaſmo citatus à coagulatione vindicatur. Pro coagulatione verò putredinem intelligere oſtenſum fuit, ſuperiùs *cap.6. n.*31. & inferius idem confirmavit, ubi de eiſdem medicamentis loquendo, *eadem intus ſumpta, & quoad minima refracta, cruorem & ſuccos in vaſis & viſceribus confluos corpuſculis ſuis, velut novo fermento inſpirant, eoſdem leniter movendo, & in æquabili mixtione ſervando, à coagulatione & putredine vindicant, veneni particulas agglomerari cœptas eadem blanda agitatione ab invicem diſſipant, & à maturitate impediunt; denique ſanguinem & ſpiritus præoccupando, eos à characteris peſtilentis impreſſionibus tuentur.* Inter talia medicamenta enumerat *ſcordium, rutam, theriacam, mithridatium diaſcordium*, laudata à *Minadoo cit. loc.* & cum eodem admittit *venæ ſectionem, purgationem, deſiccantia, & diaphoretica.* Ita ut omnino uniformis ei evadat, & in indicationibus, & in remediorum exhibitione: hinc colligo quando *cap.* 14. dixit intemperiei Febrili & malignitati ſtudendum eſſe, pro curatione Febris malignæ: pro malignitate intellexiſſe fermentum illud coagulans ſanguinem, & putredinem inducens, vel ipſam putredinem jam excitatam, & hæc concordant cum eis quæ dixit *cap. ſuperiori* 13.

V. *Sylvius* in curatione Febris malignæ ſecutus eſt *Minadoum* cum *Williſio,* nam *cap.*33. reſpiciendo ad ſal acre & volatile quod malignitatis cauſam cenſet, & putredinis, & coagulationis humorum fomitem eſſe deduximus, *ſuperiùs in cap.6. n.*34. præcipit *n.* 11. prædictum ſal corrigendum eſſe medicamentis acido, vel

auſtero terreo donatis, in quorum genere ſunt; *bolus armena, terra lemnia, & omnes argillaceæ, atque ſigillatæ terræ*; in hunc finem laudat *ſulphur minerale*, aut *metallicum omne, ſed ritè præparatum, vitrioli, antimonii &c.* hæc enim, prout adnotavit *cit. cap.*13. *Williſius*, quia à calore noſtro minimè ſubiguntur, aut ſeparantur, contra malignitatem, & virus luis peſtilentialis optima evadunt remedia, his adjungit *theriacam, diaſcordium, & ſales volatiles blandos & oleoſos, præcedenti capite deſcriptos ſub num.* 2. Eundem ſalem volatilem acrem, foras propellere ſudorifera ait, in quem finem ſequentem proponit mixturam ℞. *theriacæ veteris* ʒ. ij. *antimonii diaphoretici* ʒ.j. *ſyr. card. bened.* ℥ j. *aquæ prophylacticæ noſtræ, cujus deſcriptio habetur cap.* 16. *n.*12. ℥ij. *aquæ cinamomi* ℥.ß. *ſcabioſæ* ℥ij. de qua partem quartam vel quintam ſumat æger, & poſt horæ dimidium, ejuſdem unum, vel duo cochlearia iterum capiat, ſicque pergat donec commodus ſequatur ſudor, & *n.*15. animadvertit omnibus ſudoriferis optimum eſſe admiſcere *antimonium diaphoreticum, bezoarticum minerale ſimplex, vel compoſitum, & alia ex antimonio parata*, quia in hoc adeſt *ſulphur mirabile*, à quo omne acre mirificè temperatur, & poſtquam per ſudorifera ſublatum fuerit è corpore malignum venenum, jubet perſeverandum eſſe in moderato acidorum, ſub auſterorum porulentis admiſtorum uſu, quibus ſanguini conſiſtentia priſtina reſtituetur, unde concludit conducere maxime in Febre maligna, *omphacium, mala granata, cydonia, arantia, berberis, tamarindi &c.* quę medicamenta à *Proſpero Alpino lib.* 4. *de Medicina Ægypt. cap.*4. in Febribus ma-
lignis

lignis extolluntur, & eadem propoſuit *Minadous cit. lib. 2. cap. 15.* ubi etiam laudat omnia medicamenta à *Sylvio* deſcripta, eis exceptis quæ chymia recenter ſuppeditavit, itaut *Sylvium* ea ab illo tranſcripſiſſe unicuique patere poteſt, ex comparatione & lectione citatorum locorum utriuſque.

VI. Quòd ſi videretur *Sylvium* à *Williſio* & *Minadoo* deficere, quia ſolùm cauſæ putredinis, quæ eſt ſal acre, non putredini, ut prædicti fecerunt, reſpexit, in remediorum deſcriptione. Dicerem hoc ſuperfluum fuiſſe, cùm remedia quæ pro corrigendo dicto ſale proponuntur, putredini etiam conveniant, & ſunt eadem quæ pro exſiccando ad putredinis prohibitionem & mitigationem proponit *Minadous*. Sicuti nec puto defeciſſe ab eiſdem auctoribus, dum ſolam malignitatem conſideravit, indicationes à Febris eſſentia ſubminiſtratas prætermittendo, contra inſtitutum prædictorum, qui eas conſideraverunt unà cum remediorum eis correſpondentium aſſignatione, nam ſuppoſuit *Sylvius* malignitatem magis urgere, quàm Febrilem intemperiem, idcirco à potiori judicationes derivavit, & eas explicitè declaravit, cum remediis eiſdem ſatis facientibus: indicationes verò à Febre dependente, calorem & efferveſcentiam illius reſpicientes implicitè, delineavit *n. 6. cit. cap.* ubi malignarum eſſentiam deſcribendo, de calore & efferveſcentia per pulſum cognoſcibili verba facit, & ſi certum eſt veras indicationes ab eſſentia morborum deſumi, dum ibi eſſentiam Febris deſcripſit, indicationes etiam ab ea demonſtratas im-

plicitè manifeſtavit, & ſi remedia haſce ind cationes adimplentia, prætermiſit, hoc fe quia ſatis per ſe ſunt nota, & ex dictis ab eo aliarum Febrium curatione apertè deduci po ſunt.

VII. *De venæ ſectione*, nihil dicit contra m thodum ſupradictorum auctorum, vel qu adhæret opinioni eorum quorum mentione facit *Minadous cit. lib.* 2. *cap.* 3. determinantiu in Febre maligna nullo modo mittendum e ſanguinem, & in hoc antiquæ doctrinæ ſect torum ſententiam ſecutus eſſet, vel quia nece ſarium duxit *primo* per experientiam diſcere, a conveniat venæ ſectio necne, cùm aliquand obſervatum fuerit hanc eſſe lethalem in al quibus Febribus malignis, ut animadvert *Williſius cit. loc. cap.* 14. in obſervatione Febr peſtilentis *anni* 1643. unde cùm dubium ſit, a ſanguinis miſſio poſſit convenire in Febre ma ligna, Medici judicio remittendum eſt indaga re, an in eis quibus aſſiſtit liceat ſanguine mittere, ducta ratione vel ab experientia vel natura Febris & ægri. Idem dicendum eſt d purgatione, ſtante obſervatione facta aliquan do plus detrimenti quam utilitatis afferre i Febre maligna illius uſum.

FINIS.

AD1 1460805